

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ

КИРИШ СЎЗИ

Оламларнинг Роббиси Аллоҳ таолонинг Ўзига муносиб ҳамду санолар бўлсин!

Саййидулмурсалин Муҳаммад мустафога мукаммал ва батамом савоату саломлар бўлсин!

У зотнинг оилалари ва азвожларига Аллоҳ таолонинг ризвонлари бўлсин!

Азиз ва муҳтарам китобхон!

«Ҳадис ва Ҳаёт» силсиласининг йигирма бешинчи жузи, «Саҳобалар фазилатлари китоби»нинг бешинчи фасли «Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжалари фазилатлари» деб номланади.

Биз шарҳ қилаётган «Тожул Жомеъ» китобининг соҳиблари шайх Али Носиф раҳматуллоҳи алайҳи аввал Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳаралари ҳақидаги икки ояти каримани эслаб, сўнгра Ҳадийжа онамиз розияллоҳу анҳодан бошлаб, Оиша, Савда, Умму Салама, Зайнаб бинти Жаҳш ва София оналаримиз фазллари ҳақидаги ҳадиси шарифларни биринкетин келтирганлар.

Кейин уларга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оилаларига энг яқин бўлган икки саҳобияни— Умму Айман ва Умму Сулайм розияллоҳу анҳони ҳам қўшганлар.

Биз эса ундан бир қанча кенгроқ олишга, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг барча азвожи мутоҳҳаралари ва қизлари ҳақида қўлимиздан келганича маълумотлар тақдим қилишга жазм этдик.

Чунки бизнинг диний адабиётимизда қадимда ҳам, ҳозирда ҳам бу улуғ зотлар ҳақида баъзи узук-юлуқ маълумотлардан ташқари ҳеч қандай хабарлар учрамайди.

Шояд мана шу саъй-ҳаракатимиз ила бу кемтикни тўлдирсак.

Мусулмонлар оммасига эса бу улуғ зотлар ҳақидаги батафсил маълумотлар жуда ҳам зарур. Аввало, улар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга хос ва яқин бўлсалар, кейинги аёллар у зотдан Исломни қандай қабул қилиб олганлари ва амал қилганларини билиш ниҳоятда муҳим.

Айнан шу пок зотлар ҳозирги ва келаси авлод аёл-қизларимиз, хонимларимиз учун шахсий ўрнаткининг энг олий намунаси бўла оладилар.

«Тоҷул Жомеъ» китобининг муаллифи шайх Али Носиф раҳматуллоҳи алайҳи Фотима розияллоҳу анҳонинг фазллари ҳақидаги ҳадиси шарифларни Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оли байтлари ҳақидаги фаслда келтирганлар. Биз эса алоҳида китоб қилиш мақсадимиз бўлгани учун мазкур маълумотларни айнан шу тарафга кўчирдик ва иложи борича бу борадаги барча маълумотларни тақдим этишга ҳаракат қилдик.

Ушбу камтарона ҳаракатимиз самараси ўлароқ бўлажак китобни «Нубувват хонадони хонимлари» деб номладик.

Болалик чоғларимизда падари бузрукворимизнинг бизга илинган ваъзлари ва дарсларидан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳаралари ва қизлари ҳақларида илк маълумотлар олган эдик. Кейинчалик Бухородаги Мир Араб мадрасасида таҳсил олиб юрган кезларимизда ҳадис дарсларида у зотлар ҳақида эшитдик. Мазкур маълумотлар ҳадиси шарифдаги маънолардан нарига ўтмас эди.

Тошкентдаги «Имом Бухорий» олий маъҳадида ўқиб юрган вақтимизда эса, шерикларимиздан бири «Нисоун Набий» («Набий алайҳиссаломнинг аёллари») номли бир китобни кўрсатди. У китобни Бинти Шотий исмли олима

ёзган экан. Китобни ўқиб, бу мавзуда ҳам асарлар ёзиш мумкинлигини англадим.

Чет элда Ислом дорулфунунида илм олиш жараёнида бу соҳада яна ҳам янги, батафсил маълумотларни қамраб олган турли китобларни ўқишга муяссар бўлдим. Ана шу мазкур «Нисоун Набий» китобининг муаллифи Бинти Шотиънинг асл исми Оиша Абдурроҳман бўлиб, у киши Азҳарда таҳсил олган экан. Унинг «Нисоун Набий», «Банотун Набий» ва бошқа китоблари бирлаштирилиб, «Тарожиму саййидати байтин нубувва» номи остида катта китоб қилинган экан.

Кейинчалик Қоҳирадаги Ислом ишлари бўйича олий мажлис йиғилишларида иштирок этганимда Оиша Абдурроҳман билан танишиб, бу соҳада суҳбат ҳам қилдик.

1999 йили Оиша Абдурроҳман вафот қилганида, Аллоҳ таоло у кишини раҳмат қилсин, ахборот воситаларида бу олима ҳақида кўп мақолалар босилиб чиқди. Олимага айтилган кўплаб яхши сўзлар ичида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хонадонларига мансуб бўлган аёллар ҳақида олиб борган ишларига алоҳида урғу берилди. Жумладан, ушбу асарларни ўқиб, Япония ва шунга ўхшаш юртларда аёллар Исломга киргани ҳақида яхши сўзлар айтилган эди.

Ана ўшанда камина ҳам кўпдан бери ўйлаб юрган китобни ёзишга қарор қилдим.

2001 йил май ойининг ўн олтинчисида ушбу китобнинг илк саҳифаларини ёзишга киришдим.

Ушбу хайрли ишни Аллоҳ таолонинг ёрдами ила муваффақият билан тамомлашни ҳам У зотнинг Ўзидан ёлбориб сўрайман.

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам ўзлари учун ҳам, оилалари учун ҳам жуда содда ва камтарона ҳаёт тарзини ихтиёр қилганлар.

У зот дабдабали ҳаёт кечириш имкони йўқлигидан эмас, ноилож қолиб ҳам эмас, агар бутун дунё бор зийнатлари билан оёқлари остида турганида ҳам фақирона кун кўришни афзал билардилар.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам оддий кун кўрар, дунё ва унинг зийнатларидан ўзларини юқори тутар эдилар.

Пайғамбаримиз билан бир ёстикқа бош қўйган оналаримиз эса ана шу бутун оғирликларни бўйинига олиб, ҳамма муслима аёлларга ўрнак бўлиб, ҳаёт кечирав эдилар. Улар ер юзидаги энг улуғ зот билан бирга оила куриб яшаётганларини жуда яхши билар эдилар.

Уларнинг уйларида инсониятга қиёматгача икки дунё саодатини кўрсатиб берувчи илоҳий дастур—Қуръони Каримнинг оятлари нозил бўлиб турар эди.

Оналаримиз бошқалардан молу дунё, айшу ишратдагина эмас, масъулиятни сезишда ва охиратни бу дунёдан устун қўйишда ҳам фарқ қилишлари лозим эди.

Ушбу оятларда Аллоҳ таоло оналаримизга ана шу маънода алоҳида хитоб этади:

«Эй Набийнинг аёллари! Сизлар аёллардан бирортаси каби эмассиз. Агар тақво қилсангиз, майин сўз қилманг, яна қалбида касали бор бўлган таъма қилиб юрмасин. Сўзлаганда яхши гапдан гапиринглар».

Яъни, эй Набийнинг аёллари! Сизларнинг бошқа ҳамма аёллардан фарқланасиз, сизлар Пайғамбарнинг аёлларисиз, мўминларнинг оналарисиз, ҳамма мўминалар учун ўрнаксизлар, сизлар бу мақомга эришишларингиз учун Пайғамбарга жуфти ҳалол бўлганингизнинг ўзи етмайди, тақво ҳам қилишларингиз керак, деб амр этилди.

«Агар тақво қилсангиз, майин сўз қилманг...»

Овозингизни майин, назокатли қилиб, эркак кишига таъсир этадиган ҳолатда гапирманг.

«...яна қалбида касали бор бўлган таъма қилиб юрмасин».

Мунофиқ ва иймони заифлар сизнинг майин овозингизни эшитиб, фисқу фужурни бошлаб қолмасинлар.

«Сўзлаганда яхши гапдан гапиринглар».

Амри маъруф бўладиган, кишиларни тақвога, яхшиликка чақирадиган гаплардан гапиринглар.

«Викор билан уйингизда ўтиринг. Илгариги жоҳилиятнинг очиқ-сочиқлиги каби очиқ-сочиқ юрманг. Намозни тўқис адо этинг, закот беринг, Аллоҳга ва Унинг Расулига итоат қилинг. Эй аҳли байт, албатта, Аллоҳ сиздан кирни кетказиб, бутунлай поклашни хоҳлайди».

Мана шу оятда яна мўминларнинг оналарига бир неча амр йўлланмоқда:

«Викор билан уйингизда ўтиринг».

Албатта, ўрناق бўладиган одам доимо виқорини сақламоғи лозим. Шунинг учун оналаримизга ҳам виқорларини сақлаб, уйларида ўтириш амр қилинмоқда.

Бундан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёллари уйдан чиқишлари мумкин эмас экан, деган фикр тушунилмайди. Бу ояти карималар нозил бўлганидан кейин ҳам оналаримиз уйларидан чикқанлар. Нафақат уйдан чикқанлар, балки узоқ-узоқ сафарларга ҳам борганлар. Мисол учун Умму Салама онамиз Ҳудайбияга Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам билан борганлар. Оиша онамиз эса у зот билан бирга ҳаж амалини адо этганлар.

Улар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан кейин ҳам уйдан чикқанлар, сафарларга борганлар. Бу ерда, араблар одати бўйича, аёл кишининг асосий жойи уй бўлиши кераклигига ишора қилинмоқа. Айниқса, мўминларнинг оналари бўлмиш Пайғамбаримиз

соллаллоху алайҳи васалламнинг аёллари виқор билан уйларида ўтиришлари, сабабсиз остона ҳатлаб чиқмасликлари, бу нарса улар учун зийнат ва фазилат экани таъкидланмоқда.

«Илгариги жоҳилиятнинг очик-сочиклиги каби очик-сочик юрманг».

Жоҳилият – Исломдан олдинги тузум. У вақтда аёллар очилиб-сочилиб, ясан-тусан қилиб, эркакларнинг эътиборини ўзига тортишга интилиб яшар эдилар. Ўзларини бозорга солиб, таналарини ва зебу зийнатларини кўз-кўз қилар эдилар. Бундай очилиб-сочилиб юриш «табарруж» дейилади.

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг покиза аёлларини жоҳилият тузумининг хотинлари каби очик-сочик юрмасликка амр этмоқда.

Бу амр ҳар бир муслима аёлга тегишли.

«Намозни тўқис адо этинг...»

Намозни тўқис адо этиш энг зарур амаллардан биридир. Айниқса, аёл кишилар учун яна ҳам аҳамиятли. Чунки фарзандлар доимо улар билан бўлади. Аёлнинг намозни тўқис адо этиши бола тарбиясига сўзсиз таъсир қилади.

«...закот беринг...»

Аёлларнинг молиявий ибодатга алоҳида эътибор билан қарашлари лозимлигини шу оятдан билиб оламиз. Одат бўйича, молиявий ибодатлар эркакларнинг ишига ўхшаб қолган. Лекин Аллоҳ таоло аёл кишига ҳам эркак киши билан тенг мол-дунё касб қилишига изн берганидан кейин, улардан молиявий ибодатни ўз ўрнида адо этишларини ҳам талаб этади.

«...Аллоҳга ва Унинг Расулига итоат қилинг».

Бу ҳамма амру фармонларнинг жамловчисидир. Аллоҳ таолога ва Унинг Расулига итоат қилиш доирасига юқорида зикр этилган ва зикр этилмай қолган бошқа

ишлар ҳам киради. Ҳар бир мўмин ва мўмина Аллоҳга ва Унинг Расулига тўла итоат қилмагунича комиллик касб этмайди. Уларга айтилиб қилинган дарс берувчи зотлар эса, мўминларнинг оналари—Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари бўлмоқлари лозим. Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бир ёстиққа бош қўйиб яшаётган аёллар, уйларида Қуръон оятлари тушиб турган бандалар Аллоҳга ва Унинг Расулига биринчи бўлиб итоат қилмасалар, ким қилар эди!

«Эй аҳли байт, албатта, Аллоҳ сиздан кирни кетказиб, бутунлай поклашни хоҳлайди!»

Бу жумладаги «кир», албатта, маънавийатга тегишлидир, яъни, гуноҳлар ва бошқа маънавий доғлар тушунилади. «Аҳли байт»—хонадон аҳллари.

Шийъа мазҳабидагилар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аҳли байтлари деб Ҳазрати Али, Фотима онамиз ва уларнинг фарзандларинигина назарда тутадилар.

Аммо аҳли сунна вал жамоа уламолари ушбу ояти каримани далил қилиб, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳаралари ҳам аҳли байтга киришларини айтадилар.

Бу мақом улар учун катта бахтдир. «Аҳли байт» дейилишининг ўзи катта гап. Чунки бу ибора улардан бошқага ишлатилмайди. Аҳли байт деганда фақат Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хонадон аҳллари тушунилади, холос.

Ўша аҳли байтдан кирларни кетказишни, ўша аҳли байтни бутунлай поклашни Аллоҳ таоло Ўз зиммасига олмоқда.

Лекин, аввало, уларни одобли, ахлоқли бўлишга, уйларида виқор билан ўтиришга, жоҳилият очиқ-сочиқлигидан узоқ туришга, нозу карашма билан гапирмасликка, намоз ўқиб, закот беришга ҳамда Аллоҳга

ва Унинг Расулига итоат қилишга амр этмоқда ва шундан сўнггина улардан кирни кетказиб, бутунлай поклашга ваъда бермоқда.

Демак, Расулulloҳга аҳли байт бўлишнинг ўзигина Аллоҳнинг уларни бутунлай поклаши учун етарли эмас. Аввало улар иймон-этиқодда ва ибодату амалда ўрناк бўлмоқлари зарур. Ана шундагина Аллоҳ таоло уларнинг кирларини кетказиб, бутунлай поклайди.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аҳли байтларига муносабат шунчалик экан, энди бошқалар ўзлари тушуниб олаверсалар бўлади.

Аллоҳ таоло Исом жамиятининг жавҳари ҳисобланган Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аҳли байтларидан кирни кетказишни, уларни бутунлай поклашни хоҳлайди, аммо аввал аҳли байтни иймон ва амалга чақиради.

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳараларига қаратилган нидосини қуйидаги оят билан якунлайди:

«Ва уйларингизда тиловат қилинаётган Аллоҳнинг оятларини ва ҳикматни эсланг. Албатта, Аллоҳ ўта латиф ва ўта хабардор бўлган зотдир».

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларига улар яшаб турган уйлар оддий уй эмас, Аллоҳнинг оятлари нозил бўлиб, тиловат қилиниб турган манзил эканини эслатмоқда.

Улар яшаб турган уйлар оддий уй эмас, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатлари жорий этилиб, ҳадислари сўзланиб турган табаррук манзил эканини эслатмоқда.

Айни чоғда, улар уйларида тиловат этилаётган Қуръон оятларию Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳикматли ҳадисларини унутмасликка, уларни англаб, ўрганиб, сўнг амал қилишга буюрилмоқдалар.

«Албатта, Аллоҳ ўта латиф ва ўта хабардор бўлган зотдир».

Биз «латиф» деганда «лутфли», «марҳаматли» маъноларини тушунамиз. Аслида «латиф» дегани «ҳар бир нарсанинг ўта нозик жойларигача яхши билувчи» маъносини англатади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳараларига нидодан сўнг, Аллоҳ таоло Ўзининг ҳар бир нарсани энг нозик жойигача яхши билувчи, ҳар бир нарсадан ўта хабардор зот эканини айтиш билан ана ўша айтилган амрларга амал қиласизларми, йўқми, ҳаммасини билиб туради, деб огоҳлантирмоқда.

Исломда оила масаласига алоҳида эътибор билан қаралиши маълум. Чунки оила ҳар бир жамиятнинг ўзаги ҳисобланади. Ўзаги мустаҳкам жамиятнинг ўзи ҳам мустаҳкам бўлади.

Қолаверса, Қуръон Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оилаларига алоҳида эътибор беришида ҳам катта ҳикмат бор. Чунки Ислом жамиятининг ўзаги мусулмон оилалари бўлса, мусулмон оилаларнинг ўзаги бу муборак оиладир.

Исломий оила қандай бўлади? Исломий оилада ўзаро муносабатлар қандай бўлиши керак? Шу каби кўплаб саволларга айнан мана шу муборак оила жавоб ва ўрнак бўлиши мумкин.

Бу хусусда мулоҳазалар жуда ҳам кўп. Лекин нима учун Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳараларига бунчалик жиддий эътибор берилмоқда? Ҳолбуки, душманлар Ислом аёллар масаласига унчалик эътибор бермайди, аёл киши мислсиз жабр-ситам остида қолган деб айблаб келмоқдалар.

Аввало, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларига Қуръони Каримда бунчалик катта эътибор берилишининг ўзи душманларнинг гаплари

беҳуда эканига ёрқин далилдир.

Қолаверса, бу масалада анчагина гаплар бор. Аллох таоло ер юзига Ислом нуруни юбора бошлаган вақтда бутун дунё жаҳолат ботқоғига ботган эди. Чор атрофда жоҳиллик, адолатсизлик, зулм ва жабру ситам ҳукм суларди. Айниқса, аёлларга тегишли масалаларда бу ишлар авж олиб, энг чўққисига чиққан эди. Ҳатто аёлни одам ўрнида кўрмайдиган тоифалар бор эди. Масалан, насоролар оламида алоҳида йиғилиш ўтказилиб, ўша вақтдаги раҳнамолар томонидан «Аёл эркакни йўлдан уриш учун яратилган шайтондир, унга кўзи тушган одам ҳам гуноҳкор бўлади, аёл ҳавони булғатмаслиги учун оғзига тўсиқ тутиб юриши керак», деган қарорлар қабул қилинган эди.

Аҳли китобки шу тўхтамга келса, бошқа тоифаларни кўйиб турса ҳам бўлади. Жоҳилият тузумида аёлга дунёнинг матоҳи сифатида қараларди. У эркак кишига матоҳ эди гўё. У эркак кишининг шахвати учун керак эди. Жинсий алоқаларда ким нимани хоҳласа, шуни қиларди. Оила масаласи жуда оғир аҳволда эди. Аёл кишини молу мулкка қўшиб, мерос қилиб олиш оддий ҳол эди. Аёлга қилинган паст муносабатлар, унга етказилган турли зулмлар мисолини бошқа сура ва оятларда ҳам кўриш мумкин.

Ислом дини мукаммал илоҳий тузум ўларок, дунёдаги мавжуд барча нуқсонларни, жумладан, инсониятнинг нафис бўлаги саналмиш аёлларга муносабатдаги мавжуд нуқсонларни ҳам тузатишга киришди. Аёлга тўлақонли инсон сифатида қараш масаласини ўртага қўйди. Аёлларга қилинаётган зулм, жабр ва ситамни кесишга киришди. Шу билан бирга, исломий қонун-қоидаларни, ахлоқ-одобларни, тасаввур ва маданиятни жорий қила бошлади. Ўша вақтда аёлларга етказилаётган зулмнинг чеки йўқ эди. Шу туфайли ҳам Ислом дини уларга катта эътибор берди.

Қуръони Каримнинг узун сураларидан бири «Нисо» («Аёллар») деб аталиши ҳам бежиз эмас. Бошқа бир сура эса, «Мужодала» («Тортишувчи аёл») деб номланади.

Уламоларимиз Талоқ сурасини «Кичик Нисо», дейишади.

Қуръони Каримнинг бошқа сураларида ҳам аёллар масаласига алоҳида эътибор берилганини кўрамиз. Нур сураси бунинг ёрқин мисолидир. Қолаверса, ҳозир биз ўрганаётган Аҳзоб сураси ҳам шулар жумласига киради.

Аёлларга бўлган эътиборнинг тасдиғи ўлароқ, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мусулмон умматига қилган оммавий ваъз-насиҳатларидан ташқари, яна аёллар учун алоҳида мажлислар ҳам ўтказиб турардилар.

Шу билан бирга, мазкур оятларни, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларини, шариат аҳқомларини муслима аёлларга ўзига хос услуб билан етказадиган, хусусан, аёлларнинг ўзларигагина хос бўлган масалаларни тушунтириб берадиган муаллималар керак эди.

Бу вазифани фақат Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларигина бажаришлари мумкин эди. Шунинг учун ҳам юқорида келган оятларда уларга алоҳида эътибор билан қаралиб, алоҳида талаблар қўйилди.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёллари кўп бўлгани ҳам, асосан, шу эътибордандир. Чунки бундай улкан масъулият – Ислом уммати аёлларига Қуръони Карим, суннати набавия таълимотларини, шариат аҳқомларини етказиш битта ёки тўртта аёлнинг кўлидан келадиган иш эмас эди.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: **وَوَوُّوْهُ**

Аллоҳ таоло яна айтади:

«Набий мўминлар учун ўзларидан кўра ҳақлидир. Унинг аёллари эса, уларнинг оналаридир».

Ушбу ояти каримада Аллоҳ таоло Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ва у зотнинг азвожи мутоҳхарларининг мўмин-мусулмонларга нисбатан тутган ўринлари ва қадр-қийматларини белгилаб бермоқда.

«Набий мўминлар учун ўзларидан кўра ҳақлидир».

Яъни, Пайғамбарнинг мўминлар учун тутган ўрни шунчалик улуғки, у асраб олган отадан ҳам, сулбий падаридан ҳам, ҳатто ҳар бир мўминнинг ўз нафсидан ҳам юқори даражададир.

У зотнинг бу даражаси доимий ва боқийдир.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар бир нарасада мўминлар учун ҳаммадан, ҳатто ўзларидан ҳам устун мақомдадир.

Бу ғоятда олий мақомдир.

Бу мақом дунёда Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламдан бошқа инсонга берилмаган мақомдир.

Бу мақомнинг улуғлигини янада чуқурроқ тушунишимиз учун ҳадиси шарифларга мурожаат этамиз.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам айтадилар:

«Менинг нафсим қудрат қўлида бўлган зот билан қасамки, сизлардан бирортангиз мен то унга ўзидан, молу дунёсидан, боласидан ва барча одамлардан маҳбуброқ бўлмагунимча, мўмин бўла олмайди». Имом Бухорий ривоят қилган.

Имом Бухорий ривоят қилган яна бошқа бир ҳадисда айтилади: «Умар розияллоҳу анҳу:

«Эй Аллоҳнинг Расули! Аллоҳга қасамки, сиз мен учун ўзимдан бошқа ҳаммадан кўра маҳбуброқсиз», деди.

Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Йўқ, эй Умар! Токи мени ўзингдан ҳам маҳбуброқ кўрмагунингча бўлмайди», дедилар.

Умар розияллоҳу анҳу:

«Эй Аллоҳнинг Расули! Аллоҳга қасамки, албатта, сиз мен учун ҳамма нарсадан, ҳатто ўзимдан ҳам маҳбубсиз», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ана, энди бўлди, эй Умар», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг мўминларга уларнинг ўзларидан ҳам ҳақлироқ эканликлари фақат у зоти бобаракотнинг шахслари билан чегараланмайди, балки у зот келтирган таълимотлар ҳам мўминлар учун ҳамма нарсадан устун туриши лозим.

У зоти бобаракот ҳадисларидан бирида:

«Сизлардан бирортангиз токи унинг ҳавои нафси мен келтирган нарсага эргашмагунича, мўмин бўла олмайди», деганлар.

Мусулмон киши эргашадиган таълимот, ҳаётнинг қайси соҳасида бўлишидан қатъи назар, Ҳазрати Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам олиб келган Қуръон ва суннатдир.

Бу ояти каримага тааллуқли ривоятлардан бирида Имом Бухорий улуғ саҳобий Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг бундай деганларини ҳикоя қилади:

«Ҳеч бир мўмин йўқки, мен унинг учун бу дунё ва охиратда одамларнинг энг ҳақдори бўлмасам, агар истасангиз, **«Пайғамбар мўминлар учун ўзларидан кўра ҳақлидир»** оятини ўқинглар. Бас, қайси бир мўмин ўзидан кейин мол-мулк, мерос қолдирса, уни қариндошлари олсин. Агар қарз ёки зое бўлган болалар қолдирса, эгаси менга келсин, мен унинг мавлосиман».

Яъни, вафот этган ўша мўминнинг қарзини мен тўлайман, етим қолган болаларига қарайман, демоқдалар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг мўминларга нисбатан мақомларини баён қилиш

муносабати билан у зотнинг аёллари ҳам мўминлар учун қайси мақомда туришлари айтилмоқда.

«Унинг аёллари эса, уларнинг оналаридир».

Яъни, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хотинлари мўминларнинг оналаридир.

Улар мўминларга руҳий-маънавий она мақомидалар. Мўминлар оналарини қандай ҳурмат-эҳтиром қилсалар, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларини ҳам шундай эҳтиром қиладилар. Насабий оналарининг никоҳи уларга ҳаром бўлганидек, бу оналарнинг никоҳи ҳам ҳаром бўлади. Бошқа ишлар ва ҳукмлар ҳам шунга ўхшаш.

Худди мана шу ояти карима нозил бўлгандан кейин Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳаралари «мўминларнинг оналари» деган номни олдилар ва Ислом жамиятида уларнинг обрў-эътиборлари аввалгидан ҳам ўсди.

Аллоҳ таоло Ўзининг илоҳий каломида шунчалар олий мақомга кўтариб қўйгандан кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳараларининг мақомлари жуда ҳам улуғ бўлади. Уларни эъзозлаш ва ҳурматлаш ҳар бир мўмин-мусулмоннинг бурчи бўлади.

فضل السيدة خديجة بنت خويلد رضي الله عنها

САЙИДА ХАДИЙЖА БИНТИ ХУВАЙЛИД РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

I

Хадийжа бинти Хувайлид ибн Абдулуззо ибн Қусой Қарашийя, Асадийя «Фил воқеаси»дан ўн беш йил илгари Маккада эътиборли оилада таваллуд топган. У киши

(бизнинг диёрларда Ҳадича деб аталса-да, асли исмлари Ҳадийжадир) Қурайшнинг олди қизларидан бўлган. Ўша вақтдаги урф бўйича фозила қиз тарбиялаб етиштириш учун нима зарур бўлса, Ҳадийжа бинти Хувайлид учун ҳам барчаси муҳайё қилинди.

Уни ўн беш ёшида турмушга чиқаришди. Келинчак эри Абу Ҳола ибн Зирора ат-Тамимийни ўша вақтдаги эркаклар ичида энг юқори мақомлардан бирини олиши учун жон-жаҳди билан тиришиб тиним билмай ҳаракат қилди. Ҳадийжа бинти Хувайлид ўз оиласи юртда энг обрўли оила бўлишини, ўзи аёлларнинг сараси, эри эркакларнинг пешвоси бўлишини жуда-жуда хоҳлар эди.

Аммо бу уринишларнинг барчаси пучга чиқди. Ҳадийжа бинти Хувайлид ҳар қанча уринмасин, ниятига етиша олмади. Эри Абу Ҳола қазо қилгач, шон-шарафли оила қилиш ниятида қуйиб ёнаётган ёш келинчак бева қолди.

Ҳадийжа бинти Хувайлидга ўхшаган оқила, фозила аёллар кўпчиликнинг эътиборидан четда қолиши мумкин эмас эди. Қурайшнинг ашрафидан бўлмиш Атиқ ибн Обид ибн Абдуллоҳ ал-Махзумий Ҳадийжа бинти Хувайлидга совчи қўйди. Иккинчи тараф рози бўлди.

Ҳадийжа бинти Хувайлид иккинчи эридан фарзанд ҳам кўрди. Аммо оилавий ишлари кўнгилдагидек бўлмай, оила бузулди.

Шунга қарамай Ҳадийжа бинти Хувайлид эрсиз, ўзи ёлғиз холида Қурайш аёллари ичида энг обрўли аёл бўлишга эришди. Йигирма беш ёшларида Қурайш аёлларининг саййидаси бўлди.

Аллоҳ таоло Ҳадийжа бинти Хувайлидга кўпгина яхши сифатларни инъом қилган эди. У киши олиҳимматли, ҳассос табиатли, кенг уфқли, диндор ва покиза аёл эдилар. Ҳадийжа бинти Хувайлид қурайш аёллари ичида «Тоҳира» лақабини олган эди.

II

Хадийжа бинти Хувайлиднинг Варақа ибн Навфал исмли амакиваччаси бор эди. У эски диний китоблардан хабардор бўлиб, жуда кўп нарсаларни билар ва одамларга айтиб берар эди. Хадийжа бинти Хувайлид ўша амакиваччаси билан суҳбатлашишни ёқтирар ва Варақадан дин ҳақида эшитганида қалбини ажойиб бир ҳислар камраб олар эди.

У бир кеча туш кўрди. Тушида ҳовлисига катта бир қуёш тушиб, ўрнашганмиш. У ҳовлининг ҳамма томонини зиё ва чиройга тўлдирганмиш-да ўша қуёш бу ҳовлидан туриб, ҳамма ёққа зиё сочаётган эмиш. Чўчиб уйғонса туши экан. Ҳамма ёқ қоп-қоронғу тун бўлса-да унинг қалби ҳалиги қуёш зиёси ила равшан ҳолда қолган эди.

Эрта билан Хадийжа бинти Хувайлид амакиваччаси Варақа ибн Навфалникига йўл олди. У амакиваччасига кўрган тушини бошдан-оёқ сўзлади.

Варақа ибн Навфал амакисининг қизини диққат билан тинглади. У бу тушнинг таъбирини яхши билар ва аҳамиятини ундан ҳам яхши англади.

Хадийжа бинти Хувайлид тушини айтиб бўлиши билан Варақанинг вужудини қувонч қоплади. У виқор ва севинч билан:

«Эй амакимнинг қизи! Суюнчи бер! Агар Аллоҳ тушингни ўнгидан келтирадиган бўлса, ҳовлингга нубувват зиёси кирадиган бўлибди! У ердан набийлар хотамининг файзи жўш урадиган бўлибди!» деди.

Самовий китобларни яхши биладиган мўътабар бир одамдан бу гапларни эшитиб, Хадийжа бинти Хувайлиднинг бутун вужудини ажойиб бир ҳис камраб олди. У Варақадан набийларнинг Хотами ва унинг сифатлари ҳақида сўради. У ўз саволларига берилган

жавобларнинг ҳар бир сўзини бутун вужудига сингдириб борар эди.

Ўша кундан у ўзи кўрган туш таъсирида яшади. Набийларнинг хотами ва унинг сифатлари бир лаҳзага ҳам унинг хаёлидан кўтарилмас эди. У Аллоҳ таолодан у тушини ўнгидан келишини сўрар эди. Ўз ҳовлисида нубувват зиёси таралиши ишқида куярди.

Шунинг учун бўлса керак, ўша тушни кўрган кунидан бошлаб, ўзига совчи кўйган эркакларнинг сифатларини сўраб-суриштириш одатини чиқарди. У ўзига совчи кўйган ҳар бир эркакнинг сифатларини Варақа ибн Навфалдан ўзи эшитган Набийлар хотами сифатларига таққослаб кўрар эди. Мазкур сифатларга тўғри келмас, у совчиларга узр айтар эди. Шундоқ қилиб кунлар, ҳафталар, ойлар, йиллар ўтаверди.

Қурайш аёлларининг Каъба олдида тўпланиб ўтказадиган маросимлари бор эди. Ўша маросим кунларининг бирида Хадийжа бинти Хувайлид ҳарамга борди. Байтни тавоф қилди. Ўз тилакларига етказишини Аллоҳ таолодан сўраб ихлос ила узоқ дуо қилди. Сўнгра Каъбанинг яқинида гаплашиб ўтирган аёллар олдида бориб ўтирди.

Шу пайт бир овоз гаплашаётган аёлларнинг гапини бўлди. Бир киши баланд овоз билан:

«Эй Қурайш аёллари!» деб бақирарди.

Аёллар гапдан тўхтаб унга қарашди. У гапида давом этиб:

«Эй Қурайш аёллари! Яқинда ичингиздан набий чиқажак! Сизлардан ким унга умр йўлдоши бўлай деса, фурсатни қўлдан кочирмасин!» дерди.

Аёллар ҳалиги одамни жинни деб ўйлашди. Баъзилар уни тош отиб қувди. Яна бирлари қарғади.

Аммо Хадийжа бинти Хувайлиднинг юраги хапприкиб кетди. Набийлар хотами ҳақида билганларига бу одамнинг

гапи ҳам қўшилган эди. У ўзи кутаётган саодатли онлар яқинлашиб қолганини ҳис этгандек эди.

Ибн Саййидиннас раҳматуллоҳи алайҳи «Уюунул асар фии фунунил мағозий ваш шамоил вассияр» номли китобида бундай ҳикоя қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам йигирма беш ёшга етганларида, Маккада у зотни амин номидан бошқа ном ила атамайдиган вақтларида Абу Толиб у кишига:

«Эй жияним, мен мол-дунёси йўқ одамман. Замон биз учун қийинлашди. Бошимизга оғир йиллар келди. Бизнинг эса бирор нарсамиз ҳам, тижоратимиз ҳам йўқ. Қавмингнинг қарвони Шомга борадиган вақт бўлиб қолди. Хадийжа бинти Хувайлид қавмнинг эркакларини ўз қарвони ила юборади. Улар унинг тижоратини қилиб келадилар ва ўзларига манфаат оладилар. Сен бориб унга ўз хизматингни тақдим қилсанг яхши бўлар эди. У ҳам жон деб рози бўларди. Сенинг поклигинг ҳақида унга ҳам хабар етган бўлса керак. Аслида-ку, мен сенинг Шомга боришингга қаршиман. Яхудийлар сенга бирор нарса қилишларидан кўрқаман. Аммо бошқа иложимиз йўқ», деди.

Хадийжа бинти Хувайлид шарафли, бой-бадавлат ва тоҳира аёл эди. У ўз қарвонини Шомга юборар эди. Унинг тижорати бир қарвон бўлса, қолган қурайшликларнинг тижорати ҳам бир қарвон бўлар эди. Хадийжа бинти Хувайлид ўз тижорати учун эркакларни ёллар эди ва уларга музораба ила мол берар эди. Қурайшликлар тожир одамлар эдилар. Кимнинг тижорати бўлмаса, ҳеч нарсаси бўлмас эди.

Шунда у зот:

«Эҳтимол унинг ўзи менга одам юбориб қолар», дедилар. Бу гапни эшитган Абу Толиб:

«Мен сендан бошқаси илиб кетармикан, деб кўрқаман», деди.

Икковларининг орасида бўлиб ўтган бу гап Хадийжа бинти Хувайлидга етиб борди. Бундан олдин у зотнинг ростгўйликлари, омонатдорликлари ва хушхулқлари ҳақидаги хабарлар ҳам етиб борган эди.

Мазкур гапни эшитган Хадийжа бинти Хувайлид:

«Мен унинг хоҳишидан бехабар эканман», деди-да, у зотнинг олдиларига одам юбориб:

«Мен олдинга одам юборишимга ростгўйлигинг, омонатдорлигинг ва хушхулқлигинг сабаб бўлди. Мен сенга қавмингнинг одамларига берадиган иш ҳақининг икки баробарини бераман», деди.

У зот рози бўлдилар ва Абу Толибнинг олдига бориб хабар бердилар. Шунда у:

«Бу Аллоҳ сенга юборган ризқдир», деди.

Бас, у зот Хадийжа бинти Хувайлиднинг ғуломи Майсара ила йўлга чиқиб, Шомга бордилар. У кишининг амакилари карвондагиларга у зотга эҳтиёт бўлишларини тайинлаб қўйишган эди. Шомга етиб борилганда икковлари Нестуро исмли роҳибнинг ибодатхонаси яқинидаги дарахт тагидан жой олдилар. Роҳиб Майсара билан таниш эди. У ғуломга:

«Эй Майсара! Анави дарахт тагидаги одам ким?» деди.

«Қурайшлик, ҳарам аҳлидан бир одам», деди Майсара.

«Ушбу дарахт тагидаги набийдир. Унинг кўзида кизиллик борми?» деди роҳиб.

«Ҳа, ҳеч кетмайди», деди Майсара.

«Худди ўзи. У анбиёларнинг охиргиси. Қани энди уни чиқишга амр қилинганда у билан бўлсам...» деди роҳиб.

Майсара бу гапни эшитиб ғоят ажабланди.

Сўнгра Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Бусро бозорига бордилар. Ўзлари олиб келган нарсаларни сотдилар. Кераклигини сотиб олдилар. У зот билан бир одам орасида бир савдо моли ҳақида гап чикди. Ҳалиги одам:

«Лот ва Уззо ила қасам!» деди.

Шунда у зот:

«Мен ҳеч қачон бу иккиси ила қасам ичмаганман. Мен кетдим», дедилар-да, юз ўгириб кетдилар.

«Сени гапинг гап», деди ҳалиги одам ва Майсарага қараб:

«Эй Майсара! Бу пайғамбар! Бизнинг роҳибларимиз унинг сифатларини ўз китобларидан топишган!» деди.

Майсара бу гапдан ҳам ғоят таъсирланди.

Сўнгра карвондагиларнинг барчаси ортга қайтдилар.

Майсара қуёш қиздирган пайтда туя устида кетаётган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга икки фаришта соя солиб турганини кўрди. Аллоҳ таоло Майсаранинг кўнглига у зотнинг муҳаббатларини солиб қўйган эди. У ўзини худди Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кулларидек тутар эди. Улар ўз тижоратларини қилиб, одатдагидан кўра икки марта кўп фойда кўрдилар. Қайтаётиб Марриз-захронга етганларида Майсара:

«Мен олдинроқ бориб, Аллоҳ Хадийжага сен туфайли берган нарсаларнинг хабарини етказай», деди».

III

Ўша тижорий сафардан келган Хадийжанинг хизматкори Майсара бор кўрган-билганларини хожасига хабар қилди. Шундан кейин ўткир ақл эгаси Хадийжа бинти Хувайлид Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам оддий одам эмаслигини сезиб қолдилар. У зотдаги тўғрилиқ, садоқат, ҳалоллик, хайр-барақа ва бошқа хислатлар Хадийжани ўзига ром этган эди.

Бунинг устига хизматкорлари Майсара сафар давомида Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламдан кўрган ақл бовар қилмайдиган ҳолатларини айтиб берди.

Хадийжа бинти Хувайлид ўз ғуломи Майсарадан

эшитганларини Варақа ибн Навфалга айтиб берди.

Варақа: «Агар шу гаплар ҳақ бўлса, албатта, Муҳаммад ушбу умматнинг пайғамбаридир. Мен шундоқ бўлишини билар эдим», деди.

Макканинг кўплаб аъёнларининг совчиларини қайтарган Хадийжа шундан сўнг Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламга турмушга чиқишни ният қилди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Табакот» номли китобида Нафиса бинти Мунайядан ривоят қиладилар:

«Хадийжа бинти Хувайлид азму қарорли, кучкуватли, шарафли аёл эди. Аллоҳ таоло унга қарам ва хайр-баракани ҳам ато қилган эди. У ўша пайтда Қурайшнинг энг насаби яхши ва шарафи улуг аёли эди. Унинг қавмининг барчаси, уддасидан чиқса, уни ўз никоҳига олиш пайида эдилар. Улар унга совчилар қўйиб, молу мулклар сарфлаган эдилар.

Хадийжа бинти Хувайлид бир куни мени Муҳаммаднинг олдида унинг қарвони ила Шомдан қайтиб келганидан сўнг киши билмас юборди. Мен бориб:

«Эй Муҳаммад, сени уйланишингга нима монъелик қилади?» дедим.

«Уйланиш учун қўлимда ҳеч нарса йўқ», деди.

«Ўша нарсадан кифоялансанг ва жамол, мол, шараф ва ўз тенгингга даъват қилинсанг, хўп дейсанми?» дедим.

«Ким ўзи у?» деди.

«Хадийжа», дедим.

«Бу ишни қандоқ қила оламан?» деди.

«Бу ёғини менга қўйиб бер», дедим.

Бас, бориб хабарни етказдим. Хадийжа бинти Хувайлид у кишига одам юбориб, фалон соатда кел, деди. Шунингдек, амакиси Амр ибн Асадга ҳам одам юборди. У ўз жиянининг никоҳига ҳозир бўлди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам ўз

амакилари билан кирдилар. Улардан бири у кишини никоҳлаб қўйди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга уйланганларидан йигирма беш ёшда эдилар. Ўша кунлари Хадийжа қирқ ёшда эди. У «Фил воқеаси»дан ўн беш йил олдин таваллуд топган эди».

IV

Ўша куни Хадийжа бинти Хувайлиднинг уйида Бани Ҳошимнинг катталаридан анчагина одам ҳозир бўлганди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга у кишининг амакилари Абу Толиб, Ҳамза, Аббос, у кишининг оғайниларидан Абу Бакр, Аммор ибн Ясир ва бошқалар келган эдилар.

Хадийжа бинти Хувайлид томонидан амакисининг ўғли Варақа ибн Навфал, акасининг ўғли Ҳаким ибн Ҳизом ва бошқалар бор эди.

Эркаклар билан бирга бир неча аёллар, жумладан, София бинти Абдулмуттолиб, Отика бинти Абдулмуттолиб ҳам бор эди.

Абул Аббос ал-Мубаррад раҳматуллоҳи алайҳи ва бошқа тарихчиларимиз ривоят қилишларича, ўша пайтнинг одати бўйича, муносиб вақти бўлганда Абу Толиб хутба қилиб, қуйидагиларни айтди:

«Бизни Иброҳимнинг зурриётидан, Исмоилнинг зироатидан, Маъднинг аслидан, Музарнинг унсуридан қилган Аллоҳга ҳамдлар бўлсин.

У зот бизни Ўз байтининг ҳазинадори, ҳарамининг сиёсатдори қилди.

У зот бизга ҳижобли байтни, омонли ҳарамни берди ва бизларни одамлар устидан ҳоким қилди.

Аммо баъд, укамнинг ўғли Муҳаммад ибн Абдуллоҳни қайси одам билан ўлчовга қўйилса, албатта, у ўзгалардан яхшиликда ҳам, фазлда ҳам, шарафда ҳам, ақлда ҳам ва

улуғликда ҳам устун келади.

Агар моли оз бўлса, албатта, мол соя каби ўткинчи нарсадир, тўскувчи нарсадир, қайтариб олинадиган қарзидир.

Муҳаммаднинг қаробатини ўзингиз яхши биласиз. У Хадийжа бинти Хувайлидга совчилик қилди. Унга маҳрига менинг молимдан эртасию кечи бўлиб, ўн икки ярим увқия тилло берди. Аллоҳга қасамки, бундан сўнг унинг иши улуғ бўлур ва шаъни буюк бўлур», деди».

Абу Толиб хутбасини тамом қилганидан сўнг Варақа ибн Навфал сўзлади:

«Бизни сен айтиб ўтгандек қилиб қўйган, сен санаб ўтганлардан афзалроқ Аллоҳга ҳамд бўлсин. Биз арабларнинг улуғлари ва раҳбарларимиз. Сизлар у нарсаларга аҳлсизлар. Сизларнинг фазлингизни бирор уруғ инкор қилмайди. Одамлардан бирортаси сизларнинг фаҳрингиз ва шарафингизни рад этмайди. Биз сизларнинг арқонингиз ва шарафингизга боғланишга рағбат қилдик.

Эй Қурайш жамоаси, менга гувоҳ бўлинглар, мен Хадийжа бинти Хувайлидни Муҳаммад ибн Абдуллоҳга тўрт юз диноҳ маҳр ила никоҳладим», деди ва сукут сақлади.

Шунда Абу Толиб:

«Мен келиннинг амакиси ҳам сенга шерик бўлишини истардим», деди.

Сўнг Хадийжа бинти Хувайлиднинг амакиси туриб:

«Менга гувоҳ бўлинглар, эй Қурайш жамоаси, мен Муҳаммад ибн Абдуллоҳга Хадийжа бинти Хувайлидни никоҳлаб бердим», деди.

Қурайш улуғлари бунга гувоҳ бўлдилар».

Муҳаммад солаллоҳу алайҳи васаллам тўй куни туя сўйиб, одамларга таом тарқатдилар.

«Ас-Сийра ал-Ҳалабийя» китобининг соҳиби ёзишларича:

«Ўша куни Хадийжа бинти Хувайлиднинг жориялари ҳам дуфф (доира) чалиб, ўйин қилишган. У киши ўз умр йўлдошларига, амакингга айт, туя сўйсин, одамларга таом беринглар. Кейин аҳлингнинг олдига кел, деган. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтилган ишларни қилиб, аҳллари олдига кирганлар.

Абу Толиб бу никоҳдан беҳад шод бўлди ва:

«Биздан ғамни кетказган, қайғуни даф қилган Аллоҳга ҳамд бўлсин», деди.

Бу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг биринчи тўй қилишлари эди».

V

Тўйдан кейин саодат тўла оилавий турмуш бошланди. Ҳамма нарса бир-бирига муносиб эди. Яшаш жойида эру хотиндан бошқа кишилар ҳам бор эди.

Хадийжа бинти Хувайлиднинг аввалги эридан бўлган Ҳинд исмли ўғли бор эди. У зот Ҳиндни доимо яхши муомалалари билан ўзларига ром этдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари ҳам янги яшаш жойларига ўз чўрилари Умму Айманни бирга олиб келган эдилар. Бу чўрининг асл исми Барака Ҳабашийя эди. У янги жойда аввалгидан ҳам яхши истиқомат қила бошлади.

Бундан ташқари онаси билан Той қабиласидаги тоғалариникига зиёратга борганида, устиларига араб қабилаларидан бири бостириб келиб асир олган ва Маккага келтирилганида Ҳаким ибн Ҳизом сотиб олиб, аммаси Хадийжа бинти Хувайлид хонимга совға қилган Зайд ибн Ҳориса исмли ғулом ҳам бор эди. Зайдни ҳам жуда яхши қабул қилдилар.

Хадийжа бинти Хувайлид турмуш йўлдошларини ниҳоятда севар ва ҳурмат қилар эдилар. Бу севги ва ҳурмат

кун сайин ортиб, мустаҳкамланиб борар эди. У киши эрларининг хотиржамлиги, роҳат-истироҳати учун зарур бўлган барча нарсаларни мухайё қилишга тинимсиз ҳаракат қилар эдилар.

Бу фаросатли ва заковатли аёл келажакда улуғ ишлар қилиши кутилаётган эри учун ҳар нарсага тайёр эди. У эрининг хурсандчилиги йўлида ўзининг роҳат-фароғатидан, имтиёзларидан, молу мулки ва бор бисотидан кечишга, уларни эри учун сарфлашга ҳар лаҳзада шай эди.

Кунларнинг бирида эр-хотин кўнгил суҳбати куриб ўтирар эдилар. Бирдан Хадийжа бинти Хувайлиднинг чўриси келиб:

«Хоним, Ҳалима бинти Абдуллоҳ ибн Ҳорис ас-Саъдия келди. У ҳузурларингизга кирмоқчи», деди.

Ҳалимаи Саъдиянинг исмларини эшитишлари билан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қалблари қувончга тўлди. Ўзларини эмизиб катта қилган сут оналарини кўриш бахтига эришаётганларидан мамнун бўлдилар.

Хадийжа бинти Хувайлид эри бу меҳмон аёл ҳақида доимо эҳтиром ва эъзоз билан гапириб юришларини яхши билар эди. Эрининг эмизган оналарини пешвоз чиқиб кутиб олди. Икки аёл ичкарига кираётганларида у зот:

«Онажон! Онажон!» деб пешвоз чиқдилар. Ридоларини тўшаб, устига Ҳалимаи Саъдияни ўтказдилар. У зот жуда ҳам масрур эдилар. Юзлари, кўзлари, бутун вужудларида қувонч балқиб турарди.

Кўришиб бўлгач, у зот Ҳалимаи Саъдиядан кўнгил сўрай бошлаган эдилар, аёлнинг юзи жиддийлашди. Ўз қабиласи Бани Саъднинг ерларида қурғоқчилик ҳукм сураётгани, ҳаёт кечириш қийин бўлиб қолгани ҳақида шикоят қилди. Камбағаллик ва ночорликдан нолиди.

Бу гаплар Хадийжа бинти Хувайлидга маълум бўлгач, у киши узоқ ўйлаб ўтирмай меҳмонни хурсанд қилишга

киришди. Унга қирқта қўй, сувчи туя ва ўз ерларига етиб олгунча етадиган нарсаларни тортиқ қилди.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг сахий ва хотамтой аёлларининг бу совғаларини сут оналарига мамнуният ила топширдилар.

Вақт ўтиши билан оиланинг ўзаро иноклиги, ундаги бахт-саодат ҳам мустаҳкамланиб борар эди.

Хадийжа бинти Хувайлид ҳомиладор бўлганида ҳаммалари чексиз қувондилар. У зотнинг биринчи ўғли Қосим кўп ўтмай нобуд бўлди.

Кейин яна ҳомила бўлди. Яна ўғил туғилди. Яна қувондилар. Унга «Абдуллоҳ» деб исм қўйдилар. Аммо бу фарзанд ҳам узоқ яшамади.

Хадийжа бинти Хувайлид қиз фарзанд кўрдилар. Эр-хотин кўзлари қувончи бўлган бу жажжи меҳмонга «Зайнаб» деб исм қўйдилар.

Зайнаб бир ёшга тўлганда сингиллик бўлди. Бахтиёр ота-она иккинчи қизларига Руқайя исмини бердилар. Болалар оилага чексиз бахт, қувонч ва қут-барака олиб келдилар.

Кейинроқ учинчи қиз туғилди Умму Кулсум.

Бу ажойиб оилага Аллоҳ таоло ниҳоят тўртинчи кенжа кизни ато этди. Истарали бу қизчага ота-онаси «Фотима» деб исм қўйдилар.

Аллоҳ таолонинг фақат Ўзигагина маълум ҳикматларга кўра, уларнинг ўғил фарзандлари турмади. Аммо ўша пайтдаги жамиятда ўғил фарзанд алоҳида эътиборга сазовор эди. Шу боис бу заковатли хоним ўз эрининг кўнглини олиш учун барча чораларни кўриб, ўз жуфти ҳалоли Муҳаммад ибн Абдуллоҳнинг бу борадаги ўксинишларини ҳам бартараф қилмоқчи бўлди. Ўйлаб-ўйлаб, ўзининг энг афзал қули Зайддан яхшироқ совға бўлиши мумкин эмаслигига қаноат ҳосил қилди ва уни ўз турмуш ўртоғига ҳадя этди. Шу тариқа Зайд Муҳаммад

ибн Абдуллоҳ қарамоғларига ўтди.

Зайднинг янги хожаси жуда яхши одам эди. Бошқа хўжайинларга мутлақо ўхшамас эди. Ҳатто Зайднинг отаси ва амакиси келиб, уни олиб кетмоқчи бўлганларида ҳам у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан қолишни ихтиёр этди.

Шунда Муҳаммад ибн Абдуллоҳ Зайдни кўлидан етаклаб Байтуллоҳга олиб чиқдилар ва тўғри Каъбанинг олдида бориб, Исмоил ҳижрида турдилар-да:

«Гувоҳ бўлинглар! Зайд менинг ўғлимдир. Мен унга меросхўрман, у ҳам менга меросхўрдир», дедилар.

Зайднинг у зот ҳузурида қанчалик эъзоз-икромга эга эканини кўрган ота ва амакилари кўнгиллари таскин топиб, қайтиб кетдилар.

Шундан бошлаб, Зайд ибн Ҳорисани «Зайд ибн Муҳаммад» деб қақириладиган бўлди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амакилари Абу Толиб Қурайшга молу мулки билан эмас, ақли-заковати билан раҳбар бўлган эди. У Қурайшдек катта ва обрўли қабиланинг йўлбошчиси бўлса ҳам ўзи камбағал яшар эди.

Абу Толибнинг камбағаллиги айниқса, Маккада қаҳатчилик бошланганида билиниб қолди. У машаққатга учраб болаларини боқолмай ва оила тебратолмай қолди. Шунда унинг қариндошлари ёрдамга келдилар.

У зот бошқа амакиларига Абу Толибнинг болаларидан баъзиларини бўлиб олишни таклиф қилдилар. Ақийлни Абу Толибнинг ўзига қолдириб, Жаъфарни Аббос, Алини у зот ўзлари олдилар. Шундай қилиб, Али амакиваччаси Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ва у зотнинг завжалари Ҳадийжа бинти Хувайлиднинг қарамоғларида ҳаёт кечира бошлади. Ўша вақтда Али эндигина олти ёшга етган эдилар.

Шу тариқа ўғилга мушток бу оила Зайд ва Али

туфайли ўғилли бўлиб қолдилар.

VI

Оила курганларига ўн беш йил тўлиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам 40 ёшга етганларида эса, ёлғизликни хоҳлаб қолдилар. Макка атрофидаги тоғлардан биридаги Ҳиро ғориға кириб, бир неча кунлаб «таханнус» ибодат қилардилар. Яъни, ёлғиз ҳолда қолиб, дунё ишлари ҳақида, ундаги разолатларни йўқотиш, ҳақиқатни, адолатни юзага чиқариш ва бошқа фазилатлар тўғрисида фикр юритдилар. Баъзида уйга озиқ-овқат учунгина тушардилар ёки уни уйдан келтириб беришарди.

Бу ҳам бўлса, Аллоҳ таоло тарафидан у зотни Пайғамбарликка тайёрлаш эди.

Бу ҳақда Имом Бухорий Оиша розияллоҳу анҳодан куйидагиларни ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга биринчи белги берган нарса уйкудаги ҳақ туш бўлди. У зот қандоқ туш кўрсалар, албатта, худди тонг ёруғидек аниқ ўнгидан келар эди. Сўнгра у зотга холи қолиш маҳбуб бўлиб қолди. Ҳиро ғорида холи қолиб аҳллари олдиға тушишдан олдин бир неча кеча «таханнус» ибодати қилар эдилар. Яъни, ўз аҳлиға қайтишдан олдин бир неча кечани ибодат ила ўтказар эдилар. Бунинг учун зоди роҳила олволар эдилар. Сўнгра Ҳадийжанинг олдиға қайтиб, яна ўшанчаға етарли зоди роҳила олар эдилар. У зотга ҳақ келгунича шундоқ бўлди. У зот Ҳиро ғорида эканликларида фаришта келиб:

«Ўқи!» деди.

«Мен ўқувчи эмасман», дедилар.

У у зотни тутиб, ўзига тортди. Ҳатто қийинлик етказди. Сўнгра қўйиб юборди ва:

«Ўқи!» деди.

«Мен ўқувчи эмасман», дедилар.

У у зотни иккинчи марта тутиб, ўзига тортди. Сўнгра кўйиб юборди ва:

«Ўқи! Яратган Роббинг номи билан. У инсонни алақдан яратди. Ўқи! Ва Роббинг энг қарамлидир!» деди.

Бас, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша (оят)лар ила қалблари титраб-қақшаб қайтди ва Хадийжа бинти Хувайлиднинг олдига кирди ва:

«Мени ўраб кўйинглар! Мени ўраб кўйинглар!» дедилар.

Бас, у зотдан кўрқинч кетгунча ўраб кўйдилар. Кейин у зот Хадийжага хабарни айта туриб:

«Ўзимга бир нарса бўлмаса эди, деб кўрқдим», дедилар.

Шунда Хадийжа:

«Ундоқ эмас! Аллоҳга қасамки, Аллоҳ сизни ҳеч қачон шарманда қилмайди. Албатта, сиз силаи раҳм қилурсиз. Заифга ёрдам берурсиз. Одамлар қилмаган яхшиликларни қиласиз. Меҳмонга зиёфат берасиз. Фалокатга учраганларга ёрдам берасиз», деди.

Сўнгра у зотни олиб, Варақа ибн Навфал ибн Асад ибн Абдулуззонинг (Хадийжанинг амакисининг ўғли) олдига борди. У жоҳилият даврида насронийликка кирган одам эди. Иброний китоб ёзар эди. Инжилдан ибронийчасига Аллоҳ ёзишини хоҳлаганини ёзар эди. У кўзи ожиз бўлиб қолган қари чол эди. Хадийжа:

«Эй амакимнинг ўғли! Биродарингизнинг ўғлини бир тингланг!» деди. Варақа у зотга:

«Эй биродаримнинг ўғли, нима кўрмоқдасан?» деди.

Шунда у зот ўзлари кўрган нарсанинг хабарини айтиб бердилар.

Варақа у зотга:

«Бу Аллоҳ Мусога нозил қилган «Номус»дир. Қани энди, сени қавминг ҳайдаб чиқарганда бакувват бўлсам эди! Қани энди, тирик бўлсам эди!...» деди.

Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Мени улар ҳайдаб чиқарурларми!?» дедилар.

«Ҳа! Қайси бир киши сен келтирган нарсани келтирса душманликка учрайди. Сенинг ўша кунингга етсам, албатта, сенга қўлимдан келган ёрдамни берурман», деди».

Айни ўша вақтда инсониятни Ўз қўли билан яратиб, уни гўдаклигидан турли саркашликларига, инжиқликларига ва хатою адашишларига қарамай, пайғамбарлар юбориб, китоблар нозил қилиб, тарбиялаб олиб келаётган Аллоҳ таоло инсониятнинг навбатдаги ва энг катта адашувидан кейин унга энг охирги Пайғамбарни юборишни, энг сўнгги Китобини нозил қилишни ва энг сўнгги, мукамал ва доимий шариатини жорий қилишни ирода этган пайт келган эди.

Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳиро ғорида «Иқроъ!!! (Ўқи!!!) деган гулдурос овозни эшитдилар.

Ана ўша овоз жоҳилият зулматини парчалаш учун Аллоҳ таоло томонидан туширилган сўнмас ёғдунинг биринчи шуъласи—Қуръони Каримнинг биринчи ояти эди.

Инсоният тарихидаги энг нозик пайт бўлган ўша кезде у зотнинг жонларига оро кирган бирдан-бир инсон у зотнинг умр йўлдошлари Ҳадийжа бинти Хувайлид бўлдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кўрқувларини босган киши ҳам Ҳадийжа бинти Хувайлид эди.

У киши Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга у зотнинг олий сифатларини эслатиб, Аллоҳ сизни ҳеч қачон шарманда қилмайди, албатта, сиз силаи раҳм қилурсиз, заифга ёрдам берурсиз, одамлар қилмаган яхшиликларни қиласиз, меҳмонга зиёфат берасиз, фалокатга учраганларга ёрдам берасиз, дея тасалли бердилар.

У зотни Варақа ибн Навфалнинг олдига етаклаб бориб, охири замон пайғамбари бўлганлари ҳақидаги хабарни эшиттирган киши ҳам Хадийжа бинти Хувайлид бўлди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга самодан келган рисолатни қабул қилиб олишлари учун етарли шароит яратган киши ҳам Хадийжа бинти Хувайлид бўлди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Хиро ғорида келган тарихий хабарни комил ишонч, мустаҳкам иймон, очиқ қалбда хотиржамлик билан кутиб олган киши ҳам Хадийжа бинти Хувайлид бўлди.

VII

Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо биринчи бўлиб Исломга кирдилар. У киши Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг жуфти ҳалоллари бўлиш билан бирга, Аллоҳ таолога ва Унинг Расулига биринчи иймон келтириш шарафига муяссар бўлдилар.

Барча уламоларимиз у киши биринчи бўлиб мусулмон бўлганларига иттифоқ қилишган.

Иззиддин ибн Асийр:

«Хадийжа Аллоҳнинг халқи ичида биринчи мусулмон экани мусулмонлар ижмоъидир. Ундан олдинга тушадиган эркак ҳам, аёл ҳам йўқ», дейдилар.

Имом Байҳақий раҳматуллоҳи алайҳи:

«Ушбу умматдан энг аввал мусулмон бўлгани Хадийжа бинти Хувайлиддир», деганлар.

Ибн Исҳоқ раҳматуллоҳи алайҳи:

«Хадийжа энг аввал Аллоҳга ва Унинг Расулига иймон келтирган, у зотнинг Аллоҳ азза ва жалланинг ҳузуридан келтирган нарсасини тасдиқ қилган ва Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга ишларида вазир бўлган эди. Шу ила Аллоҳ Ўз Расулининг ишини енгиллаштирди. У зот қачон

ўзларига ёкмаган раддияни ёки ёлғонга чиқаришни эшитсалар, хафа бўлсалар Хадийжа бинти Хувайлид розияллоху анҳо ўша ғамни кетказар эди. Унга қайтганларида саботга чақирарди. Оғирларини енгил қилар эди. Динларини тасдиқлар эди. Одамларнинг қилмишларини аҳамиятсиз этар эди», деб ёзганлар.

Шу билан бирга, Хадийжа бинти Хувайлид Ислом йўлида улкан хизматлар ҳам қилдилар. У киши аввало ўз уйларини куфр ва ширк олами ўртасидаги иймон воҳасига айланиши учун қўлларидан келган барча нарсаларни қилдилар.

Айнан ўша уринишлар Зайд ибн Ҳориса ва Али ибн Абу Толибни биринчилардан бўлиб иймон келтиришларининг омилларида бўлган бўлса, ажаб эмас.

Айнан ўша уринишлар оиланинг тўрт қизи: Зайнаб, Руқайя, Умму Кулсум ва Фотимани оналарига эргашиб оталарига иймон келтиришларига сабаб бўлган.

Ибн Исҳоқ раҳматуллоҳи алайҳи Оиша розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Аллоҳ Ўз Набийини нубувват ила икром қилганда Хадийжа ва унинг қизлари Исломга келдилар».

Бошқа бир ривоятда эса:

«Руқайя онаси Хадийжа Исломга кирганда Исломга кирди ва аёллар байъат қилганда у ҳам байъат қилди. Опа-сингиллари Исломга кирганда Умму Кулсум ҳам Исломга кирди ва улар байъат қилганда, у ҳам байъат қилди», дейилган.

Ушбу ишларнинг барчасида Хадийжа бинти Хувайлиднинг ўзларига яраша муносиб ҳиссалари бор эди. У киши мисли кўрилмаган ихлос ила Аллоҳ таолонинг динига хизмат қилар эдилар.

Ўша пайтда Аллоҳ таоло намоз ўқишни ҳам фарз қилди.

Ибн Исҳоқ раҳматуллоҳи алайҳи ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга намоз фарз қилинганда у зот Макканинг юқори тарафида турганларида олдиларига Жаброил келди. У водийнинг бир тарафидаги ерни товони билан тепган эди, сув отилиб чиқди. Бас, Жаброил таҳорат қилди. Намозга таҳорат қандоқ қилинишини кўрсатди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам назар солиб турдилар. Кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Жаброилдан кўрганларига ўхшатиб таҳорат қилдилар. Сўнг Жаброил туриб, у зотга намоз ўқиб берди. У зот Жаброилнинг намозига эргашиб намоз ўқидилар. Кейин Жаброил қайтиб кетди.

Бас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳонинг олдига келиб, ўзларига Жаброил кўрсатганидек таҳорат қилиб намозга покланиш қандоқ бўлишини кўрсатдилар. У киши ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кўрсатганидек таҳорат қилди. Сўнг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан худди у зот Жаброил билан ўқиганларидек намоз ўқидилар».

Шундоқ қилиб, Ислом умматидан биринчи бўлиб иймон келтириш бахтига муяссар бўлган Хадийжа бинти Хувайлид Ислом умматидан биринчи бўлиб намоз ўқиш шарафига ҳам муяссар бўлдилар.

«Уюнул асар» китобида келтирилган ривоятда Афиф ал-Киндий қуйидагиларни айтади:

«Аббос ибн Абдулмуттолиб билан дўстлигимиз бор эди. У Яманга келиб атр сотиб олиб кетар эди. Сўнгра уни мавсум кунлари сотар эди.

Мен Аббос билан Минода турган эдим. Бир бекаму кўст одам келиб таҳорат қилди. Яхшилаб таҳорат қилди. Сўнг туриб намоз ўқиди. Кейин бир аёл чиқиб таҳорат қилди. У ҳам туриб намоз ўқиди. Сўнг бўйи етай деб қолган бола чиқиб таҳорат қилди ва унинг ёнида туриб намоз ўқий бошлади. Мен:

«Шўринг курсин, эй Аббос! Бу қандоқ дин?!» дедим.

«Бу укамнинг ўғли Муҳаммад ибн Абдуллоҳнинг дини. У ўзини Аллоҳ Расул қилиб юборганини даъво қилмоқда. Манави акамнинг ўғли Али ибн Абу Толиб. Анави бўлса, Хадийжа, унинг хотини, у эрининг динига эргашган», деди».

Ўша вақтда намоз кишилар кўзига Афифнинг кўзига кўринганига ўхшаб ғалати кўринар эди. Одамлар бунга ўхшаш ибодатни мутлақо кўрмаган эдилар. Улар намозни кўрганларида ҳайратга тушиб ажабланар эдилар. Ана шундоқ вақтда Хадийжа бинти Хувайлид намоз ўқишни бошлаганини ўзи у зот учун шарафдир.

VIII

Вақти-соати етиб, Аллоҳ таоло Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламга:

«Ва яқин қариндошларингни огоҳлантир. Ва сенга эргашган мўминларга қанотингни пастлат», оятларини нозил қилди.

Ана шундан сўнг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам яқин қариндошларини даъват қилишни бошлаб, кейинроқ бошқаларни ҳам тиним билмай даъват қилишга ўтдилар.

Чунки Аллоҳ таоло охирги пайғамбарига:

«Эй бурканиб ётган! Тур ва огоҳлантир!» деган нидони қилган эди.

Бу илоҳий нидо, жуда ҳам таъсирчан нидо эди. Ётиш, дам олиш вақти ўтганлиги, туриш, ҳаракат қилиш, кишиларни тўғри йўлга бошлаш, бу ишда дуч келадиган кўплаб қийинчиликларни енгиш пайти келганидан хабар эди.

Бу амр Аллоҳнинг йўлида кишиларни тўғри йўлга бошлаш учун қилинган эди. Шунинг учун ҳам Хадийжа

онамиз Пайғамбар алайҳиссаломга, бир оз ухлаб олсангизчи, десалар, у зот:

«Эй Хадийжа, уйқунинг вақти ўтди», дер эдилар.

Албатта, бу ишларда Хадийжа онамиз доимий равишда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни қўллаб-қувватлаб турдилар.

Ислом даъвати ошкор бўлиши билан бирга кофирларнинг душманлиги ҳам ошкор бўлган эди. Мушриклар асосий зарбани даъват соҳиби ва у зотнинг оилаларига қаратган эдилар.

Улар бу борада ҳар қандай пасткашликлардан ҳам қайтмас эдилар. Албатта, бундоқ душманликлар асоратини кўтаришда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёнларида Хадийжа онамиз шерик эдилар.

Ўша пайтларда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг икки қизлари—Руқайя ва Умму Кулсумни ўзининг икки ўғли—Утба ва Утайбага олиб берган Абу Лаҳаб Исломга зарар етказиш мақсадида келинларини талоқ қилдиртирган эди. Улар, Муҳаммадни қизлари билан овора қилиб қўйсақ, динига футур етади, деб ўйлашган эди.

Утба ибн Абу Лаҳаб Руқайя розияллоҳу анҳони бирга яшамай туриб талоқ қилган эди. Утайба ҳам Умму Кулсум розияллоҳу анҳони талоқ қилди.

Албатта, ҳар қандай она учун унинг икки қизи бирдан талоқ қилиниши катта мусибатдир. Айниқса, айбсиз қизларни душманлик йўлида талоқ қилинишидан оғир дард йўқ.

Аммо бу мусибатлар дину диёнат йўлида бўлаётганини тўла англаган Хадийжа онамиз чиройли сабр қила олдилар. У кишининг сабрлари сервиқор тоғлардек маҳкам эди.

Оиласи бузилган қизлари ташвишида юришганда Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан Руқайя розияллоҳу анҳони жуфти

ҳалолликка сўрадилар. У зот рози бўлдилар.

Кофирларнинг зулми чидаб бўлмас даражага етди. Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу ва у кишининг жуфти ҳалоллари Руқайя розияллоҳу анҳо қийинчиликдан арз қилишди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам маълум вақт тааммул қилганларидан сўнг уларга Ҳабашистонга ҳижрат қилишни маслаҳат бердилар.

Усмон ибн Аффон ва Руқайянинг яқиндагина қурилган оиласи дину диёнат учун, Аллоҳ учун, Ислом учун она юртни тарк этиб ҳижрат қилишга тайёргарлик кўра бошлади. Ниҳоят, янги келин-куёв муҳожирларнинг биринчиси бўлишди.

Қайси она ўз кизини узоқ юртларга, нотаниш жойларга ҳижрат қилиб кетишини истайди? Албатта, Ҳадийжа онамиз ҳам ўз кизлари кўз олдида туришини жуда хоҳлар эдилар. Аммо дину диёнат йўлида жигаргўшаларининг фироқиға ҳам сабр қилдилар.

Кейин ундан ҳам қийин кунлар бошланди.

Қурайш кофирлари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни қатл қилишга келишдилар. Бу ёвуз ниятларини амалга ошириш учун у зотнинг уруғлари—Бани Ҳошим ва Бани Муттолибдан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни рози бўлиб, ўзларига топширишни талаб қилдилар.

Бани Ҳошим ва Бани Муттолиб бу талабга рад жавоб бердилар.

Ана шундан кейин мушриклар Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламга ва мусулмонларга ҳамда Бани Ҳошим ва Бани Мутталибга тазйиқни яна ҳам кучайтиришга иттифоқ қилишди. Улар билан олди-сотди қилмаслик, сулҳ тузмаслик, қиз олиб-бермаслик, улар билан бирор алоқа қилмасликка аҳдлашишди. Бу аҳдномани кучини ошириш ва қаттиқ таъкидлаш учун уни ёзма равишда ёзиб, уни Каъбаи Муаззаманинг ичига осиб

кўйишди.

Бу ишнинг бошланиши пайғамбарликнинг еттинчи йили муҳаррам ойида бўлди. Қурайш қамал ва алоқа узишни шу тариқа эълон қилганидан кейин, Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам, мусулмонлар ҳамда Бани Ҳошим ва Бани Мутталиб уруғлари аъзолари Бани Мутталиб дарасида қамалда қолдилар.

Қамалда қолганлар мисли қўрилмаган қийинчиликларга дучор бўлишди. Маккага савдо қарвони келганда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан бирор киши болалари учун бирор нарса олмоқчи бўлиб борса, ҳеч ким унга нарса сотмас эди.

Абу Жаҳл ва унга ўхшашлар савдогарларга, баҳони оширинглар, мусулмонлар бирор нарса сотиб олмасинлар, дер ҳам эдилар.

Қамалдагилар дарахтларнинг илдизи ва баргини ейишга мажбур бўла бошлаган эдилар.

Шу тариқа кунлар, ҳафталар ва ойлар ўтиб бораверди. Қамалдагиларнинг аҳволи борган сари оғирлашарди. Қурайшликларнинг эса тазйиқи ортиб борарди. Ҳеч бир енгилликнинг дарағи йўқ эди. Ана шу ҳолат уч йил давом этди.

Хадийжа бинти Хувайлид Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва бошқа мусулмонлар билан бир қаторда қамал жафосини бошқалардан кўра кўпроқ чекдилар. Чунки у киши қамал жафосига ҳам қарамай, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг барча ишларида яқиндан ёрдам берар эдилар.

IX

Қамал тамом бўлиши биланок Хадийжа онамиз бемор бўлиб ётиб қолдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишининг ёнларидан жилмай қарардилар.

Аммо кун сайин оғирлашиб борардилар.

Ўша пайтда Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламга пайғамбарлик келганига ўн йил тўлган, Ислом учун ўта нозик бир пайт эди. Ҳар қандай шахс бир оз мойиллик кўрсатса ҳам мусулмонларга катта хурсандлик бўладиган бир кезлар эди. Ўшандоқ бир пайтда Исломнинг биринчи куниданоқ мусулмонларга, хусусан, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга мададкор бўлиб келаётган киши, у зотнинг жуфти ҳалоллари, мўминларнинг оналари Ҳадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо олтмиш беш ёшида бу дунёни тарк этдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кўнгилларини доимий равишда кўтариб тургувчи, бош маслаҳатчиларидан, биринчи бўлиб иймон келтирган ва фазилатларини санаб адоғига етиб бўлмас бир улкан матонатли кишисидан айрилган, уйларида етим болалари билан ёлғиз қолган эдилар. Бу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бошлиқ Ислом жамияти учун оғир жудолик эди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳони ўз қўллари билан Маккаи Мукарраманинг юқори тарафидаги Ҳажун қабристонида қўйдилар.

Ўша йили Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амакилари Абу Толиб ҳам вафот этди. Ўзи мусулмон бўлмаса ҳам Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламни кофирларнинг доимий ҳуружларидан ҳимоя қилиб келаётган одам бу дунёдан кўз юмган эди. Бу йўқотиш ғоятда катта мусибат эди.

Мана шу икки улкан мусибат туфайли ўша йилни Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам «махзунлик йили» деб атадилар.

У зот Ҳадийжа онамизни жуда яхши кўрар ва кадрлар эдилар. У зотнинг Ҳадийжа онамизга бўлган улкан

эҳтиром ва эъзозларини сўз билан ифода қилиш қийин. Яхшиси, у зотдан бу ҳақида ворид бўлган ҳадиси шарифларга мурожаат қилайлик.

3069- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا غَرِثُ عَلَى

نِسَاءِ النَّبِيِّ ﷺ إِلَّا عَلَى خَدِيجَةَ وَإِنِّي لَمْ أُدْرِكْهَا وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا ذَبَحَ الشَّاةَ يَقُولُ: أَرْسَلُوا بِهَا إِلَى أَصْدِقَاءِ خَدِيجَةَ قَالَتْ: فَأَغْضَبْتُهُ يَوْمًا فَقُلْتُ خَدِيجَةُ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنِّي قَدْ رُزِقْتُ حُبَّهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: فَرَمَّا قُلْتُ لَهُ كَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا إِلَّا خَدِيجَةُ فَيَقُولُ إِنَّهَا كَانَتْ وَكَانَتْ وَكَانَ لِي مِنْهَا وَلَدٌ.

وَفِي رِوَايَةٍ: مَا غَرِثُ لِلنَّبِيِّ ﷺ عَلَى امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهِ مَا غَرِثُ عَلَى خَدِيجَةَ لِكَثْرَةِ ذِكْرِهَا وَإِيَّاهَا وَمَا رَأَيْتُهَا قَطُّ ۖ لِأَنَّهَا مَاتَتْ قَبْلَ أَنْ يَتَزَوَّجَنِي بِثَلَاثِ سِنِينَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ.

3069. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларидан рашк қилмадим. Фақатгина Хадийжадан рашк қилдим. Мен уни кўрмадим ҳам. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон қўй сўйсалар, Хадийжанинг дугоналарига юборинглар, дер эдилар. Бир куни у зотнинг ғазабларини чиқариб:

«Хадийжа!» дедим.

Шунда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Албатта, менга унинг муҳаббати берилган», дедилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Гоҳида у зотга:

«Гўё дунёда Хадийжадан бошқа йўкдек», дердим.

У зот, у ундок эди, бундок эди, менинг болаларим ундан бўлган, дер эдилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга у зотнинг аёлларидан бирортаси ҳақида Хадийжага рашк қилганимдек рашк қилмадим. Бу рашк у зот уни кўп зикр қилганлари учундир. Мен уни ҳеч ҳам кўрмадим. У менга уйланишларидан уч йил аввал вафот этган».

Икки шайх ва Термизий ривоят қилишган.

Бу ҳадиси шарифдан Хадийжа онамизнинг фазллари равшан намоён бўлмоқда. Оиша онамизнинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошқа аёлларидан рашк қилмаганлари уларнинг бу кишидан устун бўлмаганларидандир.

Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳога келсак, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон қўй сўйсалар, Хадийжанинг дугоналарига юборинглар, дер эдилар. Бу билан у зот Хадийжа онамизнинг ҳурматларидан у кишининг яқин одамларини эҳтиром қилиб юрганлар. Бу ҳол, албатта, рашкни келтирадиган нарсадир.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳонинг ҳурматларидан у кишининг дугоналарини бошқа пайтларда ҳам йўқлаб турганлар.

Анас розияллоҳу анҳудан қилинган ривоятда:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон ўзларига бирор нарса келтирилса, буни Фулонанинг уйига олиб бориб беринглар. У Хадийжанинг дугонаси эди», дердилар», дейилган.

Имом Ҳоким Оиша онамиздан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг

хузурларига у зот менинг олдимда эканида бир кампир келди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга:

«Сен кимсан?» дедилар.

«Мен Жассома Музанияман», деди.

«Йўқ. Сен Хассони Музаниясан! Сизлар қандоқсизлар? Ҳолингиз қандай? Биздан кейин нима қилдингиз?» дея кетдилар.

«Яхшимиз! Ота-онам сизга фидо бўлсин, эй Аллоҳнинг Расули!» деди у.

У чиқиб кетганидан кейин:

«Эй Аллоҳнинг Расули, бир кампирга бунчалик эҳтиром қилдингиз?» дедим.

«У Ҳадийжанинг вақтида ҳузуримизга келиб турар эди. Албатта, эски аядни гўзал тутиш иймондандир», дедилар».

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Ҳадийжа онамиз ҳақларида:

«Албатта, менга унинг муҳаббати берилган», деганлари катта гапдир. Бундан Аллоҳ таолонинг Ўзи Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қалбларига Ҳадийжа онамизнинг муҳаббатларини солиб қўйгани маълум бўлади. Демак, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Ҳадийжа онамизга бўлган соф муҳаббатлари илоҳий иноят ила бўлган муҳаббатдир.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Ҳадийжа онамизга бўлган муҳаббатлари ва эҳтиромларининг яна бир сабаби у зотнинг:

«Менинг болаларим ундан бўлган», деган гапларида яққолроқ намоён бўлади. Дарҳақиқат, Аллоҳ таолонинг Ўзигагина маълум ҳикматга биноан, у зотнинг барча фарзандлари Ҳадийжа онамиздан бўлган. У кишидан бошқа аёлларидан бола бўлмаган. Бу ҳол ҳам, албатта, Ҳадийжа онамиз фазлларига фазл қўшади.

3070- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ τ قَالَ: أَتَى جَبْرِيلُ النَّبِيَّ ρ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ خَدِيجَةُ قَدْ أَتَتْ مَعَهَا إِنَاءٌ فِيهِ إِدَامٌ أَوْ طَعَامٌ أَوْ شَرَابٌ فَإِذَا هِيَ أَتَتْكَ فَأَقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنْ رَبِّهَا عَزَّ وَجَلَّ وَمِنِّي وَبَشِّرْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ.

3070. Абу Хурайра розияллоху анҳудан ривоят қилинади:

«Жаброил Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб:

«Эй Аллохнинг Расули! Мана Хадийжа ҳузурингизга келди. У билан идиш бор. Унда хўрак ёки таом, ёки шароб бор. Қачон у ҳузурингизга етиб келганда унга Роббиси азза ва жалладан ва мендан салом айтинг ва унга жаннатдаги дуру ёқутлар ила тизилган, луълуъ ила безатилган, шовқин-сурони ҳам, чарчоғи ҳам йўқ уйнинг башоратини беринг», деди».

Икки шайх ва Термизий ривоят қилишган.

Бу ҳадиси шарифда аввало, Хадийжа онамизнинг Набий соллаллоху алайҳи васалламга қилган катта хизматларидан бир намуна кўрмоқдамиз. У киши Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга сидқидилдан хизмат қилиб, орқаларидан озиқ-овқат кўтариб, маълум масофа йўлни босиб келмоқдалар. Хадийжа онамиздек обрўлари, жамиятда тутган ўринлари ва ҳадсиз-ҳисобсиз бойликларга эга бўлган қай бир аёл эрининг орқасидан озиқ-овқат кўтариб, тоғу тошлар орасида юради? Албатта, у кишининг бу ҳолатлари жуфти ҳалолларига хизмат қилишни ўз бурчи деб билганларидан ва бу хизмат ила Аллоҳ таолонинг розилигини топиш ниятлари кучли

эканидандир.

Аллоҳ таоло Хадийжа онамизни ниятларига яраша мукофотлаганини шу ҳадиси шарифнинг ўзидан кўриб турибмиз. Жаброил алайҳиссалом Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳонинг келаётганлари хабарини беришларининг ўзи катта гап. Бу у кишининг илоҳий иноят ва эҳтимом остида юришларидан дарак беради.

Жаброил алайҳиссаломнинг Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо ҳақларида:

«Қачон у ҳузурингизга етиб келганида унга Роббиси азза ва жалладан ва мендан салом айтинг. Унга жаннатдаги дуру ёқутлар ила тизилган, луълуъ ила безатилган, шовқин-сурони ҳам, чарчоғи ҳам йўқ уйнинг башоратини беринг», дейишлари бошқа бирор одам боласига берилмаган фазл бўлса ажаб эмас.

3071- عَنْ عَلِيٍّ ت قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ر يَقُولُ: خَيْرُ

نِسَائِهَا مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَخَيْرُ نِسَائِهَا خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ. رَوَاهُ
الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ.

3071. Али розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

«Дунё аёлларининг энг яхшиси Марям бинти Имрондир. Дунё аёлларининг энг яхшиси Хадийжа бинти Хувайлиддир», деганларини эшитдим».

Учаласини Икки шайх ва Термизий ривоят қилишган.

Бу ҳадиси шарифдан Марям бинти Имрон ўз замонларида аёлларнинг энг афзали бўлганлари ва шунга ўхшаб Хадийжа бинти Хувайлид ҳам ўзлари яшаган замоннинг энг афзал аёли бўлганларини билиб оламиз.

3072- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: اسْتَأْذَنْتُ هَالَهُ

بِنْتُ خُوَيْلِدٍ أَخْتُ حَدِيجَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَعَرَفَ اسْتِئْذَانَ حَدِيجَةَ
وَتَذَكَّرَهُ فَارْتَاعَ لِذَلِكَ فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَالَهُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ فَعَزْتُ فَقُلْتُ:
وَمَا تَذَكَّرُ مِنْ عَجُوزٍ مِنْ عَجَائِزِ قُرَيْشٍ حَمَرَاءِ الشُّدْقَيْنِ هَلَكْتُ فِي
الدَّهْرِ فَأَبْدَلَكَ اللَّهُ خَيْرًا مِنْهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ.

3072. Оиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:

«Хадийжанинг синглиси Ҳола бинти Хувайлид
Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг
ҳузурларига кириш учун изн сўради. У зот бундан
Хадийжанинг изн сўрашини эслаб ҳузурландилар ва:

«Аллоҳим, Ҳола бинти Хувайлид бўлсайди»,
дедилар.

Мен рашк қилиб:

«Қурайшнинг икки яноғи қизил кампирларидан
бир кампирни эсламоқдамисиз?! Унинг ўлганига анча
бўлди. Аллоҳ сизга унинг ўрнига ундан яхшисини
берган!» дедим».

Икки шайх ривоят қилган.

Бу ҳадиси шарифдан Пайғамбар соллalloҳу алайҳи
васалламнинг Хадийжа онамизни бир лаҳза ҳам ёдларидан
чиқармай эъзоз ила эслаб юрганларини билиб оламиз. У
кишининг сингиллари Ҳола бинти Хувайлид у зотнинг
ҳузурларига кириш учун изн сўраганида унинг овозини
эшитишлари билан у зот Хадийжа онамизнинг овозларига
ўхшаш овозни таниб:

«Аллоҳим, Ҳола бинти Хувайлид бўлсайди», дедилар.

Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳонинг
овозларига ўхшаш овоз Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи

васалламни шунчалар ҳаяжонга солишидан ҳам Хадийжа онамизни қанчалар эҳтиром қилишларини билиб олиш қийин эмас.

Бадр урушида асир тушган мушриклар ичида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг куёвлари, қизлари Зайнаб розияллоҳу анҳонинг эри Абул Осс ҳам бор эди. У мусулмон бўлмагани учун Зайнаб розияллоҳу анҳо у билан яшамасалар ҳам бутунлай ажраб кетмаган эдилар.

Асирларни қариндошлари товон тўлаб, озод қилиб олишлари мумкин, деган амр чиққанидан кейин одамлар ўз яқинларини озод қилиб ола бошладилар.

Абул Осснинг укаси ҳам бир халтача олиб келиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга тутқазди ва акасининг тўлови эканини айтди. У зот халтани очиб, қизлари Зайнабнинг тақинчоқларини кўрдилар. Зайнаб розияллоҳу анҳо эри Абул Осси озод қилиш учун ўз тақинчоқларини юборган эдилар. Тақинчоқлар ичида бир мунчоқ ҳам бор эди. Уни Зайнаб розияллоҳу анҳога тўйи куни онаси Хадийжа бинти Хувайлид совға қилган эдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша мунчокни кўриб кўнгиллари ғалати бўлиб туриб қолдилар. Бу ҳолни сезган саҳобаи киромлар ҳам жим бўлиб, бир-бирларига қараб қолдилар. Агар унинг асирини бўшатиб, мунчоғини қайтариб беришни раво кўрсангиз, ўшандоқ қилинглар, дедилар. Саҳобалар рози бўлдилар.

Маккаи Мукаррамани фатҳ қилиш куни ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Хадийжа онамизнинг қабрлари ёнига келиб туриб, иш қандай боришини кузатиб турганлар.

Бошқа ривоятда Оиша онамиз қуйидагиларни айтадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Хадийжа зикр қилинса, унга мақтов ва ҳаққиға истиғфор

айтишдан зерикмайдиган одатлари бор эди. Бир куни у зот уни яна эслаб қолдилар. Менинг рашиқим келиб:

«Аллоҳ сизга ўша қари хотин ўрнига бошқасини берган», дедим. Бас, у зотнинг қаттиқ ғазабланганларини кўрдим. Хушим бошимдан учиб кетди. Ичимда: «Аллоҳим, агар Расулининг ғазабини мендан кетказсанг, ҳеч қачон уни ёмон зикр қилмайман», дедим.

Менинг ҳолимни кўрганларида у зот:

«Нима дединг?! Аллоҳга қасамки, Аллоҳ менга унинг ўрнига ундан яхшироғини бермади. Одамлар менга куфр келтирганида, у менга иймон келтирди. Одамлар мени ёлғончи қилганларида, у мени тасдиқлади. Одамлар мендан нарсаларини беркитганида, у молини мен учун сарфлади. Аллоҳ таоло менга бошқа аёллардан эмас, ундан фарзанд берди», дедилар.

3073- عَنْ أَنَسٍ رَ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: حَسْبُكَ مِنْ نِسَاءِ

الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَخَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ
وَأَسِيَّةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ.

3073. Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Оламнинг аёлларидан сенга Марям бинти Имрон, Хадийжа бинти Хувайлид, Фотима бинти Муҳаммад ва Фиръавннинг аёли Осиё етарлидир», дедилар».

Термизий, Насай ва Ҳоким ривоят қилишган.

Яъни, фазлли бўлишда ушбу исмлари зикр қилинган аёллар етарлидир, дедилар.

Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳонинг аёллар ичида камолга етган ва ўз замонида энг афзал аёл бўлганлари ҳақида ҳужжат ва далиллар кўп.

Аллоҳ таоло Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу

анҳодан рози бўлсин! Омин!

فضل السيدة عائشة بنت أبي بكر رضي الله عنها

САЙИДА ОИША БИНТИ АБУ БАКР РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Макканинг кўзга кўринган кишиларидан бири бўлмиш Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг Умму Руммон бинти Омир Канония исмли хотинлари бор эди. Бу аёл жоҳилият пайтида Абдуллоҳ ибн Ҳорисга турмушга чиқиб, ундан Туфайл исмли ўғил кўрган эди. У вафот этгандан сўнг Умму Руммонга Абу Бакр розияллоҳу анҳу уйланган эдилар.

Умму Руммон ҳам Исломга аввалгилардан бўлиб кирган эди. Ана ўша Ислом фидокорлари бўлган эр-хотиннинг оиласи ўша пайтдаги энг муваффақиятли исломий оилалардан ҳисобланар эди.

Умму Руммон қиз кўрди. Ўшанда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга пайғамбарлик келганига тўрт-беш йил бўлиб қолган эди. Янги меҳмонга «Оиша» деб исм қўйишди.

Ўша пайтда мусулмон ота ва муслима онадан туғилган фарзанд нодир эди. Оиша ўшандоқ нодир фарзандлардан бўлиб, исломий оилада ўса бошлади.

Имом Бухорий Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан куйидагича ривоят қиладилар:

«Эсимни таниб, ота-онамни билибманки, икковларини Ислом динини дин тутганларини биламан».

Исломга фидокор ота-онанинг тарбиясида қизча мурғаклигидан иймонли, тақволи, ихлосли бўлиб ўсди.

Отаси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаларининг оқсоқоли, у зотнинг энг яқин сирдошлари,

у зот билан ёшлигидан бирга ўсган, у зотга биринчилардан бўлиб иймон келтирган, мусулмонлар оз сонли бўлган бир чоғда у зотнинг жонларига оро кирган бир одам эди.

Онаси ўша пайт муслималарига ўрناк бўладиган Ислон учун фидокор аёл эди. У билиб туриб, турли хавф-хатарларни ўз бўйнига олиб, эри кирган динга кирган вафодор хотин эди. У бошқалардан поклиги ва ихлоси билан ажралиб турарди.

НИКОҲ

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Хадийжа онамиздан ажраб ёлғиз қолишлари ўша пайтдаги барча мусулмонларни ташвишга солган эди. Улар Пайғамбаримиздан бу мусибатни қандай аритишни ёхуд енгиллатишни ўйлар эдилар. Айниқса, бунга ўхшаш ҳолатларни аввалдан кўриб, муолажа қилиб юрган тажрибали аёллар тезроқ чора топишга ҳаракат қилар эдилар.

Мўмина аёллар ичида солиҳалиги ва фозилалиги билан ажралиб турадиган Хавла бинти Ҳаким розияллоҳу анҳо бу ҳақда у зотнинг ўзларига гап очишга журъат этди:

«Эй Аллоҳнинг Расули, уйлансангиз бўлармиди?» деди.

«Кимга?» дедилар у зот.

«Қиз хоҳлайсизми, жувонми?» деди.

«Қиз киму, жувон ким?» дедилар.

«Қиз Оиша бинти Абу Бакр, жувон Савда бинти Замъа», деди Хавла бинти Ҳаким.

Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Оиша розияллоҳу анҳога нисбатан ўзларигагина маълум сирлари бор эди.

3074- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ρ

أُرِيْتُكَ فِي الْمَنَامِ ثَلَاثَ لَيَالٍ جَاءَنِي بِكَ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ
فَيَقُولُ: هَذِهِ امْرَأَتُكَ فَأَكْشِفُ عَنْ وَجْهِكَ فَإِذَا أَنْتِ هِيَ فَأَقُولُ إِنَّ
يَكُ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يُمَضِّهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: جَاءَ
جَبْرِيلُ لِلنَّبِيِّ ρ بِصُورَةِ عَائِشَةَ فِي خِرْقَةٍ حَرِيرٍ خَضْرَاءَ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ
رَوْحُكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

3074. Оиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам менга:

«Менга тушимда сени уч кеча кўрсатилди.
Фаришта сени менга яшил ҳарир матога солиб олиб
келар ва:

«Мана шу сенинг аёлинг», дер эди. Юзингни очсам,
сен бўлар эдинг. Ўзимча, агар бу Аллоҳнинг Ўзидан
бўлган бўлса, тушимни ўнгидан келтирар, дер эдим».

Икки шайх ва Термизий ривоят қилишган. Унинг
лафзи:

«Жаброил Набий соллаллоху алайҳи васалламга
яшил ҳарир матода Оишанинг сувратини олиб келди
ва:

«Бу сенинг бу дунё ва охиратдаги завжанг», деди».

Ана шунинг учун ҳам Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи
васаллам дарҳол рози бўлиб Хавла бинти Ҳакимдан ўз
номларидан Оиша онамиз розияллоху анҳога совчи
бўлишни илтимос қилдилар.

Кейин нима бўлганини Имом Тобарий Хавла бинти
Ҳакимдан қуйидагича ривоят қиладилар:

«Абу Бакрнинг уйига кириб Оишанинг онаси Умму
Руммонни кўрдим. Мен унга:

«Ҳой Умму Руммон! Аллоҳ сизларга хайру баракани раво кўриб қолди!» дедим.

«У нима экан?!» деди.

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мени Оишага совчи қилиб юбордилар!» дедим.

«Кўнглимдаги иш бўлибди. Бир оз кутиб тур. Абу Бакр ҳам ҳозир келиб қолади», деди.

Абу Бакр ҳам келди. Мен унга:

«Ҳой Абу Бакр! Аллоҳ сизларга хайру баракани раво кўриб қолди! Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мени Оишага совчи қилиб юбордилар!» дедим.

У ўзининг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бўлган ҳолатларини эслади ва:

«Бу у зотга тўғри келармикан? Ахир биродарининг қизи?» деди.

Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига қайтиб бориб, ҳалиги гапни айтдим. У зот бунни эшитиб:

«Унинг олдига қайтиб бор ва сен менинг Исломдаги биродаримсан, мен ҳам сенинг биродарингман, қизинг менга тўғри келади, демоқдалар, дегин», дедилар.

Мен Абу Бакрнинг олдига келиб, бор гапни айтдим.

«Мени кутиб тур. Ҳозир келаман», деди у.

Умму Руммон гап нимада эканини равшанлаштириш учун:

«Митъам ибн Адий Оишани ўғли Жубайрга сўраган эди. Аллоҳга қасамки, Абу Бакр берган ваъдасига зинҳор хилоф қилмайди», деди.

Абу Бакр Митъамнинг олдига кирганда унинг хотини (Мурика) Умму Жубайр ҳам бирга ўтирган экан. Кампир бирдан сўзга кирди:

«Эй Абу Қуҳофанинг ўғли! Биз сенинг қизингни ўғлимизга олиб берсак, ҳали уни ўзингнинг дининингга киритиб, муртад ҳам қиларсан?!» деди.

Абу Бакр аёлга ҳеч нарса демади. Унинг эри Митъамга қараб:

«Бу нима демокда?» деди.

«У ўзинг эшитган гапни айтмоқда!» деди.

Абу Бакр у ердан ваъдасига хилоф қилмасдан, Аллоҳнинг ўзи ишини ўнглаб қўйганидан мамнун бўлиб чиқди. У тезда уйига қайтди ва Хавлага:

«Менга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни чақириб кел», деди.

Хавла у зотни чақириб келди. Абу Бакр у зотга Оишани никоҳлаб қўйди. У ўша вақтда олти ёки етти ёшда эди».

У кишининг маҳрлари беш юз дирҳам бўлгани ҳам зикр қилинади.

Ҳозирда қиз болани бунчалик ёш ҳолда эрга беришни биров хаёлига сиғдира олмайди. Баъзибир душманлар эса буни динга, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга қарши ишлатишга ҳаракат қиладилар. Аммо икки тараф ҳам ўша вақтнинг шароитига, урф-одатига ва бошқа омилларга назар солишни ўйлаб ҳам кўрмайди.

Ҳа, бу иш ўша пайтнинг одати эди. Ёш туриб никоҳланган қиз фақат Оиша онамиз эмас эдилар. Балки у вақтларда аксари қизлар худди шу тариқа узатилар эдилар.

Ёш қизга уйланиш фақат у зотга тегишли бўлмай, балки у пайтда кўпчилик шундай қилар эди. Митъамнинг оиласи Оиша онамизга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан олдин совчи қўйгани ҳам бунга далил.

Қолаверса, бу тўла маънодаги оила қуриш эмас, балки унаштириб қўйишдек бир гап эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамизни уйларига олиб кетмаганлар, аксинча маълум муддатгача ота-онаси билан қолиб, аввалгидек яшайверганлар.

ҲИЖРАТ

Ёш бўлишларига карамай, Оиша онамиз оталарининг уйидан туриб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ташвишларига шерик бўлар эдилар. У киши Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хижратларини ташкил қилишда ҳам иштирок этганлар.

Оиша розияллоҳу анҳо айтадилар:

«Бир куни ҳаво роса қизиган пайтда Абу Бакрнинг уйида ўтирган эдик. Биров Абу Бакрга:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам юзларини тўсган ҳолларида келмоқдалар», деб қолди.

Одатда бундоқ вақтда у зот бизникига келмас эдилар. Абу Бакр:

«Ота-онам у зотга фидо бўлсин. Аллоҳга қасамки, у зотни бу соатда муҳим иш олиб келган бўлса керак», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам келиб изн сўрадилар. У зотга изн берилди. У зот кирдилар ва Абу Бакрга:

«Олдиндагиларни ташқарига чиқар», дедилар.

«Отам сизга фидо бўлсин, эй Аллоҳнинг Расули. Булар ўз аҳлингиз, холос», деди.

«Менга чиқиш учун изн берилди», дедилар.

«Ҳамроҳликми, отам сизга фидо бўлсин, эй Аллоҳнинг Расули?» деди Абу Бакр.

У зот:

«Ҳа», дедилар. Абу Бакр:

«Эй Аллоҳнинг Расули, анави икки уловимдан бирини олинг», деди. У зот:

«Ўз баҳосига», дедилар.

Оиша айтади:

«Икковларини чиройли қилиб жиҳозладик. Бир қўйни ковриб, мешга жойладик. Опам Асма белбоғидан йиртиб, мешнинг оғзини боғлади. Шунинг учун у «Зотунниток»– «белбоғ эгаси» деб номланган.

Сўнгра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва Абу Бакр Савр тоғидаги бир ғорга етиб бордилар. Унинг ичида уч кеча беркиниб ётдилар. Икковларининг олдида Абдуллоҳ ибн Абу Бакр ҳам тунни бирга ўтказар эди. У ёш, сезгир ва ўткир зеҳнли эди. У икковларининг олдидан тонг қоронғусида чиқиб, тонгни Қурайшнинг ҳузурида, Маккада тунагандек оттирар эди. У икковлари ҳақида бўлган ҳар битта гапни яхшилаб эшитиб олиб, қоронғу тушиши билан олдиларига келар ва хабарини етказар эди.

Абу Бакрнинг мавлоси Омир ибн Фуҳайра қўй боқар, хуфтондан кейин қўйларни ғор тепасида роҳатлантирарди. Икковлари тузуккина таом, қўйларнинг сутига эга бўлар, Омир тонг қоронғусида қўйларни қичқириб ҳайдагунча, тинч бўлар эдилар.

У мазкур уч кечанинг ҳар бирида шундай қилар эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва Абу Бакр Бани Дайдан бир моҳир кишини ижарага йўл бошловчи қилиб олишди. У Осс ибн Воил ас-Саҳмийнинг аҳли ила аҳднома учун қўл ботирган эди. У Қурайш кофирлари динида эди. Икковлари унга ишонишди. Уловларини унга бериб, уч кечадан сўнг ғор оғзида учрашишга келишишди. У учинчи кечанинг тонгида уловларни олиб икковлари олдига келди. Икковлари билан Омир ибн Фуҳайра ҳам юриб кетди. Йўл бошловчи пастқам йўлларни танлади» (Имом Бухорий ривоят қилган).

Ушбу ривоятдан маълум бўладики, Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва Абу Бакр розияллоҳу анҳу ҳижратининг ҳар бир лаҳзасини зийраклик билан кузатиб турганлар, бутун вужудлари билан улар учун қайғурганлар.

Икки муҳожир жўнаб кетишлари билан иш тугаб қолмаган. Ундан кейин ҳам ўзига яраша ташвишлар чиқиб турган.

Оталари ва эрларининг хавф-хатар остида ҳижрат

қилаётганларини тўлиқ англаб етган Оиша онамиз эшикнинг қаттиқ тақиллашидан чўчиб кетадилар. У киши гап нимадалигини билмай турган жойларида қотиб қоладилар. Эшикни опаси Асма очади. Ташқарида бутун важоҳатидан таҳдид ёғилиб Абу Жаҳл бошлиқ бир гуруҳ Қурайш жоҳили турар эди. Абу Жаҳл Асмага қараб:

«Эй Абу Бакрнинг қизи, отанг қани?» деб бақиради.

«Аллоҳга қасамки, отам қаердалигини билмайман», деб жавоб беради Асма.

Ҳақиқатда у отаси қаерда эканини билмас эди. У отасини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан чиқиб кетганидан кейин кўрмаган эди.

Абу Жаҳл жаҳл устида Асмага тарсаки тортиб юборган эди, бечора қизнинг қулоғидаги исирғаси учиб кетади.

Оиша онамиз ана шундай жафоларни бошқалар билан тенг тортар эдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Мадинаи Мунавварага келиб жойлашгач, Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳуни ўз оила аъзоларини олиб келиш учун Маккаи Мукаррамага юбордилар.

Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳунинг Маккаи Мукаррамага кетаётганидан фойдаланиб, Абу Бакр розияллоҳу анҳу ўғли Абдуллоҳга мактуб юбориб, оила аъзоларини олиб Мадинаи Мунавварага келишни тайинладилар.

Ҳаммалари йўл ҳозирлигини кўришди. Кофирлардан яширин ҳолда учрашиб, ҳеч кимга кўринмай хижрат сафарини бошлашди. Сафарнинг икки куни тинч ўтди.

Кейин Оиша онамизни туялари олиб қочди. Ўшанда ҳамманинг бошидан ҳушини учирган бу ҳодисани Имом Тобароний Оиша онамиздан қуйидагича ривоят қиладилар:

«Муҳожир бўлиб кетаётган эдик. Бир қийин оралик йўлга юрдик. Бирдан мен миниб олган туя чунонам қаттиқ ва ёмон қочдики, Аллоҳга қасамки, онамнинг: «Вой

Оишам! Вой келинчагим!» деганини ҳеч унутмайман. Туя мени бошига миндириб олди. Шунда бировнинг: «Тизгинни қўйиб юбор!» деганини эшитдим. Мен тизгинни ташлаб юбордим. Туя худди тагида одам тургандек ўрнида айланиб қолди».

Абдуллоҳ ибн Абу Бакр, Зайд ибн Ҳориса, Толҳа ибн Убайдуллоҳ ва Абу Рофеъ розияллоҳу анҳум қочган туяни тезда тутиб келишди. Муҳожирлар Аллоҳ таолога шукр қилиб, Мадинаи Мунаввара томон йўлларида давом этдиришди.

Улар Мадинаи Мунавварага етиб келганларида Оиша онамиз оталари Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг Сунҳдаги ховлисига тушдилар. У киши ўша ерда икки йил истиқомат қилдилар.

Тўй

Ҳижратнинг иккинчи йили Рамазон ойида Аллоҳ таоло Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бошлиқ мўмин бандаларига Бадр ғзотида улкан ғалабани берди. Рамазон ойи чиқиб, шаввол келди.

Ана шунда Абу Бакр розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб, бундан уч йил аввал Маккада тузилган оилаларини эсларига солдилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамиз билан бирга яшашга қарор қилдилар. У зот бир гуруҳ эркак-аёл ансорий билан Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг Бани Хазраждаги уйларига келишди.

Кейин нима бўлганини Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан эшитамиз.

وَأَنَا بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَنَزَلْنَا فِي بَنِي الْحَارِثِ بْنِ خَزْرَجٍ
فَوَعَكْتُ فَتَمَرَّقَ شَعْرِي فَوَفَى جُمَيْمَةً فَأَتَتْنِي أُمِّي أُمُّ رُومَانَ وَإِنِّي لَفِي
أَرْجُوْحَةٍ وَمَعِيَ صَوَاحِبٌ لِي فَصَرَخْتُ لِي فَأَتَيْتُهَا لَا أَذْرِي مَا تُرِيدُ لِي
فَأَخَذَتْ بِيَدِي حَتَّى أَوْقَفْتَنِي عَلَى بَابِ الدَّارِ وَإِنِّي لَأُنْهَجُ حَتَّى سَكَنَ
نَفْسِي فَأَخَذَتْ شَيْئًا مِنْ مَاءٍ فَمَسَحَتْ بِهِ وَجْهِي وَرَأْسِي ثُمَّ أَدْخَلْتَنِي
الدَّارَ فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي الْبَيْتِ فَقُلْنَ عَلَى الْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ وَعَلَى
خَيْرِ طَائِرٍ فَأَسْلَمْتَنِي إِلَيْهِنَّ فَأَصْلَحْنَ مِنْ شَأْنِي فَلَمْ يَرْعُنِي إِلَّا رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ ضُحَى فَأَسْلَمْتَنِي إِلَيْهِ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. رَوَاهُ
الْبُخَارِيُّ.

3075. Оиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:

«Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам мени
никоҳларига олганларида олти ёшли қиз эдим.
Мадинага келдик. Бани Ҳорис ибн Ҳазражга тушдик.
Мен иситмалаб қолдим. Сочим титилиб кетди. Кейин
елкамгача ўсди. Олдимга онам Умму Руммон келди.
Мен дугоналарим билан ҳалинчак ўйнаётган эдим. У
менга қараб кичқирди. Мен унинг олдига бордим. У
мендан нимани хоҳлашини билмас эдим. У менинг
қўлимдан ушлаб ҳовлининг эшигигача етаклаб борди.
Мен хансираб турар эдим. Бир оз нафасим ростланди.
У бир оз сув олиб менинг юзимни ва сочимни артди.
Сўнгра ҳовлига киритди. Қарасам, уйда ансор аёллар
ўтиришибди. Улар:

«Хайр-баракали бўлсин, ризқи рўзи улуг бўлсин!»
дейишди.

Онам мени уларга топширди. Улар менинг холимни тўғрилашди. Қарасам, чошгоҳ пайтда олдимга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кириб келдилар. Улар мени у зотга топширдилар. Мен ўша кунларда тўққиз ёшли қиз эдим».

Бухорий ривоят қилган.

3076- عَنْ عُرْوَةَ ۞ تُؤْفِيَتْ خَدِيجَةُ قَبْلَ هِجْرَةِ النَّبِيِّ ۞ ρ

بِثَلَاثِ سِنِينَ فَلَبِثَ سَنَتَيْنِ أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ وَنَكَحَ عَائِشَةُ وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ قَبْلَ الْهِجْرَةِ ثُمَّ بَنَى بِهَا فِي شَوَالٍ وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ بَعْدَ الْهِجْرَةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

3076. Урва розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Хадийжа Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Мадинага хижратларидан уч йил олдин вафот этди. У зот икки йил ёки шунга яқин туриб турдилар. Кейин Оишани никоҳларига олдилар. У олти ёшли қиз эди. У билан бирга яшашни хижратдан кейин шавволда бошладилар. У ўшанда тўққиз ёшли қиз эди»

Бухорий ривоят қилган.

Ўша куни бошқа бирор нарса ҳам бўлгани йўқ. Сўйиш ҳам сўйилмади. Дастурхон ҳам ёзилмади. Бошқа бирор иш ҳам қилинмади. Тўғри, Саъд ибн Убода розияллоҳу анҳу ўз одатлари бўйича юбориб турадиган бир сиқим нарсаларини юбордилар. У киши бир қадахда сут ҳам юборган эдилар. Ўша сутнинг бир озини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ичдилар ва қолганини Оиша онамизга тутдилар.

У пайтларда бошқа нарсага илож ҳам, йўқ эди. Аммо шунда ҳам агар бунга тўй дейиш мумкин бўлса, тўй маросими Оиша онамизнинг умр бўйи эслаб юрадиган

бахтли онлари бўлиб қолди.

У кишининг назарида шаввол ойи энг бахтли ва баракали ой бўлиб қолди. Бу ой Оиша онамиз розияллоху анҳо учун азиз ва маҳбуб ойга айланди.

Абу Убайд ибн Мусанна айтадилар:

«Оиша онамиз розияллоху анҳо ўз қариндош аёлларининг тўйи шавволда бўлишини мустаҳаб санар эдилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам шавволдан мени ўз никоҳларига олдилар, шавволда мен билан бирга яшашни бошладилар, у зотнинг қай аёллари мендан кўра насибалироқ, дер эдилар».

Оиша онамиз розияллоху анҳонинг маҳрлари беш юз дирҳам бўлди.

Ўша кундан бошлаб, Оиша онамиз розияллоху анҳо келинлик уйларида истиқомат қила бошладилар. Бу келинлик уйи Масжиди Набавийга ёпиштириб қурилган бир кичик ҳужрадан иборат эди. Мазкур ҳужра хом ғишт ва хурмо ёғочидан қурилган эди.

Уйнинг анжомлари ҳам ўзига яраша эди: ичига хурмо кипиғи солинган тери тўшак, оддий бўйра, эшикка эса жун парда тутилган эди.

Келиннинг ўзлари бўлса, енгил жуссали, жиккак қиз бўлиб, кўзлари катта-катта, жамалак соч ва қизил ёноқли эдилар.

Аммо бу кичик ҳужра ҳам, ўша кичик ҳужрадаги кичик келин ҳам бутун дунёга татир эдилар.

Худди ана шу кичик ҳужра Аллоҳ таолонинг ҳузуридан ваҳий нозил бўладиган бир улуғ маъвога айланди.

Худди ана шу кичик ҳужра Аллоҳ таолонинг қиёматгача мўъжизаси бўлиб қоладиган самовий китоби — Қуръони Каримнинг кўпгина оятлари тушадиган муқаддас маконга айланди.

Худди ана шу кичик ҳужрада Пайғамбар соллаллоху

алайҳи васалламдан сон-саноксиз ҳадиси шарифлар ворид бўлди, у Суннатнинг асл манбасига айланди.

Худди ана шу кичик ҳужрадан Ислом таълимотлари Ислом умматига таралиб, у буюк таълимот марказларидан бирига айланди.

Худди ана шу кичик ҳужра Ислом умматига кўплаб фойдалар берди, у умматнинг марказига айланди.

Худди ана шу кичик ҳужра кўплаб Ислом уламолари тўпланиб турадиган машҳур марказга ҳам айланди.

Худди ана шу кичик ҳужра бутун оламга шаръий илмларнинг тенг яримини тарқатадиган маҳзанга ҳам айланди.

Худди ана шу кичкина келин шу кичик ҳужрага кирган биринчи кундан бошлаб, барча ишларни ўз қўлига олди.

Худди ана шу кичкина келин шу кичик ҳужрага кирган биринчи кундан бошлаб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга алоҳида шароит яратиб, у зотнинг машаққатларини тенг бўлиша бошлади.

Худди ана шу кичкина келин шу кичик ҳужрага кирган кундан бошлаб, у ерда нозил бўладиган ҳар битта ояти каримани ёдлаб, аҳкомларини англаб ола бошлади.

Худди ана шу кичкина келин шу кичик ҳужрага кирган кундан бошлаб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ворид бўладиган ҳар битта ҳадиси шарифни ёдлаб ола бошлади.

Худди ана шу кичик келиннинг шу кичик ҳужраси бошқа ҳамма ҳужралар, иморатлар бузилиб кетган бир даврда ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ва у зотнинг икки соҳибларига марқад бўлиб турибди.

Худди ана шу кичик келиннинг бутун умр бўйи фахрланиб юрадиган яна бир нарсалари бор эди: у киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга қиз ҳолларида теккан бирдан-бир завжаи мутоҳҳаралари эдилар.

Оиша онамиз Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари ичида у зотга қиз ҳолида теккан ягона аёл экани билан фахрланиб юрар эдилар.

Имом Бухорий Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Эй Аллоҳнинг Расули, айтинг-чи, агар бир водийга тушсангиз, унда бир (барги) ейилган дарахт, бир (барги) ейилмаган дарахт бўлса, туянгизни қайси бирида боқар эдингиз?» деди.

«Ейилмаганида», дедилар у зот.

Яъни, (Оиша) Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзидан бошқа қиз олмаганларига ишора қилмоқда.

Қиз билан жувон орасидаги фарқни васф қилиш борасида турли халқларда турли ўхшатишлар ишлатилади. Бу ривоятда Оиша онамиз қиз болани баргига ҳеч нарса тегмаган дарахтга, жувонни эса, баргидан бирор ҳайвон еб кетган дарахтга ўхшатмоқдалар. Шу билан бирга, у киши Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан жувонга уйлангандан кўра қизга уйланган афзал эканлиги ҳақида тасдиқ ҳам олмоқдалар.

НАБАВИЙ ЛУТФ

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамиз розияллоҳу анҳога ўша пайтда ўзларига хос шароит яратиб беришга ҳаракат қилар эдилар. Кўпинча у зот Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг кичик ёшдаликларини эътиборга олиб, у кишининг даражаларига тушар эдилар. Қисқа қилиб айтадиган бўлсак, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамиз розияллоҳу анҳога набавий лутф кўрсатар эдилар.

بِالْبَنَاتِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَكَانَتْ تَأْتِينِي صَوَاحِي فَكُنَّ يَنْقِمْنَ مِنْ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسَرِّهِنَّ إِلَيَّ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

3077. *Оиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:*

«Мен Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг хузурларида қўғирчоқ ўйнар эдим. Дугоналарим келар эдилар ва Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламдан тортиниб қолар эдилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам уларни мен томон йўллаб қўяр эдилар».

Муслим ривоят қилган.

Имом Аҳмад ва Имом Абу Довуд Оиша онамиз розияллоху анҳодан келтирган ривоятда қуйидагилар айтилади:

«Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам мен билан мусобақалашган эдилар, мен у зотдан ўзиб кетдим. Бир муддатдан сўнг мени гўштим оғирлашганда яна мен билан мусобақалашиб, мендан ўзиб кетдилар ва ҳалиги билан биру бир, дедилар».

Қаранг, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам Оиша онамиз розияллоху анҳо билан югуриш мусобақаси ўтказган эканлар. Бу югуриш мусобақаси ўтган пайтда у зотнинг ёшлари эллик учдан ўтган эди. Кейинги Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам Оиша онамиздан ўзиб кетган югуриш мусобақасида эса у зотнинг ёшлари ундан ҳам катта бўлади.

Имом Бухорий, Муслим ва Насайй Оиша онамиз розияллоху анҳудан ривоят қиладилар:

«Абу Бакр кирганида, олдимда ансорийларнинг кизларидан икки кизча Буос куни ансорлар айтган нарсани қўшиқ қилиб айтаётган эдилар. Икковлари қўшиқчи эмасдилар. Шунда Абу Бакр:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг уйларида шайтоннинг нағмаси бўляптими?!» деди. Ўша

куни, ийд куни эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй Абу Бакр, ҳар бир қавмнинг байрами бор. Бу бизнинг байрамимиздир», дедилар.

Бошқа бир ривоятда:

«Абу Бакр у(Оиша)нинг олдига Мино кунларида кирганда унинг ҳузурида икки қизча қўшиқ айтар ва дуфф (доира) чалар эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эса кийимларига бурканиб ухлаб ётар эдилар. Абу Бакр иккови (қиз)ни сўкиб тўхтатди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бошларини очиб:

«Тек қўй уларни, эй Абу Бакр, бу кунлар ийд кунлари», дедилар», дейилган.

Бу ривоятда зикр қилинган икки қизчанинг бири Ҳумома, иккинчиси Ҳассон ибн Собитнинг қизи эди.

Буос Мадина яқинадиги бир жойнинг номи бўлиб, у ерда Авс ва Ҳазраж қабилалари орасида уруш чиқиб, бир юз йигирма йил давом этган. Бу урушда Авс қабиласи ғолиб келган бўлса ҳам адоват узоқ давом этган.

Фақат Ислом келганидан кейингина адоват кўтарилган. Арабларнинг одати бўйича ўша Буос урушида икки тараф фахр учун мақтаниб байтлар айтган. Мазкур байтлар халқ орасида кенг тарқалган. Ривоятда зикри келган икки қизча ҳам ўша байтларни ёд айтишган.

Иккинчи ривоятда «Мино кунлари» дейилишидан ходиса қурбон ийди кунлари бўлиб ўтгани билинади.

Имом Бухорий, Муслим ва Насайй Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Ийд куни эди. Қоралар қалқон ва найзаларни ўйнашар эди. Ёки мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан сўрадим, ёки у зот:

«Томоша қилишни хоҳлайсанми?» дедилар.

«Ҳа», дедим.

У киши мени орқаларига турғиздилар. Юзим у кишини

юзларига тегиб турарди. У зот бўлсалар:

«Эй Бани Арфидалар, давом этаверинглар», дердилар.

Бу ҳол, то мен малол олгунимча давом этди. Кейин:

«Бўлдингми?» дедилар.

«Ҳа», дедим.

«Кетавер», дедилар.

Бошқа бир ривоятда:

«Ҳабашийлар келиб, ийд куни масжидда сакраб рақс туша бошладилар. Бас, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам мени чақирдилар. Мен бошимни у зотнинг елкаларига қўйиб, уларнинг ўйинларига назар сола бошладим. Бу ҳол ўзим назар солишдан қайтгунимча давом этди», дейилган.

Бани Арфида ҳабашийлар номи. Уларнинг катта боболарининг номи Арфида бўлган.

Имом Термизий Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўтирган эдилар. Шовқин ва болаларнинг овозини эшитдик. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам турдилар. Қарасак, бир ҳабашия чилдирма чалиб, ўйин тушмоқда. Атрофида болалар.

«Эй Оиша, бу ёққа кел, қарагин», дедилар у зот.

Бориб, жағимни Расулуллоҳнинг елкасига қўйиб у(ҳабашия)га назар сола бошладим. У зот:

«Тўймадингми? Тўймадингми?» дер эдилар.

Мен у зотнинг ҳузурларида ўз манзиламни билиш учун, йўқ, дер эдим.

Бирдан Умар пайдо бўлди. Одамлар у(ҳабашия)нинг атрофидан қочиб кетишди.

Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Мен инсу жиннинг шайтонлари Умардан кочганларини кўрмоқдаман», дедилар.

Мен қайтдим».

Бу ҳодисаларнинг барчасида Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг Оиша онамиз розияллоху анҳонинг ҳолларини эътиборга олганлари ва у кишига набавий лутф кўрсатганлари гувоҳи бўлмоқдамиз.

ЖАНГЛАРДА

Оиша онамиз розияллоху анҳо жуда ёш бўлишларига қарамай, жангларда ҳам фаол иштирок этганлар. У киши биринчи бор Уҳуд жангида иштирок этган. Оиша онамиз розияллоху анҳо Умму Сулайм бинти Милҳон розияллоху анҳо ва бошқа аёллар билан биргаликда лашкарни сув билан таъминлаб туришган.

Ўша куни Ислом лашкари билан бирга ўн тўрт нафар аёллар ҳам бор эди. Уларнинг ичида Фотима бинти Муҳаммад, Умму Айман Ҳабашия, Ҳамна бинти Жаҳш розияллоху анҳолар ҳам бор эди.

Ўша куни бу аёллар ҳам мисли кўрилмаган фидокорликлар кўрсатишди. Оиша онамиз билан Умму Сулайм розияллоху анҳумо орқаларида кўзада сув кўтариб келиб тинмай жангчиларга тутар эдилар.

Бу манзараларни ўз кўзи билан кўрган саҳобий Анас ибн Молик розияллоху анҳудан имом Бухорий ва Муслимлар қуйидагиларни ривоят қилишади:

«Мен Оиша бинти Абу Бакр ва Умму Сулаймни пойчаларини шимариб олиб (болдирларидаги халхолни кўрдим), мешларни орқаларига қўйиб кўтариб келишар ва одамларнинг оғизларига тўкишар эди. Сўнгра қайтиб бориб уларни тўлдириб келишар ва яна одамларнинг оғизларига қуйишар эдилар».

Жанг тугади. Аёллар йўлга чиқиб, хабар кутиша бошладилар. Мусулмонлар жангдан сўнг қайтаётганларида Бани нажжорлик Ҳинд бинти Ҳаром Ансориянинг олдидан ўтишди. Унга эри, акаси ва ўғли шаҳид бўлганлари

хабарини бердилар. У бўлса тинмай:

«Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга нима бўлди?» деб сўрар эди. Одамлар:

«Аллоҳга ҳамд бўлсин, у зот яхшилар, сен хоҳлагандеклар», дедилар. Аёл: «У зотни менга кўрсатинглар», деди. Одамлар у зотга ишора қилдилар. Аёл у зотни соғ-саломат кўрганидан кейин:

«Сиздан кейин барча мусибат арзимас нарсадир», деди.

Кейин Ҳинд бинти Ҳаром Ансория эри Амр ибн Жамух, ўғли Ҳаммод ибн Амр ва акаси Абдуллоҳ ибн Ҳаромнинг жасадларини туясига ортиб, шаҳарга олиб кета бошлади.

Йўлда унга Оиша онамиз розияллоҳу анҳо дуч келдилар ва:

«Бирор хабарни биласанми? Ортингда нима хабар бор?» деб сўрадилар.

«Яхшилиқ бор. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам тинчлар. У зотдан кейин барча мусибат арзимас нарсадир» деди.

«Анавилар кимлар?» дедилар Оиша онамиз розияллоҳу анҳо.

«Акам, ўғлим ва эрим», деди Ҳинд.

«Уларни қайёққа олиб кетмоқдасан?» дедилар.

«Мадинага, уларни ўша ерда қабрга қўяман», деди.

Ҳинд бинти Ҳаром Ансория розияллоҳу анҳо шундоқ деб туясини ҳайдаган эди, туя чўкиб олди. У туяни мажбурлаб тургазди. Аёл уни Мадина томон ҳайдаган эди, у яна ётиб олди. Бу иш бир неча марта такрорланди. У туяни Ухуд томонга ҳайдаган эди, тезлаб юриб кетди. Аёл уларни Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг хузурларига олиб борди. Улар бошқа шахидлар билан бирга дафн қилинди. Шу ерда Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам улар жаннатда бирга биродар бўлганлари хабарини бердилар.

Оиша онамиз розияллоху анҳо Хандақ урушида ҳам қатнашдилар. У киши кўпчилик аёллар билан ўзлари қилишлари лозим бўлган ишларга ҳозир бўлиб турар эдилар. Аммо уруш бўлмасдан икки томон бир-бирини пойлаш билан вақт ўтар эди. Оиша онамиз розияллоху анҳонинг сабрлари тугаб, кўрғондан тушиб жанг жабҳаси томон бордилар.

У киши бир бокқа кирсалар, бир гуруҳ мусулмон ичида ҳазрати Умар розияллоху анҳу ҳам бор эканлар. Умар розияллоху анҳу Оиша онамизни бу жойда кўриб ҳайратга тушдилар ва:

«Сени бу ерга нима олиб келди?! Сен жуда журъатли экансан-ку?! Бирор бало ёки тасодиф бўлса нима бўлади?!» деб тергай кетдилар. Ҳазрати Умарнинг маломатларидан Оиша онамиз ер ёрилсаю, унга кириб кетсам, дедилар.

Кейинчалик Оиша онамиз розияллоху анҳо қуръалари чиққанда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам билан бирга бир қанча жангда қатнашиб юрдилар.

БАНИ МУСТАЛАҚ ЖАНГИ

Олтинчи ҳижрий сананинг шаъбон ойида Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга Бани Мусталақ қабиласи у зотга қарши одам тўплаётгани ҳақида хабар келди. Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам душманни кутиб ўтирмасдан устига босиб боришга қарор қилдилар. У зот аёллари ўртасида қуръа ташлаган эдилар, Оиша онамиз розияллоху анҳонинг қуръалари чиқди. У киши Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам билан бирга йўлга чиқдилар.

Ўша сафар Ислом лашкари ичида Абдуллоҳ ибн Убай бошлиқ кўплаб мунофиқлар ҳам чиқишди. Мусулмонларнинг Хандақдаги ғалабасидан кейин улар

тарозунинг оғир палласи томонига ўтиб олишган эди.

Икки тараф Бани Мусталақнинг «Мурайсиъ» номли сувхонаси ҳудудида тўқнашди. Шунинг учун ушбу жанг «Мурайсиъ» жангги ҳам дейилади. Урушда мусулмонлар ғолиб келиб, кофирлар енгилишди.

ИФК

Худди шу жангдан қайтишда Убай бошлиқ мунофиқлар Оиша онамиз ҳақида «ифк» (бўхтон) тарқатишди.

Гапни бошқа ёққа буриб, ҳақиқатдан четга чиқиш, ёлғондан уйдирма тўқиш, бўхтон ва иғво қилиш араб тилида «ифк» дейилади.

Мунофиқлар Оиша онамизга нисбатан бўхтон уюштиришди. Уларнинг бўхтонига баъзи мусулмонлар ҳам қўшилишди. Орада катта фитна чиқди. Оиша онамизни зино қилганликда айблай бошлашди. У кишига нисбатан уюштирилган ифк тамомила иғво, бўхтон, тухмат ва уйдирмадан иборат эди.

У тарихда «Ифк ҳодисаси» номи билан машҳур бўлиб, тафсилоти барча ишончли масдарларда Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ўзларидан ривоят қилинган. У киши бундай ҳикоя қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сафарга чиқишни ирода қилсалар, хотинлари орасида қуръа ташлар эдилар. Кимга қуръа чикса, уни ўзлари билан бирга олиб кетар эдилар. Юришлардан бирида у зот орамизда қуръа ташладилар. Менга тушди. У киши билан сафарга чиқдим. У вақтда ҳижоб фарз бўлган эди. Мени ҳавдажда (ичига одам тушадиган қилиб тўқилган сават) кўтариб юришар эди. Мен унинг ичига тушиб олар эдим.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша жангларидан фориғ бўлгунларича юрдик, сўнгра ортга

қайтдик. Мадинага яқинлашганимизда, кечаси жўнаш хақида жар чақирилди. Жўнаш хақидаги хабарни етказганларида ўрнимдан туриб, аскарлардан узоқлашдим. Қазои ҳожатдан қайтаётиб, кўксимни ушладим, қарасам, мунчоғим тушиб қолибди. Ортимга қайтиб, уни излай бошладим. Ўша ерда ушланиб қолдим. Мени олиб юрадиган кишилар келиб, ҳавдажимни туямга ортишибди. Улар мени ҳавдаж ичида деб ўйлашибди. Ўша вақтда аёллар енгил бўлишар эди, гўштлири оз эди. Жуда оз таом ер эдик. Одамлар ҳавдажни кўтаришганда, унинг енгиллигига эътибор беришмабди. У вақтда ёшим ҳам кичик эди. Улар туяни жойидан кўзғатиб жўнаб кетаверишибди. Мунчоқни топдим. Улар турган жойга келдим. Аскарлар кетиб бўлган экан. Улардан бирор киши қолмабди. Ўша ерда қимирламай туришга қарор қилдим. Улар менинг қолиб кетганимни билиб қайтиб келишади, деб ўйладим.

Ўтирган жойимда кўзим уйқуга илинибди. Сафвон ибн Муъаттал ас-Силмий аскарлардан ортда қолган ва дам олиб, кечроқ жўнашни кўзлаган экан.

(Имом Бухорий ривоятларида аскарларнинг ортидан унутиб қолдирилган нарсаларни йиғиштириб олиб кетишга вазифадор эди, дейилган.)

Бас, у мен турган жойга келибди. Ухлаётган одамнинг қорасини кўрибди. Олдимга келиб, мени танибди. Мени таниб, истиржоъ айтганидан (овоз чиқариб: «Инна лиллаҳи ва инна илайҳи рожиъун!» деганидан) уйғониб кетдим. Дарров жилбобим ила юзимни тўсдим. Аллоҳга қасамки, у менга бирор сўз айтмади. Мен унинг истиржоъидан бошқа ҳеч бир сўзини эшитмадим. У пастга тушиб, туясини чўктирди. Туянинг олдинги оёқларини жуда пастлатди. Мен туяга миндим. У уловини етаклаб йўлга тушди. Шундай қилиб, аскарларга етиб олдик. Улар кеча охирида тўхтаб, манзилга тушган эканлар.

Менинг тўғримда ким ҳалокатга учраса, учради. Гуноҳнинг каттасини кўтарган Убай ибн Салул бўлди.

Мадинага етиб келдик. Мен у ерда бир ой касал бўлиб ётиб қолдим. Одамлар ифк аҳлининг гап-сўзларини авж олдиришар, мен эса, ҳеч нарсани сезмас эдим.

Касаллик пайтимда мени шубҳага солган нарса шу эдики, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам одатда касал бўлган чоғларимда бошқача лутф кўрсатар эдилар. Энди бўлса, «Анавунигизнинг ҳоли қандай?» дер эдилару қайтиб чиқиб кетардилар. Мана шу ҳолат мени шубҳага солар эди. Тузалгунимча ҳам ёмонликни сезмабман.

Бир куни Умму Мистох билан қазои ҳожат қиладиган жойга чиқдим. Ундай жойларга фақат кечаси чиқар эдик. У вақтларда таҳоратхоналар қилган эмасдик. Арабларнинг эски одатлари бўйича, деворларнинг остида қазои ҳожат қилар эдик.

Шундай қилиб, мен Умму Мистох билан (у Абу Раҳм ибн Муттолиб ибн Абду Манофнинг қизи, онаси Саҳр ибн Омирнинг қизи, Абу Бакр Сиддикнинг ҳолалари) чиқиб, ҳожатдан қайтиб келаётганимизда Умму Мистох кийимини босиб олиб, қоқилиб кетди ва:

«Мистох ҳалок бўлди!» деди.

«Жуда ёмон гап айтдинг! Бадрда иштирок этган одамни ҳам сўкасанми?!» дедим мен унга.

«Эй азизам, унинг нима деганини эшитганинг йўқми?!» деди у.

«У нима деди?» деб сўрадим.

У менга ифк аҳлининг гаплари ҳақида хабар берди. Касалимга касал қўшилди. Уйга қайтганимда олдимга Расулуллоҳ кириб:

«Анавунигизнинг ҳоли қандай?» дедилар.

«Изн берсангиз, ота-онамнинг олдига борсам», дедим.

Ўшанда улардан хабарнинг ҳақиқатини билмоқчи эдим. Менга у зот изн бердилар. Ота-онамнинг олдиларига

бордим. Онамга:

«Эй онажон, одамлар нималар дейишмоқда?» дедим.

«Эй қизгинам, ўзингни ортиқча қийнама, Аллоҳга қасамки, ҳар бир кўзга яқин аёлни эри яхши кўрсаю кундошлари кўп бўлса, шунақа гапни кўпайтириб юборишади», деди у киши.

«Субҳаналлоҳ! Одамлар шу гапларни гапиришдимия?!» дедим.

Кечаси билан йиғлаб чикдим. Тонг отгунча кўз ёшим тўхтамади, кўзимга уйқу ҳам келмади. Кундузи ҳам йиғлай бердим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ваҳий келавермаганидан кейин Али ибн Абу Толиб ва Усома ибн Зайдни чақириб, аҳлидан ажраш ҳақида маслаҳат қилдилар. Усома Расулуллоҳга у зотнинг аҳлида ҳеч қандай айб кўрмагани ва уларга нисбатан ўзида муҳаббат борлиги ҳақида сўзлади.

«Эй Аллоҳнинг Расули, улар сизнинг аҳлингиз, Аллоҳга қасамки, улар ҳақида фақат яхшилиқни биламиз, холос», деди.

Али ибн Абу Толиб бўлса:

«Эй Аллоҳнинг Расули, Аллоҳ сизни сиқиб қўйгани йўқ. Ундан бошқа аёллар ҳам кўп. Жориядан сўранг, айтиб беради», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Барийрани чақириб, ундан:

«Эй Барийра, унда шубҳага соладиган бирор нарса пайқадингми?» деб сўрадилар.

«Йўқ! Сизни Пайғамбар қилиб юборган Зот номи ила қасамки, мен унда кўрган битта айб бор, у ҳам бўлса, ёши кичиклигида ҳамирнинг олдида ухлаб қолиб, қўйга егизиб қўярди, холос», деди у.

Шундан кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бориб, ўша куни Убай ибн Салулнинг узр сўрашини талаб қилдилар. У зот минбарда туриб:

«Менга аҳлим хусусида озор етказган одамдан ким узр олиб беради? Аллоҳга қасамки, мен ўз аҳлимдан яхшиликдан бошқа нарса кўрмадим. Батаҳқиқ, менга фақат яхшилик қилиб юрган одамни гап қилишди. У менинг аҳлим ҳузурига фақат мен билан кирар эди», дедилар.

Шунда Усайд ибн Ҳузайр розияллоҳу анҳу ўрнидан туриб:

«Эй Аллоҳнинг Расули, Аллоҳга қасамки, мен ундан узр олиб бераман. Агар у Авсдан бўлса, бўйинини узамиз. Агар у биродарларимиз ҳазражийдан бўлса, нима амр қилсангиз, ўша амрингизни бажарамиз», деди.

Ҳазражликларнинг бошлиғи Саъд ибн Убода розияллоҳу анҳу ўрнидан туриб:

«Ёлғон гапирдинг! Аллоҳга қасамки, уни ўлдирмайсан ва унга қодир ҳам эмассан», деди.

Бу гапни эшитгандан кейин Усайд ибн Ҳузайр розияллоҳу анҳу Саъд ибн Убода розияллоҳу анҳуга бундай жавоб қайтарди:

«Сен ёлғон гапирдинг! Аллоҳга қасамки, албатта, уни ўлдирамиз. Сен мунофиқсан! Мунофиқларни ҳимоя қилмоқдасан!»

Икки қабила—Авс ва Ҳазраж аччиқланиб, бир-бирлари билан урушиб кетай дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эса, минбарда туриб, уларни ҳовурларидан туширар эдилар. Ҳаммалари жим бўлгандан кейингина минбардан тушдилар.

Ўша кунни ҳам йиғлаб ўтказдим. Кўзимдан ёш тинмади, уйқум яна келмади. Сўнгра кечаси билан ҳам йиғлаб чиқдим. Кўзимдан ёш қуйилаверди, уйқум ҳам келмади. Ота-онам олдимда эдилар. Икки кечаю бир кундуз йиғладим. Йиғлайвериб, жигарим ёрилиб кетса керак, деб ўйлаган эдим.

Ота-онам олдида йиғлаб турган чоғимда ансорлардан бир аёл киришга изн сўради. Унга изн бердим. У ҳам

ўтириб, менга қўшилиб йиғлай бошлади.

Биз шу ҳолатда турганимиз устига Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кириб келдилар. Ўтирдилар. Менинг ҳақимда гап-сўзлар айтилгандан бери ёнимга ўтирмаган эдилар. У кишига бир ой менинг ишим ҳақида ваҳий келмай туриб қолди. Ўтирганларидан кейин ташаҳхуд айтдилар ва ундан сўнг:

«Менга сенинг ҳақингда шу-шу гап сўзлар етди. Агар сен айбсиз бўлсанг, Аллоҳ таоло, албатта, сени оқлайди. Агар гуноҳга яқинлашган бўлсанг, Аллоҳга истиғфор айт, унга тавба қил. Чунки банда гуноҳини эътироф этиб, тавба қилса, Аллоҳ таоло унинг тавбасини қабул этади», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам гапларини тамом қилишлари билан кўзёшим тақа-тақ тўхтади. Отамга:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга айтган гаплари учун жавоб беринг», дедим. У киши:

«Аллоҳга қасамки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга нима дейишимни ҳам билмайман», дедилар.

Кейин онамга:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг гапларига жавоб беринг», дедим.

«Аллоҳга қасамки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга нима дейишимни ҳам билмайман», дедилар онам.

Мен ҳали ёш эдим, Қуръондан ҳам кўп ўқимасдим, ўзим гап бошладим:

«Аллоҳга қасамки, билишимча, менинг ҳақимда одамларнинг гапларини эшитдинглар. У гаплар кўксингизда жойлашиб қолди. Унга ишондингизлар ҳам. Агар мен сизларга, мен айбсизман, десам, бунга ишонмайсизлар. Агар мен бир ишни эътироф қилсам, Аллоҳ билиб турибди, мен айбсизман, сиз буни тасдиқ

этасиз. Аллоҳга қасамки, мен билан сиз ҳозир худди Юсуфнинг отасига ўхшаймиз, у айтган гапларни эсланг:

«(Менинг ишим) гўзал сабр қилишдир. Сизлар васф қилаётган нарсада эса, Аллоҳнинг Ўзи ёрдам сўралгувчидир», дедим.

Сўнгра бориб жойимга ётиб олдим. Ҳолбуки, ўша пайтда Аллоҳга қасамки, ўзимнинг айбсиз эканимни, албатта, Аллоҳ мени оқлашини билар эдим. Лекин, Аллоҳга қасамки, Аллоҳ таоло менинг ҳақимда тиловат этиладиган ваҳий туширишини гумон ҳам қилмаган эдим. Ўзимча, менинг ишим Аллоҳ таоло тиловат қиладиган нарсага арзимаيدиган иш деб ўйлардим. Лекин, ўзимча, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир туш кўрсалару ўшанда Аллоҳ мени оқласа, дердим. Аллоҳга қасамки, у зот жойларидан қимирламай, аҳли байтдан бирортаси ташқарига чиқмай туриб, Аллоҳ Пайғамбарига ваҳий нозил қилди. У зот ваҳий келганда тушадиган ҳолатга тушдилар. Сўнгра кулиб, оддий ҳолатларига қайтдилар. У зотнинг биринчи айтган гаплари менга:

«Эй Оиша! Аллоҳга ҳамд айт! У сени оқлади!» дейишлик бўлди. Шунда онам менга:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ўрнингдан тур!» дедилар.

«Аллоҳга қасамки, мен у зотга ўрнимдан турмайман. Аллоҳдан ўзгага ҳамд ҳам айтмайман. Менинг оқловимни нозил қилган зот Удир», дедим.

Аллоҳ таоло ушбу ўн оятни нозил қилди.

«Албатта, ифкни келтирганлар ўзингиздан бўлган бир усба (тўда)дир. Уни ўзингизга ёмонлик деб ҳисобламанг. Аксинча, у сиз учун яхшиликдир. Улардан ҳар бир киши учун ўзи қилган касбнинг гуноҳи бордир. Улардан (гуноҳнинг) каттасини кўтарган кимсага буюк азоб бордир.

У(ифк)ни эшитган вақтингизда мўминлар ва

мўминалар ўзлари ҳақида яхши гумонга бориб: «Бу очик-ойдин ифк-ку!» десалар бўлмасмиди?!

У(ифкчи)лар ўша(ифк)га тўртта гувоҳ келтирсалар бўлмасмиди?! Бас, гувоҳларни келтира олмаган чоғда ана ўшалар ўзлари Аллоҳнинг хузурида ёлғончидирлар.

Агар дунёю охиратда сизларга Аллоҳнинг фазли, марҳамати бўлмаганида, ўзингиз ичига шўнғиган нарса учун сизни, албатта, буюк азоб тутар эди.

Ўшанда сиз у(ифк)ни тилларингиз ила илиб олар, оғзингиз ила ўзингиз билмаган нарсани гапирар эдингиз ва у (ифк)ни ўзингизга енгил санардингиз. Ҳолбуки, у Аллоҳнинг наздида буюқдир.

Уни эшитган чоғингизда: «Бизга буни гапирмоғимиз тўғри келмас. Ўзинг поксан! Бу катта бўҳтондир!» десангиз бўлмасмиди?!

Агар мўмин бўлсангиз, харгиз у(ифк)га ўхшаш нарсага қайтмаслигингизни Аллоҳ сизга ваъз-насиҳат қилур.

Аллоҳ сизга оятларни баён қилур. Ва Аллоҳ ўта билувчи, ўта ҳикматли Зотдир.

Албатта, иймон келтирганлар ичида фаҳш тарқалишини яхши кўрадиганларга бу дунёю охиратда аламли азоб бордир. Аллоҳ билади, сизлар билмассизлар.

Агар сизларга Аллоҳнинг фазли, марҳамати бўлмаганида... Ва, албатта, Аллоҳ ўта шафқатли ва раҳмли бўлмаганида...

Эй иймон келтирганлар! Шайтоннинг изидан эргашманг. Ким шайтоннинг изидан эргашса, бас, албатта, у фаҳш ва мункарга буюрадир. Агар сизларга Аллоҳнинг фазли ва марҳамати бўлмаганида абадул-абад ичингиздан бирор киши поклана олмас эди. Лекин Аллоҳ Ўзи хоҳлаган кишини поклар. Аллоҳ ўта

эшитувчи, ўта билувчи Зотдир».

Оиша розияллоху анху яна буларни айтадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам менинг ишим ҳақида Зайнаб бинти Жаҳшдан ҳам сўраган эканлар.

«Эй Зайнаб, нима билгансан, нима кўргансан?» деб сўрабдилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, унинг ҳақида фақат яхшиликни биламан», дебди Зайнаб.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг аёллари ичида фақат Зайнабгина мен билан шуҳрат талашар эди. Аммо тақводорлиги туфайли Аллоҳ таоло уни сақлади. Аммо синглиси Ҳамна ифк эгалари билан бирга ҳалок бўлди».

Тарихда «Ифк ҳодисаси» номи ила машҳур бўлган ҳодисанинг тафсилоти мана шулардан иборат.

Дунёдаги энг пок аёллардан бири, энг вафоли ёстиқдошлардан биттаси, мўминларнинг онаси, Сарвари Оламнинг суюкли жуфти ҳалоллари, Сиддикнинг қизи сиддиқа Оиша онамиз ифкка учраб, гап-сўз бўлдилар, ўзларининг покликларини очиқ-равшан билиб турганларига қарамай, бу бўҳтондан юрак-бағрилари тилка-пора бўлди. Икки кечаю бир кундуз тинмай йиғладилар, агар Расули Акрам келиб, гап бошламасалар, Аллоҳ билади, яна қанча йиғлар эдилар.

Бу ифк Абу Бакр Сиддикдек саҳобийни, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг энг яқин дўстларини ҳам паришон қилди. Жигаргўшалари Оиша онамиз йиғлаб келганларида нима қилишни билмай қолдилар. Ҳолбуки, у киши ҳаммага маслаҳат бериб, йўл-йўриқ кўрсатиб юрган одам эдилар. Оиша онамиз у кишига мурожаат қилиб, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг гапларига жавоб беришни сўраганларида, нима дейишимни билмайман, дедилар.

Абу Бакр Сиддикнинг жуфти ҳалоллари, Оиша

онамизнинг волидаи меҳрибонлари Умму Руммоннинг ҳолатига қаранг! Дард, аламда ёнаётган жигаргўшасини овутиш учун нима дейишини билмай, кундоши кўп хотин шундай бўлади, дедилар. Ҳолбуки, кундошлар Оиша онамизнинг покликларига Аллоҳнинг номи билан қасам ичиб, гувоҳлик бермоқдалар. Қизини ҳимоя қилишга шунчалик уринаётган одам қизлари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг гапларига жавоб қайтаринг, десалар, нима дейишимни билмайман, деганини қаранг!

Тухмат ва бўҳтонга учраган Сафвон ибн Муъаттални олайлик. У Расули Акрамнинг энг ихлосли, фидойи саҳобаларидан бири. Ана ўшандай тоза, пок, тақводор одам ўзининг Пайғамбари, йўлбошчиси, устози, шафоатчиси Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суюкли хотинлари билан зино қилганликда тухматга учраб турса!..

Шунинг учун ҳам чидай олмай, ифкка қўшилганлардан бири Ҳассон ибн Собит розияллоҳу анҳунинг бошига қилич билан уриб, ўлдириб қўйишига сал қолган.

Али ибн Абу Толибни, Усома ибн Зайдни, Умму Мистоҳни, Оиша онамизнинг ёнларига кириб қўшилиб йиғлаган ансорий аёлни, Барийрани, Зайнаб бинти Жаҳш онамизни ва бошқаларни қаранг. Қанчалик ташвиш, қанчалик куюниш. Ҳа, Оиша онамизга қарши уюштирилган ифк бутун бир умматни ташвишга солган эди.

Ташвиш чекаётган умматнинг бошида унинг Пайғамбари Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам турар эдилар. Чунки бу ифк аслида Оишаи Сиддиқага эмас, Сафвон розияллоҳу анҳуга ҳам эмас, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга, Сарвари Оламга, Роҳматан лил Олабийнга, Саййидул Мурсалийнга, Хотамун Набийийнга қарши қаратилган эди.

Ислом душманлари у зотнинг оилалари орқали шахсларини ёмонотлик қилиб, Ислом динини қораламоқчи, унга футур етказмоқчи бўлишди. У зоти бобаракот ниҳоятда қийин бир ҳолга тушдилар. Гап ҳаммаёққа ёйилиб кетган, уни рад қилиш учун жуда ҳам кучли далил керак. Лекин, қани ўша далил?

Бунинг устига, баъзи мусулмонлар, ҳатто Ҳассон ибн Собит, Мистох ибн Асоса каби кўзга кўринган одамлар ҳам ифкка қўшилмоқда. Аллоҳ таоло томонидан оламларга раҳмат қилиб юборилган зот бўҳтонга учраб, нима қилишларини билмай турибдилар. Ҳали Усома ибн Зайддан, ҳали Али ибн Абу Толибдан, ҳали Барийрадан, ҳали хотинлари Зайнаб бинти Жаҳшдан маслаҳат сўрамоқдалар. Масжидда минбардан туриб, одамлардан ўз аҳллари учраган мусибатда ёрдам сўрамоқдалар. Қайиноталари, қайиноналари ҳузурларида энг суюкли хотинлари Оиша онамизга, ростини айт, гуноҳинг бўлса, тавба қил, Аллоҳ тавба қилганни кечиради, деб турибдилар. Бошқа вақтда келиб турган ваҳий ҳам, мана, бир ой бўлибдики, тушмай қўйди.

Аммо бу нарсалар ҳаммаси инсоний ўлчовлар ичидаги ҳолатлардир. Бу ишларнинг ҳеч бири ҳикматдан холи эмас эди. Фақат ҳодиса шу қадар кутилмаган ва шу қадар таҳликали ва шу қадар оламшумул эдики, ҳамма ўзини йўқотиб қўйган эди.

Ниҳоят, барча ишни ҳикмат ила қиладиган Аллоҳ таолонинг Ўзи аралашиб, ҳаммасини ўз жойига келтирди. Юқорида зикр этилган ўн оятда Оиша онамизни оқлади. Ҳамма, ҳатто Оиша онамизнинг ўзлари ҳам, менга оқлов тушди, дедилар.

Лекин оятларда Оиша онамизнинг исмлари ҳам, сифатлари ҳам ёки бирорта белги ҳам зикр қилинмаган. Чунки шунга ўхшаш ҳолатларда қандай йўл тутиш кераклиги ҳақида умумий қоидалар баён қилинмоқда.

Чунки гап, аввал айтилганидек, Оиша онамизнинг шахслари устида эмас, Ислом билан Ислом душманлари орасидаги кураш ҳақида кетмоқда эди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ўзлари кейинчалик ифк ходисаси ҳақида сўз кетганда ифтихор билан, менинг узрим осмондан тушган, дер эдилар.

Бу ҳақиқатни ҳамма яхши билар эди. Буюк саҳобий Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу Оишаи Сиддиқа узри осмондан нозил бўлган биринчи аёлдир, деб юрар эдилар.

Аллоҳ таолонинг Оиша онамизни оқлаб шунча ояти карималарни нозил қилиши у кишининг шарафига шараф қўшди. Бу оқлов Каломуллоҳга қўшилди. Уни мўмин-мусулмонлар қиёматгача тиловат қилиб, тиловати ила ибодат қилиб юрадиган бўлишди.

«БУ СИЗНИНГ БИРИНЧИ БАРАКАНГИЗ ЭМАС...»

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг сабабларидан Аллоҳ таоло мусулмон умматига қўпгина яхшиликлар, жумладан, енгилликлар берган вақтлар қўп бўлган.

Имом Бухорий Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга у зотнинг сафарларидан бирига чиқдик. Байда ёки Зотул Жайшда эканимизда мунчоғим узилиб кетди. Уни ахтариш учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам туриб қолдилар. У киши билан бирга одамлар ҳам туриб қолишди. Уларнинг сувлари йўқ эди. Одамлар Абу Бакрнинг олдида бориб:

«Оишанинг нима қилганини кўрмайсанми?! Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ва у зот билан бирга одамларни ҳам тутиб қолди-ку! Одамлар суви бор жойда ҳам эмаслар, ўзлари билан сувлари ҳам йўқ»,

дедилар.

Абу Бакр келганида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сонимга бошларини қўйиб ухлаб қолган эдилар. Бас, у (Абу Бакр) менга:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ва одамларни тутиб қолдинг. Улар сув бор жойда ҳам эмаслар, улар билан сувлари ҳам йўқ», деди.

Абу Бакр мени итоб қилиб, Аллоҳ нима дейишини хоҳлаган бўлса, ўшани деди ва қўли билан биқинимга турта бошлади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сонимга бошларини қўйиб ётганларигина мени кимириладан ман қилар эди. У зот ҳам ухлаб туриб, сувсиз бўлиб қолдилар.

Бас, шунда Аллоҳ таяммум оятини нозил қилди.

«Бас, пок тупроқ ила таяммум қилинглар», деди. Усайд ибн Ҳузайр (у нақиблардан бири эди):

«Эй Оли Абу Бакр, бу сизнинг биринчи баракангиз эмас», деди.

Оиша айтадилар:

«Сўнг мен минган туяни турғизган эдик, мунчоғимни ўшанинг тагидан топдик.

Аллоҳ мусулмонларга рухсатни бергандан кейин отам:

«Аллоҳга қасамки, эй қизим, сенинг бунчалик муборак эканингни билмаган эканман. Аллоҳ сен мусулмонларни тутиб қолганинг учун уларга қанчалар барака ва осонлик берди-я!» деди».

Оиша онамизнинг мунчоқлари тушиб қолган Байда ёки Зотул Жайш номли жойлар Мадинаи Мунаввара билан Маккаи Мукаррама орасидаги маълум жойлардир.

Ушбу ҳодиса билан танишар эканмиз, саодат замонида Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бошлиқ саҳобаи киромлар ҳаётидан, ўша ўхшаши йўқ ажойиб жамиятнинг ўрнакли ҳаётидан бир лавҳанинг шоҳиди бўлдик. Бу улуғ ҳаёт содда, камтарона ҳаёт ҳам эди.

Оиша онамизнинг мунчоқлари тушиб қолиб, охирги замон Пайғамбари бошлиқ бутун бошли бир аскарни тўхтатиб қолган, уларни машаққатга солган мунчоқлари ўн икки дирҳам (тийин) қийматга эга бўлиб, уни ҳазрати Оиша опалари Асма розияллоҳу анҳодан қарзга олиб таққан эдилар. Лекин худди ана шу ўн икки дирҳамлик мунчоқ мусулмонларга қиёмат кунигача осонлик яратувчи ҳукм–таяммум ҳақидаги Қуръон оятининг нозил этилишига ҳам сабаб бўлди.

Ҳа, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг даврларидаги Ислом жамияти ҳаёти ана шундоқ ажойиб ҳаёт эди. Бу ҳаётга Аллоҳ таолонинг Ўзи араллашиб, гоҳо Расули орқали, гоҳо Қуръон орқали тузатишлару йўлланмалар юбориб турар эди.

Йўқолган мунчоқ ҳам, бир саҳобийнинг хатоси ҳам оламшумул аҳамиятга молик ишга айланиб кетиши ҳеч гап эмас эди.

Бунинг устига Ислом жамиятининг аёл кишига бўлган эҳтиромини қаранг! Ўн икки дирҳамлик мунчоқ учун қанчалик ишлар бўлиб кетди. Оиша онамизга бўлган бу ҳурмат Пайғамбарнинг хотини бўлганлари учун, эрларининг мавқеълари учун, саҳобалар томонидан бўлаётган тилеғламачилик ёки хушомад эмас эди. Балки кўпчиликнинг чин қалбдан қилаётган эҳтироми эди.

Баъзи кишиларнинг Оиша онамиз устиларидан у кишининг оталари Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳуга шикоят қилишлари шуни кўрсатиб турибди. Яъни, норози бўламан, шикоят қиламан, деганларга йўл очиқ эди. Ўша шикоят қилган кишиларга ҳеч ким бир нарса демагани фикримиз тўғри эканига далилдир.

Мазкур оддий ва содда, пок ва олий, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошчиликларидаги, саҳобаларнинг иштирокларидаги ва, энг муҳими, Аллоҳ таолонинг аралашувидаги намуна бўларли ҳаёт ўзининг

барча баланд-пасти билан Қуръоннинг ҳаётга татбиқи ва қиёматгача мўмин-мусулмонларга ўрнатилган бўлиши, турли ҳукмлар ва ҳикматлар келиб чиқиши билан аҳамиятли эди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ана ўшандоқ ҳаётнинг қоқ марказида эдилар.

У кишининг ана ўша ажойиб ҳаёт марказида эканликлари гоҳида мусулмонлар учун катта фойда келтирадиган ҳукмлар туширилишига ҳам сабаб бўлар эди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳажга борганларида Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳам бирга эдилар. У киши йўлда ҳайз кўриб қолганлар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам олдиларига кирганларида йиғлаб ўтирганларини кўриб ҳол сўраганлар. У киши, бу йил ҳажга келмасам ҳам бўлар экан, деганлар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам гап нимада эканини дарҳол англаб, ҳайз кўриб қолган бўлсанг керак, деганлар.

Тасдиқ жавобини олганларидан кейин Оиша онамиз розияллоҳу анҳога тавофдан бошқа ҳамма амалларни адо қилаверишни амр қилганлар ва пок бўлганларида тавоф қилиб олишлари мумкинлигини айтганлар.

Мана шу ҳукмга ҳозиргача амал қилиб келинмоқда.

Ҳаж амаллари тамом бўлгандан кейин Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга арз қилиб, барча одамлар ҳам ҳаж, ҳам умра қилганларида мен фақат ҳаж қилибгина кетаманми, деганлар. Шунда у зот Оиша онамиз розияллоҳу анҳога Танъим номли ерга чиқиб ният қилиб, умра қилиб олишни амр қилганлар. Бу ишни бажаришда у кишига укалари Абдурроҳман ибн Абу Бакр ёрдамчи бўлишини тайинлаганлар. Абдурроҳман ибн Абу Бакр розияллоҳу анху Оиша онамизни Танъимга олиб чиқиб, умра қилдирган.

Ушбу амални ҳозирги кунда кўплаб нафл умра қилувчи мусулмонлар амалга оширишади.

Ушбу ва бунга ўхшаш бошқа амалларнинг ҳаммаси Оиша онамиз розияллоху анҳонинг сабаблари билан шариатимизга кириб қолган.

ЕТИМПАРВАРЛИКЛАРИ

Оиша онамиз розияллоху анҳо жамоатчилиқ ишларида ҳам хусусан, аёлларга оид ишларга бош-қош бўлар эдилар. Бу нарсани ўша пайтдаги баъзи бир маросимлар ҳақида қилинган ривоятлардан билиб оламиз.

Имом Бухорий ва Аҳмадлар Оиша розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Ансорийлардан бир аёлни куёвниқига тушириб олиб бордик. Шунда Аллоҳнинг Пайғамбари соллаллоху алайҳи васаллам:

«Эй Оиша, сизда кўнгилхуши бўлдимиз? Чунки ансорийларга кўнгилхуши ёқади», дедилар».

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам маълум қавмларнинг, ҳатто ўйин-кулги, кўнгилхушини яхши кўришларигача инобатга олиб, муомала қилганлари эътиборга сазовордир. Ансорийлар – Мадина аҳли мусулмонлари табиатида ўйин-кулгига мойиллик борлигини, тўйларида кўнгилхуши бўлиши жоизлигини Оиша онамизга эслатишлари шуни кўрсатади.

Бошқа ривоятлардан маълум бўлишича, бу ривоятдаги келин Фориъа бинти Асъад исмли етим қиз эди. Оиша онамиз уни тарбия қилиб ўстирганлар. У қиз балоғатга етганида Нубайт ибн Жобир ал-Ансорий исмли йигитга куёвга берилган.

Оиша онамиз розияллоху анҳо Фориъа розияллоху анҳони куёвниқига келин туширди қилиб олиб борганлар. У киши қайтиб келганларидан кейин Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам юқоридаги саволни бериб, кўнгилхуши бўлган-бўлмаганини сўраганлар.

Бошқа ривоятда:

«Чилдирма чалиб кўшиқ айтадиган қиз ҳам юбординларми?» деганлар.

Оиша онамиз:

«У қиз нима деб айтади, эй Аллоҳнинг Расули?» деган.

Шунда у зот биздаги ёр-ёрга ўхшаш байтларни айтганлар.

Оиша онамиз розияллоху анҳонинг жуда ҳам етимпарвар зот бўлганлари маълум. У киши бу серташвиш ишни фақат Аллоҳ таолонинг розилиги учун қилар эдилар.

Имом Шофеъий Қосим розияллоху анҳудан ривоят қилади:

«Оиша менга ва икки етим укамга валийлик қилар эди. У киши бизнинг молларимиздан закот чиқарар эди».

Оиша онамиздек улуғ зот етимларнинг молидан закот чиқарганларидан кейин, бу ишни билиб қилган бўладилар. У кишига ўхшаш кишилар бундай ишларда ўзларича тасарруф қилмайдилар. Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламдан эшитган ёки кўрган бўладилар.

Бу ишларнинг ҳаммаси Оиша онамиз розияллоху анҳонинг доимо савоб ва шариатга мувофиқ иш қилиш пайида бўлганларини кўрсатади.

ЎЗАРО БУЮК МУҲАББАТ

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам билан Оиша онамиз розияллоху анҳонинг ўрталаридаги ўзаро муҳаббат ажойиб бир ҳолатда эди. Ўша пайтни васф қилган китоблардаги ривоятларни ўқир эканмиз, бу нафис ҳолатдан завқланмай иложимиз йўқ.

Охирги замон пайғамбари бўлмиш Муҳаммад соллаллоху алайҳи васаллам билан у зотнинг маҳбуба завжаи мутоҳҳаралари Оиша онамиз розияллоху анҳонинг ораларидаги ўзаро муҳаббат кенг маънодаги бўлиб, уни

атрофлича мулоҳаза қилиш ва ўрнак олиш лозим.

Албатта, бу маъноларни тўлиқ англашимиз учун ривоятларга мурожаат қиламиз.

3078- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ

ﷺ: إِنِّي لَأَعْلَمُ إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً وَإِذَا كُنْتُ عَلَيَّ غَضَبِي فَقُلْتُ:

وَمِنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ قَالَ: أَمَّا إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً فَإِنَّكَ تَقُولِينَ لَا

وَرَبِّ مُحَمَّدٍ وَإِذَا كُنْتُ غَضَبِي قُلْتُ لَا وَرَبِّ إِبْرَاهِيمَ قُلْتُ: أَجَلٌ وَاللَّهِ

يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَهْجُرُ إِلَّا اسْمَكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

3078. Оиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:

«Расулulloх соллalloху алайҳи васаллам менга:

«Албатта, сен мендан қачон рози бўлсанг ҳам биламан. Мендан қачон аччиқланган бўлсанг ҳам биламан», дедилар.

«Уни қаердан биласиз?» дедим.

«Қачон мендан рози бўлсанг, Мухаммаднинг Роббиси ила қасамки, ундоқ эмас!» дейсан. Қачон аччиқланган бўлсанг, Иброҳимнинг Роббиси ила қасамки, ундоқ эмас!» дейсан», дедилар.

«Тўғри! Аллоҳга қасамки, эй Аллоҳнинг Расули, исмингиздан бошқани хижрон этмайман», дедим».

Муслим ривоят қилган.

Мана шу ҳадиси шарифда икки тарафнинг бир-бирларига нозик қарашлари ва илтифотлари очик баён этилмоқда.

Расулulloх соллalloху алайҳи васаллам Оиша онамиз розияллоху анҳонинг гапларидаги бир оғиз сўзнинг ўзгаришидан у кишининг руҳиятидаги куллий ўзгаришни англаганлар.

Оиша онамиз розияллоху анҳо бўлсалар ана ўша ўзларидаги ўзгаришни жуда нозиклик билан юзага чиқарганлар.

Икки тараф бир бўлганда эса бир-бирларига очик айтганлар.

Оиша онамиз розияллоху анҳо ўз навбатларида, яъни ўзларига ажратилган вақтда Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламдан ҳеч ажрашни истамас эдилар. Агар бирор сабабга кўра у зотдан ажраб қолсалар, излашга тушар эдилар.

Имом Муслим, Термизий, Насай ва Абу Довуд Оиша розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Бир кеча Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламни ўринда йўқотиб қўйдим. Изласам, қўлим оёқларининг остига тегди, у зот саждагоҳда эканлар, икки оёқлари тик турган экан. Ўзлари бўлса:

«Аллоҳумма аъзу биризока мин сахатика ва бимуъфотика мин укубатика, аъзу бика минка, лаа уҳсий синоъан алайка. Анта кама аснайта ала нафсика», дер эдилар».

Бу ривоятда ухлаб ётган Оиша онамиз розияллоху анҳо кўзларини уйқудан очганларида Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг жойларида йўқлигини сезиб, излашга тушганлари баён этилмоқда.

Ибн Можа, Термизий ва Аҳмад раҳматуллоҳи алайҳилар Оиша онамиз розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламни кечалардан бирида йўқотиб қўйдим. Сўнг у зотни излаб чиқдим. Қарасам, у зот Бақийъда бошларини осмон томон кўтариб турган эканлар:

«Эй Оиша, Аллоҳ ва Унинг Расули сендан четлашидан хавф қилдингми?», дедилар.

«Сиз баъзи аёлларингизга боргансиз, деб гумон

қилувдим», дедим.

«Албатта, Аллоҳ шаъбоннинг яримига кечада дунё осмонига тушади ва Қалбнинг қўйлари жуни ададидан қўпрокни мағфират қилади», дедилар.

Биламизки, «Бақийъ» – Мадинаи Мунавварадаги машҳур қабристон. Бу қабристон билан Оиша онамизнинг хужралари орасида бир оз масофа бор. У киши ярим кечадан сўнг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни излаб боришлари орадаги муҳаббатнинг аломати бўлмаса, нима бўлиши мумкин эди?

Имом Абу Довуд раҳматуллоҳи алайҳи Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қилади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам мисвок қилар ва мисвокни ювишим учун менга берар эдилар. Мен дарҳол аввал ўзим мисвок қилар ва сўнггра уни ювиб, у зотга берар эдим».

Бу ҳадиси шарифда Оиша онамиз розияллоҳу анҳо мисвок борасида Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бир одатларини баён қилмоқдалар. Бу қўпроқ оилавий шароитда бўладиган ҳолат бўлиб, уни айнан Оиша онамиз ривоят қилишлари жуда ҳам табиийдир.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам муборак оғиз ва тишларини тозалаб бўлганларидан кейин, тиш тозалагич (мисвок)ни ювиб қўйишни одат қилган эканлар. Бу ҳол ҳам шахсий покизаликка киради.

Инсон тишини ва оғзини тозалаганда унга оғиздаги нарсалар илашади. Ана ўша нарсалардан мисвокни тозалаб қўйиш керак. Чунки улар мисвокда қолса, зарар келтиради.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга бўлган чексиз муҳаббат ва ҳурматлари шу ерда яна бир бор яққол намоён бўлмоқда. У зотдан мисвокни олиб, дарҳол ўзлари мисвок қилгач, сўнггра ювишлари шуни кўрсатади.

Албатта, бу буюк муҳаббат самарасидан бўлак нарса эмас.

Гоҳида ана шу буюк муҳаббат қаттиқ синовларга учраган. Агар айтиш жоиз бўлса, бу синовга Аллоҳ таолонинг Ўзи ҳам аралашган. Аввал ўша синов ҳақида маълумот олайлик, кейин бирор нарса дермиз.

Имом Аҳмад ибн Ҳанбал бу ҳақда Жобир розияллоҳу анхудан қуйидагиларни ривоят қиладилар:

«Абу Бакр розияллоҳу анҳу Расулулоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига кириш учун келганларида одамлар у зотнинг эшиклари олдида туришган эди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ичкарида ўтирган эдилар. Абу Бакр розияллоҳу анҳуга изн берилмади.

Сўнгра Умар розияллоҳу анҳу келди. Изн сўрадилар, унга ҳам изн берилмади. Кейин Абу Бакр ва Умар розияллоҳу анҳумога изн берилди, улар ичкарига кирдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам жим ўтирардилар. Умар розияллоҳу анҳу (ўзича) бир гап қилай, шояд Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хурсанд бўлсалар, деб:

«Эй Аллоҳнинг Расули, Зайднинг қизи (Ҳазрати Умарнинг хотини) ҳозиргина мендан нафақа сўраган эди, бўйнига боплаб туширдим!» дедилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам кулиб юбордилар, тишлари кўриниб кетди. Сўнгра:

«Манавилар ҳам атрофимни ўраб олиб, нафақа сўрашмоқда», дедилар.

Абу Бакр розияллоҳу анҳу Оишани ургани ўринларидан турдилар.

Умар розияллоҳу анҳу Ҳафсани ургани турдилар. Икковлари ҳам:

«Расулуллоҳдан у кишининг ҳузурларида йўқ нарсани талаб қиласизларми?» дейишди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уларни қайтардилар. Шундан сўнг «ҳиёр» деб номланган ушбу икки оят нозил бўлди:

«Эй Набий, жуфти ҳалолларингга: «Агар бу дунё ҳаётини ва унинг зийнاتини ирода қилсангиз, келинглар, сизларни баҳраманд қилай ва чиройли бўшатиш ила бўшатиб қўяй», деб айт.

Яъни, ҳаёти дунё матоҳларидан керагини берай-да, сизларни талоқ қилай.

«Агар Аллоҳни ва Унинг Расулини ва охират диёрини ирода қиладиган бўлсангиз, бас, албатта, Аллоҳ сизлардан гўзал амал қилгувчиларга улуг ажрни тайёрлаб қўйган», деб айт».

Ушбу икки оятдаги буйруққа биноан, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар бир аёлларидан ёки бу дунё ҳаёти ва унинг зийнатини, ёки Аллоҳ, Унинг Расули ва охиратни ихтиёр қилишини сўраб чиқишлари керак эди.

У зоти бобаракот бу ишни Оиша онамиздан бошладилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамиз розияллоҳу анҳога:

«Мен сенга бир ишни айтаман. Шошилмасдан, ота-онанг билан маслаҳат қилиб жавоб бергин», дедилар.

Оиша онамиз:

«У қандай нарса?» дедилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй Набий, жуфти ҳалолларингга» оятини ўқиб бердилар.

Оиша онамиз:

«Сиз ҳақингизда ота-онам билан маслаҳат қиламанми?! Йўқ! Мен Аллоҳни ва Унинг Расулини ихтиёр қиламан. Сиздан илтимос, нимани ихтиёр қилганимни бошқа хотинларингизга айтмасангиз», дедилар.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Аллоҳ таоло мени қўпол қилиб эмас, муаллим ва енгиллатувчи қилиб юборган, улардан ким сенинг нимани ихтиёр қилганингни сўраса, айтиб бераман», дедилар.

Кейин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам барча жуфти ҳалолларига икки ихтиёрдан бирини танлашга изн бердилар, ҳаммалари Оиша онамиз танлаган нарсани танладилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо эса Аллоҳни ва Унинг Расулини ихтиёр қилган эдилар. Ана шундоқ нозик бир пайтда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ихтиёр қилиш ҳақидаги сўровни Оиша онамиздан бошлаганлари бежиз эмас. У зот Оиша онамиздан, албатта, ижобий жавоб чиқиши ва бу жавоб бошқа оналаримизга ҳам ўз таъсирини кўрсатишига ишонганларидан шундоқ қилган бўлсалар ажаб эмас.

Бу ерда Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ораларидаги ўзаро буюк муҳаббат барча Ислом умматига хайр-барака келишига сабаб бўлди, десак, заррача муболаға қилмаган бўламиз.

КУНДОШЛАР

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ёки Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошқа завжаи мутоҳҳаралари ҳақида сўз юрита туриб, кундошлик ҳақида гапирмай бўлмайди.

Бу ҳақда нима ҳам дейиш мумкин?

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари бир-бирларига кундошлик қилмаганлар, чунки бу уларнинг обрўларига тўғри келмасди, деймиз?

Ёки улар ҳам бошқа барча кундошлар сингари бир-бирларига турли кўролмасликлар қилганлар, деймиз?

Агар оналаримиз, жумладан, Оиша онамиз розияллоху анҳо ҳам рашк қилмаганлар, десак инсон табиатини инкор қилган бўламиз. Ислом эса, ҳеч кимдан инсоний табиатни тарк этиб, фаришта тусига киришни талаб қилмайди. Балки инсон ҳолида тўғри яшашини лозим тутади.

Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг завжаи мутоххаралари ҳам бошқаларга ўхшаб, оддий инсоний табиатга эга бўлишган. Уларнинг ҳам бошқа инсонларга ўхшаб, нафслари, ҳой-ҳаваслари, қизиқиш ва турли рағбатлари бўлган. Улар ҳам орзу-истаклари билан яшашган.

Аммо Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг завжаи мутоххараларининг фазллари шундаки, улар оддий инсон ҳолида яшаб туриб, намунали мусулмон бўлишган. Улар ўзлари учун керагидан ортиқ тақаллуфни раво кўришмаган. Улар оддий инсоний табиатдан чиқишга уринишмаган, балки ўша ҳолда қолиб, Ислом таълимотларини ўзларининг ҳаётларига тўлиқ татбиқ этиб боришган.

Оиша онамиз розияллоху анҳо ҳам ана ўша завжаи мутоххараларнинг бирлари. У киши Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам билан яшай бошлаганидан кейин биринкетин бошқа оналаримиз ҳам нубувват хонадонига кириб келдилар. Оиша онамиз уларнинг ўзларига шерик бўлиб кириб, насибаларидан бир қисмига эга бўлганларидан рашк қилмас эдилар. У киши Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг ўзларидан бошқа аёлга уйланишларига норози бўлишга ҳақлари йўқлигини яхши билар эдилар. Оиша онамиз розияллоху анҳо Аллоҳ таолонинг ҳукмига қарши чиқишлари мутлақо мумкин эмасди.

Шунингдек, у киши Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам кундошлар орасида адолат қилмаяптилар, деган маънода ҳам рашк қила олмасдилар.

Имом Аҳмад ибн Ҳанбал ва бошқа муҳаддислар Абдуллоҳ ибн Зайддан қилган ривоятда Оиша онамиз куйидагиларни айтадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хотинлари орасида тақсимни адолат билан қилар эдилар. Сўнгра:

«Эй бор Худоё! Бу ўзим эга бўлган нарсдаги тақсим. Сен Ўзинг эга бўлиб, мен эга бўлмаган нарсда мени маломат қилмагин», дер эдилар».

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг кўнгил майллари Оиша онамизга нисбатан алоҳида бўлгани маълум ва машҳурдир. Исломда кўп хотинли киши ўз иродасига боғлиқ ишларда хотинлари ўртасида тўлиқ адолат қилишга амр қилинган. Уй-жой ва нафақа масаласида, муомала, бирга ётиш, эру хотинлик ҳуқуқларини адо этиш ва бошқа шунга ўхшаш масалаларда тўлиқ адолат лозим.

Аммо инсон иродасига боғлиқ бўлмаган масала— муҳаббат масаласига келсак, унда ҳар қанча уринса ҳам, инсон адолат қила олмаслиги ояти каримада равшан айтилган. Бу ҳақиқатни Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам ҳадиси шарифларида айтганлар.

Абу Довуд, Аҳмад ва Бухорий Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қилинадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам тақсимда, олдимизда қолишларида бизнинг баъзимизни баъзимиздан устун қўймас эдилар. Ҳаммамизнинг олдимизга кириб айланиб чиқмаган кунлари оз бўлар эди. Тегмасалар ҳам ҳар бир аёлнинг ёнига кириб чиқар, ҳар навбат куни келганда ётиб қолар эдилар».

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз хотинлари олдида навбат билан ётар эдилар. Лекин навбати келган онамизнинг хужраларига кириб ётишларидан олдин, бошқа оналаримиз олдиларига бир-бир кириб гаплашиб, хабар олиб, кўнгилларини сўраб чиқар эдилар.

Демак, бу маъноларда рашк қилиш Оиша онамиз розияллоҳу анҳо томонларидан бўлмаган. У киши Аллоҳ таоло эга бўлиб, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари эга бўлмаган нарса, қалб ишида ўзлари устун бўлишни истар эдилар. Бу эса табиий ҳол эди. Буни маломат қилиб ҳам бўлмайди.

Ана шу маънода, Оиша онамиз розияллоҳу анҳо бошқа оналаримиздан рашк қилган ҳоллари бор ва улар турлича. Мисол учун, у киши Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳодан мутлақо рашк қилмас эдилар.

Имом Бухорий, Муслим, Абу Довуд ва Насайлар Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сафарни ирода қилсалар, хотинлари орасида қуръа ташлар эдилар. Қайси бирларининг қуръаси чиқса, ўшани ўзлари билан бирга олиб чиқар эдилар.

Улардан ҳар бири учун хос кунни ва кечасини тақсим қилган эдилар.

Фақатгина Савда бинти Замъа ўз кунини Оиша розияллоҳу анҳога ҳадя қилган эди».

Маълумки, сафарнинг ўзига хос шарт-шароитлари бўлади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳамма хотинларини бирга сафарга олиб чиқолмас ва навбат билан ётиб юришлари мумкин эмасди.

Шу билан бирга, ўзлари хоҳлаганларини олиб кетсалар, бошқаларга адолатсизлик бўлур эди.

Шунинг учун адолатли йўл тутилар эди. Сафардан олдин барча оналаримизни тўплаб, холисона қуръа ташланар эди. Бунда ҳамманинг имконияти бир хил бўлиб, кимга қуръа чиқса ўша Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафарга отланар, қолганлар хафа бўлишмас эди.

Сафардан бошқа вақтда эса, кун ва кеча оналаримизнинг ҳар бирларига навбат билан тақсим

килинар эди.

Факатгина Савда онамиз ўта қариб қолганлари учун ўз ихтиёрлари билан навбатларини Оиша онамизга берган эдилар.

Имом Бухорий ва Муслим Оиша онамиз розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Мен Савдадан бошқа тутими ва сийратида ўзимга ёқадиган аёлни кўрмадим. У ёши катта бўлганда:

«Эй Аллоҳнинг Расули, сиздаги ҳақим бор кунни Оишага бердим», деди.

Бас, Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам Оишага икки кун–ўз кунини ва Савданинг кунини тақсим қилар эдилар».

Оналаримизнинг баъзилари ёш жиҳатидан Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламдан катта эдилар. Жумладан, Савда бинти Замъа онамиз ҳам. Бунинг устига Савда онамиз катта жуссали ва семиз аёл бўлиб, қийинчилик билан ҳаракатланар эдилар. Ёшлари ўтиб қолганда мазкур ҳолатлар Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам учун ҳам қийинчилик туғдириб, мени ёқтирмай қолмасинлар, деб, ўз кунларини у зотнинг энг ёш ва маҳбуба аёллари Оиша онамизга ҳадя этгандилар.

Шунинг учун ҳам Оиша онамиз Савда онамизни яхши кўрар ва тутимда, сийратда ўша кишига ўхшашга интилар эдилар.

Аммо Оиша онамиз бу рашк масаласида Зайнаб бинти Жаҳш онамиз билан бундай муносабатда бўла олмас эдилар.

Жоҳилиятда кенг тарқалган «асранди фарзанд» тутиш ва асранди ўғилнинг талоқ қилган хотинига уйланиб бўлмади, деган одатни йўқ қилиш учун янги исломий ҳукм жорий қилиш мақсадида Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламга асранди ўғиллари Зайд ибн Ҳориса розияллоху анху талоқ қилган Зайнаб бинти Жаҳш-

га уйланишни амр қилди.

Шунинг учун ҳам Зайнаб бинти Жаҳш розияллоху анҳо бошқа оналаримизга: «Сизларни ота-оналарингиз Расулуллоҳга хотин қилиб берган, менинг никоҳимни эса Аллоҳ етти осмоннинг устидан амр қилган», дер эдилар.

Бунинг устига Зайнаб бинти Жаҳш розияллоху анҳо аслзода қурайшлик бўлиб, ёш ҳамда гўзал эдилар. Бу омилларнинг барчаси Оиша онамиз розияллоху анҳонинг рашкини келтириши турган гап эди. Нафақат Оиша онамизнинг, балки Ҳафса онамизнинг ҳам рашкини келтирар эди. Бу нарсa охир-оқибат мазкур икки онамизнинг Зайнаб бинти Жаҳшга қарши тил бириктиришларига олиб келди.

Имом Бухорий Оиша онамиз розияллоху анҳонинг ўзларидан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар алайҳиссалом Зайнаб бинти Жаҳш хузурида асал ичардилар ва у билан узоқ ўтирардилар. Ҳафса икковимиз келишиб олдик-да, қайсимизнинг олдимизга у киши келсалар, асаларининг шамъини ебсизми, сиздан шамънинг ҳиди келяпти, деймиз, дедик.

Ҳафсани олдига кирган эканлар, у ҳалиги гапни айтибди. Шунда Пайғамбар алайҳиссалом, йўқ, мен Зайнаб бинти Жаҳшнинг олдида асал ичган эдим, энди қайтиб бу ишни қилмайман, қасам ичдим, аммо сен бу гапни ҳеч кимга айтмагин, дебдилар».

Кейин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам хотинларидан кўрган ҳолатнинг шиддатидан бир ойгача уларнинг олдига кирмасликка қасам ичган эканлар, Аллоҳ у кишини итоб қилди ва Таҳрим сурасидаги машҳур оятларни нозил қилди:

«Эй Набий! Нима учун хотинларинг розилигини тилаб, Аллоҳ сенга ҳалол қилган нарсани ҳаром қилурсан! Аллоҳ кечирувчи ва раҳмдилдир».

Яъни, Аллоҳ сенга ҳалол қилган асални ўзингга ҳаром

қилишинг дуруст эмас. Нима учун хотинларинг розилигини кўзлаб, Аллоҳ сенга ҳалол қилган нарсани ўзингга ҳаром қиласан?

«Аллоҳ кечирувчи ва раҳмдилдир».

Шунинг учун ҳам бандасидан ўтган нарсаларни кечиб юборади ва уларга раҳм қилади.

«Батаҳқиқ, Аллоҳ сизларга қасамларингизни бўшатишни шариатга киритди. Ва Аллоҳ сизнинг хожангиздир ва У ўта билувчи ва ўта ҳикматлидир».

Ислом кишиларни қўп қасам ичишга тарғиб қилмайди. Аммо қасам ичгандан кейин уни бажаришни талаб этади. Баъзи вақтларда қасам ичилган ишни бажаргандан кўра қасамни бузган афзал бўлиб қолади. Мисол учун, биров қасам ичиб ўзига бирор ҳалол нарсани ҳаром қилган бўлса, шариат бўйича қасамни бузишга рухсат берилади.

«Батаҳқиқ, Аллоҳ сизларга қасамларингизни бўшатишни шариатга киритди».

Лекин қасамни бузгани учун каффорот бериши керак. Моида сурасида баён қилинганидек, қасамнинг каффороти ўнта мискинни тўйдириш ёки кийинтириш, имкони бўлса, бир кул озод қилиш билан ёки уч кун рўза тутиш билан амалга оширилади.

«Ва Аллоҳ сизнинг хожангиздир ва У ўта билувчи ва ўта ҳикматлидир».

Бас, шундоқ бўлгандан кейин сиз хожангизнинг амридан чиқманг. Аллоҳ ўта билувчилик сифати ила ҳамма нарсани, жумладан, қасам масаласидаги қилмишларингизни билиб туради. У зот Ўзининг ўта ҳикматли сифати ила турли ҳукмларни, жумладан, қасамни бўшатишга оид ҳукмни жорий қилиб қўйди.

«Набий хотинларидан баъзисига сир гап айтган эди. Бас, у (сир)дан хабар берди ва Аллоҳ у(иш)ни у(Набий)га билдирди. У баъзисини билдирди ва баъзисини эсламади. Қачон у(Набий) ул (аёл)га (иш)

хақида хабар берганида, у буни сенга ким хабар қилди, деди. У(Набий) менга ҳамма нарсани билувчи ва ҳамма нарсадан хабардор Аллоҳ хабар берди, деди».

Сўзма-сўз таржима билан мақсадни тўлиғича англатиш мушкул бўлганидан бир оз тафсир қилиш лозим кўринади.

«Набий хотинларидан баъзисига сир гап айтган эди».

Оятдаги зикр этилган «Набий хотинларидан баъзиси»дан Ҳафса онамиз назарда тутиляпти. «Сир гап» эса, Пайғамбар алайҳиссаломнинг у кишига асал ичмаслик ҳақида айтган гапларидир. Лекин Ҳафса онамиз сир гапни Оиша онамизга айтиб қўйдилар.

«Бас, у(сир)дан хабар берди ва Аллоҳ у(иш)ни у(Набий)га билдирди».

Набий алайҳиссалом бировга айтмагин, мен ўзимга фалон нарсани ҳаром қилдим, деган сир гапни Ҳафса Оишага айтиб қўйди.

Аллоҳ Ҳафсанинг сирни фош этганини Пайғамбар алайҳиссаломга Жаброил фаришта орқали билдирди.

«У баъзисини билдирди ва баъзисини эсламади».

Пайғамбар алайҳиссалом хотинлари Ҳафсага бўлиб ўтган ишдан хабар топганликларини баъзисини билдирдилар ва қолганини қарам қилиб айтиб ўтирмадилар. Улуғ кишиларнинг одати баъзи билган нарсаларини ҳам билмасликка олишдадир.

«Қачон у(Набий) ул(аёл)га (иш) ҳақида хабар берганида, у буни сенга ким хабар қилди, деди».

Пайғамбар алайҳиссалом Ҳафсага сирни Оишага фош қилинганини эслатганларида, у: «Бу хабарни сизга ким етказди», деб сўради. Пайғамбар алайҳиссалом:

«Ҳамма нарсани билувчи ва ҳамма нарсадан хабардор Аллоҳ хабар берди», деб жавоб бердилар.

Сўнгра ҳодисага сабаб бўлган иккала хотин–Ҳафса ва Оишага қарата келгуси оятда қуйидагилар баён этилади:

«Агар икковингиз Аллоҳга тавба қилсангиз, батаҳқиқ, қалбларингиз (ҳаққа) моил бўлур. Агар унга қарши чиқсангиз, бас, албатта, Аллоҳ унинг ёрдамчисидир ва Жаброил ҳам, солиҳ мўминлар ҳам. Ундан сўнг фаришталар унга суянчикдир».

Юқорида зикр қилинган ҳолатларда ҳеч қандай ғайритабиийлик йўқ. Пайғамбар алайҳиссаломнинг хотинлари пок аёллар, дунёдаги энг бахтли хотинлар, мўминларнинг онаси деган юксак унвонга муносиб бўлган оналаримиздир.

Уларнинг феъллари жуда ҳам улкан. Лекин, шу билан бирга, Исломот воқеълик дини, лой ва руҳдан бўлган инсонларга ўз таълимотларини жорий қилади. Яъни, оналаримизда ҳам бошқалардаги каби инсон табиатига хос бўлган рашк, бошқалардан кўра афзалроқ бўлишга уриниш каби туйғулар бор. Бу ҳол эса айб эмас, балки кейинчалик умматларга шариат бўлиб қоладиган ишларга сабаб бўлган, холос.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо оналаримиздан **София бинти Ҳайй ибн Ахтоб розияллоҳу анҳога ҳам рашк қилганлар.**

Бу онамиз Бани Қурайза қабиласининг улуғи Ҳайй ибн Ахтобнинг қизлари бўлиб, ҳамма тарафдан Оиша онамиз розияллоҳу анҳо билан рақобатлашиш имконига эга эдилар.

Абу Довуд ва бошқалар Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг баъзи аёллари ҳузурида эдилар. Мўминларнинг оналаридан бирлари ўз ходимларидан бир идишга таом солиб юбордилар. Бас, у(аёл) идишни қўли билан уриб синдирди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам идишнинг икки бўлагини бир-бирига қўшиб жамлаб, унга таомни

йиға бошладилар ва «онангиз рашк қилди, енглар», дедилар.

Улар то у (аёл)нинг идиши келгунча едилар. У зот, енглар, деб, хизматчини ҳам, идишни ҳам тутиб турдилар. Токи, улар (таом емоқдан) фориғ бўлганларида бутун идишни хизматчига бердилар».

Ушбу ривоятда исмлари айтилмаётган, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам олдиларида бўлган завжаи мутоҳҳаралари Оиша онамиздир.

Бўлиб ўтган ҳодисани ровийлар мақтовга сазовор эмас, деб тушуниб у кишининг исмларини очик айтмай учинчи шахс сийғасида, у аёл, деб гап юритишган.

Бошқа бир ривоятда эса, бу ҳодисани Оиша онамиз ўзлари айтиб берганлар. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишининг уйларида бир тўп кишилар билан ўтирганларида София онамиз таом пишириб ходимлари орқали юборадилар. Идиш ҳам, таом ҳам, Оиша онамизникидан яхши бўлади.

Шунда Оиша онамизни титроқ босиб, София онамизнинг идишларини уриб синдирадилар. Идиш иккига бўлиниб, таом тўкилади. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам идишнинг бўлакларини йиғиштириб ушлаб туриб таомни унга тўплайдилар ва ўтирган кишиларга, онангизнинг рашки келди, сиз (ҳеч хижолат бўлмай) таомни енглар, дейдилар.

Бошқа ривоятда айтилишича, Оиша онамиз: «Эй Аллоҳнинг Расули, қилган ишимнинг каффороти нима?» дейдилар.

У зот идишга ўхшаш идиш, таомга ўхшаш таом, дейдилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо София онамизнинг синган идишларига ўхшаш идиш олиб келишга кетадилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам эса одамларга таомни едириб, таом олиб келган хизматчини

кетказмай турадилар. Таом еб бўлинганидан кейин, бутун идишни хизматчига берадилар.

Ўз навбатида бошқа оналаримиз ҳам Оиша онамизга қарши рашк қилар эдилар.

3079- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّاسُ

يَتَحَرَّوْنَ بِهَدَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ فَاجْتَمَعَ صَوَاحِبِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَقُلْنَ:

يَا أُمَّ سَلَمَةَ وَاللَّهِ إِنَّ النَّاسَ يَتَحَرَّوْنَ بِهَدَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ وَإِنَّا نُرِيدُ

الْخَيْرَ كَمَا تُرِيدُهُ عَائِشَةُ فَمَرِيَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَأْمُرَ النَّاسَ أَنْ يُهْدُوا إِلَيْهِ

حَيْثُ مَا كَانَ قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَأَعْرَضَ عَنِّي

فَلَمَّا عَادَ فِي الثَّانِيَةِ ذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَأَعْرَضَ عَنِّي فَلَمَّا كَانَ فِي الثَّلَاثَةِ

ذَكَرْتُ لَهُ فَقَالَ: يَا أُمَّ سَلَمَةَ لَا تُؤْذِنِي فِي عَائِشَةَ فَإِنَّهُ وَاللَّهِ مَا نَزَلَ

عَلَيَّ الْوَحْيِ وَأَنَا فِي لِحَافِ امْرَأَةٍ مِنْكُمْ غَيْرِهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

وَالْتِّرْمِذِيُّ.

3079. Оиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:

«Одамлар Оишанинг кунини пойлаб туриб ҳадяларини келтирар эдилар. Соҳибаларим жамланишиб Умму Саламанинг олдига келдилар ва:

«Эй Умму Салама, Аллохга қасамки, одамлар Оишанинг кунини пойлаб туриб ҳадяларини келтиришади. Биз ҳам Оиша истагандек ўзимизга яхшилик бўлишини истаймиз. Сен Набий соллаллоху алайҳи васалламга айтгин, у зот одамларга қаерда бўлсалар ҳам ҳадяларини олиб келаверишларини айтсинлар», дейишди.

Умму Салама айтади:

«Ўшани Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга зикр қилдим. Бас, у зот мендан юз ўғирдилар. Иккинчи марта қайтиб келганларида яна зикр қилдим. Бас, у зот мендан юз ўғирдилар. Учинчи марта қайтиб келганларида яна зикр қилдим. Шунда у зот:

«Эй Умму Салама! Менга Оиша ҳақида озор берма! Аллоҳга қасамки, ичингизда ундан бошқа бирор аёлнинг чойшабидалигимда менга ваҳий нозил бўлган эмас!» дедилар».

Бухорий ва Термизий ривоят қилишган.

Ўйлаб кўрадиган бўлсак, рашк масаласидаги тасарруфотлар ҳам Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг фойдаларига ҳал бўлган экан. У кишидан рашк содир бўлганда охир-оқибат яхшилик билан тамом бўлган. У кишига рашк қилинганда эса, фазллари яна ҳам улуғлиги аён бўлган.

ХИЗМАТГА ҲОЗИРЛИКЛАРИ

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан ўтказган вақтларини диққат билан ўрганиб чиқсак, Онҳазрат алайҳиссалом у кишига кўпроқ хизмат буюрганларини кўрамиз. Албатта, бу Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг хизматлари Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга ёққанлигини кўрсатади. Бу ерда Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг бошқа оналаримиздан ёшликлари, эпчилликлари ҳам ўрин тутган бўлиши мумкин. Аммо энг бош омил Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам томонларидан топширилган ишларни қойиллатиб ва у зотга ёқадиган қилиб амалга оширганларикларидир.

Суннат ва сийрат китобларини варақлар эканмиз, бу фикримизнинг далилларини топамиз.

Имом Муслим, Термизий, Насайй ва бошқа мухаддислар Оиша розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам қора билан босадиган, қора билан чўккалайдиган ва қора билан назар соладиган қўчқор олиб келишга амр қилдилар. Бас, уни қурбонлик қилиш учун келтирилди ва у зот:

«Эй Оиша, пичокни келтир! Тошга қайраб юбор!» дедилар. Мен ўшандоқ қилдим. Бас, у зот уни олдилар. Сўнгра қўчқорни ёнбошига ётқазиб, сўйдилар ва:

«Бисмиллаҳи! Эй бор Худоё, Муҳаммаддан, оли Муҳаммаддан ва уммати Муҳаммаддан қабул қилгин», дедилар ва уни қурбонлик қилдилар».

Ривоятдаги **«қора билан босадиган, қора билан чўккалайдиган ва қора билан назар соладиган»** дегани, оёғи қора, қорни қора ва кўзининг атрофи қора, деганидир.

Имом Муслим, Абу Довуд ва Термизий Оиша розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Биз Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам учун юқориси ип билан боғланадиган, пастида тешиги бор тери мешкобда набийз тайёрлаб берар эдик. Эрта билан тайёрлаган набийзимизни кечқурун, кечқурун тайёрлаган набийзимизни эрта билан ичар эдилар».

Теридан тайёрланадиган мешкоблар турлича бўлади. Оиша онамиз васф қилаётган бу мешкоб ҳам ўзига хос экан. Унинг оғзи–юқори томони кенг бўлиб, суюқлик қуйилгандан кейин ип билан боғланиб қўйилар экан. Паст томонида махсус тешик бўлиб ундан керакли микдордаги суюқликни қуйиб олиш учун фойдаланилар экан. Бошқа вақтда беркитилган ҳолда турар экан.

Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг одатлари тайёрланган набийзни янгилик вақтида ичиш экан. Эрта билан тайёрланган набийзни кечқурун, кечқурун тайёрлаган набийзни эрта билан ичишлари шуни кўрсатади.

Албатта, бу ишда Оиша онамиз розияллоху анҳо билан бирга бошқалар ҳам иштирок этар эканлар.

Имом Бухорий, Муслим ва Абу Довуд раҳматуллоҳи алайҳилар қилган ривоятда Оиша розияллоху анҳо айтадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга Жаброил алайҳиссалом маълум соатда келишни ваъда берди. Ўша соат келса ҳам, у келмади. У зотнинг қўлларида асо бор эди, уни ташлаб:

«Аллоҳ ва Унинг расуллари ваъдасига хилоф қилмас», дедилар. Бундоқ қарасалар, сўрилари остида бир итнинг боласи ётибди. Шунда у зот:

«Эй Оиша! Манави ит бу ерга қачон кирди!» дедилар.

«Аллоҳга қасамки, билмадим», деди у. Бас, у зот амр қилдилар. Уни чиқарилди».

Бошқа ривоятда зиёда қилинади:

«Сўнг сув олиб, унинг ўрнига сепдилар. Кейин Жаброил келди. У зот:

«Мен билан ваъдалашган эдинг. Сени кутиб ўтирдим, келмадинг?» дедилар. Шунда у:

«Мени уйингдаги ит ман қилди. Бизлар ит ва суврат бор уйга кирмаймиз», деди».

Бу муҳим ишда ҳам Оиша онамиз розияллоху анҳонинг иштирок этишлари у кишининг фазллариدير.

Имом Бухорий, Муслим раҳматуллоҳи алайҳим қилган ривоятда Оиша розияллоху анҳо айтадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга видолашув ҳажида эҳромга киришларидан олдин ҳам, эҳромдан чиқишларида ҳам қўлим ила «зарийра»дан бўлган хушбўй суртиб қўйдим».

«Зарийра»—Ҳиндистондан келтириладиган хушбўй нарса бўлиб, шу номли ўсимликни қуритиб, майдалаб-туйиб қилинган бўлади.

Оиша онамиз розияллоху анҳонинг Пайғамбар

соллаллоху алайҳи васалламга хушбўй суртиб қўйишлари ҳам жуда яхши нарсa. Эрини ораста бўлишига аёл кишининг эътибор бериши, бу ишда унга ёрдам бериши жуда ҳам муҳим. Бу ишни айнан Оиша онамиз розияллоху анҳонинг ўзлари қилишлари ҳам у кишининг ўзларига шарафдир.

Имом Бухорий, Муслим раҳматуллоҳи алайҳим қилган ривоятда Оиша розияллоху анҳо айтадилар:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга эҳромга кираётган пайтларида ўзимдаги энг яхши хушбўйдан суртиб қўяр эдим».

Мулоҳаза қиладиган бўлсак, эҳромга кириш пайтида хушбўйликка алоҳида эътибор берилар экан. Тўғри келган хушбўйни эмас, мавжуд хушбўйлардан энг яхши хушбўйни суртилар экан.

Имом Бухорий, Муслим ва Абу Довуд раҳматуллоҳи алайҳим қилган ривоятда Оиша розияллоху анҳо айтадилар:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга ўзимизда бор хушбўйнинг энг яхшисини суртиб қўяр эдим. Бошларида ва соқолларида хушбўй нарсанинг ялтирашини кўрар эдим».

Бунда ўша вақтларда ишлаб чиқариладиган мойсифат хушбўйлар ҳақида сўз кетмоқда.

Ушбу ривоятдан хушбўйни соч-соқолга суртиш одати ҳам борлигини билиб оламиз.

Оиша онамиз розияллоху анҳодан Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг сочларини ювиб, сўнг фарқ очиб, тараб қўйишлари ҳақида бир неча ривоят келган.

Буларнинг ҳаммаси Оиша онамиз розияллоху анҳонинг Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам хизматларида ҳамиша ҳозир нозир бўлиб турганларини кўрсатади.

ЗИЙРАКЛИКЛАРИ

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо жуда ҳам зийрак инсон эдилар. У кишининг зийракликлари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг шанларига оид ишларда яна ҳам ҳассослашиб кетар эди. Бунини Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг яҳудийларнинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга қарши ишлатган ҳийлаларини фаҳмлаб қолиб, уларнинг додини берганларидан билиб олса ҳам бўлади.

Муҳаддислардан Ибн Абу Ҳотим Оиша онамиздан бундай ривоят қиладилар:

«Пайғамбар алайҳиссалом ҳузурларига яҳудийлар кириб келиб:

«Ас-сому алайка, эй Абул Қосим!» (Яъни, сенга ўлим бўлсин) дедилар.

Оиша онамиз уларга:

«Ва алайкум ас-сому», дедилар.

Шунда Пайғамбар алайҳиссалом:

«Ҳой Оиша! Аллоҳ таоло фаҳш сўзларни хуш кўрмайди», дедилар.

Оиша:

«Уларнинг ас-сому алайка (сенга ўлим бўлсин) деганини эшитмадингизми?» деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Менинг «ва алайкум» (сизларга ҳам), деганимни эшитмадингизми?» дедилар».

Яҳудийлар ҳар бир нарсанда ҳийла ишлатиб, Расулуллоҳга ва мусулмонларга ёмонлик қилишнинг пайида бўлардилар. Ҳатто улар саломлашиш пайтида ҳам «Ас-салому алайкум» (сизга тинчлик бўлсин) дейиш ўрнига тилларини буриб, «Ас-сому алайкум (сизга ўлим бўлсин)» деб сезилмайдиган қилиб айтишарди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо зийраклик қилиб

уларнинг ўз гапларини ўзларига қайтарган эдилар.

ИШОНЧЛИ ДАРДКАШ

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кўпгина дардларини Оиша онамиз билан баҳамлашар эдилар. Оиша онамиз у зотнинг ишончли дардкаши эдилар.

Имом Бухорий ва Муслим раҳматуллоҳи алайҳим Оиша розиялоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни Бани Зурайқ яҳудийларидан Лубайд ибн Аъсам исмли бир яҳудий сеҳрлади. Ҳатто Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир нарсани қилганликни ҳаёл қилар эдилар, аммо қилмасдилар.

Нихоят, бир кун икки бир кечаси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дуо қилдилар. Сўнгра яна дуо қилдилар. Сўнгра яна дуо қилдилар. Кейин:

«Эй Оиша, сездингми? Аллоҳ мен У зотдан фатво сўраган нарсам ҳақида фатво берди. Ҳузуримга икки киши келди. Улардан бири бош тарафимга, бошқаси икки оёғим тарафида ўтирди. Бас, бошим тарафдаги икки оёғим тарафдагига ёки икки оёғим тарафдаги бошим тарафдагига:

«Бу кишининг дарди нима?» деди.

«Сеҳрлангандир», деди униси.

«Уни ким сеҳрлади?» деди.

«Лубайд ибн Аъсам», деди униси.

«Нима ила?» деди.

«Тароққа, тараганда тушган сочга ва эркак хурмодан қилинган идишга», деди униси.

«У нарсга қаерда?» деди.

«Зу Арвон қудуғида», деди униси.

Бас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаларидан бир гуруҳ одам ила ўша ерга бордилар.

Кейин (қайтиб келиб):

«Эй Оиша, Аллоҳга қасамки у(қудуқ)нинг суви ҳинонинг ивитилганига ўхшаб кетибди. У ердаги хурмолар худди шайтонларнинг бошларига ўхшайди», дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, уни қуйдириб юборганинигизда эди», дедим.

«Йўқ. Аммо менга Аллоҳ офият берди. Одамларга бирор ёмонлик қўзимасин, дедим. Амр қилдим, уни кўмишди», дедилар.

Бу ҳодиса ҳақида шунга ўхшаш бошқа ривоятлар ҳам бор. Уларда бу ерда зикр қилинмаган бошқа тафсилотлар ҳам зикр қилинган. Шунингдек, бу ривоят ва унда зикр қилинган ҳодиса ҳақида турли ихтилофлар ҳам бор.

Баъзи кишилар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга сеҳр таъсир қилса пайғамбарликларига футур етиб қолмайдими, деган мулоҳазаларни ҳам қилганлар.

Муҳаққиқ уламоларимиз, саҳиҳ ҳадисларда собит бўлган нарса инкор қилинмайди, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга нисбатан сеҳр қилинганлиги маълум ва машҳур, лекин у зотга қилинган сеҳр пайғамбарликларига футур етказмаганлиги ҳам собит, деганлар.

Бизга бу ўринда керак жойи Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга дардкаш бўла олиш фазллариدير.

ВИДОЛАШУВ

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳаждан зулҳижжа ойдан беш кун қолганда қайтиб келдилар. Янги, ўн биринчи ҳижрий йилнинг биринчи оyi муҳаррам ҳам ўтди. Сафар ойининг охирига келиб, душанба куни хасталиклари бошланди.

Оламларнинг сарвари, охирги замон Пайғамбари

Муҳаммад мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламнинг беморликлари оғирлашиб қолганда оналаримиздан Оиша онамизникида қолишга ижозат сўрадилар. Улар ижозат беришди.

3080- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا كَانَ النَّبِيُّ
ر فِي مَرَضِهِ جَعَلَ يَدُورُ فِي نِسَائِهِ وَيَقُولُ: أَيَّنَ أَنَا غَدًا أَيَّنَ أَنَا غَدًا
حِرْصًا عَلَى بَيْتِ عَائِشَةَ فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي سَكَنَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ
وَمُسْلِمٌ. وَلَفْظُهُ: كَانَ يَتَفَقَّدُ يَوْمِي أَيَّنَ أَنَا الْيَوْمَ أَيَّنَ أَنَا غَدًا اسْتِبْطَاءً
لْيَوْمِ عَائِشَةَ فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي قَبِضَهُ اللَّهُ بَيْنَ سَحْرِي وَنَحْرِي.

3080. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам бемор бўлганларида аёллари орасида навбат ила айландилар. У зот:

«Мен эртага қаерда бўламан? Мен эртага қаерда бўламан?» дер ва Оишанинг уйига ошиқар эдилар. Менинг куним бўлганда сокин бўлдилар».

Бухорий ва Муслим ривоят қилишган. Унинг лафзида:

«Менинг кунимни излаб, мен бугун қаердаман, мен эртага қаерда бўламан?» дер эдилар. Оишанинг куни кеч келаётгандек туюлар эди у зотга. Менинг куним бўлганда Аллоҳ у зотни кўксим билан бўйним орасида қабз қилди».

Ушбу ривоятда бемор чоғларида ҳам Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ҳузурларида бўлишга қанчалар ошиққанлари равшан кўриниб турибди. У зот Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ҳужраларига етиб келишлари билан кўнгиллари ўрнига тушиб тинчландилар.

Ана шу вақтдан бошлаб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг беморликларига асосан Оиша онамиз розияллоҳу анҳо қарай бошладилар. Шунинг учун ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вафот этишларидан олдинги ҳолатлари, гап-сўзлари Оиша онамиз розияллоҳу анҳо томонидан ривоят қилинади. Буларнинг барчаси у кишининг фазллари рўйхатига ёзилиши турган гап.

Имом Бухорий Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг менга суяниб туриб:

«Эй бор Худоё! Мени мағфират қилгин. Менга раҳм қилгин. Мени рафиққа етиштиргин», деганларини эшитдим».

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бу дуоларни хасталиклари даврида, Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ҳужраларида ётганларида қилганлар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг «мени рафиққа етиштиргин» деганларидаги рафиқдан мурод, фаришталарнинг олий тўпламидир. Улар Рафиқи Аъло дейилади.

Аммо бундан Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам беморлик пайтларида ўзларига ўлим тилаган эканлар, деган хулосага келмаслик лозим. Ўзига ўлим тилаш жоиз эмас. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ножоиз ишни зинҳор қилмаганлар. Бу ердаги гапларининг маъноси, вақти-соати етиб вафот этганимда мени Рафиқи Аълога етиштиргин, деган истакдир.

Имом Бухорий, Муслим ва Термизийлар Абу Мусо розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бемор бўлиб, оғирлашиб қолдилар. Бас, у зот:

«Абу Бакрга амр қилинлар, одамларга намозга ўтсин»,

дедилар.

«У юмшоқ одам, агар сизнинг мақомингизга турса одамларга намоз ўқиб бера олмайди», деди Оиша.

«Абу Бакрга амр қилинлар, одамларга намозга ўтсин», дедилар у зот. У яна ўз гапини қайтарди.

«Абу Бакрга айт. Одамларга намоз ўқиб берсин. Албатта, сиз(аёл)лар Юсуфнинг соҳибаларисиз», дедилар у зот.

Бас, унга хабар келди ва у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳаётликларида одамларга намозга ўтди».

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу кўнгли юмшоқ, намозда кўп йиғлайдиган киши эдилар.

Бу ҳолни яхши билган қизлари Оиша онамиз, мазкур васф соҳиби бўлган оталари ҳазрати Абу Бакрнинг Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг мақомларида туриб намозга ўтишлари мақсадга мувофиқ бўлармикан, деган мулоҳазага келдилар ва бу мулоҳазани у зотга айтдилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам худди Оиша онамизнинг гапларини эшитмагандек, яна аввалги гапларини такрорладилар.

Оиша онамиз Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам беморлик туфайли гапимни яхши эшитмадилар деб ўйлаб, ўзларининг аввалги гапларини такрорладилар.

Шунда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам мазкур ишни Оиша онамизнинг ўзларига топширдилар. Сен, Абу Бакрга айт, одамларга намоз ўқиб берсин, дедилар.

Шу билан бирга, аёлларда шунга ўхшаш тасарруф олдиндан борлигини эслатиб, **«Албатта, сиз аёллар Юсуфнинг соҳибаларисиз»**, дедилар.

Юсуф алайҳиссаломнинг қиссаларида аёлларнинг турли тасарруфлари ҳақида сўз кетган. Жумладан, Миср Азизининг хотини ва унинг тасарруфлари баён қилинган.

Чунки ўша аёл зоҳирда бир ишни қилиб, ботинда бошқа нарсани кўзлагани бор. У зоҳирда уйига аёлларни чақириб, меҳмон қилади. Аммо аслида уларга Юсуф алайҳиссаломни кўрсатиб, ҳайрон қилмоқчи бўлади.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳам бу мақомда, Абу Бакр юмшоқ кўнгил, демоқдалар, аммо аслида у имом бўлса, одамлар тарқаб кетармикан, деган гап бор эди.

Имом Муслим Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Мен ҳеч бир набий дунё ва охирадан бирини танлаш ихтиёрига қўйилмагунча ўлмаслигини эшитиб юрар эдим. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вафотларидан олдинги ҳасталикларида овозлари хириллаб қолганда:

«Аллоҳ неъмат берган набийлар, сиддиқлар ва шаҳидлар билан бирга. Улар қандоқ ҳам яхши рафиқлар!» деганларини эшитдим. Ана ўшанда, у зотга ихтиёр қилиш вақти келганини англадим».

Имом Бухорий ва Муслим Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам соғлик чоғларида:

«Ҳеч бир набий жаннатдаги ўз ўрнини кўрмай туриб, ихтиёрига қўйилмай туриб, зинҳор қабз қилинмаган», дер эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларига (ўша ҳолат) келганда, бошлари сонимда турганда у зот бир муддат ҳушларидан кетдилар. Сўнгра кўзларини очиб шифтга тикилдилар ва:

«Эй бор Худоё! Рафиқи Аълога», дедилар. Шунда «у зот бизни ихтиёр қилмаётирлар», дедим ва соғлик вақтларида зикр қилган гапларини нималигини билдим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сўзлаган охирги сўз:

«Эй бор Худоё! Рафиқи Аълога», дейишлари бўлди».

Бухорий Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят

киладилар:

«У зотнинг олдиларида сувли бир мешча ёки коса бор эди. У зот қўлларини сувга солиб, юзларига сурта бошладилар ва:

«Лаа илаҳа иллаллоҳ. Албатта, ўлимнинг сакароти бор», дер эдилар. Кейин қўлларини тик қилиб, Рафиқи Аълога, дея бошладилар. Охири қабз бўлиб, қўллари осилиб тушди».

Бу деганлари мен Аъло Рафиққа, Аллоҳнинг ҳузурига кетмоқдаман, деганлари эди. Шунинг учун ҳам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга нисбатан «ўлим» ва «вафот» сўзлари ўрнига тушунган доираларда «Рафиқи Аълога интиқол қилдилар» истилоҳи ишлатилади.

У зот ана шундоқ ҳолатда турганларида қабзи руҳ қилиндилар, қўллари пастга тушди. Одам боласининг афзали, пайғамбарларнинг охиргиси, оламларнинг Сарвари бўлган зот ана шу тариқа фоний дунёдан боқий дунёга ўтдилар.

Бу ҳодиса ҳижрий ўн биринчи сана ўн иккинчи робийъул аввал, душанба куни заволдан кейин бўлди. Ўшанда у зоти бобаракотнинг ёшлари олтмиш учда эди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ниятларига яраша охиригача Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг муҳаббатлари ва хизматларида бўлдилар.

ХАЛИФАЛАР ИЛА

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу халифа бўлганларида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан янги ажраган Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ўзига яраша ўтиш жараёнини бошларидан кечирар эдилар. У киши энди Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламсиз ҳаёт кечиришга мослашишлари керак эди.

Абу Бакр розияллоху анхунинг халифалик даврлари узоққа бормади. У киши тезда бемор бўлдилар ва ўлим тўшагида ётиб қолдилар.

У кишига қизлари Оиша онамиз ҳам қарадилар. Оиша онамиздан Ибн Саъд қуйидагиларни ривоят қилади:

«Абу Бакр муҳтазар ҳолга келганда:

«Қасамки, йигитга моли фойда бермас

Ҳалқумига келиб қолганда жони...», десам,

«Қизим, ундок дема. Лекин «Ўлимнинг мастлиги ҳақиқат бўлиб келди. Сен қочиб юрган нарса шудир», дегин. Мана бу икки кийимимни кўринглар. Иккаласини ювиб мени шуларга кафанланглар. Тириклар янги нарсага ўликлардан кўра муҳтожлар. Бу (кафан) бир оз муддатга, холос», деди».

Абу Бакр Сиддиқ розияллоху анху Оиша онамизнинг хужраларига, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг ёнларига кечаси дафн қилинган. У кишининг боши Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг елкаларига тўғрилаб қўйилган.

Шундоқ қилиб, Оиша онамиз ҳам Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга, ҳам оталари Абу Бакр розияллоху анхуга охиратли қўшни бўлиб қолдилар.

Ҳазрати Умар розияллоху анхунинг халифалик даврларида Оиша онамиз розияллоху анхо бошқалар юрак ютиб халифага айта олмайдиган гапларни айтадиган даражага етган эдилар.

Ибн Асокир Ҳасан Басрий розияллоху анхудан ривоят қилади:

«Басранинг жомеъ масжидидаги бир мажлисга келсам, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг бир тўп саҳобалари Абу Бакр ва Умар розияллоху анхумнинг зоҳидликларини, Аллоҳ уларга Исломда фатҳ қилган нарсаларни ва хусни сийратларини эслашиб ўтиришган экан.

Мен у қавмга яқинлашдим. Қарасам, ичларида Аҳнаф ибн Қайс Тамимий розияллоҳу анҳу ҳам бор экан. Унинг қуйидагиларни айтаётганини эшитдим:

«Умар ибн Хаттоб бизни бир гуруҳ лашкар ила Ирокка юборди. Аллоҳ бизларга Ирокни ва Форс юртларини фатҳ қилди. У ерда Форс ва Хуросоннинг нарсаларига эга бўлдик, улардан кийим кийдик.

Умарнинг олдига келсак, у биздан юзини ўгириб олди ва бизга гапирмай қўйди. Бу иш Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларига оғир ботди. Унинг ўғли Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳунинг олдига келдик. У масжидда ўтирган экан. Унга мўминларнинг амири Умар ибн Хаттобдан бизга етган жафодан арз қилдик.

Абдуллоҳ:

«Мўминларнинг амири устингизда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам киймаган, у зотдан кейинги халифа Абу Бакр Сиддиқ киймаган кийимларни кўрди», деди.

Биз уйларимизга бориб, устимиздаги кийимларимизни ечдик ва унинг олдига у бизни аввал устимизда кўрган кийимларимизни кийиб келдик.

У ўрнидан туриб ҳар биримизга алоҳида-алоҳида салом берди ва ҳар биримиз билан алоҳида-алоҳида кучоклашиб кўришди. Худди бундан олдин бизни кўрмагандек муомала қилди. Биз унга ўлжаларни тақдим қилдик. Умар уларни бизга тенг тақсимлаб берди.

Ўлжалар ичида Умарга хурмони сариёғга булаб таёрланган сарик, қизил сулол таоми ориз бўлди. У уни татиб кўрди. Унга таъми ва ҳиди жуда яхши кўринди. Шунда у юзини бизга ўгириб қараб:

«Эй муҳожир ва ансорийлар жамоаси! Албатта, сизлардан ўғил отасини, ака укасини ушбу таом учун ўлдириши мумкин», деди ва уни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг борликларида қатл бўлган муҳожир

ва ансорийларнинг болаларига беришга амр қилди.

Сўнгра Умар туриб кета бошлади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобалари ҳам туриб унинг изидан юра бошладилар. Улар бир-бирларига:

«Эй муҳожирлар ва ансорлар жамоаси! Манави одамнинг зоҳидлигига ва кийимига нима дейсизлар? Аллоҳ бизга унинг раҳбарлигида Кисро ва Қайсарнинг юртларини, ернинг машриқию мағрибини фатҳ қилганидан буён нафсларимиз заифлашди. Унинг олдига арабу ажам элчилари келиб турибди. Улар унинг устидаги ўн икки ямоқли тўнани ҳам кўриб турибди.

Агар сиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобалари жамоаси, катталаримиз, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан турли мавқифларда ва жангларда бирга бўлганларимиз, аввалги муҳожир ва ансорларимиз ундан ушбу тўнани бир юмшоқроқ, кўримлироқ кийимга алмаштиришини, унга эрталаб бир идишда таом берилишини ва кечқурун бир идишда таом берилишини ундан унинг ўзи ҳам, у билан ҳозир бўлган муҳожир ва ансорлар ҳам ейишини сўрасангизлар яхши бўлар эди», дедилар.

Қавмнинг барчаси бир овоздан:

«Умарга бу гапни Али ибн Абү Толиб розияллоҳу анхудан бошқа одам айта олмайди, одамларнинг ичида бу ишга ўшагина журъат қилиши мумкин. Ёки қизи, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжалари Ҳафсагина айтиши мумкин. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг мақомлари туфайли Умар унга ҳам бирор нарса дея олмайди», дедилар.

Улар бу ҳақда Алига гап очдилар. Али: «Буни мен қила олмайман, яхшиси, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаларига айтинглар, улар мўминларнинг оналари, бу ишга журъат қиладилар», деди.

Улар Оиша ва Ҳафса розияллоҳу анҳолар бирга

ўтирганларида улардан илтимос қилишди.

Оиша:

«Буни мўминларнинг амиридан мен сўрайман», деди.

Ҳафса:

«Менимча, у бу ишни қилмаса керак, сенга тушунтириб ҳам беради», деди.

Оиша: «Эй мўминларнинг амири! Гапиришимга изн беринг», деди.

Умар: «Эй мўминларнинг онаси, сўзла», деди.

Оиша: «Албатта, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз йўллари ила жаннатга ва розиликка кетдилар. У зот дунёни хоҳламадилар, дунё у зотни хоҳламади. Шунингдек, Абу Бакр ҳам у зотнинг изларидан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларини тирилтиргандан, муртадларни қатл қилгандан, ботил аҳлининг ҳужжатларини йўқ қилгандан, раъйиятга адолат қилгандан, молни баробар тақсим қилгандан, халойиқнинг Роббисини рози қилгандан кейин ўз йўлига кетди. Аллоҳ уни Ўз раҳматига ва розилигига қабз қилди. Уни Ўз набийи алайҳиссаломга, Рафиқул Аълога қўшди. У дунёни хоҳламади, дунё уни хоҳламади. Энди, батаҳқиқ, Аллоҳ сизнинг қўлингиз ила Кисро ва Қайсарнинг хазиналарини ва юртларини фатҳ қилди. Сизга уларнинг моллари олиб келинди. Сизга мағрибу машриқ яқин бўлди. Аллоҳдан янада зиёда қилишини ва Исломни қўллашини сўраймиз. Олдингизга ажамларнинг элчилари келмоқда. Арабларнинг ҳайъатлари келмоқда. Сизнинг устингизда бўлса, манави тўн бор. Уни ўн икки еридан ямаб олгансиз. Энди сиз уни бир юмшоқроқ, кўримлироқ кийимга алмаштирсангиз, сизга эрталаб бир идишда таом берилса ва кечкурун бир идишда таом берилса, ундан ўзингиз ҳам, сиз билан ҳозир бўлган муҳожир ва ансорлар ҳам есалар, яхши бўлар эди», деди.

Ана ўша пайт Умар қаттиқ йиғлади ва:

«Сендан Аллоҳ номи ила сўрайман, қани, менга айт-чи, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳнинг ёнига боргунларича бугдой нонга ўн кун ёки беш кун ёки уч кун тўйганмилар?! Ёки тушлик ва кечқурунлик таомни жамлаганмилар?!» деди.

«Йўк», деди Оиша.

Шунда Умар унга қараб:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ердан бир қарич кўтарилган дастурхонда таом кўйилганини биласанми?! У зот таом келтиришга амр қилсалар, ерга кўйиларди. Яна амр қилсалар, дастурхон йиғиштириб олинар эди», деди.

(Оиша ва Ҳафса) икковлари:

«Аллоҳнинг номи ила айтамизки, тўғри!» дедилар.

У икковига қараб:

«Икковингиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаларисиз, Мўминларнинг оналарисиз. Иккингизнинг барча мўминларда, хусусан, менда ҳақларингиз бор. Сизлар бўлса, мени дунёга тарғиб қилгани келибсизлар. Албатта, мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қўполлигидан баданларига ботадиган жундан бўлган чопон кийганларини яхши биламан. Икковингиз ҳам биласизларми?» деди.

«Аллоҳнинг номи ила айтамиз, тўғри!» дедилар.

«Эй Оиша! Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сенинг уйингда бир арқоқли жун чопон устида ухлаганларини биласанми? Ўша чопон кундузи гилам, кечаси тўшак бўлар эди. Биз у зотнинг олдиларига кирсак, ёнбошларида бўйранинг изини кўрар эдик.

Эслагин, эй Ҳафса! Сен ўзинг менга у зотга икки қават жой солиб берганингда, унинг юмшоқлигидан Билолнинг азонигача уйғонмаганларини, сўнгра сенга: «Эй Ҳафса, нима қилиб кўйдинг?! Бу кеча менга ўринни икки қават солиб берибсан. Тонг отгунча ухлабман. Менга дунёнинг

нима кераги бор эди?! Мени юмшоқ тўшак ила машғул қилишингизнинг нима кераги бор эди?!» деганларини айтиб берган эдинг. Эй Ҳафса! Сен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аввалгию кейинги гуноҳлари мағфират қилинганини билмас эдингми?! У зот оч ҳолларида кеч киритар эдилар. Тунни саждада ўтказар эдилар. Аллоҳ у зотни Ўз раҳмати ва розилиги ила қабз қилгунича кечаю кундуз рукуъ ва сажда қилган ҳолларида, йиғлаган ва тазарру қилган ҳолларида бардавом бўлдилар.

Умар хуштаъм таом емайди. Юмшоқ кийим киймайди. Ўзининг икки соҳибидан ўрнак олади. Туз ва зайтдан бошқа икки таомни жамлаб емайди. Ҳар ойда одамлар еган гўштдан ортиқча гўшт емайди», деди.

Икковлари чиқиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларига бўлган гапларнинг хабарини бердилар. Умар Аллоҳга йўлиққунча ўша ҳолда бардавом бўлди».

Ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу ўлим тўшагида ётганларида ўғли Абдуллоҳ розияллоҳу анҳуга айтган гаплари ичида қуйидагилар ҳам бор эди:

«Мўминларнинг онаси Оишанинг олдига бориб, Умар сизга салом айтадир, дегин, мўминларнинг амири демагин, мен бугун мўминларга амир эмасман. Умар ўзининг икки соҳиби ила дафн қилинишга изн сўрайдир, дегин».

У бориб салом берди ва изн сўради. Сўнгра унинг олдига кирса, ўтириб олиб йиғлаётган экан. У унга:

«Умар ибн Ҳаттоб сизга салом айтади ва ўзининг икки соҳиби ила дафн қилинишга изн сўрайди», деди.

«Ўзимга кўзлаган эдим, энди, албатта, бугун уни ўзимдан устун қўяман», дедилар Оиша онамиз.

У қайтиб келганда, мана, Абдуллоҳ ибн Умар қайтиб келди, дейилди.

«Нима билан келдинг?» деди.

«Сиз яхши кўрган нарса билан, изн бердилар», деди.

«Алҳамдулиллаҳ! Мен учун ундан кўра муҳимроқ нарса йўқ эди. Бас, қачон қазо қилсам, мени кўтариб боринглар ва сен салом бергин-да, Умар ибн Хаттоб изн сўрайдир, дегин. Агар менга изн берса, мени киритинглар. Агар рад қилса, мени мусулмонларнинг қабристонига қайтариб олиб боринглар», деди.

Имом Бухорий Амр ибн Маймундан ривоят қилади:

«У киши қабзи руҳ бўлганларидан кейин кўтариб олиб чиқдик. Юриб бордик. Абдуллоҳ ибн Умар салом берди ва: «Умар ибн Хаттоб изн сўрайди», деди.

«Уни киритинглар», деди Оиша.

У киши киритилди. Ўша ерга икки соҳиблари ёнига кўйилди».

Ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳунинг халифалик даврларида Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳаётнинг барча соҳаларида, хусусан, илм борасида фаолият кўрсатишларини давом этдирдилар.

Ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳуга қарши фитна кўзғалганда бўлаётган ишлардан юраклари сиқилган Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳажга жўнаб кетдилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Маккаи Мукаррамада туриб, ноҳақ қатл қилинган Ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳунинг ҳимояларини қилдилар. У кишининг ўчини олишни талаб қилаётганларга қўшилдилар.

Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу Шомга бориб тушунмовчиликни ўз ўрнида ҳал қилишга тайёргарлик кўриб турганларида, кутилмаган бошқа хабар келиб қолди.

Унда айтилишича, Зубайр ибн Аввом, Толҳа ибн Убайдуллоҳ ва Оиша онамиз розияллоҳу анҳум бошлиқ кўпчилик маккаликлар Басрага қараб кетишаётган эдилар.

Ана шундай вазиятда Али ибн Абу Толиб ҳам ўз лашкарлари билан ҳамманинг орасини ислоҳ қилиш учун улар томон юрдилар. Ҳамманинг фикри ва режасида мусулмонлар орасини ислоҳ қилишдан бошқа нарса йўқ

эди.

Али ибн Абу Толиб Оиша онамизнинг ҳузурларига Қаъқоъ ибн Амр розияллоҳу анҳуни юбордилар. У киши мўминларнинг онаси олдиларига бориб:

«Онажон, сизни бу юртга нима олиб келди?» деди.

«Одамлар орасини ислоҳ қилиш», дедилар.

Сўнгра Қаъқоъ ибн Амр розияллоҳу анҳу Зубайр ибн Аввом, Толҳа ибн Убайдуллоҳ розияллоҳу анҳумога юзланиб:

«Сиз иккингишни нима олиб келди?» деди.

«Одамлар орасини ислоҳ қилиш», дейишди.

«Менга айтинглар-чи, бу ислоҳ қандоқ бўлади?» деди.

«Усмоннинг ўчини олиш, унинг қотилларини қатл қилиш билан бўлади», дейишди.

«Икковингиз Басра аҳлидан унинг қотилларини қатл қилдингиз. Иккинги уларни қатл қилмасингиздан олдин қатл қилганингиздан кейиндагига қараганда яхши ҳолатда эдингиз. Олти юз кишини қатл қилдингиз олти минг киши уларнинг ёнини олиб чиқди.

Мана сизлар, қотиллардан бири Ҳарқовс ибн Зуҳайрни изламоқдасиз, аммо топа олмаяпсиз. Чунки уни олти минг киши беркитмоқда ва ҳимоя қилмоқда. Сизлар мўминларнинг амири Алини имкон бўлгунча Усмоннинг қотилларини қатл қилишни орқага сўриб турганини кечира олмайсизларми?

Ҳозир барча Ислом юртларида ихтилоф бўлиб турибди. Робийъа ва Музардан кўплаб одамлар аёвсиз урушга тайёргарлик кўрмоқдалар!» деди.

«Сен нимани маъқул кўрасан, эй Қаъқоъ?» дедилар Оиша розияллоҳу анҳо.

«Мен офиятни устун кўриб, байъат беришингларни маъқул кўраман. Аввал бўлганингиздек, ҳозир ҳам яхшилик калитлари бўлишингизни маъқул кўраман. Бизни балога йўлиқтирманглар!» деди.

Охири Қаъқоъ ибн Амр розияллоху анхунинг гапларидан қаноат ҳосил қилишди. Али ибн Абу Толиб Басрага келишлари ҳаммага сулҳни эълон қилинишига, жинойтчиларга жазо беришни халифага ҳавола қилишга, у киши имконини топиб, уларни тезда жазолашига келишилди.

Қаъқоъ ибн Амр розияллоху анху Али ибн Абу Толиб розияллоху анхунинг ҳузурларига бориб, суюнчилик хабарни айтганида у киши беҳад қувониб кетди.

Ҳамма сулҳга таёргарлик кўра бошлади. Аммо фитначилар кечаси ёлғондан хабар тарқатиб, ўзлари уруш бошлаб, икки томонни бир-бири билан уруштириб юборишди.

Одамлар орасида уруш чиқиб кетганидан кейин Басранинг қозиси Каъб ибн Сур Оиша онамизнинг олдиларига бориб, одамлар урушиб кетишди, сиз орага тушсангиз, тўхтасалар ажаб эмас, деди.

У кишининг ҳавдажларига ўқ ўтмайдиган қилиб тўсиқ ясадилар. Оиша онамиз одамларни тинчителиш ниятида чиқдилар. Урушда икки бошлиқлари майдонни ташлаб чиққанидан кейин енгилган басраликлар қайтиб кетаётиб, Оиша онамизга дуч келишди ва у кишини ҳимоя қилиш мақсадида ўраб олишди.

Уруш тўхташидан кўрққан фитначилар Оиша онамизни кўриб ўзларига қулай фурсат келганини билдилар ва бузук ниятларини амалга оширишга киришишди.

Фитначилар Оиша онамизга қараб ҳужум бошлашди. Уларни кўрганлар Алининг одамлари дер эди. Нариги тараф Оиша онамиз ўз ҳавдажлари ила устида ўтирган туяни ўзларига марказ қилиб олган эдилар. Жанг асосан ўша туянинг атрофида борар эди.

Али ибн Абу Толиб ўша туя йиқилмагунча мусулмонлар қони тўкилиши ҳам тўхтамаслигини анг-

ладилар. У киши туяни камон билан отиб йиқитиш режасини туздилар. Одамларига иложи борича туянинг яқинига боринглар, у йиқилаётганда Оиша онамизни озор етказмасдан ушлаб қолинглар, у кишига озор етмаслиги йўлида жон фидо қилинглар, деб фармон бердилар. Режа муваффақият ила амалга оширилди.

Туя йиқилаётганда Оиша онамизнинг ҳавдажларини укалари Муҳаммад ибн Абу Бакр билан Аммор ибн Ясир розияллоху анҳум авайлаб тутиб қолишди.

Али ибн Абу Толиб икковига ҳавдаждаги Оиша онамизни четга олиб чиқиб чодирга жойлаштиришга амр қилди. Кейин ўзлари келиб ҳол сўраб:

«Қандоксиз, онажон!?» дедилар

«Яхшиман», дедилар Оиша онамиз.

«Аллоҳ сизни мағфират қилсин».

«Сени ҳам. Бундан йигирма йил олдин ўлиб кетганимда яхши бўлар эди», дедилар Оиша онамиз.

Шунда Али ибн Абу Толиб ўғиллари Ҳасанга қараб:

«Қани энди, отанг йигирма йил олдин ўлганида», дедилар.

Сўнгра Оиша онамизни укалари Муҳаммад ибн Абу Бакр билан бирга бир неча одамга Басрага олиб кириб жойлаштиришга амр бердилар.

Али ибн Абу Толиб Оиша онамизни Мадинага қайтариб жўнатишга тайёргарлик кўрдилар. Басрадаги энг обрўли аёллардан қирқ аёлни у киши билан ҳамроҳ бўлиб боришга тайёрладилар.

Укалари Муҳаммад ибн Абу Бакр бошчилигида Оиша онамиз билан Басрага келган лашкарлардан омон қолганлари кўрикчи бўлиб борадиган бўлишди.

Оиша онамизнинг жўнаш кунлари келганда у кишини кузатишга Али ибн Абу Толиб ўзлари келдилар. Эшик олдида Оиша онамиз:

«Болам, бир-биримизга гина қилмайлик. Али билан

менинг орамда аввал бирор нарса бўлса ҳам аёл киши билан қайноғаларининг орасида бўладиган гаплар бўлган. Али менинг ҳузуримда ахёрлардандир», дедилар.

Шунда ҳазрати Али:

«Рост айтдилар. Аллоҳга қасамки, мен билан у кишининг орасида худди ўшандоқ бўлган. У киши сизнинг набийингизнинг бу дунёю охирагдаги завжаларидир», дедилар.

Али ибн Абу Толиб Оиша онамизни бир неча мил масофагача кузатиб бордилар ва ўғилларига бир кунлик йўлгача кузатиб боришни амр қилиб қайтдилар.

Бу иш ҳижрий ўттиз олтинчи сана, биринчи ражаб шанба куни бўлди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ўшанда қайтиб борганларидан кейин умрларининг охиригача Мадинаи Мунавварадан чиқмадилар.

ИЛМ ДЕНГИЗИ

Оиша онамиз розияллоҳу анҳога нисбатан илм денгизи деган иборани ишлатсак бўладими, деб бир оз ўйладик ҳам. Аммо бу ўйланиш, у киши бу номга лойиқмилар ёки йўқми, деган маънода эмас, балки бу ном у кишига муносибмикан, деган мулоҳаза ила бўлди. Охири Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг илмнинг чексиз уммони Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг илмларидан сув ичганларининг эътиборидан бу истилоҳни сарлавҳа қилиб олдик.

Ўйлаб кўрадиган бўлсак, илм денгизи бўлиши учун фақат уммон ёнида бўлиш ёки ундан сув ичишнинг ўзи кифоя қилмайди. Балки ўша илмни қабул қилиб олиб, уни денгизга айлантириш қобилияти ҳам бўлиши зарур. Оиша онамиз розияллоҳу анҳода ана ўша шартларнинг ҳаммаси мавжуд эди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёнларида бўлишлари билан бирга ёш, ўткир зеҳнли, кучли ҳофизали, юксак фаросатли ва илмга ўч зот эдилар. У киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан турли масалаларни сўраб чарчамас эдилар.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Менинг умматимдан кимнинг иккита фарати бўлса, Аллоҳ уни ўшалар туфайли жаннатга киритади», дедилар.

«Сизнинг умматингиздан битта фарати, бўлган одам-чи?» деди Оиша.

«Битта фарати бор одамни ҳам, эй муваффақ қилинган», дедилар.

«Сизнинг умматингиздан фарати бўлмаган одам-чи?» деди Оиша.

«Мен умматимнинг фаратиман. Ҳеч менинг (вафотим)га ўхшаш мусибатга учрамаслар», дедилар.

«Фарат» деб араб тилида бир гуруҳ отлиқлардан олдин бориб, уларнинг келишларига дам оладиган жойни тайёрлаб турувчига айтилади.

Ота-онадан олдин вафот этган ёш болаларни «фарат» деб номланишини ўша боланинг уларга жаннатдан жой тайёрлашини кўзда тутиб айтилган.

Бизнинг тилимизда ҳам диний маълумотлари бор доираларда «фарат» сўзи ўз маъносида ишлатилиб келинган. Фалончининг боласи фарат бўлибди, дейилса, ёш боласи ўлибди, деб тушунилган.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Оиша онамизга, эй муваффақ қилинган, деб мурожаат қилишлари Оиша онамизнинг кадрлари қанчалар улуғ эканини кўрсатади. Чунки муваффақ қилинган, деганлари Аллоҳ ҳар бир нарасада муваффақият берган, деганидир.

Ҳақиқатда ушбу ҳадиси шарифда айтилганидек, Оиша онамиз розияллоҳу анҳо илм борасида Аллоҳ таоло

томонидан муваффақ қилинган эдилар. Аллоҳ таолонинг Ўзи у кишининг илмига барака берган эди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Қуръони Каримни тўлиқ ва пухта ёд билганликлари билан шуҳрат топган эдилар. Улумул Қуръон номли илм мутахассислари биринчи бўлиб, Қуръони Каримни тўлиқ ва пухта ёд олган зотлар ҳақида сўз юритганларида Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг исмларини дастлабкилардан ёдга олишади.

Шу билан бир қаторда, Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Қуръони Каримнинг тафсирини ҳам жуда яхши билганлар.

У кишининг ояти карималарни тафсир қилишларига мисол келтирайлик.

Имом Бухорий қилган ривоятда қуйидагилар айтилади:

«Аллоҳ таоло:

«Агар бир аёл ўз эридан писанд қилмаслик ва юз ўгириш содир бўлишидан қўрқса», деган.

Бу оят ҳақида Оиша:

«Бу бир хотин эри билан бўлиши, эр унга қарамай қўйиши, уни талоқ қилиб бошқага уйланишни истаганда, аёл унга, мени ўзинг билан олиб қол, талоқ қилма, сўнгра мендан бошқага уйланавер, нафақа ва тақсимни нима қилсанг ўзинг биласан, дейиши ҳақидадир. Ана ўша тўғрисида Аллоҳ таоло:

«Икковлари ўзаро сулҳ қилсалар, уларга гуноҳ йўқдир, сулҳ яхшидир, деган», деди».

Агар хотин киши ўз ихтиёри ила ўзининг эридаги баъзи ҳуқуқларидан воз кечса жоизлиги, у ҳақларни адо этмагани учун эр гуноҳкор бўлмаслиги Қуръони Каримда баён этилган экан. Оиша онамиз ўша ояти каримани ушбу ривоятда тушунтириб бермоқдалар.

Имом Бухорий қилган ривоятда айтилади:

«Оиша розияллоҳу анҳодан Аллоҳ таолонинг:

«Аллоҳ сизларни беҳуда қасамларингиз туфайли муоҳаза қилмайди», деган қавли ҳақида ривоят қилинади:

«Бу оят бировнинг «Йўқ! Валлоҳи!» ва «Ҳа! Валлоҳи!» каби гапи ҳақида нозил қилинган».

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ўқиш-ёзишни биладиган нодир кишилардан эдилар. Ўша вақтда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан ким ўқиш-ёзишни билса, комил деган унвон берилар эди.

Кўплаб машҳур саҳоба эркаклар ўзлари ҳал қила олмаган масалаларни ҳал қилиб беришни Оиша онамиздан сўрашар эди.

3081- عَنْ أَبِي مُوسَى ط قَالَ: مَا أَشْكَلَ عَلَيْنَا أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ ρ حَدِيثٌ قَطُّ فَسَأَلْنَا عَائِشَةَ إِلَّا وَجَدْنَا عِنْدَهَا مِنْهُ عِلْمًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ.

3081. Абу Мусо розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Биз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларига қай бир ҳадис ишқол бўлиб Оишадан сўрасак, албатта, унинг ҳузурда илмни топар эдик», деди».

Термизий ривоят қилган.

Имом Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насайлар Абу Атиъя розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Масруқ иккимиз Оишанинг олдига кириб:

«Эй мўминларнинг онаси, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан икки киши, икковлари ҳам яхшиликка бўш келмайдилар.

Бирлари ифтор билан (шом) намозни тезлатади.

Бошқаси эса, ифтор билан (шом) намозни ортга суради?» дедик.

«Икковларидан қай бири ифторни ва намозни тезлатур?» деди.

«Абдуллоҳ ибн Масъуд», дедик.

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам шундок қилур эдилар», деди.

Бошқаси Абу Мусо эди».

Тобеъинлардан Абу Атийя ва Масруқ розияллоҳу анҳулар икки катта саҳобийнинг ифторни тез қилиш ва шом намозини эрта ўқиш бўйича икки хил иш тутаётганларини мулоҳаза қилишади. Шу билан бирга, икковидан қай бирининг тутаётган иши суннатга мувофиқ эканини билмоқчи бўлишади. Бунинг учун эса, Оиша онамизга мурожаат қилишган. Оқибатда, ифторни вақти кириши билан қилиш ва шом намозини ҳам эртароқ ўқиш Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг одатлари экани маълум бўлди. Бу синовда Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу ютиб чиққан.

«Сунан» эгалари Абдулазиз ибн Журайж розияллоҳу анҳудан ривоят қилишади:

«Оишадан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам нима ила Витр ўқишларини сўрадик. У киши:

«Биринчи ракъатда «Саббиҳисма Роббика»ни, иккинчи ракъатда, «Қул йааююҳал кофируун»ни, учинчи ракъатда «Қул хуваллоҳу аҳад» ва «Муъаввазатайни»ни ўқир эдилар», деди».

«Оиша розияллоҳу анҳодан:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам витрда кироатни ошкора қилар эдиларми ёки махфийми?» деб сўралди. У киши:

«Ўшани ҳаммасини ҳам қилар эдилар. Гоҳида махфий қилар, гоҳида ошкора қилар эдилар», деди».

Ҳазрати Оиша розияллоҳу анҳо тафсир, ҳадис, фикҳдан, араб тарихи ва адабиётидан ҳамда бошқа ўша вақтда мавжуд кўплаб илмлардан яхши вокиф эдилар.

«Сияру Аълумун Нубалаа» китобида Урва ибн Зубайр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Оишага ҳамсухбат бўлдим. Ҳеч ҳам у кишига ўхшаган нозил бўлган оятни, меросни, суннатни, шеърни, ривоятни, арабларнинг кунларини, насабларини, ҳукмларни, тибни биладиган одамни кўрмадим. Мен ундан:

«Холажон, тибни қаердан ўргангансиз?» деб сўрадим.

«Бемор бўлсам, менга дорилар васф қилинар эди. Биров бемор бўлса, унга ҳам дорилар васф қилинар эди. Одамларнинг бир-бирларига қилаётган васфларини эшитиб, ёдлаб олар эдим», деди».

Имом Масруқ ибн ал-Аждаъ Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан энг кўп ривоят қилган кишилардан ҳисобланади. У кишидан:

«Оиша мерос илмини яхши билармиди?» деб сўралганда у киши:

«Аллоҳга қасамки, Муҳаммад солаллоҳу алайҳи васалламнинг катта саҳобаларини Оишадан мерос ҳақида сўраётганларини кўрганман», деган».

У киши замоналарининг улуғ донишмандларидан бўлиб, ҳатто Абу Бакр, Умар, Усмон даврларида таниқли саҳобалар ва олимларга дарс, фатво берадиган даражада юксак салоҳият ва иқтидор соҳибаси эдилар.

Уламоларимиз саҳобалардан етти киши фатво билан ном чиқарганларини, улар: Оиша онамиз розияллоҳу анҳо, Умар ибн Хаттоб, Абдуллоҳ ибн Умар, Али ибн Абу Толиб, Абдуллоҳ ибн Аббос, Абдуллоҳ ибн Масъуд ва Зайд ибн Собит розияллоҳу анҳум эканини алоҳда таъкидлашади.

Белозурий «Ансобул Ашроф» номли китобида Абдурроҳман ибн Қосимдан, у киши отасидан қуйидагиларни ривоят қилади:

«Оиша розияллоҳу анҳо Абу Бакр, Умар ва Усмоннинг халифалик даврида фатво ила машғул бўлган эди. У вафот этгунча шу ҳолда давом этди. Мен уни лозим тутганлардан

эдим».

У киши уйда ва сафарда доимо Пайғамбар алайҳиссалом билан бирга бўлганлари учун ва асҳоби киромдан кўпчиликка насиб этмаган диний аҳкомлардан вокиф бўлганлари сабабидан, энг етакчи саҳобалар ҳам ҳал этолмаган диний масалаларни ҳазрати Оишадан сўрашарди.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларига келсак, Оиша онамиз ҳадисларни кўп ривоят қилишда иккинчи ўринда турадилар.

Оиша онамиз Расули Акрамдан 2210 та ҳадис ривоят қилганлар ва бу соҳада Абу Ҳурайрадан сўнг турадилар.

Ҳазрати Оиша розияллоҳу анҳодан асҳоб ва тобеъинлардан кўплари ҳадис нақл этишган. Аҳмад ибн Ҳанбалнинг «Муснад»ларида бундай ҳадислардан 2258 саҳифа тўлган.

Ҳазрати Оиша оталари Абу Бакр Сиддиқ Умар Саъд ибн Абу Ваққос, Усайд ибн Ҳузайр ва бошқалардан ҳам ривоят қиладилар. Аммо Оиша розияллоҳу анҳодан аксар саҳобалар кўплаб ҳадис ривоят қилишган. Шулардан Абу Ҳурайра, Абу Мусо ал-Ашъарий, Зайд ибн Холид ал-Жухалий ва София бинти Шайба розияллоҳу анҳумни зикр қилишимиз мумкин.

Тобеъинлардан икки юзга яқин киши Оиша онамиздан ҳадис ривоят қилишган. Шулардан Саъид ибн ал-Мусаййиб, Алқама ибн Қайс, Масруқ ибн Аждаъ, Оиша бинти Талха, Амра бинти Абдурахмон, Ҳамса бинти Сийрин ва бошқаларни айтишимиз мумкин.

Оиша онамиз кўпгина нодир фазилатларга эга эдилар. У киши жуда ақлли ва зеҳни ўткир, илмли аёл эдилар. Оиша онамиз тилни, шеърни, тиб фанини, насаблар ва уруш тарихларини яхши билар эдилар.

Аз-Зухрий Оиша онамиз ҳақларида айтадилар:

«Агар Расулulloҳнинг барча аёлларининг илмини ва

жамики аёлларнинг илмини тўплаб туриб, Оишанинг илмига солиштирилса, албатта, Оишанинг илми афзалдур».

Оиша онамизнинг илмлари тўғрисида Урва:

«Тиб фанида, шеърийатда ва фикҳ илмида Оишадан илмлироқ бирор кишини кўрмадим», дедилар.

Оиша онамиз аҳён-аҳёнда ёлғиз ўзлари баъзи бир масалаларни ҳал этар ва ўзларига хос ижтиҳод қилар эдилар. Гоҳида у киши уламо саҳобалар билмай қолган масалаларни ҳам ҳал этиб берар эдилар.

Хатто, аз-Заркаший шу маънода китоб ёзди ва уни «Оишанинг саҳобалар билмаганини идрок этган жавоблари» деб номлади.

Оиша онамиз розияллоху анҳо ўзлари катта олима бўлишлари билан бирга илм одобига қаттиқ риоя қилар эдилар. У киши бирор масалани ўзларидан яхши биладиган одамдан хабардор бўлсалар, мазкур масалани ўша кишига ҳавола қилар эдилар.

Муслим ва Насайй Шурайх ибн Ҳонёъ розияллоху анхудан ривоят қиладилар:

«Оишадан маҳсига масҳ тортиш ҳақида сўрадим. У киши:

«Сен Ибн Абу Толибдан сўра, у Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам билан бирга сафар қилар эди», дедилар.

Бас, ундан сўраган эдик:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам мусофир учун уч кечаю уч кундуз, муқим учун бир кечаю, бир кундуз қилганлар», деди.

Саҳобаи киромларнинг одатларига амал қилиб, Шурайх ибн Ҳонёъ розияллоху анху ҳам Оиша онамиздан фикҳий масала–маҳсига масҳ тортишга оид масалани сўраган эканлар. Оиша онамиз у кишига:

«Сен Ибн Абу Толибдан сўра, у Расулуллоҳ

соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қилар эди», дедилар.

Бу жавобдан, энг аввало, Оиша онамизнинг омонатлари, инсофлари ва илмий омонатга хиёнат қилмасликлари зоҳир бўлмоқда. У киши ўзлари аниқ билмаган нарсага жавоб беришни ўзларига эп кўрмаганлар. Сўровчини ўша масалани яхши биладиган киши–ҳазрати Алига йўллаб қўйганлар.

Иккинчидан, Пайғамбаримиз махсини кўпроқ сафарда кийганлари келиб чиқади. Оиша онамизнинг «Ибн Абу Толибдан сўра, у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга сафар қилар эди», деганларидан шу нарса фаҳмланади.

ЗОҲИДЛИКЛАРИ

Оиша онамиз розияллоҳу анҳода такво, зоҳидлик сифатлари ҳам юкори даражада эди. У киши бу дунёнинг орзу-ҳаваси кетидан тушмаган эдилар. Ўзларида бор нарсани кўпроқ муҳтожларга тутишни афзал кўрар эдилар.

Имом Молик «Муваатто» китобида куйидагиларни ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг жуфти ҳалоллари Оиша розияллоҳу анҳо рўза тутиб ўтирган эканлар, бир одам таом сўраб келибди. Уйларида бир донанондан бошқа нарса йўқ экан. Ходима аёлга:

«Нонни унга бер», дебдилар.

«Ифторингиз учун ҳеч нарса йўқ-ку!» дебди ходима.

«Нонни унга бер!» дебдилар Оиша розияллоҳу анҳо.

Ходима айтади:

«Шундоқ қилдим ҳам. Кечқурун эса бир одам бизга бир қўйнинг қўлини ҳадя қилди. Оиша розияллоҳу анҳо мени чақириб:

«Ол! Бундан егин! Бу сенинг нонингдан яхшироқ»,

дедилар».

Яна Имом Молик ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг жуфти ҳалоллари Оиша розияллоҳу анҳонинг олдиларига бир мискин таом сўраб келди. У кишининг олдиларида узум бор эди.

«Мискинга ундан бир дона олиб унга бер!» дедилар.

У тажжубланиб, у кишига қаради. Шунда Оиша:

«Таажжубланияпсанми?! Бу донада неча зарра мисқоли борлигини биласанми?!» дедилар».

Кўриниб турибмизки, Оиша онамиз нима қилиб бўлса ҳам инфоқ қилиш пайида бўлган эканлар.

Энди Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг кийинишдаги зоҳидликларини кўрайлик.

Имом Бухорий ривоят қиладилар:

«Айман розияллоҳу анҳу:

«Оишанинг олдига кирсам, баҳоси беш дирҳамлик «қитр» кўйлак кийиб олган экан. Бас, у:

«Менинг чўримга назар сол! У бунини уйда кийишдан кеккаяди-я! Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вақтларида менинг шундай кўйлагим бор эди. Мадинада қай бир аёл зийнатланадиган бўлса, менга одам юбориб уни ориятга олиб турар эди», деб айтди», деди».

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжалари Оиша онамиз розияллоҳу анҳо жуда ҳам содда яшаганликларини шундан билса бўлади.

«Қитр» кўйлак Ямандан келтирилган қўпол ва қаттиқ кўйлак бўлиб, баҳоси беш дирҳам (тийин) экан.

Мадинаи Мунавварадек мусулмонлар пойтахтида ҳамма келинлар учун тўй куни кийиб туришга бир дона «қитр» кўйлак бўлиши ҳам ўта содда ҳаётдан дарак беради.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг чўрилари уйда кийишни хоҳламаган кийимни ўзлари кийиб юришлари тақводор ва камтарликларини кўрсатади.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо бу олиймақом сифатларини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг дорулфунунларининг пешқадам талабаси ўлароқ олган эдилар. У дорулфунунда дарс олган зехнли ҳар бир талабада ана шундоқ малака пайдо бўлар эди.

Имом Байҳақий раҳматуллоҳи алайҳи «Далоиун нубувва» китобида Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан куйидаги ривоятни келтирадилар:

«Ансорийлардан бир аёл олдимга кириб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг тўшакларини кўрди. У қайтиб кетиб, менга ичига жун солинган тўшак юборди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менинг олдимга кириб:

«Бу нима, эй Оиша?» дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, Фулона Ансория кириб, тўшагингизни кўриб қолди ва қайтиб бориб, менга мана шуни юборибди», дедим.

«Уни қайтариб бер», дедилар.

Мен уни қайтармадим. Унинг уйимда бўлишини жуда ҳам хоҳлар эдим. У зот бўлса, ўз гапларини уч марта такрорлаб:

«Уни қайтариб бер, эй Оиша! Аллоҳга қасамки, агар истасам Аллоҳ мен билан олтин ва қумуш тоғларини юрғазар эди», дедилар».

Зотан, ҳақиқий зоҳидлик ҳам имкони бўлиб туриб, дунёга ўзини урмасликдир. Имкон топа олмай дунёга қизиқмаганларни зоҳид демаслар.

Бир куни Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ўзини зоҳид қилиб кўрсатавериш ўлай деган одамни кўриб, ажабланиб:

«Анавинга нима бўлди?» деб сўрабдилар.

«Зоҳид», дейишди.

«Умар ибн Хаттоб зоҳид эди. У гапирса эшиттирар эди. Юрса, тез юрар эди. Аллоҳнинг зотида зарба берса, оғритар эди», дедилар.

Ҳа, ҳақиқий зоҳид ана шундоқ бўлади.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг зоҳидликлари обидликларида ҳам зоҳир бўлар эди. У киши ибодатнинг барча турларида нафл ибодатни кўп қилиш билан ном чиқарган эдилар. Оиша онамиз розияллоҳу анҳо нафл ибодатни кўпгина эмас, хўпгина ҳам қилар эдилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг намозлари ва дуолари ҳақида қуйидаги ривоятга эътибор берайлик:

«Оиша розияллоҳу анҳо намозда «Бас, Аллоҳ бизга марҳамат қилди ва бизни дўзах азобидан сақлади», оятини ўқир эди ва Роббисига дуо қилганда:

«Менга марҳамат қилгин ва мени дўзах азобидан сақлагин», дер эди».

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг намозлари ҳақида Урва ибн Зубайр розияллоҳу анҳу қуйидагиларни айтадилар:

«Эрталаб юрадиган бўлсам, Оишанинг уйига бориб, унга салом беришдан бошлар эдим. Бир куни борсам, у тик туриб, намоз ўқиётган экан. У қироат қилар, дуо қилар ва йиғлар эди. Туравериб зерикиб кетдим. Бозорга бориб ишимни битирдим. Қайтиб келиб қарасам, у яна худди аввалгидек тик туриб, намоз ўқиб йиғламоқда. У киши: «Агар Лайлатул қадрни кўрсам, Аллоҳдан афв ва офиятни сўрайман», дер эди».

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан кейин жуда ҳам кўп рўза тутадиган бўлган эдилар. У киши кўп рўза тутганларидан озиб, заифлашиб ҳам кетар эдилар. Қаттиқ иссиқ кунлари ҳам рўза тутиб юрганлари кўрилар эди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан:

«Эй Аллоҳнинг Расули, аёлларга ҳам жиҳод борми?» деб сўраган эдилар. Шунда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ҳа. Уларга жиход бор. Унда уруш йўқ, ҳаж ва умра», деган эдилар.

Ана ўша ҳадиси шарифга амал қилароқ, Оиша онамиз розияллоҳу анҳо кўп умра ва ҳаж қилар эдилар.

САХИЙЛИКЛАРИ

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ўта сахий зот ҳам эдилар. У кишининг сахийликлари Аллоҳ таолонинг розилиги учун ўзларида бор молу дунёни чин дилдан, савоб умидида сарфлашдан иборат эди.

Имом Бухорий «Ал-адабул Муфрад» китобида Абдуллоҳ ибн Зубайр розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Оиша ва Асма розияллоҳу анҳумога ўхшаш сахий аёлларни кўрмадим. Икковининг сахийлиги бир-бирига ўхшамас эди. Оиша нарсаларни тўплаб-тўплаб, кейин тақсимлаб берар эди. Асма бўлса, эртага бир нарсани олиб қолмас эди».

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Умму Дурра розияллоҳу анҳодан ривоят қилади:

«Оишага юз минг олиб бордим. Бас, у уни тарқатиб юборди. Ўзи ўша куни рўзадор эди. Мен унга:

«Инфоқ қилган нарсангдан бир дирҳамига гўшт сотиб олиб ифторлик қилсанг бўлмасмиди?» дедим.

«Аввалроқ ёдимга солганингда қилсам бўлар эди», деди».

«Ҳулятул Авлиё» китобида Урва ибн Зубайр розияллоҳу анҳудан қуйидагилар ривоят қилинади:

«Оиша розияллоҳу анҳонинг етмиш мингни тақсимлаб берганини кўрдим. Ҳолбуки, ўзининг кўйлагининг ёқаси ямоқ эди».

Имом Бухорий, Муслим ва бошқалар Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Барийра олдимга кириб:

«Аҳлим мен ила тўққиз йилда тўққиз увқия, ҳар йили бир увқиядан беришга мукотаба қилдилар. Менга ёрдам беринг», деди. Мен унга:

«Агар аҳлинг хоҳласа, уларга уни бир мартаба санаб бераман. Сени озод қиламан, аммо Вало менга бўлади», дедим.

Бас, у бориб аҳлига буни зикр қилувди, улар Вало ўзларидан бошқага бўлишидан бош тортишди. У олдимга келиб, бўлган нарсани зикр қилди, мен ёқтирмадим. Шунда у:

«Аллоҳга қасамки, йўқ экан-да?!» деди.

Бас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эшитиб мендан сўрадилар, мен у зотга хабар бердим. У зот:

«Уни сотиб ол! Уни озод қил! Уларга Валони шарт қил. Албатта, Вало озод қилганникидир!» дедилар.

Бас, шундоқ қилдим. Сўнг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кечки пайт хутба қилдилар. Аллоҳга муносиб ҳамду сано айтдилар. Сўнгра:

«Аммо баъд: Одамларга нима бўлди, Аллоҳнинг китобида йўқ шартларни қўядилар. Аллоҳнинг китобида йўқ ҳар бир шарт, агар у юзта шарт бўлса ҳам ботилдир. Аллоҳнинг китоби ҳақлидир! Аллоҳнинг шarti ишончлидир!» дедилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Бас, у озод қилинди. Унинг эри қул эди, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ихтиёрни унинг ўзига берди. У ўзини танлади (эридан ажраган ҳисоблади). Агар у (эр) хур бўлганида у(Барийра)га ихтиёрни бермас эдилар», дейилган.

Барийра розияллоҳу анҳо ўз хожаси билан тўққиз увқия тиллони ҳар йили бир увқиядан бериб, тўққиз йилда адо этиб, озод бўлишга мукотаба қилди.

Тасаввур қилиш учун бир увқия тилло 36,44 грамм эканини ҳам билиб қўйсак яхши бўлади.

Барийра розияллоҳу анҳонинг Оиша онамиз билан танишликлари бор эди. Шунинг учун у кишидан бу ишда ёрдам сўрадилар.

Оиша онамиз Барийра розияллоҳу анҳо сўраган ёрдамдан кўра бир неча марта яхши таклифни қилдилар. Ишни тўққиз йилга чўзиб юрмасдан, бир йўла тўққиз увқия тиллони санаб бериб, Барийрани тезроқ озод қиладилар. Аммо, бир шарт қўйдилар. Барийра розияллоҳу анҳонинг валолари–мерослари Оиша онамизга бўлади.

Албатта, Барийра розияллоҳу анҳо бу таклифдан хурсанд бўлди ва хожаларига, ўзларининг таъбирлари билан айтганда «аҳлларига» бориб, бу гапни айтдилар. Улар эса, вало бизга бўлмаса, бу таклифни ҳам, бошқа таклифни ҳам қабул қилмаймиз, дейишди.

Бу ҳодиса Исломда аёл кишиларнинг иқтисодий ва молу мулк эркинлиги қанчалик зўр йўлга қўйилганини кўрсатувчи далиллардан биридир. Исломда кўплаб кулларни озод қилган аёллар бўлган. Оиша онамиз ўшалардан биридирлар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳаммаси бўлиб, олтмиш еттита кул озод этганлар.

Ҳа, сахийликда Оиша онамиз розияллоҳу анҳога тенг келадиганлар кам эди.

Имом Заҳабий Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳақларида:

«Мўминларнинг онаси ўз замонлари аҳли ичида энг қарамли зот эдилар. У кишининг сахийлиги ҳақидаги хабарлар кўп», деганлар.

ТАРБИЯЧИЛИКЛАРИ

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг Ислом жамиятида тутган кўплаб олиймақом ўринлари ичида тарбиячилик мақоми ҳам улуғ эди. У кишининг гаплари барчага баробар

таъсир қилар эди. Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ўзлари ҳам кишиларга таълим-тарбия беришда фаол эдилар.

Имом Муслим раҳматуллоҳи алайҳи ривоят қиладилар:

«Оиша розияллоҳу анҳонинг ҳузурларига у киши Минода турганларида қурайшлик ёшлар кулиб кириб келишди. Бас, у киши:

«Сизларни нима кулдирмоқда?» дедилар.

«Фалончи чодирнинг ипига қоқилиб йиқилиб, бўйни синишига ва кўзи чиқишига сал қолди», дедилар.

«Кулманглар! Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қай бир мусулмонга тикон кирса ёки ундан ортиқ нарса етса, албатта, унга бир даража ёзилур ва бир хатоси ўчирилур, деганларини эшитганман», дедилар у киши».

Ушбу ривоятда зикр қилинган ҳодисага ўхшаш ҳолат ҳар замон ва маконда тез-тез учраб туради.

Кимдир қоқилиб кетади, кимдир ўзини бирор нарсага уриб олади, яна бошқа бирон кишининг устига бирор нарса тушиб кетиши мумкин.

Бундоқ ҳолларда ўзини билмаган кишилар, хусусан, ёшлар ноқулай ҳолга тушган киши устидан кулишга ўтадилар. Мазкур шахс кулгили ҳолатга тушган бўлиши мумкин. Лекин озми-кўпми барибир унга мусибат етиб турибди. Нима учун унинг устидан кулиш керак? Аксинча, унга ёрдам бериш, ноқулай ҳолатдан чиқишига кўмаклашиш, бир оғиз сўз билан бўлса ҳам кўнглини кўтариш керак.

Эътибор берайлик, ҳадиси шарифда айтилишича, ана шун-доқ ҳолга тушган одамга Аллоҳ таоло томонидан катта марҳамат бўлар экан. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ундоқ киши ҳақида:

«Қай бир мусулмонга тикон кирса ёки ундан ортиқ нарса етса, албатта, унга бир даража ёзилур ва бир

хатоси ўчирилур», демокдалар.

Қандоқ қилиб Аллоҳ таолонинг улкан марҳаматига сазовор бўлиб турган инсон устидан уни масхара қилиб кулиш мумкин!?

Ҳа, ҳар биримиз бу масалада жуда ҳам эҳтиёт бўлмоғимиз лозим. Мабодо ёшларимиз, бу масаладан беҳабарларимиз бировнинг устидан ушбу ҳадиси шарифда васф қилингандек ҳолларда куладиган бўлсалар, Оиша онамиздан ўрнатқилиб, билганларимиз билмаганларга танбеҳ берайлик.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо фақат ёшларнинг эмас, балки барчанинг тарбиячиси эдилар. У киши эркакларга ҳам, ота-оналарга ҳам, қизларга ҳам, аёлларга ҳам тарбия берар эдилар.

У киши ота-оналарга:

«Никоҳ қўлчиликдек бир гап, ҳар бирингиз ўз қаримасини қаерга қўлликка бераётганига назар солсин», дердилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо эрли аёлларга насиҳат қилиб:

«Агар сенинг эринг бўлса, икки кўзингни чиройлироқ қилиш имконинг бўлса, ўшандоқ қилган», дер эдилар.

Мўминларнинг онаси эр-хотин орасидаги муҳаббат бардавом бўлишига катта эътибор берар эдилар. Улар бу борада аёлларнинг тутадиган ўрнини яхши билганларидан уларга кўп тарбия берар ва:

«Ўзингдаги нохуш нарсаларни доимо кетказиб юр. Эринг учун бир ерга борганингда ясанганингдек ясангин. У сенга амр қилса, итоат эт. У сен учун қасам ичса, ўша қасамига биноан иш қил. Унинг уйига у ёқтирмайдиган одамни киритма», дер эдилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳо аёллар тарбиясига алоҳида эътибор берар эдилар. У киши жамиятда аёл киши тутган ўринни яхши англаганларидан шундоқ қилар

эдилар.

Оиша онамиз розияллоху анҳо аёлларнинг ишсиз қолишига қарши эдилар. У киши доимо аёлларни фойдали меҳнатга чорлар эдилар ва:

«Аёл кишининг қўлидаги урчук Аллоҳнинг йўлида жиҳод қилувчи мужоҳиднинг қўлидаги найзадан яхшидир», дер эдилар.

У киши бир куни бир аёлнинг қўлида урчукнинг изини кўриб қолиб:

«Сенга Аллоҳ тайёрлаб қўйган нарсаларнинг башоратини бераман. Эй аёллар жамоаси! Аллоҳ сизлар учун тайёрлаб қўйган нарсаларнинг баъзисини кўрганингизда эртаю кеч тиним билмас эдингиз. Қай бир аёл ўзи, эри ва болалари учун урчиқ йигирса, албатта, Аллоҳ азза ва жалла унга жаннатдан мағриб ва машриқдан кенгроқ уй беради. Унга ҳар бир тўқиган кийими учун бир юз йигирма минг шаҳар берилади.

Эй аёллар жамоаси! Эрларингизга итоат қилганингиз, болаларингизга хизмат қилганингиз учун сизларга Аллоҳ таолонинг ҳузуридаги нарсаларнинг башоратини қабул қилинг! Сизлар бу дунёда мискин бўлсангиз ҳам у дунёда анбиёларнинг хотинлари билан бирга жаннатга биринчи борганлардан бўласиз. Аллоҳ таоло сизларнинг кабирадан бошқа гуноҳларингизни мағфират қилади», дедилар.

КОМИЛАЛИКЛАРИ

Оиша онамиз розияллоху анҳонинг барча сифатлари ҳам камолот сифатларига даҳлдор эканига шубҳа бўлиши мумкин эмас. У кишининг буюк ҳаётини диққат билан ўрганган уламолар Оиша онамиз розияллоху анҳода бошқаларда бўлмаган қирқта комилалик сифатлари бор эканини таъкидлашади. Ана шунинг учун ҳам бу ҳақда бир-икки оғиз сўз айтмоқни раво кўрдик.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг камолот сифатлари ҳақида сўз юритар эканмиз, бу сифатлар рўйхатининг бошида Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ворид бўлган ҳадиси шарифлар туришини айтиб ўтмоғимиз лозим. У зот Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳақларида ажойиб мадҳларни айтганлар.

3082- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَا عَائِشَةُ هَذَا جَبْرِيلُ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ فَقُلْتُ: وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ تَرَى يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَا أَرَى.

3082. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй Оиша! Мана бу Жаброил, у сенга салом айтмокда», дедилар.

«Ва алайҳиссалому ва роҳматуллоҳи ва баракотуху! Эй Аллоҳнинг Расули, сиз мен кўрмаган нарсани кўрасиз», дедим».

Дунёда пайғамбарлардан бошқа кимга Жаброил алайҳиссалом салом айтибдилар?!

Жаброил алайҳиссалом дунёда пайғамбарлардан бошқа Оиша онамиз розияллоҳу анҳога салом айтибдилар.

Мана шу улуғ мақомнинг ўзи бир оламга татийди.

3083- عَنْ أَبِي مُوسَى ط عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: كَمَلَمِنْ الرِّجَالِ كَثِيرٌ وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ وَفَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ.

3083. *Абу Мусо розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:*

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эркаклардан кўпчилик баркамол бўлдилар. Аёллардан фақатгина Марям Имрон қизи ва Фиръавннинг аёли Осиёдан бошқаси баркамол бўлмади.

Оишанинг бошқа аёллардан устунлиги сарийднинг бошқа таомлардан устунлигига ўхшайдир», дедилар».

Иккисини Бухорий, Муслим ва Термизий ривоят қилишган.

Ушбу ҳадиси шарифда аслида аёлларнинг, хусусан, Марям онамиз, Осиё онамиз ва Оиша онамизнинг бошқа аёллардан устун фазллари ҳақида сўз боради.

«Эркаклардан кўпчилик баркамол бўлдилар».

Эркаклардан баркамол бўлганлар рўйхатининг аввалида Пайғамбар алайҳиссаломлар турадилар. Улардан ўзга баркамол эркаклар ҳам бор. Бу ҳақиқат ҳаммага маълум.

«Аёллардан фақатгина Марям Имрон қизи ва Фиръавннинг аёли Осиёдан бошқаси баркамол бўлмади».

Бу икки улуғ зотнинг баркамол бўлишлари Қуръони Каримда биргаликда, алоҳида зикр қилинишларидан ҳам билиб олинади.

Аллоҳ таоло Таҳрим сурасида:

«Аллоҳ иймон келтирганларга Фиръавннинг хотинини мисол қилиб кўрсатди. У (хотин): «Роббим, менга Ўз ҳузурингда, жаннатда бир уй бино қилгин. Менга Фиръавндан ва унинг ишидан нажот бергин ва золим қавмлардан нажот бергин», деб айтди», деган.

Фиръавннинг хотини ўша пайтдаги энг катта подшоҳнинг аёли эди. Емак-киймакда тўкин эди. Нимани хоҳласа, шуни қилиши мумкин эди. Қасрларда, турли

неъматлар ичида фароғатда яшашига қарамасдан кофир ва золим эрига ва қавмига қарши чиқди. Аллоҳга иймон келтирди. Аллоҳдан жаннатда уй куриб беришни сўради. Бу ҳол эса дунё ҳою ҳавасидан устун келишнинг олий мисолидир.

Мўминларнинг иккинчи мисоли Марям бинти Имрондир.

«Ва Марям Имрон қизини (мисол келтирди), у фаржини пок сақлаган эди. Биз унга Ўз руҳимиздан пуфладик ва У Роббисининг сўзларини ҳамда китобларини тасдиқ қилди ва итоаткорлардан бўлди».

Марям Имроннинг қизи Аллоҳга соф эътиқодда бўлганлар ва ўзларини ҳам соф тутганлар. Яхудийлар туҳмат қилганларидек нопок бўлмаганлар. Аллоҳ таоло Жаброил фаришта орқали ўша пок жасадга ўз руҳидан «пуф» дейиши билан Ийсо алайҳиссаломни ато қилган.

«Оишанинг бошқа аёллардан устунлиги сарийднинг бошқа таомлардан устунлигига ўхшайдир».

Энди Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари Оиша онамизнинг фазллари ҳақида сўз кетмоқда. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишининг бошқа аёллардан фазлларини «сарийд» деб номланадиган таомнинг ўша вақтдаги бошқа таомлардан устунлигига ўхшатмоқдалар.

Ўша пайтда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ва саҳобаи киромлар яшаб турган жамиятнинг шароити ва таомилига кўра сарийд бошқа таомлардан афзал таом ҳисобланар эди.

Худди шунга ўхшаш Оиша онамиз ҳам бошқа аёллардан афзал эдилар.

Бу мақомга дунёда ким сазовор бўлибди?!

Бу мақомга дунёда фақат Оиша онамиз розияллоҳу анҳо сазовор бўлдилар.

Термизий ва Бухорий Амр ибн Осс розияллоху анхудан ривоят қилади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам мени Зоти Салосил аскарига бошлиқ қилдилар. Қайтиб келганда:

«Эй Аллоҳнинг Расули, одамларнинг қайсиси сиз учун энг маҳбубдир?» дедим.

«Оиша», дедилар.

«Эркаклардан-чи?» дедим.

«Унинг отаси», дедилар.

«Сўнгра ким?» дедим.

«Сўнгра Умар», дедилар ва бир неча одамларни санадилар. Бас, мени охирларида қилиб қўймасинлар, деб сукут сақладим».

Аллоҳнинг Расули учун одамларнинг қайсиси энг маҳбуб экан?

Аллоҳнинг Расули учун одамлар ичида Оиша онамиз розияллоху анҳо энг маҳбуб эканлар.

Бу мақомга дунёда ким сазовор бўлибди?

Бу мақомга дунёда Оиша онамиз розияллоху анҳо сазовор бўлибдилар.

Имом Абу Яъло «Муснад»ида Оиша онамиз розияллоху анҳудан ривоят қилади:

«Менга ҳеч бир аёлга берилмаган тўққиз нарса берилган:

– Жаброил алайҳиссалом Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам менга уйланишга амр қилинганларида сувратимни олиб тушиб, у зотга кўрсатган.

– У зот менга бикр ҳолимда уйланганлар. Мендан ўзгага бикр ҳолида уйланмаганлар.

– Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам бошлари менинг кучоғимда туриб, вафот этдилар.

– Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам мени уйимда қабрга қўйилдилар.

– Фаришталар менинг уйимни ўраб олган эди. У зотга

мен чойшабларида турганимда вахий нозил бўлар эди. У зот мени жасадларидан узоқлаштирмас эдилар.

– Мен у зотнинг халифалари ва сиддиқларининг кизиман.

– Менинг узрим осмондан нозил бўлган.

– Мен покнинг ҳузурида пок яратилганман.

– Менга мағфират ва карамли ризқ ваъда қилинган».

Имом Қуртубий ўз тафсирларида Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг камолот сифатлари ҳақида сўз юритар эканлар, жумладан, қуйидагиларни айтган:

«Баъзи аҳли таҳқиқлар айтурлар:

«Юсуф алайҳиссалом фаҳш ишда туҳмат қилинганда Аллоҳ у кишини бешикдаги гўдак тили ила оқлади.

Марям фоҳишаликда туҳмат қилинганда Аллоҳ у кишини ўғиллари Ийсо алайҳиссаломнинг тили ила оқлади.

Оиша фаҳш ишда туҳмат қилинганда Аллоҳ у кишини Қуръон ила оқлади. Аллоҳ у киши учун гўдакнинг оқлашини ёки набийнинг оқлашини раво кўрмади. Аллоҳ у кишини туҳматдан Ўз каломи ила оқлади».

Дунёда кимни Аллоҳ таоло туҳматдан Ўз каломи ила оқлабди?

Аллоҳ таоло дунёда фақат Оиша онамиз розияллоҳу анҳони туҳматдан Ўз каломи ила оқлаган.

ДОРУЛ БАҚОГА

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ўн саккиз ёшларида ажраб қолган Оиша онамиз розияллоҳу анҳо у зотдан кейин яна қарийб ярим аср умр кўрдилар. У киши бу муборақ умрлари давомида бутун Ислом олами диққат марказида мўминларнинг оналари бўлиб ҳаёт кечирдилар. Оиша онамиз розияллоҳу анҳо доимий равишда илм, фатво, тақво, зуҳд, тарбия, одоб, шеър ва бошқа

фазилатлар маркази бўлиб турдилар.

Ҳижрий эллик саккизинчи сананинг Рамазон ойида Оиша онамиз розияллоҳу анҳо бемор бўлдилар. Бу улуғ зот беморлик чоғларида ўзларини Бакийъ қабристониغا Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошқа азвожи мутохҳаралари дафн қилинган жойга дафн қилишларини васият қилдилар.

Рамазондан ўн саккиз кун ўтганда, душанбадан сешанбага ўтар кечаси Оиша онамиз розияллоҳу анҳо дорул фанодан дорул бақога риҳлат қилдилар.

У киши ўша кечаси витр намозидан кейин дафн қилиндилар. Жанозага жуда кўп одам келди. Ўша кечадаги каби Мадинаи Мунавварада кўп одам йиғилмаган эди.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг жанозаларини буюк саҳобий Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу ўқидилар. У кишининг қабрларига маҳрамларидан: Абдуллоҳ ибн Зубайр, Урва ибн Зубайр, Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абдурроҳман ибн Абу Бакр, Абдуллоҳ ибн Абдурроҳман ибн Абу Бакр ва бошқалар тушдилар. Ўша пайтда Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг ёшлари олтмиш олтида эди.

Аллоҳ таоло Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل سودة بنت زمعة رضي الله عنها

САВДА БИНТИ ЗАМЪА РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

I

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга янги пайғамбарлик келган пайти. Маккаи Мукаррамада ҳамма ана шу ҳодиса ҳақида гапирмоқда. Асосан жоҳилият

одамлари бу ишга душманлик руҳида бўлмоқдалар. Янги мусулмон бўлганларни ота-боболари динини тарк этиб муртад бўлганликда айбламоқда. Улар оз сонли янги мусулмонларни аввал оғзаки айблаган бўлсалар ҳам, кейинчалик азоб-укубатларга дучор қилишни бошлашди.

Ўша пайтда бирор кишини мусулмон бўлиши қийин эди. Ким Исломни қабул қилса ҳам ҳаммадан беркитар эди.

Мусулмонлар қанчалик сабр қилсалар, мушриклар уларга бўлган тазйиқни шунчалик орттириб бораверишди. Бора-бора ҳимоячиси бўлмаган, заифҳол мусулмонларнинг дину диёнати, ҳаёти таҳдид остида қолди.

Ана шундоқ оғир бир ҳолатда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша саҳобаларига:

«Агар Ҳабашистон ерига чиқсангиз, яхши бўларди. У ерда бир подшоҳ бор, унинг олдида бировга зулм қилинмайди. У ер садокат еридир. Аллоҳ ҳозирги ҳолатни энгиллаштириб қолса ажаб эрмас», дедилар.

Шунда бир гуруҳ мусулмон Ҳабашистон ерига хижратга отланишди. Бу хижрат Исломдаги биринчи хижрат эди. Биринчи муҳожирлар ўн тўрт киши бўлиб, уларнинг ўнтаси эркак, тўрттаси аёл эди.

Уларнинг ичида Усмон ибн Аффон ва у кишининг аёллари — Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кизлари Руқайя розияллоҳу анҳо ҳам бор эди.

Муҳожирларга Усмон ибн Мазъун розияллоҳу анҳу амир эди. Кейинчалик Жаъфар ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу раҳбарлигида яна бир гуруҳ саҳобалар Ҳабашистонга хижрат қилишди. Шундоқ қилиб, у ердаги муҳожир мусулмонларнинг адади саксон уч кишига етди.

Ўша иккинчи гуруҳ ичида Бани Омир уруғидан саккиз киши бор эди. Ўша пайтда бир уруғдан бирйўла саккиз киши Аллоҳ таолонинг йўлида хижрат қилиши мисли кўрилмаган ҳол эди. Бунинг устига ўша саккиз кишидан

учтасининг хотини ҳам ўзи билан бирга эди.

Мазкур саккиз муҳожир ичида Молик ибн Замъа Омирий, Сакрон ибн Амр Омирий, Сулайт ибн Амр Омирий, Ҳотиб ибн Амр Омирий ва Абдуллоҳ ибн Амр Омирий бор эди. Бани омирлик аёллардан эса Умму Кулсум бинти Суҳайл Омирия, Амра бинти ал-Вукдон Омирия ва бизнинг қаҳрамонимиз Савда бинти Замъа ибн Қайс ибн Абдуш Шамс ибн Абду Вадд ибн Назр ибн Молик ибн Ҳасал ибн Омир ибн Луай ҳам бор эдилар.

У кишининг оналари Шаммус бинти Қайс эди.

Юқорида зикр қилинган муҳожирлардан Молик ибн Замъа Омирий Савда бинти Замъа розияллоҳу анҳонинг акалари, Сулайт ибн Амр Омирий, Ҳотиб ибн Амр Омирий қайиноғалари, Сакрон ибн Амр Омирий эри эди. Умуман олганда, бир оиланинг одамларидан ўн бир киши Ҳабашистон ҳижратига чиқишган эди.

Улар насиб қилганича ҳижрат машаққатларини чекиб Ҳабашистонда яшаб юрганларидан кейин Маккаи Мукаррамага қайтиб келишди.

Ушбу умумий маълумотлардан Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳонинг биринчи мусулмонлар қаторида эканликлари, Аллоҳ таолонинг дини йўлида оила аъзолари ва қариндошлари билан биргаликда жафо чекканларини англаб олиш қийин эмас.

Маккага қайтиб келганларидан кўп ўтмай Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳо туш кўрдилар. Тушларида ёнбошлаб ётсалар, устиларига ой тушибди. У киши кўрган тушларини эри Сакрон ибн Амр розияллоҳу анҳуга айтган эдилар, агар тушинг ўнгидан келса, мен кўпга қолмай ўлиб, сен бошқа эрга тегар экансан, деди.

Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳо кейинроқ яна бир туш кўрдилар. Бу туш ҳақида Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан қуйидаги ривоятни келтиради:

«Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳо Сакрон ибн Амрнинг Сухайл ибн Амрнинг акасининг хотини эди. У тушида Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам юриб келиб, унинг бўйнини босиб олганларини кўрди. Бунни эрига айтди. У бўлса:

«Агар тушинг ўнгидан келса, мен кўпга қолмай ўлиб, сен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга эрга тегар экансан», деди.

«Бўлмаган гап, биров билмасин», деди Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳо.

Кўп ўтмай Сакрон ибн Амр розияллоҳу анҳу бемор бўлиб, вафот этди.

II

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламга пайғамбарлик келганига ўн йил тўлган йили, Ислом учун ўта нозик бир пайтда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга Исломнинг биринчи кунидан буён асосий ёрдамчи бўлиб келаётган киши вафот этди.

Ҳа, Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи васалламнинг жуфти ҳалоллари, мўминларнинг оналари Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо олтмиш беш ёшларида бу дунёни тарк этдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кўнгилларини доимий равишда кўтариб турувчи, у кишига бош маслаҳатчи бўлган, биринчи бўлиб иймон келтирган ва фазилатларини санаб адоғига етиб бўлмайдиган бир улкан матонатли киши у дунёга рихлат қилдилар.

Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз уйларида етим болалари билан қолдилар. Бу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бошлиқ Ислом жамияти учун оғир жудолик эди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг

энг яқин кишилари, барча оғирликларни бирга кўтаришиб турган вазирлари, ҳар бир нарасада мос гапни топиб гапирадиган маслаҳатчилари Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳодан ажраб қолдилар. Бу йўқотиш дард устига чипқон бўлган эди. Бунинг устига уйга, қизларга қарайдиган бирор киши ҳам йўқ.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу ҳолга тушганлари ўша пайтдаги барча мусулмонларни ҳам ташвишга солган эди. Улардан ҳар бири ўз пайғамбарларидан бу мусибатни қандоқ қилиб аритиш ҳақида ўйлар эди. Айниқса, бунга ўхшаш ҳолатларни аввалдан кўриб, муолажа қилиб юрган тажрибали аёллар тезроқ чора топишга ҳаракат қилар эдилар.

Мўмина аёллар ичида аҳли солиҳлиги ва фозилалиги билан ажралиб турадиган Хавла бинти Ҳаким розияллоҳу анҳо охири чидамай бу ҳақда Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларига гап очишга журъат қилди:

«Эй Аллоҳнинг Расули, уйлансангиз бўлармиди?» деди.

«Кимга?» дедилар у зот алайҳиссалом

«Қиз хоҳлайсизми, жувонми?» деди.

«Қиз киму, жувон ким?» дедилар.

«Қиз Оиша бинти Абу Бакр, жувон Савда бинти Замъа», деди Хавла бинти Ҳаким. У гапнинг орасида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Савда бинти Замъа розияллоҳу анҳонинг эри ўлгандан кейинги қийин ҳолини ҳам эслатиб ўтди. Ана шундан кейин Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам унга:

«Уни менинг эсимга сол», дедилар.

Хавла бинти Ҳаким розияллоҳу анҳо бу гаплардан хурсанд бўлди ва Савда бинти Замъа розияллоҳу анҳонинг олдиларига борди.

«Уюунул асар» китобининг соҳиби кейин нима бўлгани ҳақида Хавла бинти Ҳаким розияллоҳу анҳонинг

ўзларидан куйидагиларни ривоят қилади:

«Мен Савда ва унинг отаси Замъанинг олдиларига бордим. Отаси катта ёшдаги киши бўлиб, уйда ўтириб қолган эди. Мен уларга:

«Аллоҳ сизларга хайр-баракани бериб қолди-ку!» дедим.

«У нима, эй Хавла?» деди Савда ҳайрон қолиб.

«Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам мени сенга совчи қилиб юбордилар!» дедим.

«Қандоқ ҳам яхши!.. Энди отамнинг олдига кириб, ўшани зикр қил», деди Савда.

Мен Савданинг отасининг олдига кирдим ва аҳли жоҳилиятнинг салом беришидан қилиб:

«Анъим сабоҳан!» дедим.

«Сен кимсан ўзи?» деди.

«Хавла бинти Ҳаким ибн Умайя ас-Сулабийман, Усмон ибн Мазъун ал-Жумҳийнинг аёлиман», дедим.

Савданинг отаси мени яхши кутиб олди. Аллоҳ хоҳлаган гапларни гапирди. У менинг қавмим илоҳларини тарк этганимни, иймонга келганимни ва Ҳабашистонга хижрат қилганимни, сўнг Маккага қайтиб келганимни билар эди. У мендан нима ишим борлигини сўраб:

«Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абдулмуттолиб қизинг Савда Уммул Асвадни сўраяпти», дедим.

«Албатта, Муҳаммад муносиб, қарамли одам. Аммо дугонанг Савда нима дейди?» деди у.

«У буни ёқтиради», дедим.

«Ундок бўлса, уни менга чақир», деди.

Мен бориб, уни чақириб келдим. У Савдага:

«Қизим, Хавла бинти Ҳакимнинг айтишича, Муҳаммад ибн Абдуллоҳ уни сенга совчи қилиб юборган эмиш. У муносиб, қарамли одам. Мен сени унга завжаликка берсам, розимисан?» деди.

«Сиз рози бўлсангиз, майли», деди Савда паст овоз

ила.

Шунда Замъа Хавлага бурилиб қаради-да:
«Муҳаммадга айт, олдимизга келсин», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам келиб, ақди никоҳ бўлди. Замъа розилигини эълон қилди. Маҳр тўрт юз дирҳам бўлди. Савда набавий хонадонга кириб, мўминларнинг оналаридан бўлди. Набийларнинг хотамига хизмат қилувчилардан бири бўлиш шарафига ноил бўлди».

Ўшанда пайғамбарликнинг ўнинчи йили, рамазон ойи эди. Савда бинти Замъа онамиз Хадийжа розияллоҳу анҳонинг вафотларидан кейин Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга хотин бўлган биринчи аёл эди.

Бу хабар Маккада тарқалганда одамлар қулоқларига ишонишмади. Улар ажабланиб, Хадийжанинг ўрнига ёши ўтиб қолган бева, унчалик кўзга ташланадиган жой ҳам йўқ Савда бўлар эканми, дейишар эди.

Бошқа тарафда эса ғалатиноқ гаплар ҳам бор эди. Савда бинти Замъа онамизнинг Абдуллоҳ исми акаси бор эди. У ҳали ҳам Қурайшнинг динида эди. Ўша пайтда сафарга кетган эди. Маккага қайтиб келса, синглиси Савда Муҳаммад солаллоҳу алайҳи васалламга эрга тегиб кетибди. Абдуллоҳ ибн Замъанинг фиғони фалакка чиқди. Қаҳру ғазаб бутун вужудини қамраб олди. У бўлиб ўтган ишга афеус қилиб, ўз бошидан ўзи тупроқ соча бошлади. Унинг учун синглиси Савданинг Муҳаммад солаллоҳу алайҳи васалламга турмушга чиқиши катта ор эди.

Кейинроқ Аллоҳ таолонинг инояти ила Исломга келган Абдуллоҳ ибн Замъа бу қилмишини эслаб:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам синглимга уйлаганларида бошимдан тупроқ сочган куним эсим йўқ экан», деб юрар эди.

III

Савда бинти Замъа онамиз розияллоху анҳо уч йилдан кўпроқ ўзлари ёлғиз Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга хотин бўлиб турдилар. У киши ўз ҳолларини ўзлари яхши билар эдилар. Ёшлари бир ерга бориб қолган эди. Шу билан бирга, эркак кишини жалб қиладиган тарафлари ҳам йўқ эди.

Савда бинти Замъа онамиз Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ўзларини Аллоҳ таолонинг дини йўлида кўрган машаққатларини тақдирлаб никоҳларига олганларини яхши билар эдилар. Бунинг устига бева қолиб, оғир аҳволга тушиб қолган эдилар. Албатта, бу омил ҳам Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг эътиборларидан четда қолмаган бўлса керак.

Савда бинти Замъа онамиз Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга тўлиқ маънодаги хотин бўлишдан кўра, уйга, қизларга қараб турадиган киши бўлишга муносиброқ эканларини яхши ҳис этар эдилар. Бу ва бунга ўхшаш омиллар кўп эди. Аммо Савда бинти Замъа онамиз учун Муҳаммад солаллоху алайҳи васалламнинг хотинлари деган номнинг ва у зотнинг яқинларидан бўлишнинг ўзи катта саодат эди.

Имом Заҳабий васф қилишларича, Савда бинти Замъа онамиз саййида, жалила ва шарифа бўлиш билан бирга, катта жуссали ҳам эдилар. У кишининг кичик Фотимага қарашда, уй ишларига уринишда ўнғайсизланишларини кўриб, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам табассум қилиб қўяр эдилар.

Савда бинти Замъа онамиз уйда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам билан бирга қолганларида Ҳабашистонда кўрганларини гапиришни яхши кўрар эдилар. Чунки Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам қизлари Руқайя розияллоху анҳо эри Усмон ибн Аффон розияллоху анҳо билан бирга ўша пайтда Ҳабашистонда эдилар. Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам уларни

эслашни ва улар ҳақида тинглашни ёқтирар эдилар.

Вақти соати келиб, Руқайя розияллоху анҳо ҳам Ҳабашистон ҳижратидан қайтиб келдилар. Сингиллари у кишининг қаршиларига йиғлаб чикдилар. Оналари Ҳадийжа бинти Хувайлид розияллоху анҳони эсладилар. Узоқ сафардан қайтган Руқайя розияллоху анҳони оналари ўрнида Савда бинти Замъа онамиз розияллоху анҳо кутиб олдилар. У киши барча имконларини ишга солиб, уйдаги камчиликни тўлдиришга ҳаракат қилар эдилар.

IV

Аллоҳ таолонинг изни ила Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳижрат қилганларида Савда бинти Замъа онамиз ҳам у зотнинг ортларидан қизларни олиб, ҳижрат қилдилар. У киши бу ерда ҳам Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг хонадонларини бошқариб турдилар.

Бадр жангги мусулмонларнинг буюк ғалабаси ила тугади. Бадрда асирга тушган мушриклар ичида Савда бинти Замъа онамизнинг қариндоши Суҳайл ибн Амр Омирий ҳам бор эди.

Уни Молик ибн Дахшам асирга олган эди. Музаффар Ислом лашкари Мадинаи Мунавварага қайта бошлади. Улар Мадинага яқинлашиб қолганида Суҳайл ибн Амр Молик ибн Дахшамга:

«Қўйиб тур, қазои ҳожат қилиб олай», деди.

Молик уни қўйвориб, қараб турган эди.

«Уяламан, нарироқ бориб тур», деди.

Молик нари кетди. Суҳайл четга ўтиб, қўлини бўшатди ва жуфтакни ростлади. Унинг қочганини билган Молик ибн Дахшам одамлардан ёрдам сўраб қичқирди. Ҳамма Суҳайлни излашга тушди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳам уни ахтара бошладилар ва:

«Ким уни топса, қатл қилсин», дедилар.

Ҳамма уловларига миниб олиб, уни қидиришда давом этди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг изига тушиб қолдилар. Ортидан бориб, дарахтлар орасида яшириниб турганини кўрдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг олдида борганларида у қимир этмай турар эди. У ўзини бутунлай йўқотиб қўйган эди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Суҳайлни тутдилар ва қайтариб олиб келдилар. У зотнинг амрлари ила одамлар унинг қўлларини бўйнига боғлаб, ўзини Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг уловларига тиркаб қўйдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаларнинг олдида ўзларининг машҳур туялари Қасвони миниб борар эдилар. Қўллари бўйнига боғланган Суҳайл ибн Амр у туянинг ортидан юриб келарди. Уни асирга олган Молик ибн Дахшам эса, бўлган ходисани байтга солиб айтиб келар эди. Шу ҳолда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бошлиқ мусулмонлар ўзларига нусрат берган Аллоҳ таолога ҳамдлар айтиб шаҳарга кириб келишди.

Ўша пайтда Савда бинти Замъа онамиз бир тўп аёл билан ўғиллари: Авф ва Муъаввизга аза очган Аффа розияллоҳу анҳога таъзия билдиргани кетган эдилар. Ўша ерга мусулмонлар асирларни олиб келганлари ҳақида хабар етди.

Савда бинти Замъа онамиз ўз уйлари томон шошилдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам келганларида кутиб қолмасликлари керак эди. У киши кириб борсалар, хужрада қўллари бошига боғланган Суҳайл ибн Амр турибди. Савда бинти Замъа онамиз уни бу ҳолда кўриб ўзлари сезмаган ҳолда:

«Ҳа, Абу Язид, ўзингиз таслим бўлдиларингми? Қўлларингизни тутиб бердиларингми? Бундан кўра, ўлганларинг яхши эмасмиди?» дедилар.

У кишини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг овозлари чўчитиб юборди:

«Эй Савда, Роббингга ва Унинг Расулига қарши тарғибот қиляпсанми?» дедилар.

Савда бинти Замъа онамиз уялиб кетдилар ва ўзларига хос соддалик билан:

«Эй Аллоҳнинг Расули, Абу Язидни қўли бўйнига боғлиқ ҳолда кўриб, ўзимни тута олмай, шундоқ дебман», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишининг бу гапларидан табассум қилдилар ва асирларга яхшилик бўлиши ҳақида ваъда бердилар. У зот Савда бинти Замъа онамизнинг узрларини қабул қилдилар. Чунки у зот Савда бинти Замъа онамизнинг мақсади бошқа эканини яхши билар эдилар.

Ўшандан кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Асирларга яхшилик қилинглар», дедилар.

Бу гапни эшитган мусулмонлар ўз таомини асирга берадиган бўлдилар.

Савда бинти Замъа онамизнинг ўз қариндошларига соддалик ила қилган меҳрибонликлари ҳаммага фойда келтирадиган шаръий қоида амалга киришига сабаб бўлди.

V

Рамазони муборақда Бадрда эришилган ғалаба мусулмонлар учун тарихий аҳамиятга эга эди. Ўша шонли ғалабадан кейин мусулмонлар жамияти тарих саҳнасига катта куч сифатида чикди. Улар ким бизни йўқ қилиб юборишга ҳаракат қиларкин, деб хавф-хатар остида яшаш босқичидан эсон-омон ўтдилар.

Бир оз хотиржам бўлган Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам ўзлари ҳақида ўйлаш фурсатини топдилар.

Ана шунда Абу Бакр розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб, бундан уч йил аввал олдин Маккада тузилган оилаларини эсларига солдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамиз билан бирга яшашга қарор қилдилар.

Маълум муддат бирга яшаб, ўзига яраша бир-бирларига ўрганиб қолган кишилар ичига ёш, шўх ва бир оз топқирроқ қиз—Оиша розияллоҳу анҳо кириб келган эдилар. Савда бинти Замъа онамиз янги келинни жуда яхши кутиб олдилар. Шу дамларда у кишининг ҳазил-мutoйибага усталиклари ва соддаликлари ҳам иш берди.

Савда бинти Замъа онамиз авваллари ҳам кези келганда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кулдириб турар эдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга у кишининг бу сифатлари маъқул келар эди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳонинг ҳазил-мutoйибаларига ўзига яраша лутф ила муомала қилар эдилар.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобакот» номли машҳур китобида бу борада қуйидаги ривоятни келтирадилар:

«Савда розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга:

«Эй Аллоҳнинг Расули, кеча ортингизда намоз ўқидим. Шунчалар рукуъ қилдингизки, қон оқиб кетмасин, деб бурнимни ушлаб турдим», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кулдилар. У аҳёнда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кулдириб турар эди».

Савда бинти Замъа онамиз хонадонга Оиша розияллоҳу анҳо кириб келганларидан кейин ҳам ана ўша ҳазил-мutoйиба руҳини ушлаб турдилар. Бу ўз навбатида оилада ўзаро алоқаларни доимо яхши тутиб туришга ҳам керак эди.

Имом Насайй ва бошқа муҳаддислар Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қилишади:

«Бир куни Савда бизникига зиёратга келди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мен билан унинг ўртамизда ўтирдилар. У зот бир оёқларни менинг қўйнимга, иккинчи оёқларини унинг қўйнига ташлаб ўтирар эдилар. Мен ҳарийра пишириб келдим ва Савдага:

«Егин», дедим.

У кўнмади.

«Агар емасанг, юзингга суртаман», дедим.

У яна кўнмади. Мен лагандан бир оз нарсани олдимда унинг юзига суртдим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кулдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам оёқларини унинг қўйнидан олдилар. Унга мендан ўч олишга шароит яратдилар ва:

«Сен ҳам унинг юзига сурт!» дедилар.

У лагандан бир оз нарса олиб менинг юзимга суртди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кулар эдилар».

VI

Нубувват хонадонига бирин-кетин бошқа оналаримиз ҳам кириб кела бошлашди. Уларнинг ҳар бирлари ўзларига яраша бир олам эдилар, десак, муболаға қилмаган бўламиз. Хонадон кенгайиши, унга турли авсофларга эга хонимларнинг кириб келишлари Савда бинти Замъа онамизнинг аввалги ўринларини бошқачага айлантирмади. У киши ўз ўринларини йўқотмасдан ҳар кимга ўзига яраша муомала қилиб боравердилар. Бўладиган муомалаларнинг ичида ҳазил-мутуйибалари ҳам ўз ўрнини йўқотмади.

«Тарихи Тобарий», «Исоба» ва «Усудул Ғоба» китобларида Ҳафса онамизнинг озод қилган чўрилари Хулайса розияллоҳу анҳодан қуйидаги қисса келтирилади:

«Оиша ва Ҳафса розияллоҳу анҳумо гаплашиб ўтирган

эдилар. Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг завжалари Савда келиб қолди. Ҳалиги иккови бир-бирларига:

«Савдани қара, қандоқ ҳам чиройли ҳолда! Бир шу холини бузмаймизми?!» дейишди.

Савда уларнинг ичида ҳоли яхшиси эди. У тоифий тери ишлатар эди. У икковининг олдиларига яқинлашганда ҳазилни бошлашди:

«Эй Савда, хабаринг бўлмадими?!» дейишди.

«Нима эди, Аллоҳ раҳмингизни егурлар?» деди у соддалик ила ажабланиб.

«Ғилай Дажжол чиқди!» дейишди иккови.

Савда кўрқиб кетиб, ўт ёқадиган бир хонага беркиниб олди. Иккови роса кулишди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам келиб, Ҳафса билан Оишага:

«Икковингизга нима бўлди?» дедилар.

Улар Савда билан бўлган ҳодисани гапириб беришди. У зот уни излаб топдилар. У Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга:

«Эй Аллоҳнинг Расули, ғилай Дажжол чиқдими?!» деди.

«Йўқ. Чикқанга ўхшайди», дедилар.

У устидан ўргамчак инларини қоқиб, чиқиб келди».

Ана шу билан хонадонда бир муддат хушҳоллик ҳолати ҳукм суриб турди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг ўзлари ҳам ҳазил-мутуйиба қилиб турар эдилар.

Савда бинти Замъа онамиз розияллоху анҳонинг ҳазил мутуйибага мойилликлари машҳур бўлса ҳам кези келганда жиддий бўлишни ҳам ўринлатар эдилар.

Имом Бухорий ва Муслимлар Оиша розияллоху анҳудан ривоят қиладилар:

«Савда бинти Замъа кечаси ташқарига чиқди. Бас, уни Умар кўриб таниди ва:

«Аллоҳга қасамки, сен, эй Савда, бизга махфий

қолмассан», деди.

У Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг олдиларига қайтиб келди. У зот менинг хужрамда ўтириб, кечки таомни тановул қилаётган эдилар. Бас, (Савда) у зотга ҳалиги гапни зикр қилди. У зотнинг қўлларида гўштли суяк турган эди. Шунда у зотга (оят) нозил қилинди. У зотдан (ваҳий ҳолати) кўтарилганда:

«Батаҳқиқ, сизларга ҳожатларингиз учун чиқишингизга изн берилди», дедилар».

Савда бинти Замъа онамиз кечаси ҳожат учун ташқарига чиққан эдилар. У киши, аввал ҳам айтиб ўтилганидек, катта жуссали, семиз ва секин ҳаракат қилувчи эдилар. Ҳазрати Умар розияллоху анҳу кечаси бўлса ҳам Савда онамизни дарҳол таниди. Умар розияллоху анҳу ўта эҳтиёткор киши эди. Айниқса, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг оилаларига жуда ҳам эҳтиёт бўлар эди. Кейинчалик ҳижоб оятининг тушишига ҳам Умар розияллоху анҳунинг таклифлари сабаб бўлган. Умар розияллоху анҳу мўъминларнинг оналарини ҳам тергаб турар эди. Савда онамизни ташқарида юрганларини кўриб, яна тергашни бошлади.

«Аллоҳга қасамки, эй Савда, бизга махфий қолмассан!» дедилар.

Бу гап қўпол қилиб айтадиган бўлсак, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг хотини бўла туриб, кечаси кўчада нима қилиб юрибсан, деган маънодаги гап эди. Бу гап Савда онамизга оғир ботди. У киши ўйнаб эмас, ҳожат учун чиққан эдилар.

Ўша пайтда у зот Оиша онамиз розияллоху анҳунинг хужрасида кечки таом еб ўтирар эдилар. Савда онамиз ўша ерга кириб бордилар ва бўлиб ўтган гапни зикр қилиб, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламга шикоят қилдилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг

қўлларида гўштли суяк бор эди. Ана шу ҳолда у зотга ваҳий нозил бўлди.

Одатда ваҳий нозил бўлганда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг нафас олишлари тезлашиб, терлаб, ғалати бир ҳолатга тушиб қолар, ёнларидаги киши у зотга ваҳий тушганини очиқ-ойдин билар эди. Оиша ва Савда оналаримиз ҳам ўша пайт Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга ваҳий тушаётганини билиб, жим қолишди.

Кейин Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳоллари асл ҳолатига қайтди. Ваҳий тушиб бўлгани билинди. Энди Савда онамиз билан Умар розияллоҳу анҳунинг ораларидаги тортишувли масала ҳал бўлиши керак эди. Ваҳий тушиб бўлиши билан Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Батаҳқиқ, сизларга ҳожатларингиз учун чиқишингизга изн берилди», дедилар.

Бу ҳодиса Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳонинг фазллари кўрсатади.

VII

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сафарни ирода қилсалар, хотинлари орасида қуръа ташлар эдилар. Қайси бирларининг қуръаси чиқса, ўша аёлларини ўзлари билан бирга олиб чиқардилар. Ана ўша тартиб билан бўлса керак, Савда бинти Замъа онамиз Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга Хайбар ғазотида иштирок этганлар.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобақот» китобида зикр қилишларича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўлжадан Савда бинти Замъа онамизга саксон васак хурмо ва йигирма васак арпа ажратган эканлар.

Аммо вақт ўтиб бориши билан Савда бинти Замъа

онамиз ўзларида қарилик аломатларини яна ҳам кўпроқ сезиб борар эдилар. Бунинг устига Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Савда онамизни талоқ қилар эмишлар, деган гап ҳам тарқалди. Савда онамиз учун мана шу гап катта мусибат бўлди. У киши Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаси бўлишни ўзларининг энг буюк бахти деб билар эдилар. Савда онамиз нима қилиб бўлса ҳам Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга бўлишга чора ахтара бошладилар.

Абу Довуд, Аҳмад ва Бухорий Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам тақсимда, олдимизда қолишларида бизнинг баъзимизни баъзимиздан устун кўрмас эдилар. Ҳаммамизнинг олдимизга кириб айланиб чиқмаган кунлари оз бўлар эди. Тегмасалар ҳам ҳар бир аёлнинг ёнига кириб чиқар, навбат куни келганнинг олдида ётиб қолар эдилар. Савда онамиз ёши катта бўлиб қолганда ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ундан ажралишларидан кўрққанда:

«Эй Аллоҳнинг Расули, менинг куним Оишага бўлсин», деди. Биз мана шу ва шунга ўхшаганлар ҳақида Аллоҳ таоло:

«Агар аёл киши ўз эридан нафрат ва юз ўгириш содир бўлишидан кўркса, икковлари ўзаро сулҳга келишишларида гуноҳ йўқ»ни нозил қилган дер эдик».

3084- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ امْرَأَةً

أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَكُونَ فِي مَسَلَاخِهَا مِنْ سَوْدَةَ لَمَّا كَبُرَتْ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ جَعَلْتُ يَوْمِي مِنْكَ لِعَائِشَةَ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ يَوْمَيْنِ يَوْمَهَا وَيَوْمَ سَوْدَةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ.

3084. *Оиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:*

«Мен Савдадан бошқа тутими ва сийратида ўзимга ёқадиган унга ўхшаш аёлни кўрмадим. У ёши катта бўлганда:

«Эй Аллоҳнинг Расули, сиздаги ҳақим бор кунимни Оишага бердим», деди.

Бас, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Оишага икки кун – ўз кунини ва Савданинг кунини тақсим қилар эдилар».

Икки Шайх ривоят қилишган.

Аввал ҳам бир неча бор такрорлаганимиздек, оналаримизнинг баъзиларининг ёши Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ёшларидан катта эди. Жумладан, Савда онамизнинг ҳам.

Ёшлари ўтиб қолганда у киши мазкур ҳолатлар Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам учун ҳам қийинчилик туғдириб, мени ёқтирмай қолмасинлар, деб ўз кунларини у зотнинг энг ёш ва маҳбуб аёллари Оиша онамизга ҳадя этганлар. Шунинг учун ҳам Оиша онамиз Савда онамизни яхши кўрар ва тутимда, сийратда ўша кишига ўхшашни хоҳлар эдилар.

Албатта, аёл киши учун бундоқ фидокорликни амалга ошириш катта жасорат. Бу ишни фақат Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг яқинларида туришни ўзига бахт деб билган аёлгина қилиши мумкин. Савда онамиз бу масалада Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга мурожаат қилганларида:

«Мен сизнинг завжаларингиз қаторида қайта тирилишимни хоҳлайман», деганлар.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам у кишининг бу илтимосини қондирганлар.

VIII

Савда бинти Замъа онамиз кўп чиройли ва ҳамида фазилатлар эгаси бўлганлар. Ҳадис, сийрат ва тарих китобларимизда мазкур олиймақом сифатлар ҳақида кўплаб маълумотлар келтирилган. Биз улардан баъзиларини зикр қиламиз.

Имом Бухорий Оиша розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Муздалифага тушдик. Савда Набий соллаллоху алайҳи васалламдан одамларнинг издиҳом бўлишларидан олдин у ердан жўнаб кетишга изн сўради. У жуда секин ҳаракат қиладиган аёл эди. У зот унга изн бердилар. У одамларнинг издиҳом бўлишидан олдин тушиб кетди. Биз тонг отгунча турдик. Ундан кейин тушдик. Мен ҳам Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламдан Савда изн сўрагандек изн сўраганимда яхши бўлар экан».

Бу ерда Савда бинти Замъа онамизнинг бир йўла иккита фазли намоён бўлмоқда. Биринчиси, аёл кишиларга ҳаж пайтида узр учун Муздалифадан тонг отмай туриб Минога тушиб кетишларига изн бериш шариатга кириб қолишига сабаб бўлганлари. Ўша Савда бинти Замъа онамиз Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламдан сўраган изнга биноан, ҳозиргача аёлларга, бемор, қари ва ожиз кишиларга Муздалифадан тонг отмасдан аввал тушиб кетишга рухсат берилади.

Иккинчиси, ўша пайтдаги вазиятни яхши англаб тасарруф қилганлари. Ҳатто Оиша онамиз кейинги вақтларда ҳам Савда бинти Замъа онамизнинг мазкур ишларига ҳавас қилиб юрар эканлар.

Имом Аҳмад Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам видолашув ҳажида ўз аёлларига:

«Мана шу, бўйраларнинг зоҳир бўлишидир», дедилар.

Савда: «Бундан сўнг ҳеч қачон ҳаж қилмайман», дер

эди.

Бошқа бир ривоятда айтилишича:

«Уларнинг ҳаммалари ҳаж қилар эдилар. Фақат Зайнаб бинти Жаҳш ва Савда бинти Замъа қилмас эдилар. Иккови, Аллоҳга қасамки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан буни эшитганимиздан кейин бизни улов ҳаракатга солмас», дер эдилар».

«Савда: «Ҳаж қилдим. Умра қилдим. Энди Аллоҳ азза ва жалла менга амр қилганидек, уйимда виқор билан ўтираман», дер эди».

Савда бинти Замъа онамиз жуда ҳам сахий зот эдилар. У кишининг кўлига тушган мол туриб қолмас эди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Муҳаммад ибн Сирийн розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Умар ибн Хаттоб Савда бинти Замъа онамизга бир хуржун дирҳам юборди. У ҳалиги нарсани кўриб:

«Бу нима?» деди.

«Дирҳамлар», дейишди.

«Хуржунда-я?! Хурмо каби-я!? Эй жория, менга тобоқни келтир!» деди ва уларни тарқатиб юборди.

Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳо Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан ҳадиси шарифларни ҳам ривоят қилганлар. Катта ҳадис китобларида у кишининг бешта ҳадислари борлигини уламоларимиз зикр қилишган.

Савда бинти Замъа онамиз розияллоҳу анҳо ҳазрати Умар розияллоҳу анҳунинг хилофатлари охирида саксон ёшдан ўтганларида вафот этдилар. Аллоҳ таоло у кишидан рози бўлсин! Омин!

فضل حفصة بنت عمر رضي الله عنها

**ҲАФСА БИНТИ УМАР РОЗИЯЛЛОҲУ
АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ**

Ҳафса бинти Умар розияллоҳу анҳо қандай хонадондан эканликларини таърифлаб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак. У кишининг оталари иккинчи халифа Умар ибн Ҳаттоб розияллоҳу анҳудир. Оналари эса Зайнаб бинти Мазъун ҳам машҳур хонадондан бўлиб, саҳобий Усмон ибн Мазъун розияллоҳу анҳунинг синглисидир.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи қилган ривоятда ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу:

«Ҳафса Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг пайғамбар этиб юборилишларидан беш йил олдин, Қурайш Байтни қураётган пайтда туғилган», деган.

Бундан Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга ваҳий кела бошлаганда Ҳафса бинти Умар розияллоҳу анҳо беш ёшли қизча экани маълум бўлади.

Ҳафса эс-ҳушини таниганидан бошлаб, исломий муҳитда ўсди. Умар розияллоҳу анҳу Исломга келганларидан кейин у кишининг уйлари Маккадаги дин таянчларидан бирига айланган эди. У кишининг тоғаси Мазъун болалари ҳам Ислом фидокорларидан эди. Ҳафсанинг аммалари Фотима бинти Ҳаттоб ва у кишининг эри Саъид ибн Зайд мусулмонликни дастлаб қабул қилган кишилардан эдилар.

ОИЛА ҚУРИШ ВА ҲИЖРАТ

Ҳафса бинти Умар розияллоҳу анҳо ана ўшандок исломий шароитда тақводор ва фидокор бўлиб ўсди. У киши оила қуриш ёшига етганида Хунайс ибн Ҳузофа ас-Саҳмийга турмушга чиқди. У кишининг турмуш ўртоқлари ҳам Исломга аввал кирганлардан эди. Янги оила ўша пайтда Ислом асосида қурилган нодир оилалардан бири бўлиб, бахтиёр ҳаёт кечириш ниятида эдилар.

Аммо дин душманлари бунга йўл қўймадилар.

Мушрикларнинг тазйиқларидан қочиб, Хунайс ибн Ҳузофа ас-Саҳмий Ҳабашистонга ҳижрат қилишга мажбур бўлдилар. У ерда бошқа муҳожирлар билан маълум муддат турганидан кейин яна Маккага қайтиб келди.

Мушрикларнинг тазйиқи тобора кучайди. Мадинага ҳижрат қилишга изн бўлганда Ҳафса бинти Умар ҳам эри Хунайс ибн Ҳузофа ас-Саҳмий билан бирга ҳижрат қилишди. Улар Мадинада Рифоа ибн Абдул Мунзирникида яшадилар.

Ҳижратнинг иккинчи йили Хунайс ибн Ҳузофа ас-Саҳмий Бадр жангида иштирок этди. У киши баҳодирлардан эди. Унинг кучли зарбаларидан кўрққан душманлар ундан қутулиш йўллари ахтаришди. Душманнинг кўпчилик бўлиб қилган ҳужумлари оқибатида Хунайс кўп жароҳат олди, танасидан тинмай қон оқди.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам жанг тамом бўлганидан кейин ҳам Бадрда уч кун турдилар. Бу вақтда Хунайснинг жароҳати бироз битиб, қон тўхтади.

Кейин Мадинага қайтишди. Ҳафса бинти Умар ҳам кўпчилик қатори музаффар Ислом лашкари жангчиси бўлган эри Хунайсни ғалаба билан табриклаб, кутиб олди. Аммо Хунайс ибн Ҳузофа ас-Саҳмий розияллоҳу анҳу мазкур жароҳати туфайли вафот этдилар.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу хабардан кўп маҳзун бўлдилар ва ўзлари жанозани ўкиб, шаҳидни Бакийъга, Усмон ибн Мазъун розияллоҳу анҳунинг ёнига дафн этишни амр қилдилар.

Шундоқ қилиб, Ҳафса бинти Умар розияллоҳу анҳо тул қолди.

ЭНГ УЛУҒ КУЁВ

Ўша вақтларда эр томон уйланиш учун аёл излар эди.

Аёл томондан аввал гап чиқиши уят ҳисобланар эди. Аммо кизи бева қолган Умар ибн Хаттоб янгича йўл қўллашга ўтдилар. У киши ўзлари Ҳафсага муносиб киши ахтара бошладилар.

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу узоқ ўйладилар. Ўша пайтда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кизлари, Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳунинг завжалари Руқайя розияллоҳу анҳо ҳам вафот этган эди.

Бир куни Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳунинг олдига Умар ибн Хаттоб келиб, салом бердилар. Икковлари бир оз гаплашиб ўтиришди. Умар розияллоҳу анҳу ҳазрати Усмон ибн Аффоннинг маҳзунликларини кўтариш мақсадида:

«Агар истасанг, Ҳафсани сенга никоҳлаб берай», дедилар.

Аммо Усмон ибн Аффоннинг ҳали дардлари аригани йўқ эди. У кишининг кўнглига қил сиғмас эди. Шундоқ бўлса ҳам кадрдон дўстини кўнгли учун:

«Бир ўйлаб кўрарман», деб қўйдилар.

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу анча кутдилар. Аммо Усмон ибн Аффондан ҳеч гап чикмади. Бир куни учрашиб қолганларида эса, «ҳозирда уйланишга ҳеч рағбатим йўқ», деди.

Ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу бир гап демасалар ҳам кўнгиллари бир оз ранжиди. Сўнг Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг олдиларига бориб, у кишига ҳам арз қилдилар. Аммо Абу Бакрдан чурқ этган садо чикмади. У киши ўзларини қўйгани жой топа олмай қолдилар.

Албатта, одатдагидек бундоқ пайтда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга мурожаат қилинарни. Ҳазрат Умар розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб, бўлган воқеани айтиб, Усмон ва Абу Бакр розияллоҳу анҳулардан шикоят қилгандек бўлдилар.

Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишига:

«Ҳафсага Усмондан яхши киши уйланажак, Усмон Ҳафсадан яхши кишига уйланажак», дедилар.

Имом Бухорий Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Ҳафса Хунайс ибн Ҳузофа ас-Саҳмийдан бева қолди. У Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан бўлиб, Мадинада вафот этган эди. Бас, Умар айтади:

«Ҳафсани Усмонга тақдим қилдим. У бу ишга бир назар солай, деди. Бир неча кеча кутдим. Сўнг у менга учрашиб, ҳозирги кунда уйланмай турганим маъкулга ўхшайди, деди.

Абу Бакр Сиддиққа учрадим ва, агар хоҳласанг, сенга Ҳафсани никоҳлаб бераман, дедим. Абу Бакр индамади. Ўшанда Усмондан аччиғим чиққанидан кўра кўпроқ аччиғим чиқди.

Бир неча кундан сўнг унга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам совчи бўлдилар ва мен уни у зотга никоҳлаб бердим. Сўнгра Абу Бакр менга учраб:

«Эҳтимол, Ҳафсани менга тақдим қилганингда ва мен сенга жавоб бермаганимда аччиғинг чиққан бўлса керак?», деди.

«Ҳа», дедим.

«Мени сенга жавоб беришимдан фақат Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг уни зикр қилганларини эшитганим ман қилган эди, холос. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сирларини очишим мумкин эмас эди. Агар у зот тарк қилсалар, қабул қилишим мумкин эди», деди Абу Бакр».

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳудек ҳассос инсон бева қолган қизлари Ҳафсага кўнгилдагидек аҳли фазл йўлдош ахтаришга ҳаракат қилганлари очиқ-ойдин

кўриниб турибди.

Баъзи кишилар бу ишни ор ҳисоблашади. Қизи бор одам ўз қизини бировга хотинликка қандоқ қилиб, тақдим этиши мумкин, деб ўйлашади. Қизи бор одам совчи келган чоғда ҳам ноз қилиб туриши лозим, деган фикрда бўлишади. Бу урф-одатга боғлиқ нарса бўлиб, шариатга ҳеч тааллуқи йўқ нарсадир.

Мана, ҳазрати Умар розияллоху анҳуни олиб кўрайлик. Шариатга энг қаттиқ амал қиладиган одамлардан бири, ҳасаб-насаблари, ижтимоий ҳолат, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламга яқинликлари, кишилар орасидаги ҳурмат-эътиборлари ҳавас қиларлик даражада. У кишининг қизлари Ҳафса ҳам ҳеч бир камчиликлари йўқ. Улар ҳеч бир ноз қилиб, совчи кутмай, аҳли фазл куёв ахтаришган.

Ҳазрати Усмонга, мени қизимни ол, деб илтимос қилганлар. Бир неча кун ўтиб, яна қайтиб бориб сўраганлар. Охири рад жавобини олганлар. Шунинг ўзи анчагина зарба бўлиб тушиши керак эди. Аммо Умар розияллоху анҳу бу билан кифояланмадилар. Абу Бакр Сиддиқ розияллоху анҳунинг олдиларига бориб, Ҳафсага уйланишни таклиф қилдилар. Абу Бакр розияллоху анҳу ўзларини ғалати тутдилар. «Ҳа» ҳам демадилар, «йўқ» ҳам демадилар. Индамай кетавердилар. Бу ҳолат Умар розияллоху анҳунинг аччиғларини чиқарди. Лекин кўп ўтмай энг муносиб, энг яхши, энг улуғ куёв топилди.

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ўзлари Ҳафсага уйланиш истагини билдирдилар ва уйландилар.

Ана шундан сўнг Абу Бакр розияллоху анҳу ўзларини ғалати тасарруфларининг сирини очдилар. У киши Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг Ҳафсага уйланиш ниятлари борлиги ҳақидаги гапларини эшитган эканлар. Бунини Умар розияллоху анҳуға айтолмас эдилар.

Чунки бу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг шахсий сирлари ҳисобланар эди.

НУБУВВАТ ХОНАДОНИДА

Ҳафса бинти Умар розияллоҳу анҳо нубувват хонадонига янги аъзо бўлиб келганларида у ерда Савда онамиз ва Оиша онамиз бор эдилар. Ҳафса бинти Умарнинг оталари Умар розияллоҳу анҳу у кишига тинимсиз насиҳат қилиб, Оиша онамиз билан бирор нарсда тортишмасликни тайинлар ва: «Сен қаердаю Оиша қаерда, унинг отаси қаердаю сенинг отанг қаерда», дер эдилар.

Умар розияллоҳу анҳу қизлари Ҳафсага Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳеч гап қайтармасликни тайинлагани тайинлаган эди.

Имом Аҳмад ва бошқа уламоларимиз Умар розияллоҳу анхудан қуйидагиларни ривоят қилишади:

«Биз қурайшликлар аёлларга устун келадиган қавм эдик. Мадинага келсак, уларнинг хотинлари устун келар экан. Бизнинг хотинлар ҳам уларнинг хотинларидан ўргана бошлашди. Менинг уйим Умайя ибн Зайднинг Аволийдаги ҳовлисида эди. Бир куни хотинимдан аччиғим чиққан эди, қарасам, менга гап қайтаряпти. Унинг бу ишини инкор қилсам:

«Пайғамбар алайҳиссаломнинг хотинлари ҳам у зотга гап қайтарганида, ҳатто баъзилари бир кун-ярим кун гаплашмай юрганида, мен қайтарсам нима бўпти», дейди.

Зудлик билан Ҳафсанинг олдига бориб:

«Пайғамбар алайҳиссаломга гап қайтарасанми?» деб сўрадим.

«Ҳа», деди.

«Сизлардан баъзиларингиз у зот билан бир кун-ярим кун гаплашмай ҳам юрадимиз?» десам, «Ҳа», деди.

«Ичларингизда ким шу ишни қилса, ноумид бўлибди ва ютқазибди. Ораларингизда кимингиз Расулнинг ғзаби туфайли Аллоҳнинг ғзабига учрашдан омон қолиши мумкин?! Ундоқ бўлса, ҳалокатга учрайди. Сен у зотга гап қайтармагин, бирор нарса ҳам сўрамагин, мендан сўра, сенга мол-дунё керак бўлса, мен бераман, сенинг қўшнинг чиройлироқ, Расулуллоҳга маҳбуброқ бўлиши кўнглингни бузмасин», дедим.

Ҳафса онамиз оталари Умар розияллоҳу анхунинг юқоридагига ўхшаш насиҳатларига амал қилиб, нубувват хонадонидида яхши яшай бошладилар. Аммо вақт ўтиши билан баъзи бир кутилмаган ҳолатлар ҳам чиқиб қолар эди.

Ҳафса бинти Умар онамиз кўпроқ Оиша онамиз билан чиқишар эдилар. Икковлари маслаҳат қилиб, турли ишларни амалга ҳам оширар эдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнаб бинти Жаҳш онамизга уйланганларида икковлари бирга рашк қилишди ва бирга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни Зайнаб бинти Жаҳш онамиздан узоқлаштирмоқчи бўлишди.

Имом Бухорий ривоятларида Оиша онамиз айтади:

«Пайғамбар алайҳиссалом Зайнаб бинти Жаҳш ҳузурида асал ичардилар ва у билан узоқ ўтирардилар. Ҳафса икковимиз келишиб олдик-да, кимимизнинг олдимизга у киши келсалар, асал арининг шамъини ебсизми, сиздан шамънинг ҳиди келяпти, деймиз, дедик.

Ҳафсани олдида кирган эканлар, у ҳалиги гапни айтибди. Шунда Пайғамбар алайҳиссалом: «Йўқ, мен Зайнаб бинти Жаҳшнинг олдида асал ичган эдим, энди қайтиб бу ишни қилмайман, қасам ичдим, аммо сен бу гапни ҳеч кимга айтмагин», дебдилар.»

Бу ҳодиса ва ундан келиб чиққан оқибатларни тўлиқ тушуниш, ўша пайтдаги ижтимоий ҳолатдан хабардор бўлиш учун Аҳмад ибн Ҳанбал «Муснад» китобида келтирган ривоятни кўрмоғимиз даркор.

«Ибн Аббос розияллоху анху айтади:

«Ҳазрати Умардан Аллоҳ таоло Қуръонда: «Агар икковингиз Аллоҳга тавба қилсангиз, батаҳқиқ, қалбларингиз (ҳаққа) мойил бўлур», деб айтган Пайғамбаримизнинг икки аёллари кимлар эканини сўрашга ҳарис бўлиб юрардим. Умар ҳаж қилганларида мен ҳам ҳаж қилдим. Йўлда Умар четга чиққан эди, мен ҳам четга чиқдим. У қазои ҳожат қилди. Қайтиб келувди, қўлига сув куйдим. У таҳорат қилди. Мен унга:

«Эй мўминларнинг амири, Аллоҳ таоло «Агар икковингиз Аллоҳга тавба қилсангиз» деб айтган оятида Пайғамбаримизнинг қайси аёлларини назарда тутган, деб сўрадим. У киши:

«Ажойибсан-да, Ибн Аббос, улар Ҳафса билан Оиша», дедилар-да, қиссани бошидан бошладилар.

Менинг ансорийлардан бир кўшним бор эди. Расулуллоҳнинг ҳузурларига навбат билан тушардик. Бир кун у тушарди, бир кун мен тушардим. У менга ваҳий ва бошқа хабарларни келтирарди. Мен ҳам унга шундоқ хабарларни келтирардим. Ўша кунлари Ғассон қабиласи биз билан жанг қилиш учун отларни тайёрлаётганини ўзаро гаплашиб юрардик. Кўшним бир кечаси келиб эшигимни тақиллатди ва мени чақирди. Унинг олдига чикдим. У:

«Катта иш содир бўлди», деди. Мен:

«Нима бўлди, Ғассон қабиласи келдими?» дедим. У бўлса:

«Йўқ, ундан ҳам улканроқ иш бўлди. Расулуллоҳ хотинларини талоқ қилдилар», деди.

«Ҳафса ноумид бўлибди ва ютқазибди, шундоқ бўлиб қолмасайди, деб юрган эдим», дедим.

Эрталаб бомдод намозини ўқиб, кийим-бошни кийиб, Ҳафсаникига борсам, йиғлаб ўтирган экан. Мен:

«Расулуллоҳ алайҳиссалом сизларни талоқ

қилдиларми?» дедим.

«Билмайман, анави жойда ҳаммадан ажраб олганлар», деди у.

Қора танли ғуломнинг олдига бордим-да, Умарга изн сўраб бер, дедим. У ичкарига кириб кетди. Бир оздан кейин чиқиб:

«Сени эслатсам, индамадилар», деди.

Минбар томон борсам, у ерда бир тўп одам ўтирибди, баъзилари йиғлашяпти. Бир оз ўша ерда ўтирдим. Кейин чидай олмадим-да, ғуломнинг олдига бориб, Умар учун изн сўраб кўр, дедим. У ичкарига кириб кетди. Бир оздан сўнг чиқиб:

«Сени эслатувдим, индамадилар», деди.

Чиқиб яна минбарнинг ёнида ўтирдим. Чидай олмай яна ғуломнинг ёнига бордим ва Умар учун изн сўраб кўр, дедим. У ичкарига кириб, қайтиб чиқди-да:

«Сени эслатувдим, индамадилар», деди.

Орқамга қайтиб кетаётган эдим, бирдан ғулом чакириб колди:

«Киравер, сенга изн бердилар», деди.

Кириб, Расулуллоҳга салом бердим. Бўйрага ёнбошлаб олган эканлар, ёнларига ботиб, изи тушиб қолибди.

«Хотинларингизни талоқ қилдингизми, эй Аллоҳнинг Расули?» дедим.

У киши бошларини кўтариб, менга қарадилар-да:

«Йўқ», дедилар.

«Ўзингиз биласиз, эй Аллоҳнинг Расули, биз курайшликлар аёлларга устун келадиган қавм эдик. Мадинага келсак, уларнинг хотинлари устун келар экан. Бизнинг хотинлар ҳам уларнинг хотинларидан ўргана бошлашди. Бир куни қарасам, хотиним менга гап қайтаряпти. Мен буни инкор қилсам, Пайғамбар алайҳиссаломнинг хотинлари ҳам у кишига гап қайтарганда, ҳатто баъзилари бир кун-ярим кун гаплашмай

юрганда, мен гап қайтарсам нима бўпти, деди.

Мен бу ишни ким қилса, ноумид бўлибди ва ютқазибди, дедим. Сиздан кимингиз Расулнинг ғазаби туфайли Аллоҳнинг ғазабига учрашдан омон қолиши мумкин?» дедим.

Расулуллоҳ саллоллоҳу алайҳи васаллам табассум қилдилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, мен Ҳафсанинг олдига кирдим ва унга қўшнингнинг сендан чиройлироқ ва Расулуллоҳга маҳбуброқ бўлиши кўнглингни бузмасин, деб айтдим!» дедим.

У зот яна табассум қилдилар.

«Ўтирсам майлими, эй Расулуллоҳ?» дедим.

«Ҳа», дедилар.

Ўтириб, бошимни кўтариб, уйга назар солдим ва Аллоҳга қасамки, у зотнинг ҳайбатларидан ўзга кўзга илинадиган нарса тополмадим. Сўнг:

«Эй Аллоҳнинг Расули, умматингизга дуо қилинг, ризқи кенг бўлсин. Аллоҳга ибодат қилмайдиган форс ва румликларнинг ҳам ризқи кенг-ку», дедим.

У киши туриб ўтирдилар ва:

«Эй ибн Ҳаттоб, сен шакдамисан? Улар бу дунёда ризқлари шошилишч берилган қавмлардир», дедилар.

«Гуноҳимни Аллоҳ кечиришини сўранг», дедим.

У киши хотинларидан кўрган ҳолатнинг шиддатидан бир ойгача уларнинг олдига кирмасликка қасам ичган эканлар, Аллоҳ у кишини итоб қилди».

«Эй Набий! Нима учун хотинларнинг розилигини тилаб, Аллоҳ сенга ҳалол қилган нарсани ҳаром қилурсан! Аллоҳ кечирувчи ва раҳмдилдир.

Батаҳқиқ, Аллоҳ сизларга қасамларингизни бўшатишни шариатга киритди. Ва Аллоҳ сизнинг хожангиздир ва У ўта билувчи ва ўта ҳикматлидир» оятларини нозил қилди.

Бу оятларда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга хитоб қилиниб, Аллоҳ сенга ҳалол қилган асални ўзингга ҳаром қилишинг дуруст эмас. Нима учун хотинларинг розилигини кўзлаб, Аллоҳ сенга ҳалол қилган нарсани ўзингга ҳаром қиласан, дейилмоқда.

«Аллоҳ кечирувчи ва раҳмдилдир».

Шунинг учун ҳам бандасидан ўтган нарсаларни кечиб юборади ва уларга раҳм қилади.

Ислом кишиларни кўп қасам ичишга тарғиб қилмайди. Аммо қасам ичгандан кейин уни бажаришни талаб этади. Баъзи вақтларда қасам ичилган ишни бажаргандан кўра қасамни бузган афзал бўлиб қолади. Мисол учун, биров қасам ичиб ўзига бирор ҳалол нарсани ҳаром қилган бўлса, шариат бўйича қасамни бузишга рухсат берилади.

«Батаҳқиқ, Аллоҳ сизларга қасамларингизни бўшатишни шариатга киритди».

Лекин қасамни бузгани учун «каффорот» бериши керак. Моида сурасида баён қилинганидек, қасамнинг каффороти ўнта мискинни тўйдириш ёки кийинтириш, имкони бўлса, бир қул озод қилиш билан ёки уч кун рўза тутиш билан амалга ошади.

«Ва Аллоҳ сизнинг хожангиздир ва У ўта билувчи ва ўта ҳикматлидир».

Бас, шундоқ бўлгандан кейин сиз хожангизнинг амридан чиқманг. Аллоҳ ўта билувчилик сифати ила ҳамма нарсани, жумладан, қасам масаласидаги қилмишларингизни билиб туради. У зот Ўзининг ўта ҳикматли сифати ила турли ҳукмларни, жумладан, қасамни бўшатишга оид ҳукмни жорий қилиб қўйди. Бунга Ҳафса онамиз ва Оиша онамиз розияллоҳу анҳоларнинг қилган ишлари сабаб бўлди. Бу оналаримизнинг сиртдан ноқулай бўлиб кўринган тасарруфотлари туфайли Ислом умматига қиёмат қоим бўлгунча ўқиб ва амал қилиб юриладиган Қуръон нозил бўлди. Уларнинг бу қилган ишлари туфайли

қасам ичиб қўйган одам қасамидан қайтиб, каффорот берса жоизлиги ҳақидаги енгиллик шариатга киритилди.

Юқорида зикр қилинган ҳолатларда ҳеч қандай ғайритабиийлик йўқ. Пайғамбар алайҳиссаломнинг хотинлари пок аёллар, дунёдаги энг бахтли хотинлар, мўминларнинг онаси деган юксак унвонга муносиб бўлган оналаримиздир. Уларнинг феъллари жуда ҳам улкан.

Лекин, шу билан бирга, Ислом—воқеълик дини, лой ва руҳдан бўлган инсонларга ўз таълимотларини жорий қилади. Яъни, оналаримизда ҳам бошқалардаги каби инсон табиатига хос бўлган рашк, бошқалардан кўра афзалроқ бўлишга уриниш каби туйғулар бор. Бу ҳол эса айб эмас, балки кейинчалик умматларга шариат бўлиб қоладиган ишларга сабаб бўлган.

Ўз навбатида, Пайғамбар алайҳиссалом улар билан жуда яхши муомалада бўлар эдилар. Оиша онамиз:

«У киши аёллари билан холи қолганларида энг мулойим, қарамли, серкулги ва сертабассум киши бўлардилар», деб ривоят қилганлар.

Юқоридаги оятлар нозил бўлганидан кейин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қасамларига каффорот берганлари ҳақида ривоятлар келган.

Айни чокда, қуйидаги ояти карималарда Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг хотинлари Ҳафса онамиз ва Оиша онамиз розияллоҳу анҳоларга жиддий огоҳлантириш бермоқда:

«Агар икковингиз Аллоҳга тавба қилсангиз, батаҳқиқ, қалбларингиз (ҳаққа) моил бўлур. Агар унга қарши чиқсангиз, бас, албатта, Аллоҳ унинг ёрдамчисидир ва Жаброил ҳам, солиҳ мўминлар ҳам. Ундан сўнг фаришталар унга суянчикдир.

У сизларни талоқ қилса, шоядки, Роббиси сиздан яхшироқ, муслима, мўмина, итоатли, тавбачи, ибодатли, рўзадор жувон ва қизларни ўрнингизга хотин

қилиб берса».

Бу ояти карималар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Аллоҳ таоло ҳузуридаги мақомлари қанчалик олий эканини ҳаётга йўғирилган ҳолда баён этди. Нафақат у зотнинг завжаи мутоҳҳаралари, балки бутун дунёга бу ҳақиқат Қуръони Карим орқали эълон қилинди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бир марта Ҳафса онамизни талоқ қилганлар ҳам, аммо бу иш ҳам Ҳафса онамизнинг обрўларини ортиши билан якунланган.

Имом Абу Довуд ва Насайи Умар розияллоҳу анхудан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳафсани талоқ қилдилар, сўнгра унга ражъат қилдилар (қайтдилар)».

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Ҳафса онамизга у кишини талоқ қилганларидан кейин қайтишлари Аллоҳ таолонинг амри ила бўлган. Бошқа ривоятларда зикр қилинишича, Аллоҳ таоло у зотга ваҳий юбориб:

«Ҳафсага ражъат қил, у кўп рўза тутувчи, кечаси кўп намоз ўқувчи аёлдир, у жаннатдаги хотинингдир», деган.

Албатта, Аллоҳ таоло томонидан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Ҳафса онамизнинг фойдаларига бу маънодаги амр бўлиши у кишининг фазлларига фазл қўшади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳафса онамизнинг қобилиятли ва ушлаган нарсасини узиб оладиган одатларини эътиборга олиб, ўзлари берган тарбиядан бошқа турли керакли нарсаларни бошқа одамлардан ҳам ўрганиб олишларига эътибор берар эдилар.

Абу Довуд, Аҳмад ва Ҳоким қилган ривоятда Шифо бинти Абдуллоҳ розияллоҳу анҳо айтади:

«Мен Ҳафсанинг олдида эдим. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам кириб қолдилар-да, менга:

«Мана бунга ёзишни ўргатганингдек, «намила»га дам солишни ҳам ўргатмайсанми?!» дедилар».

«Намила» – одамнинг ёнбошига чиқадиган нарса бўлиб, чумоли ўрмалаб юриб, чақаётганга ўхшайдиган хисга сабаб бўлади.

Ушбу ривоятнинг соҳибаси Шифо бинти Абдуллоҳ розияллоҳу анҳо жоҳилият даврида мазкур хасталикка дам солиб юрар экан. У киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Маккаи Мукаррамада байъат қилган. Ҳижрат қилиб, Мадинаи Мунавварага келганида:

«Эй Аллоҳнинг Расули, мен жоҳилиятда «намила»га дам солар эдим. Ҳозир уни сиздан ўтказиб олмоқчиман», деди. Сўнгра ўқий бошлади:

«Бисмиллаҳи, салту ҳаттаа яъуда мин афваҳиҳа ва лаа тазурру аҳадан. Аллоҳумма икшифил баъса, Роббан наси».

Шунда у зот:

«Шуни ўқиб, бир шохчага етти марта дам урасан, пок жойни топиб туриб, уни яхши сиркага солиб олиб, тошга ишқайсан, кейин «намила»га суртасан», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Шифо бинти Абдуллоҳ розияллоҳу анҳога:

«Мана бунга ёзишни ўргатганингдек, «намила»га дам солишни ҳам ўргатмайсанми?!» дейишларидан Ҳафса онамиз аввал Шифо бинти Абдуллоҳдан ёзишни ўрганганлари чиқади. Ўқиш-ёзишни билиш эса ўша вақтдаги энг обрўли ишлардан бири бўлган. Ўша вақтда ўқиш-ёзишни биладиганларга «комил» деган унвон берилган. Ҳафса онамиз ана ўшалардан бири бўлганлар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Шифо бинти Абдуллоҳнинг биладиган нарсасини Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо ҳам ўрганиб олишларига аҳамият беришлари ҳам Ҳафса онамизнинг бу ишга сазовор

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ишончларини қозонган аёл эканларидан хабар беради.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо Қуръони Каримни тўлиқ ёд олган ва унинг тафсирини яхши билгандилар. У кишининг бу даражага етишига биринчи устоз Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан олган дарслари сабаб бўлган эди. Ҳафса онамиз билмаган нарсаларини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан сўраб олишни малол кўрмас эдилар. Кези келганда эса ўз фикрларини билдиришдан ҳам тоймас эдилар.

Муслим, Абу Довуд ва Термизий раҳматуллоҳи алайҳим қилган ривоятда қуйидагилар айтилади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳафсанинг олдида:

«Иншааллоҳ, дарахт соҳибларидан биттаси ҳам дўзахга кирмайди», дедилар.

«Йўғ-е, эй Аллоҳнинг Расули», деди у.

У зот уни заҳр қилдилар. Шунда у:

«Аллоҳ таоло: «Сиздан унга яқинлашувчи бўлмаган ҳеч ким йўқ», деган-ку?» деди.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Аллоҳ таоло ундан кейин, «Сўнгра тақво қилганларга нажот берурмиз ва золимларни унда тиз чўккан ҳолларида қолдирурмиз», деган-ку», дедилар».

Ушбу ҳадиси шарифда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Ҳафса онамиз ораларида далил суриштириш васф қилинмоқда.

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳафсанинг олдида:

«Иншааллоҳ, дарахт соҳибларидан биттаси ҳам дўзахга кирмайди», дедилар».

«Дарахт соҳиблари» – Ҳудайбия ҳодисасида иштирок қилган саҳобаи киромлар бўлиб, улар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга дарахт остида байъат

килишган. Ўша машҳур байъатнинг номларидан бири «дарахт байъати» бўлиб қолган. У байъатда иштирок этганлар эса «дарахт соҳиблари» деб номланишади.

Аллоҳ таоло улар ҳақида Ўз каломида:

«Батаҳқиқ, Аллоҳ мўминлардан дарахт остида сенга байъат қилаётганларида рози бўлди. Бас, уларнинг қалбларидагини билди, уларга сокинликни туширди ва яқин фатҳ ила мукофотлади», деган.

Ана ўша зотлардан бирортаси ҳам дўзахга тушмасликларини Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам таъкидлаб айтганларида олдиларида Ҳафса онамиз ҳам бор экан. У киши Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу гапларини эшитишлари билан:

«Йўғ-е, эй Аллоҳнинг Расули», деди».

Қизиқ гап бўлди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бир гапни айтсалар, завжаи мутоҳҳараларидан бирлари бошқача гап қилиб турибдилар.

«У зот уни зажр қилдилар».

Ҳалиги айтган гаплари учун Ҳафса онамизга танбех бердилар. Аммо Ҳафса онамиз ҳам ўзларича кўнгилларига келган гапни айтмаган эканлар. У кишининг ҳам далиллари бор экан. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга жавобан далилни айтдилар:

«Аллоҳ таоло: «Сиздан унга яқинлашувчи бўлмаган ҳеч ким йўқ», деган-ку?» деди».

Яъни, Аллоҳ таоло Қуръони Каримда сиздан у дўзахга яқинлашувчи-кирувчи бўлмаганни йўқ деган. Бу ҳамманинг бир дўзахга кириши бор, албатта, деганидир. Шундоқ бўлгач, дарахт эгалари ҳам киришлари бор бўлади.

Шунда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳафса онамизга масаланинг ҳақиқатини англатдилар.

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Аллоҳ таоло ундан кейин: «Сўнгра тақво

қилганларга нажот берамиз ва золимларни унда тиз чўккан холларида қолдирамиз», деган-ку», дедилар».

Яъни, тақво қилганлар дўзахдан нажот топуралар. Уларнинг дўзах устидаги кўприкдан ўтишлари, юкоридаги оят юзасидан дўзахга яқинлашиш ҳисобига бўлур.

Ҳафса онамизнинг Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг муҳбуба аёли бўлишлари у кишининг яқинлари учун ҳам катта фахр манбаси эди. У кишининг оталари Умар розияллоҳу анҳунинг ўзларини қандоқ тутишларини аввал кўриб ўтдик. Ҳафса онамизнинг укалари Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳу ҳам бу яқинликдан қандоқ фойдаланганини келгуси ривоятдан ўрганамиз.

Бухорий, Муслим ва Термизий Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Тушимда кўлимда бир парча шойи борлигини кўрдим. Унга жаннатнинг қаерига ишора қилсам мени ўша ерга учириб олиб борар эди. Бас, мен уни Ҳафсага айтиб бердим. У Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга айтган экан:

«Албатта, уканг солиҳ одамдир» ёки «Абдуллоҳ солиҳ одамдир», дебдилар».

Бу ривоятда Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳунинг солиҳ одам экани Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам томонларидан таъкидланмоқда. Бу эса Абдуллоҳ ибн Умар учун фазл устига фазлдир. У киши ўзларига берилган бу баҳони Ҳафса онамиз орқали билишган. Абдуллоҳ ибн Умар ушбу гапни эшитганларидан кейин таҳажжуд намозини тарк қилмаган. Бунга ҳам Ҳафса онамиз сабаб бўлганлар.

ХАЛИФАЛАР ДАВРИДА

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳонинг Ислом оламида

тутган ўринлари у кишининг оталари Умар розияллоху анхунинг халифалик вақтларида катта аҳамият касб этди. Умар розияллоху анху Ҳафса онамизга маслаҳат солар ва у кишининг айтган гапларини қайтармас эдилар.

Умар розияллоху анхунинг Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари учун қилган биринчи ишларидан бири уларга Хайбардан келиб турадиган йиллик даромадни янгича йўлга солиш бўлди. Бунда Ҳафса онамиз ўзига хос ихтиёр қилдилар.

Ибн Умар розияллоху анхудан ривоят қилинади:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам Хайбардан чиқадиган мева-зироатнинг ярмига муомала қилдилар. Бас, у зот ҳар йили ўз завжалари(дан ҳар бири)га юз васак–саксон васак хурмо ва йигирма васак арпа берар эдилар.

Умар ишни қўлга олганда Хайбарни тақсимлади. Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг аёлларига ер ва сув ёки ҳар йили васакларни олиб туришдан бирини ихтиёр қилишга ҳақ берди.

Бас, улардан баъзилари ер ва сувни, баъзилари эса, ҳар йили васакларни олиб туришни ихтиёр қилишди. Оиша ва Ҳафса ер ва сувни ихтиёр қилганлардан эдилар».

Мадинаи Мунавварага яқин Хайбарда яҳудийлар яшашар эди. Уларнинг хиёнатлари ва айблари туфайли Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам уруш қилиб, ерларни ўлжага олганлар. Шу билан бирга, шартнома тузиб, мусулмонларга мулк бўлиб қолган ер ва боғларни шерикчилик асосида яҳудийларга берганлар.

Шартномага биноан, зироатчилик ва боғдорчиликдан чиққан ҳосилни тарафлар тенг яримидан бўлиб олишар эди.

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам аҳли-аёлларининг нафақаларини шу Хайбардан тушадиган ҳосилдан олар эдилар. У зот завжаи мутоҳҳараларидан ҳар бирларига маҳсулдан юз васак берар эдилар. Ўша юз

васақнинг саксон васақи хурмо, йигирма васақи арпа бўлар эди. (Бир васақ-тахминан 165 кг).

Ҳазрати Умар розияллоху анху халифа бўлиб турган вақтларида Хайбар яҳудийлари яна хиёнат қилишган. Шунда у киши уларни Хайбардан Шомга чиқариб юборганлар. Шунинг учун ер ва боғларда шерикчилик асосида иш олиб бориш шартномаси ҳам ўз кучини йўқотган.

Ҳазрати Умар розияллоху анху Хайбар ерларини мусулмонларга бўлиб берганлар.

Шунда, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳараларининг нафақалари нима бўлади, деган савол пайдо бўлган.

Ҳазрати Умар розияллоху анху оналаримизга икки нарсадан бирини танлашни таклиф қилганлар: хоҳласалар бўлиб бераётган ер ва сувдан ўз ҳақларини олсинлар, хоҳласалар аввалгидек васақларда тайёр маҳсулот олсинлар. Оналаримиз турлича ихтиёр қилишган. Оиша билан Ҳафса онамиз ер ва сув олишган.

Умар ибн Хаттоб розияллоху анху керакли нарсаларда, айникса, аёлларга оид масалаларда Ҳафса онамиз билан маслаҳатлашиб турар эдилар ва у киши берган тавсиялар асосида муҳим давлат қарорлари қабул қилар эдилар.

Умар ибн Хаттоб розияллоху анху халифалик вақтларида кечаси бировга билдирмасдан айланиб, одамларнинг ҳолларидан хабар олиб юриб, бир ҳовлида аёл кишининг ҳижрон ҳақида байт айтганини эшитиб қоладилар. Суриштирсалар, у аёлнинг эри Илом лашкарлари билан урушга кетган экан.

Сўнгра ҳазрати Умар одам юбориб, Ҳафса онамиздан: «Аёл киши эрсиз қанча сабр қилади?» деб сўрабдилар. У киши: «Тўрт ой», деб жавоб берибдилар. Буни билгандан кейин Ҳазрати Умар ҳеч кимни аскарликда тўрт ойдан кўп ушлаб турмасликка фармон берганлар.

Катта саҳобалар ҳам ўзлари журъат қилиб, Ҳазрати Умарга айта олмаган гапларини Ҳафса онамизга айтдиришар эди. Бу ҳол ҳам Ҳафса онамизнинг ўша пайтда Ислоом давлатида катта ўрин тутганларига бир далилдир.

«Умар розияллоҳу анҳу халифа бўлганидан кейин Абү Бакр розияллоҳу анҳуга тайин қилинган маошни олишда давом этди. Аммо унинг ҳожати кўпайди. Муҳожирлардан бир гуруҳи тўпланишди. Уларнинг ичида Усмон, Али, Толҳа ва Зубайр розияллоҳу анҳум бор эди.

Зубайр: «Умарга унинг маошини зиёда қилишимиз ҳақида гапирсак бўлар эди», деди.

Али: «Бу аввалроқ бўлиши керак эди. Юринглар, борайлик», деди.

Усмон: «У Умардир. Келинглари, ўзига билдирмасдан унинг нимаси борлигини ўрганайлик. Ҳафса розияллоҳу анҳонинг ҳузурига бориб, сўрайлик ҳамда бу гапни бировга айтмаслигини тайинлайлик», деди.

Бас, улар Ҳафса розияллоҳу анҳонинг олдида киришди ва ҳеч кимнинг номини айтмасдан, бир гуруҳ одамлар гапирди, деб хабарни Умарга айтишни сўрадилар-да, унинг олдидан чиқиб кетишди.

Ҳафса Умарнинг ҳузурига бориб ҳалиги масала бўйича гаплашди. Умарнинг юзидан ғазаб аломатларини сезди.

«Улар кимлар?» деди у.

«Сизнинг фикрингизни билмасдан аввал уларнинг кимлигини билишга йўл йўқ», деди.

«Уларнинг кимлигини билсам, албатта, юзлари қораяди. Сен мен билан уларнинг орасидасан. Аллоҳ ҳаққи, ростини айт! Сенинг уйингда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қандоқ либослари бор эди?» деди у.

«Бўялган икки кийим. Меҳмонлар келганда ва хутба қилганда кияр эдилар», деди Ҳафса.

«Сенинг ҳузурингда у зот ноил бўлган энг яхши таом

нима?» деди.

«Арпа нон қилиб, иссиқлигида ёғ идишимизнинг остида қолганини устидан қуйиб, юмшоқ ва ёғли қилар эдик. У зот уни яхши кўриб ер эдилар ва таом ҳисоблардилар».

«Сенинг ҳузурингда у зотнинг энг яхши тўшаклари нима эди?» деди.

«Бизнинг бир қалин кийимимиз бор эди. Уни ёзда тўрт буклаб тағимизга солар эдик. Қиш бўлганда эса яримини тағимизга солиб, яримини устимизга ёпар эдик», деди.

Шунда Умар:

«Эй Ҳафса! Уларга айтиб қўй! Албатта, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ортиқча нарсаларни ўз ўрнига қўйганлар. Мен ҳам ортиқча нарсаларни ўз жойига қўяман. Менинг ва икки соҳибимнинг мисолимиз худди бир йўлга тушган уч кишига ўхшаймиз. Биринчиси зоду роҳилага эга бўлган ҳолида ўтиб кетди. Бошқаси унинг ортидан эргашди. Унинг йўлидан юриб бориб, ортидан етиб олди. Сўнгра унга учинчиси эргашди. Агар у иккисининг йўлини лозим тутса ва зодларига рози бўлса, уларга етиб олиб, бирга бўлади. Агар уларнинг йўлидан бошқа йўлга юрса, улар билан жамлана олмайди», деди».

Умар розияллоҳу анҳунинг Ҳафса онамизни юқори баҳолашларини ўзлари қолдираётган вақфга ўғилларини эмас, қизлари Ҳафса онамизни ва у кишининг аҳлидан фикр эгаси бўлганларни нозир қилиб таъйинлашидан ҳам билиб олсак бўлади.

Имом Абу Довуд қилган ривоятда қуйидагилар айтилади:

«Муаъйқиб ёзди, Абдуллоҳ ибн Аркам гувоҳ бўлди:

«Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм. Бу Аллоҳнинг бандаси Умар, амирул мўмининнинг васият қилган нарсасидир. Агар унга бир нарса бўлса, Самъ, Сорма ибн Акваъ ва ундаги қул ҳамда Хайбардаги юз улуш ундаги

рафиқи ила ва Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам унга таом учун берган водийдаги юз(васак)ларга Ҳафса умрининг охиригача қарайди.

Сўнгра унинг аҳлидан фикр эгаси бўлгани қарайди. Сотилмайди, сотиб олинмайди, ўз билганича соилга, маҳрумга, қариндошларга нафақа қилади. Унга васий (нозир) бўлгани учун, агар ўзи еса, бировга егизса ёки кул сотиб олса, танглик йўқ».

Ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг даврларида ўзларига Хайбардан теккан ерларини вақф қилган эдилар. Кейинчалик эса ўша ерларни ва ушбу ривоятда зикр қилинган мулкларни вақф қилиб ёздириб қўйганлар.

Бу ёзиш ишини ҳазрати Умар розияллоҳу анҳунинг халифалик вақтларидаги котиби Муъайқиб розияллоҳу анҳу амалга оширган. Абдуллоҳ ибн Арқам розияллоҳу анҳу эса гувоҳ бўлган.

Вақф ҳужжатида ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу ёздирган нарсаларнинг баъзиларини шарҳ қилиб ўтишга тўғри келади.

«Агар унга бир нарса бўлса», дейилгани, у вафот этса, маъносида.

«Самъ ва Сорма ибн Акваъ» – Умар розияллоҳу анҳунинг Мадинаи Мунавварадаги икки кўчмас мулкларининг номи.

«Хайбардаги юз улуш» – Ҳазрати Умарга ўлжа сифатида Хайбарнинг ерларини мусулмонларга бўлинганди теккан улуш.

Аввалги ривоятда зикри келган Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг маслаҳатлари билан вақф қилинган ер, худди шу ер, ўша пайтда вақф қилинган бўлса ҳам кейин ҳужжатга киритилган.

«Водий»дан мурод, Мадина билан Шом орасидаги Мадинага қарашли қишлоқ жой.

«Мухаммад соллаллоху алайҳи васаллам унга таом учун берган водийдаги юз васак»дан мурод, мазкур водийдан чиқадиган маҳсулни ҳам Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам ҳақдор мусулмонларга бўлиб берганларида, ҳазрати Умар розияллоху анҳуга ҳар йили юз васак миқдорида берилишини тайин қилганлар.

«Ҳафса умрининг охиригача қарайди» дейилгани унга нозир – бошқарувчи бўлади, маъносидадир.

Бу гапларнинг барчаси Ҳафса онамиз розияллоху анҳога фазл устига фазл, шон-шараф устига шон-шарафдир.

Ҳафса онамиз розияллоху анҳо оталари вафот этганларида қаттиқ маҳзун бўлганлар. У киши оталари ўлим тўшагида ётганларида ҳам ёнларида бўлганлар.

«Мўминларнинг онаси Ҳафса (бинти Умар) келди. Аёллар у киши билан бирга келдилар. Биз уларни кўрганимизда ўрнимиздан турдик. У киши унинг олдида кириб бир муддат йиғлади. Эркаклар изн сўрадилар. У киши улар учун ичкарига кириб турдилар. Биз у кишининг ичкаридаги йиғиларини эшитдик».

Ҳафса онамиз розияллоху анҳо Умар розияллоху анҳунинг жанозаларида ҳам ўзларини алоҳида ҳолатда тутганлар.

Бадриддин Айний «Умдатул Қорий» китобида келтирганларидек, Ҳазрати Умар розияллоху анҳу вафот қилганларида Ҳафса онамиз оталарининг жанозасига чиқишга мажбур бўлганлар. Шунда у кишининг атрофларига парда тўсиб юришган, у киши парданинг ичида юриб чиққанлар.

Ҳазрати Абу Бакр розияллоху анҳунинг даврларида ридда урушларида кўплаб қориларнинг шаҳид бўлишидан ташвишга тушган Умар розияллоху анҳу ёзилган Куръон оятларини жамлаб қўйишни таклиф қилган эдилар. Бир оз иккиланишдан кейин Абу Бакр розияллоху анҳу бу ишни

Зайд ибн Собит розияллоху анҳуга топширган эди.

Халифанинг амрига биноан, Зайд ва Умар машаққатли уринишлардан кейин Қуръонни кийик терисидан ишланган саҳифаларга ёзиб бўлдилар ва уни белидан боғлаб, Абу Бакрнинг уйига қўйиб қўйдилар.

У киши оламдан ўтгандан кейин саҳифалар ҳазрати Умарнинг уйларида, у кишидан сўнг эса қизлари Ҳафса онамиз ҳузурларида қолди.

Ҳазрати Умар розияллоху анҳу вафот этаётганларида ҳали халифа сайланмаган эди. Шунинг учун мусҳафни ўзида олиб туриш ҳаққи халифадан кейинги мартабали киши Ҳафса онамизда бўлди. Бир неча кун ўтиб сайланган халифа Ҳафса онамиздан мусҳафни беришни сўрашга ботина олмади. Бу омил ҳам Ҳафса онамизнинг ким эканларини яна бир бор намоёниш қилади.

Вақт ўтиши билан Ислом давлатининг чегараси кенгайиб, кўплаб халқлар ҳам мусулмонликни қабул қилиб, мусулмонларнинг сони кўпайгандан сўнг Қуръонни ўқишда турлича келишмовчиликлар чиқа бошлади. Бу ҳолатни кўрган халифа Усмон Абу Бакр давридаги саҳифалардан нусха кўчиришга қарор қилди.

«Бас, Усмон Ҳафсага одам юбориб, бизга саҳифаларни бериб тур, ундан мусҳафларга нусха кўчириб олайлик, кейин уларни ўзингга қайтариб берамиз», деди.

Ҳафса уларни Усмонга юборди. У Зайд ибн Собит, Абдуллоҳ ибн Зубайр, Саъид ибн Осс ва Абдурраҳмон ибн Ҳорис ибн Ҳишомга амр қилди. Улар мусҳафларга нусха кўчиришди.

Усмон саҳифаларни Ҳафсага қайтариб берди. Улар насх қилганлардан ҳар томонга биттадан мусҳаф юборди. Ундан бошқа саҳифаларда ва мусҳафда Қуръондан бўлса, қуйдириб юборишга амр қилди».

Ҳазрати Усмон розияллоху анҳунинг мусҳафнинг асл нусхасини Ҳафса онамизга қайтариб беришлари ҳам бу

нарасага Ҳафса онамизнинг ҳақдор эканларини давлат томонидан эътироф қилинишидир. Мазкур мусҳаф Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳонинг ҳузурларида умрларининг охиригача турган.

ШАХСИЙ СИФАТЛАРИ

Албатта, Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳонинг шахсий сифатлари илоҳий ва Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг дорулфунунларида олинган дарсларга йўғирилган ажойиб сифатлардан иборатдир.

Бу сифатларнинг барчаси фазлдан, хайр-баракадан иборатдир.

Бу сифатларнинг баъзи қирралари ҳақида юқоридаги сатрларда ожизона сўз ҳам юритилди.

Бу сифатлар ҳақида батафсил сўз юритишга имконимиз ҳам, идрокимиз ҳам йўқ.

Бу сифатлар ҳақида уламоларимиз келтирган маълумотлардан баъзиларини келтиришга ҳаракат қиламиз.

Аллоҳ таоло Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ваҳий юбориб:

«Ҳафсага ражъат қил, у кўп рўза тутувчи, кечаси кўп намоз ўқувчи аёлдир, у жаннатдаги хотинингдир», деган.

Бу ривоятдан Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо шахсий сифатларидан бири кўп рўза тутиш ила Аллоҳ таолога қурбат ҳосил қилишга уриниш эканини билиб оламиз. Баъзи ривоятларда таъкидланишича, Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо умрларининг охиригача нафл рўза тутишда давом этганлар.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо кечаси кўп нафл намоз ўқишлари билан ҳам машхур бўлганлар.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо Қуръони Каримни тўлиқ ёд олган ва унинг илмларини биладиганлардан

бўлганлар.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо ўша вақтда жуда кам одамларга насиб қилган ёзиш ва ўқиш фазлига ҳам эга бўлганлар.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо фикҳда ҳам қўли узун кишилардан ҳисобланганлар. Ҳатто оталари Умар розияллоҳу анҳу ҳам у кишидан баъзи масалаларни сўраб турганлар.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо балоғат ва фасоҳатда ҳам тенга йўқ аёллардан бўлганлар. У киши хутба қилганларида ҳамма қойил қолар эди.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳо ҳадиси шарифларни ривоят қилишда Оиша онамиз, Умму Салама онамиз ва Маймуна онамиздан кейин тўртинчи ўринда турадилар. У киши олтмишта ҳадис ривоят қилганлар.

ВАФОТЛАРИ

Ҳафса онамиз Розияллоҳу анҳо ҳижрий қирқ бешинчи сананинг шаъбон ойида вафот этдилар. Ўша пайтда у кишининг ёшлари олтмишда эди.

Имом Абу Довуд ва Термизий Икрима розияллоҳу анхудан ривоят қилади:

«Ибн Аббосга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг баъзи завжалари ҳақида фалончи ўлибди, деб айтилди. Бас, у саждага йиқилди. Сўнгра унга:

«Ушбу соатда сажда қиласанми?» дейилди.

Бас, у:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон бир оят кўрсангиз сажда қилинглар, деганлар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаларининг кетишларидан ҳам каттароқ оят борми?» деди.

Бошқа ривоятлардан аниқланишича, бу ҳодиса Ҳафса онамиз вафот этганларида бўлиб ўтган. Улуғ саҳобий

Абдуллоҳ ибн Аббос Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаларидан бирининг вафоти ҳақидаги хабарни эшитиши билан худди улкан фожиа содир бўлгандек, Аллоҳга ёлбориб, тазарру қилиб саждага йиқилган. Бунга гувоҳ бўлиб турганлар ажабланиб: «Бир одамнинг ўлимига шунчалик қиласанми?» деган маънода савол беришган.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳу бўлса, бу ишни ўзларича эмас, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳадисларига биноан қилганларини айтганлар. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам борликда воқеъ бўладиган хавфли, даҳшатли ой ёки куёш тутилиши, зилзила, бўрон, сел каби оятларни кўрган чоғингизда саждага йиғилинглар, деб амр қилган эканлар.

Ибн Аббосдек улуғ олим саҳобийнинг фикрларича, сарвари олам Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга ёстиқдош бўлган, мўминларга она бўлиш шарафига эга бўлган буюк зотлардан бирларининг вафот этиши дунёда воқеъ бўладиган ҳар қандай даҳшатли ходисадан кучли бир ходисадир.

Чунки оналаримиз муборак инсонлар эдилар. Уларнинг вужудлари кўплаб хайр-баракага сабаб бўлиб турар эди. Улардан бирларининг бу дунёдан ўтишлари ҳақиқатда мўмин-мусулмонлар учун катта йўқотиш ва улкан мусибатдир. Шунинг учун бундоқ ўлим хабарини эшитганда, албатта, сажда қилиш керак.

Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳонинг жанозаларини ўша вақтдаги Мадинанинг амири Марвон ибн Ҳакам ўқиган. Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳонинг тобутини Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу кўтаришиб борган. У кишининг Бақийъдаги қабрларига укалари Абдуллоҳ ва бошқа маҳрамлари тушишган.

Аллоҳ таоло Ҳафса онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل زينب بنت خزيمة رضي الله عنها

ЗАЙНАБ БИНТИ ХУЗАЙМА РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Зайнаб бинти Хузайма онамиз розияллоҳу анҳонинг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан жуда ҳам оз яшаганлари ва эрта вафот этиб кетганлари туфайли у киши ҳақидаги маълумотлар оз ва бори ҳам ҳар хиллигини барча тарихчиларимиз таъкидлашишади. Биз ҳам мазкур маълумотлардан хулоса чиқариб олишга ҳаракат қиламиз.

Зайнаб бинти Хузайма онамиз Маккаи Мукаррамада Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг пайғамбар бўлишларидан тахминан ўн уч йил аввал таваллуд топганлар.

У кишининг оталари Хузайма ибн Ҳорим ибн Абдуллоҳ ал-Ҳилолий деган одам бўлган, оналари Ҳинд бинти Авф ибн Ҳорис ибн Ҳимота ал-Ҳумайрия бўлган.

Зайнаб бинти Хузайма онамиз вояга етгач, Абдуллоҳ ибн Жаҳш розияллоҳу анҳуга турмушга чиққанлар.

Ҳижратга амр бўлганда Зайнаб бинти Хузайма онамиз ҳам ҳижрат этиб келиб, ўз оиласи билан Мадинаи Мунавварада истиқомат қила бошлаганлар.

Бадр урушида Зайнаб бинти Хузайма онамиз ҳам ярадорларга қарашиб фидокорликлар кўрсатганлар.

Ҳижрий учинчи санадаги Уҳуд урушида у кишининг эрлари ўлган. Шундан кейин Зайнаб бинти Хузайма ёлғиз қолдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу аёлга раҳмлари келди ва у кишининг иддаси чиққач, ўзларига хотин қилиб олдилар. У зот Зайнаб онамизнинг маҳрларига тўрт юз дирҳам бериб, у киши учун Оиша онамизнинг ҳужралари ёнига ҳужра курдилар. Шундоқ

килиб, Зайнаб онамиз мўминларнинг онаси шарафига ноил бўлдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнаб онамизнинг сабрлари, жасоратлари, Аллоҳнинг дини йўлидаги фидокорликларини ана шундай тақдирладилар.

Зайнаб онамизнинг лақаблари «Уммул Масокин» («Мискинларнинг онаси») эди. У киши мискинларга кўп яхшилик қилганлари сабабидан мана шу лақабни олган эдилар.

Зайнаб бинти Хузайма онамиз нубувват хонадонида бир неча ой яшаганларидан кейин дорулбақога рихлат қилдилар. Бу аламли ҳодиса ҳижрий тўртинчи сананинг охирги чорагида бўлди. Ўшанда у кишининг ёшлари ўтгизда эди.

Зайнаб бинти Хузайма онамиз розияллоҳу анҳонинг жанозаларини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари ўқидилар ва Бақийъ қабристонига дафн қилдилар.

Аллоҳ таоло Зайнаб бинти Хузайма онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин.

فضل أم سلمة رضي الله عنها

УММУ САЛАМА РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Маккада Сухайл ибн Муғйира (ибн Абдуллоҳ ибн Умар ибн Махзум ибн Яқаза ибн Мурра) деган аслзода одам бор эди. Унинг куняси Абу Умома эди. У ўзига ўхшаган аслзода Отика бинти Омир (ибн Робийъа ибн Молик ибн Жузайма ибн Алқама ибн Фирос ибн Фанам ибн Кинона) исмли аёлга уйланди. Икковидан бир қиз фарзанд дунёга келди. Уни Ҳинд деб номладилар.

Ҳинд яхши, бой-бадавлат шароитда ақл-заковотли,

эсли-хушли ва фаросату назокатда тенги йўқ қизлардан бўлиб ўсди. У вояга етганда Абдуллоҳ ибн Абдул Асад исмли ўзига тўқ, ҳеч кимдан ками йўқ йигитга турмушга чиқди.

Ҳинд ўз оиласидаги каби турмушга чиққан жойида ҳам фаровон ҳаёт кечирар эди. Эри унга ҳамма нарсани муҳайё қилиб берган эди. Ҳинд бинти Абу Умома ўз юртида жамоли, назокати ва нозик табиати ила шуҳрат қозонди.

ИСЛОМГА КИРИШЛАРИ

Ҳинднинг эри Абдуллоҳ ибн Абдул Асаднинг онаси Барра бинти Абдулмуттолиб ўша вақтдаги кўзга кўринган оиладан эди. Ўша Ҳинднинг қайнонаси Барра бинти Абдулмуттолибнинг жияни Муҳаммад ибн Абдуллоҳнинг пайғамбар бўлгани ҳақидаги хабарни эшитиб, Ҳинд бинти Абу Умоманинг эри Абдуллоҳ ибн Абдул Асаднинг тинчи бузилди. У тоғасининг ўғли тарғиб қилаётган янги динга жуда ҳам қизиқиб қолган эди. Бунинг устига Абдуллоҳ ибн Абдул Асад Муҳаммад ибн Абдуллоҳ билан бирга бир аёлни эмиб катта бўлган эмикдош ака-ука ҳам эдилар. У ҳаракат этиб ўн кишидан кейин ўн биринчи мусулмон бўлди. Севикли эрини кўрган Ҳинд бинти Абу Умома қараб турармиди! У ҳам Исломни қабул қилган саодатли аёлларнинг аввалги сафларидан жой олиш бахтига эришди.

Аммо Абдуллоҳ ибн Абдул Асаднинг қабиласи Бани Махзум ўша пайтда барча аъзолари билан Исломнинг энг ашаддий душманлари бўлиб туришган эди. Ҳинд бинти Абу Умоманинг амакиси Валид ибн Муғйира бўлса, Ислом душманларининг раҳбари эди. Ана шу сабабдан янги мусулмон бўлган оила азоб-укубат, турли қийинчиликлар остида қолишди. Улар ҳам оз сонли бошқа мусулмонлар каби турли машаққатларни бошларидан ўтказишарди.

БИРИНЧИ ХИЖРАТЛАРИ

Мушрик ва кофирларнинг мусулмонларга тазйиқлари кундан-кунга ортиб борар эди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бошлиқ мусулмонларнинг сабрдан бошқа чоралари йўқ эди. Аллоҳ таоло ўша вақтда уларга ўзларини ҳимоя қилиш учун ҳам куч ишлатишга изн бермаган эди. Бора-бора ҳимоячиси бўлмаган, заифҳол мусулмонларнинг дину диёнатлари, ҳаётлари таҳдид остида қолгач, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаларига:

«Агар Ҳабашистон ерига чиқсангиз яхши бўларди. У ерда бир подшоҳ бор, унинг олдида бировга зулм қилинмайди. У ер садоқат еридир. Аллоҳ ҳозирги ҳолатни енгиллаштириб қолса, ажаб эрмас», дедилар.

Шунда бир гуруҳ мусулмон Ҳабашистон ерига хижратга отланишди. Бу Исломдаги биринчи хижрат эди. Биринчи муҳожирлар ўн тўрт киши бўлиб, уларнинг ўнтаси эркаklar, тўрттаси аёл эди. Уларнинг ичида Абдуллоҳ ибн Абдул Асад ва унинг хотини Ҳинд бинти Абу Умома ҳам бор эди.

Ҳинд бинти Абу Умома Аллоҳнинг йўлида биринчи хижрат қилган тўрт аёл сафига қўшилишга муяссар бўлди.

Мазкур ўн тўрт муҳожир яширин ҳолда йўлга чиқишди. Улар соҳилга етиб борганларида Аллоҳ таолонинг инояти ила у ерда иккита тижорат кемаси турар эди. Уларнинг хижратлари пайғамбарликнинг бешинчи йили, ражаб ойига тўғри келган эди. Улар кўп қийинчиликларни бошдан кечириб, Ҳабашистонга етиб боришди.

Мусулмон муҳожирлар ўзлари хижрат қилиб борган юртда тинчлик-омонлик топишди. Улар динларига эмин бўлишди, Аллоҳга ибодатни бемалол қиладиган бўлдилар. Қурайшлиklar ўз элчиларини юбориб, Ҳабашистон подшоҳи Нажошийдан муҳожирларни қайтариб беришни

талаб қилишди. Аммо икки тарафнинг хужжат-далилларини эшитиб кўрган Нажоший мусулмонларни ўз ҳимоясига олди.

Ўша ерда Ҳинд бинти Абу Умома аввал бир киз кўрди. Муҳожир ота-она тўнғич фарзандига Зайнаб деб исм қўйишди. Кейин ўғил кўриб, унга Салама исмини қўйдилар. Ана ўшандан кейин Ҳинд бинти Абу Умома розияллоҳу анҳо Умму Салама деб, у кишининг эрлари Абдуллоҳ ибн Абдул Асад Абу Салама деб аталадиган бўлди. Бу икки муҳожир эр-хотиннинг кунялари исмларидан кўра машҳур бўлиб кетди.

Улар бошқа муҳожирлар билан бирга Ҳабашистонда муҳожирлик ҳаётининг аччиқ-чучукларини татиб бир муддат яшашди. Макка томондан кўнгилни тинчлантирувчи хабарлар кела бошлади. Жумладан, Макка аҳлидан кўплари Исломни қабул қилибди, деган гаплар ҳам бор эди. Бу гап ва хабарлар она юрт соғинчи ила нафас олаётган муҳожирларнинг синиқ қалбларига катта қувонч солди. Баъзи бирлар қайтишга отланди. Уларнинг ичида Абу Салама, Умму Салама розияллоҳу анҳумо ва уларнинг болалари ҳам бор эди.

ИККИНЧИ ҲИЖРАТЛАРИ

Улар Маккага қайтиб борганларида яна ўзлари истаган ҳолатни топа олишмади. Яна хавф-хатар ва доимий таҳдид остида яшашга тўғри келди. Улар яна Ҳабашистонга қайтиб кетишни ният қилиб туришганда, Мадинада одамлар мусулмон бўлганлари, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга байъат қилганлар у ерда Исломни тарқатаётганлари ҳақида хабар келиб қолди. Абу Салама розияллоҳу анҳу ўша ёққа ҳижрат қилишга қарор қилиб, оиласи билан яна биринчилар қатори ҳижратга отланди. У иккинчи Ақоба байъатидан олдин ҳижрат ҳаракатига

тушди ҳамда бошқалардан беркинмай ошкора хижрат қилишни афзал кўрди.

Бу тарихий ҳодисанинг тафсилотини унинг бевосита иштирокчиси Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳонинг ўзларидан «Усудул Ғоба» китобининг соҳиби ва бошқа сийрат уламолари қуйидагича келтиришади:

«Абу Салама Мадинага чиқишга азму қарор қилганда менинг учун туясини ҳозирлади. Сўнгра мени унга мингазди. Унга ўғлим Саламани ҳам мингазди. Бола қўйнимда эди. Сўнгра туясини ҳайдаб йўлга тушди. Муғйра ибн Абдуллоҳ ибн Умар ибн Махзумнинг одамлари уни кўриб, ўринларидан турдилар ва:

«Ўзинг-ку бизга кўнмай кетмоқдасан, мана бу соҳибангга нима бор? Нима учун юртда истаганингни қилиб юришингга қўйиб қўяр эканмиз?» дедилар.

Улар унинг қўлидан туянинг тизгинини тортиб олдилар ва мени ўзлари билан олиб қолдилар. Ана шунда Абу Саламанинг уруғи—Бани Асад ғазабга келди. Улар:

«Аллоҳга қасамки, агар уни бизнинг соҳибимиздан тортиб олиб қоладиган бўлсангиз, биз ҳам ўғлимизни у билан бирга қўймаймиз!» дедилар.

Бас, улар ўғлим Саламани ўзаро талашиб-тортишиб кетдилар. Охири унинг қўлини чиқариб ҳам қўйишди. Бани Асадликлар уни олиб кетишди. Бани Муғйраликлар мени тутиб қолишди.

Эрим Абу Салама Мадинага қараб кетворди. Мени ҳам эримдан, ҳам ўғлимдан жудо қилишди. Ҳар куни эрталаб Абтоҳга чиқиб ўтирар эдим. Кеч киргунча йиғлар эдим. Шу алфозда бир йил ёки бир йилга яқин вақт ўтди. Бир вақт олдимдан амакимнинг уруғидан бир киши ўтиб қолди. У Бани Муғйрадан эди. У менинг ҳолимни кўрди. Менга раҳми келди. У Бани Муғйраликларга:

«Манави бечорани чиқариб юбормайсизларми?! Уни боласидан жудо қилибсизлар-ку!?» деди.

«Агар хоҳласанг, бориб эрингга қўшилиб ол», дейишди.

Шундагина Бани Асадликлар менга ўғлимни қайтаришди.

Бас, мен туямни ҳозирладим. Сўнгра ўғлимни олиб, қўйнимга солдим ва Мадинадаги эрим томон равона бўлдим. Мен билан ҳеч ким йўқ эди. Эримга етиб олгунимча йўлиққан одамдан ёрдам сўрайвераман, дедим.

Танъимга етганимда Бани Абдуъуддорлик Усмон ибн Толҳа ибн Абу Толҳани учратиб қолдим. У менга:

«Эй Абу Умоманинг қизи, қаёққа?» деди.

«Мадинадаги эримнинг олдига», дедим.

«Сен билан бирор киши йўқми?» деди.

«Йўқ! Аллоҳга қасамки, фақат Аллоҳ бор ва мана бу ўғилчам бор», дедим.

«Аллоҳга қасамки, сени тарк қилиб бўлмас», деди.

У туянинг жиловидан тутди ва мени ҳамроҳим бўлиб етаклаб кета бошлади. Аллоҳга қасамки, араблардан ундан кўра карамлироқ кишига ҳамсафар бўлмаганман. У бир манзилга етганимизда туяни чўктириб, ўзи четга чиқиб турар эди. Мен тушиб олганимдан кейин туямдаги нарсаларни туширар ва уни олиб бориб дарахтга боғлар эди. Ўзи эса бирор дарахтнинг соясига ёнбошлар эди. Эрталаб бўлганда туямга борар, уни тайёрлар ва юкларни ортар эди. Кейин эса ўзи четга чиқиб турар ва менга, мин, дер эди. Мен туямга миниб, у қоматини ростлаганда келиб жиловни ушлаб етаклашни бошлар эди. У шундоқ қилиб, мени Мадинагача олиб борди.

У Бани Амр ибн Авф қишлоғига назари тушганда:

«Эринг мана шу қишлоқда, унга Аллоҳнинг баракаси ила кир», деди ва Маккага қайтиб кетди. Абу Салама ўша ерга тушган эди».

Умму Салама розияллоҳу анҳо Мадинага биринчи ҳижрат қилиб борган аёллардан эди. Мадинага биринчи

ҳижрат қилиб келган аёл Омир ибн Робийъа розияллоҳу анхунинг хотини Лайло бинти Хасма, Умму Салама розияллоҳу анҳо иккинчилар, деган уламолар ҳам кўп.

МАДИНАДА

Шундай қилиб, Умму Салама розияллоҳу анҳо оммавий ҳижратдан анча олдин ҳижрат қилиб, Мадинаи Мунавварада оилалари билан истикомат қилишни бошладилар. Бу вақтда оила катталашиб, болаларнинг сони тўрттага етган эди.

Кейин оммавий ҳижратга изн берилиб, бошқа мусулмонлар ҳам бирин-кетин Мадинаи Мунавварага кела бошлашди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари ҳам келгач, мусулмонлар алоҳида жамият бўлиб яшай бошлашди.

Бадр урушида Умму Салама розияллоҳу анҳонинг эрлари Абу Салама розияллоҳу анҳу ҳам иштирок этиш бахтига муяссар бўлди.

Келаси йили Уҳуд уруши бўлди. Бу урушда Абу Салама розияллоҳу анҳунинг билагига ўқ тегиб жароҳатланди. Қон тўхтамай узоқ кийналди. Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо эрларига ихлос билан қараб хизмат қилдилар.

Уҳуд уруши куни Умму Салама розияллоҳу анҳонинг амакиларининг ўғли Шаммос ибн Усмон Махзумий ярадор ҳолида Мадинага олиб келинди ва Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг уйларига ётқизилди. Шунда Умму Салама розияллоҳу анҳо:

«Амакимнинг ўғли мендан бошқанинг уйига ётқизиладими?» деб норози бўлдилар.

Бу гапни эшитиб, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Уни Умму Саламаникига кўтариб боринглар»,

дедилар. Ярадор мужоҳидни Умму Салама розияллоху анхонинг уйига олиб келишди. У киши ўша ерда жон берди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам уни Уҳудга қайтариб вафот этган кийимида дафн қилишга амр қилдилар. У бир кечаю бир кундуз ётган, ҳеч нарса татимаган эди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам уни ювмадилар ҳам, жаноза ҳам ўқимадилар.

Уҳуд урушидан икки ой ўтгандан кейин Набий соллаллоху алайҳи васалламга Бани Асад қабиласи Мадинага хужум қилишга тайёргарлик кўраётгани ҳақида хабар етди. У зот бир юз эллик кишилиқ жангчи гуруҳ туздилар. Бу гуруҳга аммаларининг ўғли Абу Салама розияллоху анҳуни бошлиқ қилиб тайинладилар.

Абу Салама розияллоху анҳу ўз аскарлари билан бориб, душманни енгиб қайтишди. Аммо ўша юриш даврида эски яра очилиб, яна қон тўхтамай оқа бошлади. Абу Салама розияллоху анҳу оғир аҳволда ётиб қолди. Умму Салама яна у кишига ихлос билан қарадилар. У киши эрларининг кўнглини кўтариш учун:

«Мен эшитишимча, қайси хотиннинг эри ўлсаю, у аҳли жаннатдан бўлса, аёл ундан кейин эрга тегмай ўтса, икковлари жаннатда бирга бўлишар экан. Кел, аҳдлашайлик, сен ҳам мендан кейин уйланмайсан, мен ҳам сендан кейин эрга тегмайман», дедилар.

«Менга итоат қиласанми?» деди Абу Салама розияллоху анҳу

«Ҳа», деди Умму Салама.

«Мен ўлсам, эрга тег», деди у ва қўлини кўтариб:

«Эй Аллоҳим! Умму Саламага мендан кейин мендан яхши эр насиб этгин. Уни хафа қилмайдиган ва унга озор бермайдиган бўлсин», деб дуо қилди.

Муслим, Термизий, Насай ва Абу Довуд Умму Салама розияллоху анҳодан ривоят қилишади:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам:

«Қачон бемор ёки ўлаётган киши ҳузурида ҳозир бўлсангиз яхши гап айтинг. Чунки фаришталар сиз айтаётган нарсасга, «омин» деб турадилар, дедилар. Абу Салама ўлганда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келдим ва:

«Эй Аллоҳнинг Расули, Абу Салама ўлди», дедим.

«Эй бор Худоё, мени ҳам, уни ҳам мағфират қилгин ва менга ундан яхши орқада қолувчи бергин, деб айт», дедилар.

Мен уни айтдим ва Аллоҳ менга ундан яхши ортида қолувчини—Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламни берди», дедилар».

Бемор ва муҳтазар инсон энг кўнгли синиқ инсон бўлади. Шунинг учун унинг олдида фақат яхши, умидлантирувчи гапларни гапириш керак бўлади. Шунда уларнинг кўнгиллари кўтарилади. Энг муҳими, ҳар бир гапга фаришта, омин, деб туради. Мўмин кишининг гапи фариштанинг оминига тўғри келса, қабул бўлади. Ана шунда беморларнинг шифо топишига, муҳтазарнинг оқибати яхши бўлишига умидворлик туғилади. Шунинг учун ҳам бемор ва муҳтазар кишилар ҳузурида ҳозир бўлган одамлар доимо яхши сўзларни гапиришлари лозим.

Буюк саҳобий, Ҳабашистонга оиласи билан ҳижрат қилган Абу Салама розияллоҳу анҳу вафот этганида у кишининг хотини Умму Салама розияллоҳу анҳо Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга ўз эрларининг вафот этгани ҳақида хабар берганлар. Шунда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Саламага бундоқ пайтда ўқилиши лозим бўлган дуони ўргатиб:

«Эй бор Худоё, мени ҳам, уни ҳам мағфират қилгин ва менга ундан яхши орқада қолувчи бергин», деб айтиб туришни буюрганлар. Ҳақиқатда ҳам мусулмон инсон тирик бўлсин, ўлик бўлсин, Аллоҳнинг мағфиратига

мухтож. Тириклару ўзларига мағфират сўраш имконига эгалар. Аммо ўликлар-чи? Ўликларга уларнинг яқин кишилари сўрашади.

Яқин кишисидан ажраб, унинг ўрни бўшаб қолганидан қайғу-ҳасратга тўлиб турган киши-чи? Йўқотгани ўрнига Аллоҳдан ундан кўра яхшироқ ўринбосар сўраши лозим. Шунда аввало қайғу-аламни енгиллаштиради, энг асосийи эса, дуоסי қабул бўлиб қолса, мақсадга эришади. Чунки мусибат чекиб турган одам чин дилдан дуо қилади. Бундай дуони Аллоҳ таоло тўсиқсиз қабул қилади.

Абу Салама розияллоху анху жуда жасур саҳобалардан эди. Расули Акрам Абу Салама розияллоху анхуни жуда яхши кўрар эдилар. У зот Абу Салама розияллоху анху ўлаётганида бошида бўлдилар. Сўнгги дақиқаларда унга тасалли бердилар. Ўз қўллари билан кўзларини ёпиб қўйдилар. Жаноза намозини тўққиз такбир билан ўқиганларида, ҳамма янглишиб ошиқча такбир айтдилармикан, деб ўйлади. Шунда Расули Акрам: «Абу Саламанинг минг такбирга ҳам лойиқлигини» айтдилар.

Имом Муслим, Термизий, Насай ва Абу Довуд Умму Салама розияллоху анҳодан ривоят қилишади:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг:

«Қайси бир бандага мусибат етганда «Инна лиллаҳи ва инна илайҳи рожиъун» деса ва сўнгра «Аллаҳумма ажирни фи мусийбати вахлуф ли хойром минҳа» (Эй Аллоҳ, менга мусибатимда ажр бергин ва унинг ўрнига яхшироғини бергин) деса, албатта, Аллоҳ унга ажр беради ва унга бунинг ўрнига яхшироғини беради», деганларини эшитдим.

Абу Салама вафот этганида, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам менга амр қилганидек айтдим. Аллоҳ менга унинг ўрнига ундан яхши зотни—Расулуллоҳни берди».

Умму Салама онамиз, бир эр бўлса Абу Саламачалик

бўлар, мен бу дуони ўқисам ундан яхшироқ эр насиб қилармиди, деб дуони ўқимай қўйишлари ҳам мумкин эди. Лекин ўша хаёл ўтган бўлса ҳам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг айтганларига амал қилиш иштиёқигина ҳалиги дуони ўқиб туришга ундади ва ўзлари кутмаган томондан Аллоҳ таоло у кишига дунёдаги энг афзал эрни ато этди. Шунинг учун динимиз амрларини суриштирмай амалга оширишга ҳаракат қилиш керак. Фақат шунда тўлиқ саодатга эришилади.

Абу Салама розияллоҳу анҳунинг вафотидан кейин Умму Салама розияллоҳу анҳо бир этак болалари билан жуда оғир аҳволда бева қолишди. Дину диёнат йўлида чеккан шунча азоб уқубатлари: Макка кофирларидан чеккан озору дашномлар, Ҳабашистонга ҳижрат қилиш машаққатлари, ҳижрат пайтидаги оғирликлар, яна Маккага қайтиш, Мадинага ҳижрат қилган эрдан, жоҳил қавм тортиб олган боладан айрилиқ азоблари, бир йил ҳар куни Барҳаага чиқиб йиғлашлар, иккинчи ҳижрат машаққатлари каммиди?! Энди эса, энг азиз кишидан ажраш?..

СОВЧИЛИК

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу фидокор саҳобияни ўзига яраша тақдирлашга қарор қилдилар. Унга уйланмоқчи ва унинг бошига тушган қийинчиликларни енгиллатмоқчи бўлдилар. У зот Умму Салама розияллоҳу анҳо идда ўтирганида бунга ишора қилиб қўйдилар.

Имом Аҳмад ибн Ҳанбал Абдурахмон ибн Сулаймондан у киши эса, холаси Сукайна бинти Ханзаладан қилган ривоятда Сукайна айтадилар, идда ўтирганимда олдимга Абу Жаъфар Муҳаммад ибн Али кириб:

«Менинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга яқинлигимни, бобомнинг мендаги ҳаққини яхши биласан,

Исломда қадимдан буён эканимни ҳам биласан», деди.

«Эй Абу Жаъфар, Аллоҳ Ўзи сени кечирсин. Иддада ўтирсам-у, шунчалик олим одам бўлиб туриб, совчилик қияпсанми?!» дедим.

«Қачон ундай қилдим? Мен сенга Пайғамбар алайҳиссаломга яқинлигимнинг хабарини бердим, холос. Умму Саламанинг эри Абу Салама вафот этганида, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг олдида кириб, ўзларининг Аллоҳ ҳузуридаги мартабаларини сўзлаб ўтиравериб, қўлларига бўйра ботиб кетган, ўша ҳам совчилик ҳисобланмаган», деди».

Умму Салама розияллоҳу анҳонинг иддаси чиққандан кейин эса ошкора совчилик қилиш бошланган.

Имом Аҳмад ибн Ханбал қилган ривоятда Умму Салама розияллоҳу анҳо қуйидагиларни айтади:

«Бир куни Абу Салама Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳузурларидан келди-да, Пайғамбар алайҳиссаломдан бир гап эшитиб, жуда хурсанд бўлдим, у киши:

«Мусулмонлардан бирига мусибат етганда истиржоъ айтса ва сўнгра «Аллаҳумма ажирни фи мусийбати вахлуф ли хойром минҳа» (маъноси: «Эй Аллоҳ, менга мусибатимда ажр бергин ва унинг ўрнига яхшироғини бергин») деса, айтгани бўлади», дедилар, деб айтди.

Буларни мен ёдлаб олдим. Абу Салама вафот этганида, истиржоъ айтдим ва ҳалиги дуони ўқидим. Сўнгра ўзимча, менга Абу Саламадан яхшироқ эр қайда, дедим.

Иддам чиққандан сўнг Расулуллоҳ келиб киришга изн сўрадилар. Тери ошлаб ўтирган эдим, қўлимни ювиб, киришларига изн бердим. У кишига ичига хурмонинг юмшоқ қобиғи тўлатилган тери ёстик бердим. Ўтирганларидан сўнг, менга уйланмоқчи эканларини айтдилар. У киши гапларини тугатгач, мен:

«Эй Аллоҳнинг Расули, сизга рағбат қилмаслигим

мумкин эмас, лекин мен жуда рашкчи аёлман, сизга ёкмайдиган нарса мендан содир бўлиб, Аллохнинг азобига дучор бўлмай, деб қўрқаман. Сўнгра ёшим катта бўлиб қолди, бунинг устига, болаларим бор», дедим.

Расулуллоҳ алайҳиссалом:

«Сен айтган рашкни Аллоҳ тезда кетказди. Ёш тўғрида гапирсанг, менинг ҳам ёшим бир ерга бориб қолди. Болаларинг бўлса, улар менинг ҳам болаларим», дедилар.

Аллоҳ менга Абу Саламанинг ўрнига ундан яхши зотни—Расулуллоҳни берди».

НУБУВВАТ ХОНАДОНИДА

Умму Салама розияллоху анҳо Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга турмушга чиқишга рози бўлганларидан кейин ўғилларига валиюл амр ўлароқ, бу никоҳга розилигини эълон қилишини айтган. Ўғли бу ишни бажарган.

Умму Салама розияллоху анҳонинг Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга никоҳланишлари тўртинчи хижрий сананинг шаввол ойида бўлган.

Муслим ва Абу Довуд Умму Салама розияллоху анҳодан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам у кишига уйланган пайтларида олдиларида уч кун турган эканлар ва:

«Албатта, сенга бундоқ қилишда аҳлингни ҳақир санаш йўқ. Агар хоҳласанг, сенга етти кун қиламан, гар сенга етти кун ажратсам, аёлларимга ҳам етти кун ажратаман», деган эканлар».

Муслимнинг ривоятида:

«Агар истасанг, сенга яна зиёда қиламан ва бунга яраша ҳисоб қиламан. Бикрга етти кун, жувонга уч кун», дейилган».

Ўшанда Умму Салама онамиз, уч кун қилинг ва хотинларингиз олдиға бораверинг, деган эканлар.

Аввал ҳам таъкидланганидек, Умму Салама онамизга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишининг эрлари Абу Салама розияллоҳу анҳу ўлганларидан кейин болалари кўплиги учун қийналмасин, деб уйланганлар.

Бунинг устига Умму Салама розияллоҳу анҳонинг ёшлари Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёшларидан катта бўлган. Шунинг учун ҳам никоҳдан кейин у кишининг олдиларида уч кун турганларидан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳақни тушунтирганлар. Уч кун турдим, шариатдаги кўрсатилгани шу, олдингда ортиқча турмаслигим сени паст санашлик эмас. Агар хоҳласанг етти кун туришим ҳам мумкин, лекин, сенга бундоқ қилсам, бошқа хотинларимга ҳам шундоқ қилишим керак бўлади, деган маънода гап айтганлар.

Умму Салама онамизнинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга уч кун қилинг ва хотинларингиз олдиға бораверинг, деганлари у кишининг нақадар оқила ва ҳамма нарсани нозик англаб етадиган зот эканликларига далилдир.

Умму Салама онамиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хизматларида ҳозир нозир бўлиш учун ўзларини фидокорона тутар эдилар. Бу борада у киши ўзларини ҳам бошқаларни ҳам аямас эдилар.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобақот» китобида Мутталиб ибн Абдуллоҳ ибн Ҳантобдан ривоят қиладилар:

«Умму Салама мусулмонларнинг улуғининг олдиларига кечки пайт келин бўлиб кирди ва ўша кечаси кўл тегирмонда ун тортди».

Бу ҳол ҳам Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳонинг кимликларини яққол кўрсатади.

У киши Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга

қилиниши лозим бўлган хизматга халақит берадиган кичик қизларини эмикдош акалари Аммор ибн Ясир розияллоху анхуникига бериб юборган эдилар.

Умму Салама онамиз розияллоху анҳонинг Сафина исмли қули бор эди. У киши Сафинани Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга доимий хизмат қилиш шарти билан озод қилдилар ва Сафина у зотга доимий хизматда бўлди.

ШАРАФ УСТИГА ШАРАФ

Умму Салама онамизнинг Набий соллаллоху алайҳи васалламга турмушга чиқиб, у зотнинг азвожи мутоҳҳараларидан бири бўлишларининг ўз катта шараф эди. У кишининг мўминларнинг онаси унвонига эга бўлишлари ҳам катта шараф эди. Нубувват хонадонида истиқомат қилишлари давомида бу шараф устига яна бошқа шарафлар қўшила борди. Умму Салама онамизнинг уйлариغا Жаброил алайҳиссалом ваҳий олиб келадиган бўлди.

«Мажмаъуз Завоид»нинг соҳиби Ҳайсамий раҳматуллоҳи алайҳининг таъкидлашларича, Аллоҳ таолонинг:

«Эй Набийнинг аёллари! Сизлар аёллардан бирортаси каби эмассиз. Агар тақво қилсангиз, майин сўз қилманг, яна қалбида касали бор бўлган тамаъ қилиб юрмасин. Гапирганда яхши гапни гапиринглар.

Викор билан уйингизда ўтиринг. Илгариги жоҳилиятнинг очиқ-сочиқлиги каби очиқ-сочиқ юрманг. Намозни тўқис адо этинг, закот беринг, Аллоҳга ва Унинг Расулига итоат қилинг. Эй аҳли байт, албатта, Аллоҳ сиздан кирни кетказиб, бутунлай поклашни хоҳлайди.

Ва уйларингизда тиловат қилинаётган Аллоҳнинг

оятларини ва ҳикматни эсланг. Албатта, Аллоҳ ўта латиф ва ўта хабардор бўлган зотдир» ояти карималари айнан Умму Салама онамизнинг ҳужрасида нозил бўлган. Бу маънода Умму Салама онамиз Оиша онамизга уйида ваҳий нозил бўлиш шарафида шерик бўлган.

Бани Қурайза яҳудийлари билан келишмовчилик чиққанда улар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга одам йўллаб, Абу Лубоба бизнинг олдимизга келсин, дейишди.

Уларнинг шартномадоши Абу Лубоба розияллоҳу анҳу борганида эркак, аёл, болалар уни ўраб олиб, дод-вой қилиб, арз қила бошлашди. Абу Лубобанинг раҳми келди. Улар:

«Сенингча, Муҳаммаднинг ҳукмига ўзимизни топширсак, маъқулми?» дейишганида, у киши:

«Ҳа», деди-да, қўлини томоғи тагидан ўтказиб, ҳамманг сўйиласан, ишорасини қилди. Лекин шу лаҳзада Расулуллоҳга хиёнат қилдим, деб афсусланди. Сўнг бирдан ўзини тутиб, тўғри масжидга кирди ва ўзини масжиднинг устунларидан бирига боғлаб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мени кечирмагунларича шу ҳолда туравераман, деди.

У шу ҳолда тураверди. Намоз вақти бўлганда хотини ёки қизи келиб, уни ечиб қўяр эди. Намоз тамом бўлганда у яна ўзини боғлаб олар эди.

Маълум вақт ўтгандан кейин Аллоҳ таоло:

«Бошқалар эса, гуноҳларини эътироф қилдилар, улар яхши ва ёмон амални аралаштириб қилганлардир. Шоядки, Аллоҳ уларнинг тавбасини қабул қилса. Албатта, Аллоҳ мағфиратли ва раҳмли зотдир». Оятини нозил қилиб, унинг гуноҳини кечирди. Ўша оят нозил бўлганда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Салама онамизнинг уйларида эдилар. Умму Салама онамиз ўша ҳолни эслаб, қуйидагиларни

айтадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳар пайти кулиб қолдилар.

«Нимадан кулмоқдасиз, эй Аллоҳнинг Расули, Аллоҳ сизни доим кулдирсин?» дедим.

«Абу Лубобанинг тавбаси қабул қилинди!» дедилар.

«Унга суючилик хабарни етказайми?» дедим.

«Хохласанг, майли», дедилар.

Умму Салама онамиз ўринларидан туриб, хужра эшигига келдилар-да:

«Эй Абу Лубоба! Севинавер! Аллоҳ сенинг тавбангни қабул қилди!» дедилар.

Табук ғазотига бормай қолганлардан Каъб ибн Молик розияллоҳу анҳу бошлиқ уч киши ўз айбини тан олиб, тавба қилишди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амрларига биноан уларга ҳеч ким гапирмай қўйди. Каъб ибн Молик розияллоҳу анҳу ўзини масжиднинг устунига боғлаб қўйди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ечмасалар, шундоқ туравераман, деди.

Маълум вақт ўтгандан кейин Аллоҳ таоло Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳонинг уйларида эканликларида қуйидаги ояти каримани нозил қилди:

«Ва ортда қолган уч кишига ҳам. Уларга кенг ер тор бўлиб, юраклари сиқилиб, Аллоҳдан қочиб, ўзгага бориб бўлмаслигига ишонганларидан сўнг тавба қилишлари учун тавба эшиги очилди. Албатта, Аллоҳ тавбаларни қабул қилувчи ва раҳмли Зотдир».

Ушбу оят Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга нозил бўлганда туннинг охиригича учдан бири қолган эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Салама онамизга:

«Эй Умму Салама Каъбнинг тавбаси қабул қилинди!»

дедилар.

«Одам юбориб, унга севинчли хабарни етказайми?» дедилар Умму Салама онамиз розияллоху анҳо

«Ундок бўлса, одамлар сизларни тепалаб юборадилар, кечанинг қолганида сизларни ухлатмайдилар», дедилар у зот.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам бомдод намозини ўқиб бўлиб, мазкур уч кишининг тавбалари қабул бўлганини эълон қилдилар.

Ҳандақ уруши тугаб, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам бошлиқ мусулмонлар Мадинага музаффар бўлиб қайтишди. Одамлар қуроллари кўйиб, ҳордиқ чиқара бошладилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳам Умму Салама онамизнинг хужраларида покланиш учун ғусл қилаётган эдилар, ҳузурларига Жаброил алайҳиссалом келиб:

«Қуролни кўйдингми, эй Аллоҳнинг Расули?» дедилар.

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам:

«Ҳа», дедилар.

«Лекин фаришталар қуроллари кўйганлари йўқ. Ҳозир душманни қувишдан қайтаётган пайтим. Аллоҳ таборака ва таоло Бани Қурайза томон юришингни буюради», дедилар Жаброил алайҳиссалом.

Ана шу тарзда Умму Саламанинг хужралари Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг шарофатларидан фаришталар раҳбари Жаброил алайҳиссалом келиб турадиган жойга ҳам айланди. Бу эса ўз навбатида Умму Салама онамиз учун катта фазл ва битмас-туганмас шараф эди. Шундай улкан фазллардан бири у кишининг Жаброил алайҳиссаломни Дихятул Калбий розияллоху анхунинг сувратида кўрганларидир.

إِنَّ اسْتَطَعْتَ وَلَا آخِرَ مَنْ يَخْرُجُ مِنْهَا فَإِنَّهَا مَعْرَكَةُ الشَّيْطَانِ وَهِيَ
 يَنْصِبُ رَأْيَتَهُ قَالَ سَلَمَانُ: وَأُنَبِّئُكَ أَنَّ جَبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَى نَبِيَّ اللَّهِ
 ρ وَعِنْدَهُ أُمُّ سَلَمَةَ فَجَعَلَ يَتَحَدَّثُ ثُمَّ قَامَ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ρ لَأُمِّ
 سَلَمَةَ: مَنْ هَذَا؟ أَوْ كَمَا قَالَ قَالَتْ: هَذَا دِحْيَةُ الْكَلْبِيِّ قَالَتْ: وَاللَّهِ
 مَا حَسِبْتُهُ إِلَّا إِيَّاهُ حَتَّى سَمِعْتُ خُطْبَةَ نَبِيِّ اللَّهِ ρ يُخْبِرُ خَبَرَنَا أَوْ كَمَا
 قَالَ فَقُلْتُ لِأَبِي عُثْمَانَ: مِمَّنْ سَمِعْتَ هَذَا؟ قَالَ: مِنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ.
 رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

3085. Салмон розияллоху анҳудан ривоят қилинади:

«У киши:

«Сен, агар қўлингдан келса, ҳеч ҳам бозорга энг аввал кирувчи бўлма ва ундан энг охирги чиқувчи ҳам бўлма. У шайтоннинг маъракасидир ва унга унинг байроғи тикилур», деди. Салмон яна деди:

«Менга хабар берилишича, Жаброил алайҳиссалом Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг олдиларига келибди. У зотнинг ҳузурларида Умму Салама бор экан. У гаплашиб бўлиб, ўрнидан турибди. Набийаллох Умму Саламага:

«Бу ким?» дебдилар ёки шунга ўхшаш гап айтибдилар.

«Дихятул Калбий», дебди Умму Салама.

Кейинчалик у киши:

«Аллохга қасамки, ўшанда мен уни ўша деб ҳисоблабман. Фақат Набийаллох хутбада хабаримизни берганларидан кейингина билдим», деди.

Абу Усмонга:

«Бун кимдан эшитдинг?» дедим.

«Усома ибн Зайддан», деди».

Муслим ривоят қилган.

Бу ҳадиси шарифда баён қилинишича, Жаброил алайҳиссалом Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Салама онамиз билан ўтирганларида саҳоба Дихятул Калбий розияллоҳу анҳу кўринишларида келганлар. У зот билан бир муддат гаплашиб ўтириб сўнгра туриб кетганлар. Жаброил алайҳиссалом туриб кетганларидан кейин у кишининг ҳақиқатларини билдириб қўйиш учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Салама онамиз онамизга:

«Бу ким?» дебдилар.

«Дихятул Калбий», дебди Умму Салама онамиз. Чунки у киши Дихятул Калбийнинг сувратидаги Жаброил алайҳиссалом эканларидан умуман беҳабар бўлганлар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам ўша вақтда йўқ, бу Дихятул Калбий эмас, Жаброил деб ўтирмаганлар. Кейинроқ у зот ўз хутбаларида одамларга бу ҳақда гапириб берганларида Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо ўзлари Дихятул Калбий сувратида Жаброил алайҳиссаломни кўрганларини англаб қолганлар.

Дихятул Калбийнинг сувратида бўлса ҳам Жаброил алайҳиссаломни кўриш Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан бошқа жуда ҳам оз сонли кишига насиб бўлган. Ана ўша оз сонли кишидан бири Умму Салама онамиздир. Албатта, бу нарса у киши учун улуғ бир фазлдир.

ЖАНГЛАРДА

Ислом ўзининг одилона ҳукмлари ила аёл кишига нисбатан қаттиқ таклифларни қўймаслик қондасига биноан, уларни жангда қатнашиш масъулиятидан озод қилди.

Шунга қарамай, Умму Салама онамиз розияллоху анҳога ўхшаш баъзи аёллар жангларда иштирок этиш ва унда унча-бунча эркакларнинг кўлидан келмайдиган ишларни амалга оширишга муяссар бўлдилар.

Мўминларнинг онаси Умму Салама розияллоху анху:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам билан барча урушлар ва хавф-хатарли воқеаларга шохид бўлдим. Мурайсиъда, Хайбарда, Ҳудайбияда бўлганмиз, Фатҳда ва Ҳунайнда ҳам. Уларнинг ҳеч бири Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам учун Хандакчалик қийин ва хавфли бўлмаган. Мусулмонлар жуда ҳам оғир ҳолатда эдилар. Қурайшликлар бола-чақа ва аёлларга ҳужум қилиб қолиши мумкин эди. Мадинани то тонг отгунча қўриқлаб чиқишарди. Хавфнинг катталигидан мусулмонлар тонг отгунча такбир айтиб чиққанларини эшитар эдик», дейдилар.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам умрани ният қилиб, Маккаи Мукаррама томон юрганларида Умму Салама онамиз у зот билан бирга эдилар. Ўша сафарда Умму Аммора Ансория, Умму Манийъ Ансория ва Умму Омир Ашҳалия каби саҳобиялар ҳам бор эди.

Аммо Қурайш Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам ва у зотнинг саҳобаларига умра қилишга йўл қўйишмади. Орада уруш чиқишига сал қолди. Охири сулҳ тузилди. Маккага бориб умра қилиш иштиёқида турган саҳобаларнинг маълум қисми сулҳга қарши эди.

Сулҳ матни ёзиб бўлингач, Пайғамбар алайҳиссалом саҳобаларга:

«Энди туриб қурбонликни сўйиб, сочларингизни олдилинглар», дедилар.

Бирор киши қимир этмади. Расули Акрам алайҳиссалоту васаллам ҳалиги буйрукни уч марта такрорладилар. Ҳеч ким қимирлаб ҳам қўймади.

Шунда Пайғамбар алайҳиссалом фиғонлари чиқиб,

чодирларига—Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо олдиларига кирдилар ва:

«Бу қавм ҳалок бўлади, булардан олдин ўтганлар ҳам ўз Пайғамбарларига бўйсунмай ҳалок бўлишган эди», дедилар.

Одамларнинг саркашликларини, адашаётганликларини гапириб бердилар. Умму Салама онамиз у зотни очик чехра, мулойимлик билан кутиб олган эдилар. Сўзларини хотиржамлик билан тингладилар ва:

«Эй Аллоҳнинг Расули, ўзингиз биласиз, саҳобаларингиз Маккаи Мукаррамани ниҳоятда севадилар, кўпдан буён зиёрат қила олишгани йўқ. Ҳозир ҳаммалари зиёрат эта олишларига тўла ишониб турган эдилар. Каъбани тавоф қилмасдан қайтиш улар учун жуда ҳам оғир. Агар сиз кўзлаган ишни қилишингиз зарур бўлса, чиқинг-да, улардан бирортасига бир оғиз ҳам сўз айтмасдан атаган туянгизни сўйинг, сўнгра сартарошингизни чақиринг, сочингизни олсин, ҳаммаси жойига тушади», дедилар.

Расули Акрам алайҳиссалату васаллам атаган туяларини сўйдилар. Сўнгра сартарошни чақирдилар, сочларини олди.

Буни кўрган саҳобаи киромлар ҳам бирин-кетин туриб, қурбонликларини сўйиб, бир-бирларининг сочларини ола бошлашди. Шундай қилиб, Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳонинг доно маслаҳатлари ила бутун бошли бир уммат ҳалокатдан сақланиб қолди. Ўша пайтда Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо қилган ишни ҳеч ким қила олмаслиги аён. Бу фазл у кишига доимо ҳамроҳ бўлган ва ҳозиргача ҳамманинг таҳсинига сазовор бўлиб келмоқда.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Маккаи Мукаррамани фатҳ қилиш учун келаётганларида Абу Суфён ибн Ҳорис ибн Абдулмуттолиб ва Абдуллоҳ ибн Абу Умайя ибн Муғийра узр айтиб, у зотнинг йўлларига

чиқишди. Уларнинг иккиси ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга озор берганлардан эди.

Абу Суфён ибн Ҳорис ибн Абдулмуттолиб Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амакиларининг ўғли эди.

Абдуллоҳ ибн Абу Умайя ибн Муғйира бўлса, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аммалари Отика бинти Абдулмуттолибнинг ўғли эди. У Умму Салама онамизнинг ота бир укалари ҳам эди.

Ана ўша икки киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига кириб узр айтиб, мусулмон бўлишмоқчи бўлди. Умму Салама онамиз бу ҳақда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга гапирдилар ва у зотдан уларнинг ўтган хатоларини афв қилишни илтимос қилдилар. Умму Салама онамиз:

«Эй Аллоҳнинг Расули, амакингизнинг ўғли ва аммангизнинг ўғли—қайиноғангиз сиз учун энг бадбахт одам бўлмасин энди», дедилар.

«Менинг уларда ҳожатим йўқ. Амакимнинг ўғли менинг обрўйимни тўккан. Амманнинг ўғли бўлса, Маккада айтадиганини айтиб бўлган», дедилар.

Бу гапни эшитган Абу Суфён ибн Ҳорис:

«Аллоҳга қасамки, ёки бизга изн берасиз, ёки манави ўғлимнинг қўлидан ушлайман-да, чанқаб, очқаб ўлгунамизча ер юзида юраверамиз», деди.

Бу гапни эшитганларидан сўнг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг уларга раҳмлари келди ва икковларига изн бердилар. Улар кириб мусулмон бўлдилар.

Макка фатҳи ва Ҳунайн тамом бўлиб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Тоиф томон юрганларида ҳам Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо у зот билан бирга эдилар. Бунга қуйидаги ривоят далилдир:

Умму Салама розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишининг

олдиларига кирганларида уйда хотинчалиш одам бор эди. Ўша хотинчалиш Умму Саламанинг укаси Абдуллох ибн Умайяга:

«Агар эртага Аллох сизларга Тоифни фатх этса, сенга Бинти Файлонни кўрсатиб қўяман. Ўзиям олдидан тўртта, ортидан саккизта бақ-бақаси ила келади-да!» деди.

Шунда Расулуллох соллаллоху алайҳи васаллам:

«Олдиларингизга манави ҳеч-ҳеч кирмасин!» дедилар».

Ушбу ҳадиси шарифда Умму Салама онамизнинг хужраларига у кишининг укалари Абдуллох ибн Умайя билан бирга кирган хотинчалиш одамнинг гапининг боришига қараганда ўша куннинг эртасига мусулмонлар Тоифни фатх қилишлари кутилар эди.

Ҳалиги хотинчалиш хотин-қизларнинг ичига кириб-чикиб юриб, уларнинг хусни-жамолларига, шакли-шамойилларига зимдан разм солиб юрар экан. У Тоиф ахлидан бўлган Файлон ибн Салама ибн Моликнинг Бодия исмли гўзал, бўлиқ қизини ҳам кўрган, унинг хусни жамоли, қадди-қоматининг тафсилотларигача яхши билар экан. У Абдуллох ибн Абу Умайя розияллоху анҳуга ўша Бодия бинти Файлонни васф қилиб турганда Расулуллох соллаллоху алайҳи васаллам келиб қолганлар ва ўз аёлларига хитоб қилиб:

«Олдиларингизга манави ҳеч-ҳеч кирмасин!» дептилар».

Бу ривоятлар Умму Салама онамиз розияллоху анҳонинг фақат у зотнинг хизматлари билан банд бўлиб қолмай, балки бошқа ишларни ҳам адо этганларини ҳам кўрсатиб турибди.

Зотан Умму Салама онамиз розияллоху анҳо эркакларга Аллох йўлида жанг қилиш фарз бўлиб, аёлларга фарз бўлмаганидан бир оз мулоҳазаларга бориб ҳам юрар эдилар. Бу улуғ амал ила фазл ортдириш ниятлари ҳам йўқ

эмас эди. Ҳатто бу ҳақда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга савол ҳам берган эдилар.

Имом Аҳмад Мужоҳиддан қилган ривоятда Умму Салама розияллоҳу анҳо:

«Эй Аллоҳнинг Расули, эркаклар жангга қилишади, биз эса қилмаймиз, мерос ҳам бизга ярим ҳисса берилади?» деди.

Шунда Аллоҳ таоло:

«Аллоҳ баъзингизни баъзингиздан афзал этган нарсаларни (ҳасад ила) орзу этманг» оятини туширди», дейилади.

Ана шу оятга биноан, Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо Аллоҳ баъзи одамларни баъзиларидан афзал этган нарсаларни (ҳасад ила) орзу этмаганлар. Шу билан бирга, Аллоҳ таоло Умму Салама онамизни савоб топиш умидларига етказиб, жангда иштирок этишларини насиб этди. Насиб этганда ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳамроҳликларида насиб этди ва Ислом умматини ҳалокатдан сақланиб қолишига сабаб ҳам қилди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам видолашув ҳажини қилганларида ҳам Умму Салама онамиз у зот билан бирга эдилар. У кишининг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан сўраган саволлари сабабидан бемор кишиларга уловда тавоф қилиш мумкинлиги шариат ҳукми сифатида собит бўлган.

Имом Бухорий розияллоҳу анҳу келтирган ривоятда Умму Салама онамиз: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга касаллигимни шикоят қилган эдим, улов миниб, одамлардан четрокда тавоф қилавер, дедилар. Мен тавоф қилдим, Пайғамбар алайҳиссалом Байтуллоҳнинг ёнида туриб, намозда Ват-Тур сурасини ўқидилар».

ИЛМЛАРИ

Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо ўта зеҳнли, оқила ва илмга ўч бўлганларидан доимо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан турли масалаларни сўрашдан зерикмас эдилар. У кишининг саволлари ўринли ва муҳим бўлар эди. Айниқса, Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо кўпроқ саволларни аёллар нуқтаи назаридан берар эдилар. У кишининг берган саволлари туфайли шариатга бир қанча енгиллик ҳукмлари кириб қолишига сабаб ҳам бўлган. Ўша саволлардан ва уларга берилган жавоблардан баъзиларини эслаб ўтайлик.

Имом Абу Довуд ва Ҳоким Умму Салама розияллоҳу анҳодан ривоят қилишади:

«Мен оёғимга тилло халхал тақар эдим.

«Эй Аллоҳнинг Расули, у жамғармами?» дедим.

«Закоти адо қилинишга етган нарсанинг закоти берилса, жамғарма бўлмайди», дедилар у зот.

Бу ривоятдан уламоларимиз тақинчоқларнинг нисобга етганидан закот берилиши керак, деган ҳукмни олишган.

Бухорий, Муслим ва Абу Довуд Умму Салама розияллоҳу анҳодан ривоят қилишади:

«Умму Сулайм Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келди ва:

«Эй Аллоҳнинг Расули, албатта, Аллоҳ ҳақдан ҳаё қилмайди. Аёл киши эҳтилом бўлса, ғусл қиладими?» деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ҳа, вақтики сувни кўрса», дедилар.

Бас, Умму Салама:

«Эй Аллоҳнинг Расули, аёл киши ҳам эҳтилом бўладими?» деди.

У зот:

«Қўлгинанг қурисин, бўлмаса, боласи унга нимадан ўхшар эди», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан савол

сўраб келган саҳобия аёл Умму Сулайм Анас ибн Молик розияллоҳу анҳунинг оналари бўлади. У киши Умму Сулайм кунялари ила машҳур бўлган.

«Эҳтилом» дегани уйкуда жинсий яқинликни кўрмоқ, уйкуда булғанмоқ деганидир.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо одатда аёл киши эркак кишидан сўрашга ҳаё қиладиган саволни сўрашдан олдин:

«Эй Аллоҳнинг Расули, албатта, Аллоҳ ҳақдан ҳаё қилмайди», дедилар. Бу, шунинг учун мен ҳам ҳаё қилмай бир ҳақ нарсани сўрамоқчиман, деганларидир. Мен сўрайдиган савол аслида ҳаё қилиш лозим нарса. Лекин ҳақни билиш йўлида ҳаё қилмаслигимга ижозат беринг, деганларидир.

Мазкур муқаддимадан кейин Умму Сулайм розияллоҳу анҳо бевосита саволга ўтиб:

«Аёл киши эҳтилом бўлса, ғусл қиладими?» деди.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг саволига Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ҳа, вақтики сувни кўрса», дедилар.

Яъни, хотин киши тушида жинсий алоқани кўрсаю кейин манийни кўрса ёки сезса, унга ғусл вожиб бўлади. Аммо, тушида жинсий алоқани кўрсаю, кийимида, баданида маний кўрмаса, бошқа бир аломатни сезмаса, ғусл қилмайди. Бу ҳукм эркак кишига ҳам тегишли. Аксинча, тушида ҳеч нарсани кўрмаса ҳам манийни кўрса ғусл қилади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг ораларида бўлиб ўтаётган бу савол-жавобни эшитиб турган Умму Салама онамиз ҳам уялдилар (бошқа ривоятда, Умму Салама юзини беркитиб олди, дейилган), ҳам ажабландилар. Шунинг учун Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга савол бериб:

«Эй Аллоҳнинг Расули, аёл киши ҳам эҳтилом

бўладими?» дедилар.

Умму Салама онамизнинг бу саволларидан баъзи аёллар эҳтилом бўлмасликлари чиқади. Бўлмаса, у киши бу саволни бермас эдилар. Умму Салама онамизнинг бу саволларига Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Қўлгинанг қурисин, бўлмаса, боласи унга нимадан ўхшар эди», деб жавоб бердилар.

Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насай Умму Салама розияллоҳу анҳодан ривоят қилишади:

«Мен:

«Эй Аллоҳнинг Расули, мен сочимни мустаҳкам қилиб ўрадиган аёлман. Жунублик ғусли учун уни ёймоғим керакми?» дедим.

«Йўқ, сен учун бошинг устидан уч ҳовуч сув куймоғинг кифоя қилур. Сўнгра устингдан сув қуясан. Бас, пок бўлурсан», дедилар».

Ушбу ҳадиси шарифда аёл кишининг ғуслига тегишли муҳим бир масала муолажа қилинмоқда. У ҳам бўлса ўрилган соч масаласи. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Умму Салама онамиз ораларида бўлиб ўтган савол-жавобдан сочи ўрилган аёл киши жунубликдан ғусл қилганда ўрилган сочларини ёймаса ҳам жоизлиги чиқмоқда. Фақат у сочининг остига яхшилаб сув етказиб туриб, ғусл қилаверади. Ҳар сафар сочни ёйиб, яна ўриш машаққатидан аёлларга енгиллик бериш учун шариятимизда шундоқ қилишга рухсат этилган. Бошга яхшилаб сув етказиш билан ғуслдан кўзланган мурод ҳосил бўлади. Ўстирилган сочнинг ҳамма қисмига сув тегиши шарт эмас.

Термизий, Насай ва Ибн Можа Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилишади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ким манманликлик ила кийимини судраб юрса, қиёмат куни Аллоҳ унга назар солмас», дедилар.

Шунда Умму Салама:

«Аёллар этакларини қандоқ қиладилар?» деди.

«Бир қарич тушириб оладилар», дедилар у зот.

«Ундок бўлса оёқлари очилиб қолади», деди у.

«Бир зироъ тушириб оладилар, ундан зиёда эмас», дедилар у зот».

«Зироъ»—ўртача икки қарич узунлигидаги ўлчов бирлиги.

Мусулмонлар манманлик ила кийимларини осилтириб, ерга судраб юришдан қайтарилган. Бу амр ҳам эркалар, ҳам аёллар учун экан. Аммо аёлларга сатр иши қаттиқ таъкидланганидан мазкур ҳукмда уларга хос чегара белгиланган. Ушбу аёллар учун хос ҳукмни шариатга киритилишига Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳараларидан Умму Салама онамиз сабабчи бўлганлар.

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ким манманликлик ила кийимини судраб юрса, қиёмат куни Аллоҳ унга назар солмас», дедилар».

Бу жумлада баён этилаётган жазо оғирдир. Қиёмат куни Аллоҳ таолонинг назаридан бенасиб қолиш деганидир.

Умму Салама онамиз аёллик ҳислари билан аёлларнинг ғамини қилдилар. Улар этаклари узун кўйлак кийишлари шартлигини ўйлаб, у ҳолда ҳозир айтилган гаплар нима бўлади, деган хаёлга бориб, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга:

«Аёллар этакларини қандоқ қиладилар?» деб савол бердилар. Уларнинг этаклари узун, шундоқ бўлиши керак ҳам. Агар манманликлик ила кийимини судраб юрса, қиёмат куни Аллоҳ унга назар солмаса, аёллар ҳам этакларини болдирнинг яримидан кесиб ташлашлари керакми? Ёки бошқа бирор ечим борми?

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бу саволга

бошқа ечим борлигини билдириб:

«Бир қарич тушириб оладилар», дедилар у зот».

Бу ҳам аёлларни тўсиниб юришлари муҳимлиги учун қилинган истиснодир. Лекин аёлларнинг вакиласи Умму Салама онамиз аёлларнинг ўзларига хос хассослик билан масалани яна ойдинлаштиришни ирода қилиб:

«Ундоқ бўлса, оёқлари очилиб қолади», дедилар.

Яъни, аёллар этакларини бир қарич тушириб юрганларида ҳам оёқлари очилиб қолиши турган гап. Унда нима бўлади?

Шунда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳал қилувчи жавобни бердилар:

«Бир зироъ тушириб оладилар, ундан зиёда эмас», дедилар У зот».

Бир қарич туширилган этакларидан ҳам оёқлари очилиб қоладиган бўлса, аёллар этакларини бир зироъ-икки қарич тушириб юрсинлар. Аммо ундан ортиғига рухсат йўқ. Бундан мақсад аврат ҳисобланадиган жойни номахрамларга кўрсатмаслик экани келиб чиқади. Мақсад қанча узун ёки қисқа бўлишида эмас экан.

Машҳур муҳаддислардан Абул Қосим ат-Табароний ривоят қилган узун ҳадисда жумладан бундай дейилади:

«Умму Салама:

«Эй Расуллуллоҳ, Аллоҳнинг «Ўрубан атробан» деган ояти ҳақида гапириб беринг», деди.

«Улар бу дунёдан қариб, сочи оқариб, кўримсиз бўлиб кетган кампирлар бўлиб, уларни қиёматда Аллоҳ таоло тенгқур, бокира, эҳтиросли маҳбуба қизлар қилиб қайта яратади», дедилар у зот.

Умму Салама онамиз:

«Эй Расуллуллоҳ, бу дунёнинг аёллари афзалми, хури ийнларми?» дедилар.

«Эй Умму Салама, бу дунёнинг аёллари хури ийнлардин афзалдир», дедилар у зот.

Умму Салама онамиз:

«Нималари билан?» деб сўрадилар.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом:

«Намозлари, рўзалари, Аллоҳга ибодатлари билан. Аллоҳ уларнинг юзларига нур, жасадларига ипак кийгазган. Ранглари оппоқ, кийимлари яшил, зебу зийнатлари сариқ, тароқлари тиллодан. Мангумиз, ўлмаймиз, зор бўлмаймиз, бир жойда яшаймиз, кўчмаймиз, розимиз, аччиғланмаймиз, биз кимники бўлсак, ким бизники бўлса, яшасин, дейдилар», дедилар.

Умму Салама онамиз:

«Эй Расуллулоҳ, бу ерда баъзи аёллар икки, уч, тўрт эрга тегадилар, у дунёда ҳаммалари жаннатга кирсалар, аёл қайси эр билан бўлади?» дедилар.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом:

«Эй Умму Салама, у аёлнинг ихтиёрига қўйилади. Эрларнинг ичида энг хулқи яхшисини танлайди. Эй Парвардигоро, мана бу менга яхши хулқли бўлган эди, мени шунга бергин, дейди. Эй Умму Салама, яхши хулқ икки дунёнинг яхшилигига эриштиради», дедилар».

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг дорулфунунларида аъло баҳолар ила таҳсил олган Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо ўзларидан савол сўраб келган кишиларга ҳам катта ва чуқур илм соҳибаси сифатида қониқарли жавоб берар эдилар.

Абу Довуд, Молик ва Термизий ривоят қилади:

«Бир аёл Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хотинлари Умму Саламага савол ила келиб:

«Мен этагимни узун қилиб, нопок жойларда юрадиган аёлман», деди. Умму Салама:

«Расуллулоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам, у (этак)ни кейин келган (ер) поклайди», деганлар», деди.

Бу ҳадиси шарифдан бошқа шунга ўхшаш ҳадислар каби Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг

аёлларининг оналаримизнинг Ислом жамиятида тутган ўринларининг бир қиррасини англаб оламиз.

Ҳар бир жамият ҳам икки қисмга—аёлларга ва эркакларга бўлинади. Бу икки қисм ҳам ўзига яраша билимли бўлиши керак. Айниқса, шариатнинг аёлларга хос ҳукмларини эркак кишидан кўра, аёл киши аёлларга ўргатгани маъқул. Бунинг устига ўша вақтда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бир ўзлари икки томонга баробар қарашга вақт топишлари ҳам қийин эди.

Шунинг учун ҳам аёлларга таълим бериб, уларнинг саволларига жавоб қилиш масъулиятининг бир қисми оналаримизга юклатилган эди. Уларнинг сонлари истисно тариқасида тўққизтага етишининг ҳикматларидан бири ҳам шунда! Ҳадисдан кўриб турибмиз:

«Бир аёл Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хотинлари Умму Саламага савол ила келиб: «Мен этагимни узун қилиб, нопок жойларда юрадиган аёлман», деди».

Бу аёлнинг исми Ҳамида бўлиб, Иброҳим ибн Абдурраҳмон ибн Авф ундан фарзанд кўргани учун озод қилган чўриси эди.

Маълумки, Исломда аёл кишининг узун этакли кийими матлуб. Шу билан бирга, ўша узун этаклари, ифлос қилмасликлари ҳам матлуб. Аммо баъзи ҳолларда Ҳамида розияллоҳу анҳога ўхшаб хизмат юзасидан ёки бошқа сабаблардан нопок жойларда ҳам юришлари мумкин. Ана шунда кийимлари нопок бўлса, нима қилишлари керак?

Ҳамида розияллоҳу анҳонинг Умму Салама онамизга айтган сўзларида ана шу маънолар бор эди. У киши эса, бу саволга Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан эшитган ҳадис ила жавоб бердилар:

«Умму Салама: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у(этак)ни кейин келган (ер) поклайди»,

деганлар», деди.

Яъни, узунлиги сабабли ердаги нопокликларга теккан этакни кейин келган пок ер тозалайди, деганлари.

Умму Салама розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Аёл киши қандоқ кийимда намоз ўқийди?» деб сўралди.

«У Химорда ва бутун жисмни тўсиб турадиган, икки кадамнинг устини беркитиб турадиган кўйлақда намоз ўқийди», дедилар у киши.

«Химор»—аёл кишининг боши ва кўксини тўсиб турадиган рўмолга ўхшаш нарса.

Умму Салама онамиз илмда ва фикҳда кўпгина катта эркак саҳобалардан ҳам юқори турар эдилар. Ҳатто масала талашиб қолган саҳобийлар ажрим сўраб, Умму Салама онамизнинг ҳузурига келишар эди.

Бухорий, Муслим, Термизий ва бошқалар Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Абу Салама ва Ибн Аббос розияллоҳу анҳумо жам бўлишганда эрининг ўлиmidан бир неча кеча ўтиб туғадиган аёлни зикр қилиб қолишди. Ибн Аббос:

«Унинг иддаси икки муддатнинг узоғи», деди.

Абу Салама бўлса:

«Туғиши билан ҳалол бўлади», деди.

Иккови тортиша бошлашди. Шунда Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу:

«Мен биродарим ўғли томондаман», деди.

Сўраб келиш учун Руқайбни Умму Саламанинг олдида юборишди. У (қайтиб) келиб:

«Умму Салама «Субайъа ал-Асламийя эрининг вафотидан бир неча кеча ўтиб туғди. Кейин бун Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга зикр қилувди, у зот уни эрга тегишга амр қилдилар, деб айтди», деди.

Термизийнинг лафзида:

«Субайъа розияллоҳу анҳо эрининг вафотидан йигирма

уч ёки йигирма беш кун ўтиб туғди. Сўнгра никоҳланмоқчи бўлди. Бу унга инкор қилинди. Кейин Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга зикр қилинган эди, агар қилмоқчи бўлса, муддати келди», дедилар», дейилган.

Руқайб розияллоҳу анҳу Ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг ходими бўлган. Ислом умматининг илм денгизи ҳисобланган Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудек инсон савол сўраганларидан кейин Умму Салама онамизнинг илм бобида ким эканликларини билиб олса бўлаверади.

Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳадиси шарифларини ривоят қилишда Оиша онамиздан кейинги ўринда турадилар. У киши уч юз етмиш саккизта ҳадиси шариф ривоят қилганлар.

Умму Салама онамиз ҳадисларни Набий соллаллоҳу алайҳи васалламдан, Абу Салама розияллоҳу анҳудан ва Фотима онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар.

У кишидан кўпчилик ҳадис ривоят қилган. Уларнинг ичида саҳобалардан Абдуллоҳ ибн Аббос, Абу Саъид Худрий, Умар ибн Абу Салама розияллоҳу анҳум, Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ва Зайнаб бинти Абу Салама розияллоҳу анҳолар бор. Шунингдек, у кишидан кўпгина тобеъинлар ҳам ҳадис ривоят қилишган.

Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳо фасоҳатда, шеърда ва адабиётда кўзга кўринган шахс бўлганлар.

У киши доимо ўзлари билан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳиноланган бир неча дона соч толаларини олиб юрганлар.

ВАФОТЛАРИ

Умму Салама онамиз Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи

васалламдан кейин кўп ибодат билан машғул бўлдилар. Фақат ҳазрати Али розияллоҳу анхунинг даврида бир марта у кишини ёқлаб олдиларига келдилар. Умму Салама онамиз Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анхунинг олдига ўғли Умарни олиб келиб:

«Эй мўминларнинг амири, агар Аллоҳ азза ва жаллага осий бўлишдан кўркмаганимда ва сизни қабул қилмаслигингизни билмаганимда, албатта, сиз билан бирга чиққан бўлар эдим. Аллоҳга қасамки, ўғлим Умар мен учун ўзимдан ҳам азиз. У сиз билан чиқиб, урушларингизда қатнашади», дедилар.

Умму Салама онамиз ҳижрий эллик тўққизинчи санада, саксон тўрт ёшларида вафот этдилар. У киши мўминларнинг оналари ичида энг сўнг вафот этган зотдирлар.

У кишининг жанозаларини васиятларига биноан, Абу Ҳурайра розияллоҳу анху ўқидилар. Қабрга эса ўғиллари Салама ва Умар розияллоҳу анхумо ҳамда яна баъзи маҳрамлар қўйдилар.

Аллоҳ таоло Умму Салама онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل زينب بنت جحش رضي الله عنها

ЗАЙНАБ БИНТИ ЖАҲШ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Ушбу сатрларнинг қаҳрамони Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳонинг оталарининг исми Жаҳш ибн Риёб бўлган. Оналари эса, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аммалари Умайя бинти Абдулмуттолиб эди.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо Маккаи

Мукаррамада, баъзи уламоларнинг айтишларича, хижратдан тахминан ўттиз йилча олдин таваллуд топганлар. У кишининг кунялари Умму Ҳакам бўлган.

Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг амакилари Ҳамза ибн Абдулмуттолиб, Аббос ибн Абдулмуттолиб розияллоҳу анҳумо бўлишган. Аммалари Софийя бинти Абдулмуттолиб бўлган. Шунга ўхшаш у кишининг қариндошларини тилга оладиган бўлсак, ҳамма тарафдан улуғ ва шарафли кишилар бўлиб чиқишади.

Зайнаб бинти Жаҳш ана шундоқ оила ва яқинлар ичида уларнинг тарбиясини кўриб, улуғликлари ила фахрланиб ўсдилар.

У киши ёшлиқларидан Исломга кирдилар ва тақво билан ўсдилар. У кишининг ака-ука ва опа-сингиллари ҳам машҳур одамлар бўлишган.

Акалари Абдуллоҳ ибн Жаҳш энг аввалги мусулмонлардан бўлиб, Мадинага биринчи хижрат қилган одам шу кишидир.

Бошқа бир акалари Абу Аҳмад ибн Жаҳш ҳам дастлабки мусулмонлардан эди.

Яна бир қардошлари Убайдуллоҳ ибн Жаҳш бўлса, Ҳабашистонга хижрат қилиб, ўша ерда муртад бўлиб ўлган.

Зайнаб бинти Жаҳшнинг сингиллари Ҳамна бинти Жаҳш машҳур саҳобиялардан ҳисобланади.

Бошқа бир сингиллари Умму Ҳабиба бинти Жаҳш Абдурроҳман ибн Авф розияллоҳу анҳунинг хотинлари эди.

Зайнаб бинти Жаҳш ўз қабила ва уруғларининг аёллари билан бирга Мадинаи Мунавварага хижрат қилдилар.

ТУРМУШ ҚУРИШ

«Хулятул Авлиё» китобининг соҳиби Зайнаб бинти Жаҳш розияллоҳу анҳодан қуйидагиларни ривоят қиладилар:

«Менга бир неча курайшликлар совчи қўйишди. Синглим Ҳамнани Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига маслаҳат сўрагани юбордим. Бас, у зот:

«Унга Роббисини Китобини ва Набийининг суннатини таълим берадиган одам бўлиши керак», дедилар.

«У ким, эй Аллоҳнинг Расули?» деди Ҳамна.

«Зайд», дедилар.

Ҳамнанинг қаттиқ аччиғи чикди ва:

«Эй Аллоҳнинг Расули, аммангизнинг қизини қулга турмушга берасизми?!» деди.

Мен ҳам ғазабландим».

Ал-Авфий Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудан қуйидагиларни ривоят қилади:

«Ҳеч бир мўмин эркак ва ҳеч бир мўмина аёл учун...» ояти Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу учун совчиликка борганларида нозил бўлган. У зот Зайнаб бинти Жаҳш ал-Асадия олдиларига кириб, розилигини сўрадилар.

У (Зайнаб):

«Мен унга (Зайдга) тегмайман», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Хўп дегин, унинг никоҳига кўнавер», дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, менга ўз нафсимда ҳам амр қилинадими?!» деди у.

Икковлари гаплашиб туришганида Аллоҳ таоло:

«Ҳеч бир мўмин эркак ва ҳеч бир мўмина аёл учун Аллоҳ ва Унинг Расули бир ишга ҳукм қилганида, ўз ишларини ўзларича ихтиёр қилмоқ йўқ. Ким Аллоҳга ва Унинг Расулига осий бўлса, бас, батаҳқиқ, очик адашиш-ла адашибди», оятини нозил қилди.

Барча мўмин-мусулмон учун Аллоҳ таолонинг амри, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳукмлари ҳамма нарсадан устун туради. Аллоҳнинг кўрсатмаси, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг айтганлари турганида, мўмин киши, хоҳ эркак бўлсин, хоҳ аёл ўзича бир иш қила олмайди. Бу иш мумкин эмас. Ким Аллоҳнинг ва Унинг Расулининг ҳукмини қўйиб, ўзича иш тутса, Аллоҳ таборака ва таолога ва Унинг Расули соллаллоҳу алайҳи васалламга осий бўлади.

«Ким Аллоҳга ва Унинг Расулига осий бўлса, бас, батаҳқиқ, очик адашиш-ла адашибди».

Очик адашганларнинг ҳоли нима бўлиши ҳаммага маълум.

Шунда Зайнаб:

«Эй Аллоҳнинг Расули, менга уни никоҳга олувчи деб рози бўлдингизми?» деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ҳа», дедилар.

Зайнаб:

«Ундай бўлса, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга осий бўлмайман, ўз нафсимни унинг никоҳига топширдим», деди.

Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу Зайнаб бинти Жаҳшга ўн динор олтин, олтмиш дирҳам кумуш, битта кўйлак, рўмол, ёпинчиқ ва изор бердилар. Шунингдек, эллик мудд таом, ўн мудд хурмо ҳам бердилар.

Улар эр-хотин бўлиб яшашни бошлашди.

Оятнинг нозил этилишига сабаб бўлган ривоятдан кўриниб турибди, Зайнаб бинти Жаҳш бу никоҳга ўз иродасига қарши, Аллоҳнинг оятини эшитиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг рағбатлари туфайлигина розилик бердилар.

Чунки Аллоҳ ва Унинг Расули ҳукм қилган ишга ҳеч бир мўмин ва мўмина қарши чиқиши мумкин эмас.

Мусулмонлар ушбу эътиқодда мустаҳкам турган пайтларида, фақат Аллоҳ таолонинг ва Расулининг ҳукми ила иш юритганларида дунёнинг пешқадам уммати бўлишган.

Жоҳилиятнинг ботил қонун-қоида ва урф-одатлари йўқотилиб, ўрнига исломий қонун-қоида ва урф-одатлар жорий этиларди. Маълумки, жоҳилиятда турли инсоний табақалар мавжуд бўлиб, ҳар кимнинг кадр-қиймати табақасига қараб белгиланар, шунга кўра муомала қилинар эди. Хусусан, қуллар ёки қуллиқдан озод бўлганлар одам ўрнида кўрилмасди.

Ислом ҳамманинг тенг эканини, оқ билан қора, араб билан ажам, бой билан камбағал, подшоҳ билан гадо орасида ҳеч қандай фарқ йўқлигини, бўлганида ҳам, фақат тақвога кўра бўлиши мумкинлигини қатъий низом асосига қўйди. Бу ҳақда оят ва ҳадислар жуда ҳам кўп.

Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам бу оламшумул таълимотларни амалда татбиқ қилишни истадилар. Бу ишни ўз яқинларидан бошладилар.

У зот ўзларининг мавлолари—озод қилган қуллари Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу номидан аммалари Умайма бинти Абдулмуттолибнинг қизлари Зайнаб бинти Жаҳш ал-Асадияга совчи бўлиб бордилар.

Бу иш билан Исломда асли қул ҳам, Бани Ҳошимдан бўлган оксуяк ҳам баробарлигини кўрсатмоқчи эдилар. Шундай бўлди ҳам. Зайд ибн Ҳориса ва Зайнаб бинти Жаҳш оила қуришди.

Лекин турмушлари унча келишмади. Эру хотин тотув яшай олмадилар. Зайд хотинидан норози бўлиб, унинг устидан шикоят қилиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига қайта-қайта келди.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам эса, унга насиҳат қилиб, сабрга чақириб, оиласига қайтарар эдилар. Кейинроқ Зайд хотини Зайнабни талоқ қилиш ниятида

эканини айта бошлади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга талок қилмай туришни маслаҳат берардилар. Сўнгра иш умуман бошқача тус олиб кетди.

Келгуси ояти каримада ана шулар ҳақида сўз кетади:

«Эсла, сен Аллоҳ неъмат берган ва сен ҳам неъмат берган шахсга: «Жуфтингни ўзинг ила тутиб тур ва Аллоҳга тақво қил», дер эдинг. Ва ичингда Аллоҳ ошкор қилгувчи бўлган нарсани махфий тутардинг ва одамлардан кўрқардинг, холбуки, Аллоҳдан кўрқмоғинг ҳақлироқ эди. Қачонки Зайд ундан ўз хожатини адо этгач, Биз сени унга уйлантирдик. Токи мўминларга ўз асранди болалари хотинларида улардан хожатларини адо қилишгач, танглик бўлмасин деб. Ва Аллоҳнинг амри амал қилиниши лозим бўлгандир».

Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло ушбу ояти каримада Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга у зот ўзлари озод қилган қуллари Зайд ибн Ҳорисага нималар деганларини эслатиш билан сўз бошламоқда:

«Эсла, сен Аллоҳ неъмат берган ва сен ҳам неъмат берган шахсга...»

Бу жумлада Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анхунинг сифатлари келтирилмоқда.

«Аллоҳ неъмат берган...»

Аллоҳ Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳуга иймон неъматини ва Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга эргашиш саодатини берган эди.

«...сен ҳам неъмат берган...»

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайд розияллоҳу анхуни қулликдан озод этган, унга кўплаб яхшилик қилган эдилар. Шу сабабли у жамиятда обрў-эътиборли, ҳамма ҳурмат қиладиган кишига айланган. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайд розияллоҳу анхуни жуда яхши кўрганларидан у киши

«Расулуллоҳнинг маҳбуби» лақабини олди.

Оиша онамиз:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари иштирок этмаган юришларга Зайдни юборадиган бўлсалар, фақат амр қилиб юборар эдилар. У зотдан кейин қолганида Зайдни ўзларига халифа қилар эдилар», дердилар.

Ана ўшандай одам Зайнаб бинти Жаҳшдан шикоят қилиб келганида:

«Жуфтингни ўзинг ила тутиб тур ва Аллоҳга тақво қил», дер эдинг».

Аввал айтиб ўтилганидек, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари совчи бўлиб, ўртада туриб, Зайд ва Зайнаб икковини никоҳлаб қўйган эдилар.

Мукотил ибн Хиббоннинг айтишича, Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу ва Зайнаб розияллоҳу анҳо бир йил ёки ундан сал кўпроқ бирга яшашган.

«БИЗ СЕНИ УНГА УЙЛАНТИРДИК»

Сўнгра Зайд розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга хотинидан шикоят қилиб кела бошлади. У зот эса, унга:

«Жуфтингни ўзинг ила тутиб тур ва Аллоҳга тақво қил», дер эдилар.

«Ва ичингда Аллоҳ ошкор қилгувчи бўлган нарсани махфий тутардинг...».

Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кўнгилларига Зайд Зайнабни талоқ қилганидан кейин унга уйланиш ниятини солган эди. Аниқ амр бўлмаган эди-ю, аммо кўнгилларига тушган эди.

Шунинг учун у зот Зайд розияллоҳу анҳуга «Жуфтингни ўзинг ила тутиб тур», деб айтаётганларида, хаёлларининг бир четида бу фикр бўлиб, Аллоҳдан амр келишини кутардилар. Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз

соллаллоху алайҳи васалламнинг хаёлларида кечган шу гапни ҳам эслатмоқда.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг «Аллоҳ ошкор қилгувчи бўлган нарсани» махфий тутганларининг сабаби кейинги жумлада келади:

«...ва одамлардан кўрқардинг, ҳолбуки, Аллоҳдан кўрқмоғинг ҳақлироқ эди».

Одамлар Муҳаммад ўзининг асранди ўғли талоқ қилган хотинга уйланибди, деб айтишларидан кўрқар эдилар. Чунки, ўша вақтнинг урф-одатига биноан, асранди ўғилга худди ўз ўғлидек муомала қилинарди. Ўз ўғлининг талоқ қилган хотинига уйланиш ҳаром бўлганидек, асранди ўғилнинг талоқ қилган хотинига ҳам уйланиш ҳаром ҳисобланарди.

Расули Акрам мана шу мулоҳазалар билан Аллоҳ кўнгилларига солган ишни—Зайд талоқ қилганидан кейин Зайнабга уйланиш ниятини махфий тутар эдилар.

Таъкидлаб айтиш керак, бу фақат кўнгилга тушган фикр эди. Агар Аллоҳнинг очик-ойдин амри бўлса, ҳеч қачон махфий тутмас эдилар. Балки уни дарҳол ошкор қилардилар. Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам Аллоҳнинг амридан бирор сўзни ҳам махфий тутишга ҳақлари йўқ эди.

Ибн Жарир ат-Табарий раҳматуллоҳи алайҳи Омир розияллоху анҳудан қилган ривоятда Оиша онамиз розияллоху анҳо қуйидагиларни айтадилар:

«Агар Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ўзларига ваҳий қилинган Аллоҳнинг китобидан бирор нарсани беркитадиган бўлсалар, «Ва ичингда Аллоҳ ошкор қилгувчи бўлган нарсани махфий тутардинг ва одамлардан кўрқардинг, ҳолбуки, Аллоҳдан кўрқмоғинг ҳақлироқ эди» оятини беркитар эдилар».

Ҳа, Расулуллоҳ Аллоҳнинг амрига итоат этиб, ҳеч нарсани беркитмадилар. Бу гапларни ҳам оят бўлиб нозил

килинганидан кейин ҳаммага ўқиб бердилар. Мана, асрлар давомида ўқилиб келмоқда.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлгунларича ҳам жоҳилиятнинг ботил урф-одатларидан четда турганлар. Аллоҳ таоло у зотни Ўзи сақлаган.

Фақат бола асраш бобида Аллоҳ ирода қилган ҳикмат юзасидан Зайд ибн Ҳорисани ўғил қилиб олганлар. Мана, энди ҳикмати юзага чиқмоқда. Аллоҳ таоло шу одатни ва унга кўшиб, асранди ўғилнинг талоқ қилган хотинига уйланиб бўлмайди, деган жоҳилият қонунини ботил қилиш учун чиқарган ҳукми Ўз Расули соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳаётларига тадбиқ этишни хоҳлаган экан. Чунки шунда ҳукм таъсирлироқ бўлади. Ҳамма ҳеч иккиланмай қабул қилади.

Худди шу ҳикматга биноан, Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам аммаларининг қизи бўлмиш Зайнаб бинти Жаҳш розияллоҳу анҳони норози бўлишларига қарамай, Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳуга никоҳлаб берган эканлар.

Худди шу ҳикмат юзасидан «Ҳеч бир мўмин эркак ва ҳеч бир мўмина аёл учун Аллоҳ ва Унинг Расули бир ишга ҳукм қилганида, ўз ишларини ўзларича ихтиёр қилмоқ йўқ» ояти нозил бўлган экан.

Мазкур ишларнинг асл моҳияти, улардан кўзланган ҳикмат энди юзага чиқмоқда ва Аллоҳ таоло Ўз Пайғамбарига:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: تَذَدُّذُّذُّز

«Қачонки Зайд ундан ўз ҳолатини адо этгач, Биз сени унга уйлантирдик», демокда.

Яъни, Зайд ибн Ҳориса Зайнаб бинти Жаҳшдан

хожатини адо этиб, уни талоқ қилгач, Биз ўзимиз сенга уни хотин қилиб бердик, демоқда.

Шундай бўлиши керак эди. Аллоҳ таолонинг иродаси шу эди. Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло Зайнаб бинти Жаҳшни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга Ўзи никоҳлаб қўйди. Бу ерда валий ҳам, маҳр ҳам, гувоҳ ҳам йўқ. Ҳаммасининг ўрнига Аллоҳнинг амри бор.

Имом Бухорий Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан қилган ривоятда бундай дейилади:

«Зайнаб бинти Жаҳш розияллоҳу анҳо Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошқа аёлларига фахрланиб: «Сизларни аҳлларингиз никоҳлаб берган, мени Аллоҳ таоло етти осмоннинг устидан никоҳлаб берган», дер эди».

Кейинги жумлада бу ишнинг ҳикмати очик баён этилади:

«Токи мўминларга ўз асранди болалари хотинларида улардан ҳожатларини адо қилишгач, танглик бўлмасин деб».

Бировнинг асранди боласи хотинидан ўз хожатини адо этиб, уни талоқ қилса, уни асраб олган киши ҳалиги аёлга уйланиши мумкин эмас, деган мантиқсиз жоҳилият қонунини энди Аллоҳ таолонинг Ўзи тўғрилади. Бу ишда намуна тариқасида Пайғамбари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг шахсан ўзларини танлади.

«Ва Аллоҳнинг амри амал қилиниши лозим бўлгандир».

Бўлмасдан иложи йўқ. Чунки у Аллоҳ таолонинг амри. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам Зайнабга уйландилар.

Бу иш билан жоҳилиятнинг одамлар ҳаётига ва онгига каттиқ сингиб кетган одатларидан яна бири–асранди ўғилнинг талоқ қилган хотинига уйланиш ҳаром, деган қонуни ботил бўлди. Мўминлардан яна бир танглик

кўтарилди.

«Набийга Аллоҳ унга фарз қилган нарсада бирон танглик бўлмас. Бу олдин ўтганлар ҳақида ҳам Аллоҳ тутган йўлдир. Аллоҳнинг амри белгиланган қадар бўлди».

Модомики, Аллоҳ таоло бир нарсани фарз қилар экан, ундан ҳеч уялмаслик, қандайдир танглик ҳис этмаслик керак. Аллоҳ ҳар бир нарсани Ўзи билиб қилади. Пайғамбар ҳам Аллоҳнинг бандаси, унинг амрига бўйсунити лозим.

«Набийга Аллоҳ унга фарз қилган нарсада бирон танглик бўлмас».

Шунинг учун Зайнабга уйланиш борасида ҳам Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳеч қандай танглик бўлмаслиги керак. Одамлар у дейди, бу дейди, деган мулоҳазалар ҳам бўлмаслиги керак. Қолаверса, бу амр фақат Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёлғиз ўзлари учун бўлмаяпти.

«Бу олдин ўтганлар ҳақида ҳам Аллоҳ тутган йўлдир».

Аввал ўтган пайғамбарлардан ҳам кўп хотинлилари бўлган. Мисол учун, Довуд алайҳиссаломнинг юзта хотинлари, Сулаймон алайҳиссаломнинг уч юзта хотини бўлган. Аллоҳ шуни ирода қилган, шундай бўлган.

«Улар Аллоҳнинг элчилигини етказадиган, Ундангина қўрқадиган, Аллоҳдан бошқа ҳеч кимдан қўрқмайдиган зотлардир. Аллоҳнинг Ўзи ҳисоб қилгувчиликка кифоядир».

Аллоҳнинг йўлига ҳеч қандай тангликсиз эргашиб юрган зотлар – набийлар қуйидаги сифатларга эга бўлганлар:

«Улар Аллоҳнинг элчилигини етказадиган» зотлардир.

Аллоҳ уларни ўз элчиси –Пайғамбари қилиб юборган.

Улар Пайғамбар – одамларга Аллоҳнинг хабарларини етказувчилар. Сен ҳам, эй Муҳаммад, ўшаларга ўхшаб, Аллоҳнинг элчилигини одамларга етказадиган зотсан!

«...Ундангина қўрқадиган, Аллоҳдан бошқа ҳеч кимдан қўрқмайдиган зотлардир».

Яъни, илгари ўтган пайғамбарлар фақат Аллоҳ таолодангина қўрққанлар, Аллоҳдан бошқа ҳеч кимдан қўрқишмаган. Шунинг учун Аллоҳ уларга нимани амр этса, ўйлаб ўтирмай, дарҳол бажаришган. Сен ҳам, эй Муҳаммад, Зайнабга уйланиш масаласида Аллоҳнинг айтганини қил, одамларнинг гапига эътибор берма!

«Аллоҳнинг Ўзи ҳисоб қилгувчиликка кифоядир».

Охиратда ҳисоб-китобни Аллоҳ таолонинг Ўзи қилади. Оғзига кучи етмаган одамлар эмас.

Ҳар бир нарсани ҳикмат билан қилувчи зот Аллоҳ таолонинг бир никоҳ–Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Зайнаб бинти Жаҳш розияллоҳу анҳога никоҳлари масаласига бунчалик эътибор бериб, шунча оятларни нозил этиши бежиз эмас. Аввало, бу ерда гап жоҳилият даврида кенг тарқалган, одамлар қонига ва онгига сингиб кетган катта бир нотўғри урфни, қонун-қонидани ҳаётдан сиқиб чиқариш ҳақида кетмоқда. У ҳам бўлса, асранди бола тутиш, унинг талоқ қилган хотинини ўғай ота никоҳлаб ололмаслиги масаласидир. Шу туфайли жамиятда қанчалик ноқулайликлар, ҳаром-ҳариш ишлар келиб чиқиши мумкинлиги ҳақида аввал ҳам гапирилди. Жоҳилий жамиятда жорий этилган урф-одатларни йўқ қилишдек оғир ва машаққатли вазифани адо этишда бу сафар намуна қилиб, Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларини жалб этди. Эҳтимол, шу йўл ила бу ҳукмнинг таъсири янада орттирилгандир.

Қолаверса, аввалги оятларда ҳам айтилганидек, бу ерда гап киши ўз нафсига, ўз хоҳишига қарши ўларок, Аллоҳ

таолонинг амрини сўзсиз қабул қилиши ҳақида кетмоқда. Пайғамбаримизнинг ўзлари бу ишда ҳам гўзал намуна бўлишлари керак эди. Шунинг учун ҳам одамлар гап қилишлари, турли-туман миш-мишлар тарқатишлари мумкин бўлган ишга у зот жалб қилинган эдилар.

Бу хусусда етарлича гаплар айтилган. Аммо қадимда ҳам, ҳозирда ҳам бу масала Ислом душманлари ва баъзи тушуниб етмаган кишилар томонидан қайта-қайта кўзғатилиб, Исломга ва Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам шахсларига нисбатан таъна етказишга ҳаракат бўлгани учун, ҳатто баъзи исломий китоблар, тафсирларга ҳам нотўғри тушунчалар кириб қолгани учун уламоларимиз бу масалага алоҳида эътибор билан қарашади. Бу хусусда душманлар томонидан талайгина ривоятлар ҳам тўқилган, улар ана шу ботил ривоятларга раддия беришади. Ана шулардан бирида айтилишича, эмишки, Зайнаб бинти Жаҳш ҳали Зайд ибн Ҳориса билан яшаб юрганида унга Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кўзлари тушиб, яхши кўриб қолибдилар ва «Субҳана мукаллибал қулуб» (Қалбларни айлантириб тургувчи зот пок бўлди), дебдилар. Зайнаб буни эшитиб, гап нимада эканини англабди ва Зайдга айтибди. Ана шундан кейин Зайд Зайнабни талоқ қилиш ҳақида ўйлаб қолибди ва Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб, бу ҳақда сўз очибди. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам эса, жуфтингни ўзинг ила тутиб тур, дебдилар ва ҳоказо.

Бу гаплар тухмат ва бўҳтон экани аниқ. Чунки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам аммаларининг қизи Зайнабни ундан олдин кўрмадиларми? Зайнабга ўзлари совчи бўлиб, Зайдга олиб бермадиларми? Наҳотки Расули Акрамдек зот бировнинг хотинига, қолаверса, ўз келинига бошқача кўз билан қарайдиларми?!

Ҳамма нарсани олдиндан билгувчи Аллоҳ таоло,

душманларнинг бу хусусда бўҳтон ва тухматлар тўқишларини ҳам олдиндан билган. Шунинг учун унга тааллуқли гапларни олдиндан очиқ-ойдин баён қилган.

Қуръони Карим шахс, жой, вақтни аниқ айтиш услубини қўлламайди. Бу унинг умумийлигини, ҳар замон, ҳар макон ва ҳар жамиятга лойиқлигини орттиради.

Қуръони Каримда бирорта саҳобийнинг исми зикр қилинмаган. Аммо ушбу масалага алоқадор зотлардан бири бўлган Зайд розияллоҳу анҳунинг исми очиқ-ойдин **«қачонки Зайд ундан ўз хожатини адо қилгач»** деб келтирилган.

Бу ишнинг, яъни, Зайнабга Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам уйланишларининг сабабини ҳам очиқ-ойдин келтирган: **«Токи мўминларга ўз асранди болалари хотинларида улардан хожатларини адо қилишгач, танглик бўлмасин деб».**

Қуйидаги оят ҳам худди шу масалани очиқлаб ёритади:

«Муҳаммад сизлардан бирон эркакнинг отаси бўлган эмас. Лекин Аллоҳнинг Расули ва Пайғамбарларнинг сўнггисидир. Аллоҳ ҳар бир нарсани ўта билгувчидир».

Эй одамлар, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнабга уйлангани учун, Муҳаммад ўз ўғлининг хотинига уйланди, деб бўҳтон қилманглар:

«Муҳаммад сизлардан бирон эркакнинг отаси бўлган эмас».

Жумладан, Зайнабни талоқ қилган Зайд ибн Ҳорисанинг ҳам отаси бўлган эмас. Зайднинг отаси Ҳориса ибн Шарҳабийлдир. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайд талоқ қилган Зайнабга Аллоҳнинг амри ила жоҳилият ҳукмини ботил қилиш учун уйландилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам жоҳилият ҳукми бўйича Зайдни асраб олишлари ҳам Аллоҳ ирода этган ҳикмат ила шу одатни йўқ қилиш учун эди. Ҳеч қачон у

зотга Зайд ўғил бўлган эмас. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳеч ким ўғил бўлган эмас. У зот эса, ҳеч кимингизга ота бўлган эмас.

«Лекин Аллоҳнинг Расули ва Пайғамбарларнинг сўнггисидир».

Лекин Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳамма учун Аллоҳнинг юборган Расулидир. У зот пайғамбарларнинг сўнггисидир, ундан кейин ҳеч бир пайғамбар келмас.

«Аллоҳ ҳар бир нарсани ўта билгувчидир».

Ана шундоқ қилиб, Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анхунинг исмлари Куръони каримда айнан зикр қилинди. Аллоҳ таоло жоҳилиятнинг кишилар қон-қонига сингиб кетган одатларидан бирини ботил қилишда, бу туфайли одамлар ичида юзага келадиган турли нохуш ҳолатларга чидашдек улкан синовга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларини ва у зотнинг энг вафодор дўстлари Зайд ибн Ҳорисани танлаб олган эди.

ТЎЙДА

Бухорий, Муслим ва Термизий Анас розияллоҳу анхудан ривоят қилади:

«Убай ибн Каъб розияллоҳу анху мендан ҳижоб ҳақида сўрар эди. Мен буни одамлар ичида энг яхши билувчи эдим.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнабга куёв бўлиб тонг отдирдилар. У зот унга Мадинада уйланган эдилар. Кундузи одамларни таомга чақирдилар. Одамлар туриб кетганларидан кейин ҳам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан баъзи кишилар ўтириб қолдилар.

Охири Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари туриб, юриб кетдилар. Мен ҳам у зот билан юриб кетдим.

У зот Оишанинг ҳужраси эшигига етиб бордилар-да, одамлар чиқиб кетишган бўлсалар керак, деб ортларига қайтдилар. Мен ҳам у зот билан бирга қайтдим. Қарасам, улар жойларида ўтирибдилар.

Бас, у зот ортга қайтдилар. Мен ҳам иккинчи марта ортга қайтдим. У зот Оишанинг ҳужраси эшигига етиб, ортга қайтдилар. Мен ҳам ортга қайтдим. Қарасак, улар туриб кетишган экан. Шунда У зот мен билан ўзлари ораларига парда тортдилар ва Аллоҳ таоло ҳижоб оятини нозил қилди:

«Эй имон келтирганлар! Пайғамбарнинг уйларига кирманг. Магар таомга изн берилганда, унинг пишишига мунтазир (бўлмай)диган бўлиб (киринг). Лекин чақирилсангиз кирганда, таомни еб бўлиш билан тарқалиб кетинг, гапга берилиб қолиб кетманг. Албатта, бундоқ қилишингиз Пайғамбарга озор берарди. У эса сизлардан ҳаё қиларди. Аллоҳ ҳақни (айтишдан) ҳаё қилмайди. Қачонки, улардан бирор нарса сўрасангиз, парда ортидан сўранг. Шундоқ қилмоғингиз ўз қалбларингиз учун ҳам, уларнинг қалблари учун ҳам покроқдир».

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнаб бинти Жаҳшга уйланганларида валиймани никоҳ кечасининг эртасига қилган эканлар. Бу уйланиш ҳодисасидаги энг машхур воқеалардан бири ҳижоб оятининг нозил бўлиши эди.

Ўша машхур воқеада Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга у кишига ихлос билан хизмат қилиб юрадиган ёш саҳобий Анас ибн Молик ҳам бирга иштирок этган эди.

Шунинг учун ҳам бу масалада бирор савол чиқса ҳазрати Анас розияллоҳу анҳуга мурожаат қилиш одат бўлиб қолган эди. Ҳатто Убай ибн Каъб розияллоҳу анҳу каби қори ва улуғ саҳобийлар ҳам ҳижоб ояти ҳақида

ҳазрати Анас розияллоҳу анҳудан сўрашар эди.

Ушбу ривоят Убай ибн Каъб розияллоҳу анҳунинг ҳижоб ояти қандоқ нозил бўлганлиги ҳақидаги саволларига жавоб тариқасида келаётгани учун гапнинг сиёқи ўша томонга бурилиб қолган.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнаб бинти Жаҳш онамизга уйланган кунларининг эртасига кундуз куни таом бермоқчи бўлиб, Анас розияллоҳу анҳуга одамларни чақириб келишга буюрганлар. Улар келиб, таом еб тарқалишган. Аммо, баъзилари гапга берилиб, ўтириб қолишган. Улар кетишавермагач, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хижолат бўлиб, ташқарига чиққанлар, Оиша онамизнинг ҳужралари эшиги олдига бориб, қайтиб келганлар, ҳалиги одамлар яна гаплашиб ўтиришибди. Икки марта шундоқ бўлганидан кейин ўтирганлар туриб кетишган ва Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнаб онамиз олдиларига кириб, пардани туширганларидан кейин ҳижоб ояти нозил бўлган.

Бухорий ва Имом Муслим келтирган бошқа бир ривоятда ҳазрати Анас розияллоҳу анҳу куйидагиларни айтади:

«Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам уйланиб ўз аҳллари олдига кирганларида онам ҳийс (таом) қилиб, тавр (идиш)га солиб:

«Эй Анас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига буни олиб боргин-да, буни сизга онам бериб юборди, у киши сизга салом айтди ва мана шу оз нарса биздан сизга, деб айтди, дегин», дедилар.

Мен уни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига олиб бориб:

«Онам сизга салом айтдилар ва мана шу оз нарса биздан сизга, деб айтдилар», дедим.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Уни кўй!» дедилар-да, сўнгра:

«Энди бориб, фалончи, фистончиларни, йўлда учратган одамларингни ҳам айтиб кел», деб бир қанча одамнинг исмларини айтдилар.

Мен у киши айтган одамларни ва йўлда учратганларимни чақириб келдим.

«Неча киши эдилар?» деб сўрашди одамлар.

«Уч юз кишича бор эди», деди Анас розияллоху анху ва гапларида давом этди:

«Кейин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам менга: «Эй Анас, таврни олиб кел!» дедилар.

Суффа ва хужра одамларга тўлиб кетган эди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

«Ўнта-ўнтадан халқа бўлиб ўтиринглар, ҳар ким ўз олдидан есин», дедилар.

Ҳаммалари еб тўйдилар. Бир гуруҳи кириб, бир гуруҳи чикиб, ҳаммалари едилар. Сўнгра у зот менга:

«Эй Анас, кўтар!» дедилар.

Билмайман, олиб келиб кўйганимда, кўпмиди ёки қайтариб олганимда кўпмиди? Ўшалардан баъзи гуруҳлар Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг уйларида ўтириб гаплашиб қолишди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳам ўтирар эдилар. Аёллари эса, юзларини деворга ўгириб ўтирар эди. Бу ҳолат Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга оғир келганидан, ташқарига чикиб, аёлларига салом бериб чиқдилар.

Ҳалиги одамлар Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг қайтиб келганларини кўрган чоғларида оғир келганларини билдилар ва ҳаммалари эшик томон юриб, чикиб кетишди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам пардани тушириб, ичкарига кирдилар. Мен хужрада ўтирар эдим. Сал ўтмай олдимга чиқдилар. Аллоҳ у кишига:

«Эй иймон келтирганлар! Пайғамбарнинг уйларига

кирманг», оятини туширди».

Бу ривоятдан мазкур Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо келин бўлганларидаги валийманинг бошқа тафсилотлари ҳам аён бўлмоқда. Жумладан, валийманинг таомини ҳазрати Анас розияллоҳу анхунинг оналари, машхур саҳобия Умму Сулайм розияллоҳу анҳо қилиб берганлар. Таом ҳийс номли таом бўлиб, тавра деб аталадиган кичик бир идишда бўлган. Бундан янги уйланган кишининг уйига таом юбориш яхши иш экани келиб чиқади.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо пишириб юборган ҳийсни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам валийма қилиб юборишни ирода қилганлар. Бундай тўйнинг таомини яқин кишилар қилиб бериши ҳам жоизлиги, ҳам яхшилиги кўринади.

Шунингдек, валиймага одамларни номма-ном ёки ёппасига айтиш мумкин. Ҳалқа бўлиб ўтириб, Ислом одобларига риоя қилиб таом емоқ керак.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга берилган мўъжиза шу ерда яна бир бор намоён бўлган. Озгина таом уч юз кишига етиб, яна ортиб ҳам қолган. Ортиб қолгани, ўзидан ҳам кўпроқ бўлган.

Қаранг, Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг тўйлари қанчалар баракали бўлган. Баракали бўлганда ҳам ҳар тарафлама баракали.

Аввало маънавий, руҳий барака бўлган. Ўша тўй туфайли ва қолаверса, Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга қолишлари зарурати юзасидан қиёмат қоим бўлгунча тиловат қилиниб турадиган оят нозил бўлди. У оят ҳижоб ояти номи ила маълум ва машхур. Уни барча мусулмонлар ўқийдилар, биладилар ва амал қиладилар.

Қолаверса, тўй муносабати ила Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари нон ва гўшт тортиб, одамларни

тўйгазганларидан кейин Умму Сулайм розияллоху анҳо ҳам ўзлари тўйга атаб хийс қилиб, ўғиллари Анас розияллоху анҳо орқали юборганлар.

Учинчидан ўша Умму Сулайм розияллоху анҳо Анас розияллоху анҳо орқали юборган таомга Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг шарофатлари ила Аллоҳ таоло барака киритиб мўъжиза содир бўлган. Кўплаб кишилар еб тўйганларидан кейин ҳам дастлабки миқдордан кўпроқ таом ортиб қолган.

Буларнинг ҳаммаси Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо учун фазл ва шараф, албатта.

ВАҲИЙ НОЗИЛ БЎЛИШИ ДАВОМ ЭТАДИ

Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг қиссасини синчиклаб ўрганар эканмиз, у кишининг ҳаётларидаги бурилиш нуқталарида Аллоҳ таолонинг аралашуви бўлгани, Қуръони Карим оятлари нозил бўлиб, кўрсатмалар берилганини кўрамиз.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо Зайд ибн Ҳориса розияллоху анҳуга турмушга чиқишга рози бўлмаганларида Аллоҳ таоло:

«Ҳеч бир мўмин эркак ва ҳеч бир мўмина аёл учун Аллоҳ ва Унинг Расули бир ишга ҳукм қилганида, ўз ишларини ўзларича ихтиёр қилмоқ йўқ. Ким Аллоҳга ва унинг Расулига осий бўлса, бас, батаҳқиқ, очик адашиш-ла адашибди», оятини нозил қилди.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо биринчи турмушлари бузилиб, орада гап-сўзлар ўтиб, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам ҳам ҳайрон бўлиб турганларида Аллоҳ таоло:

«Қачонки Зайд ундан ўз ҳолатини адо этгач, Биз сени унга уйлантирдик», оятини нозил қилди.

Худди ана шундоқ оят нозил бўлиши Зайнаб бинти

Жаҳш онамиз Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга завжаи мутоҳҳара бўлиб яшай бошлаганларида ҳам давом этди.

Бу онамиз бир неча кундошлар устига ғайри оддий бир ҳолда кириб келган эдилар. У кишини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Аллоҳ таолонинг Ўзи никоҳлаб қўйган эди. Бу ҳақиқатни онамизнинг ўзлари яхши тушунар ва у билан фахрланар эдилар. У киши кундошларига, сизларни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ота-онангиз, қариндош-уруғларингиз никоҳлаб берган бўлса, мени Аллоҳ таолонинг Ўзи етти қават осмоннинг устидан туриб, никоҳлаб берган, дейишларини қўймас эдилар.

Бунинг устига Зайнаб бинти Жаҳш онамиз аслзода, ёш, гўзал ва Қурайшнинг кўзга кўринган аёлларидан эди.

Мана шу омиллар ёш ва ҳамма нарса меники қабилида иш тутиб юрган Оиша онамиз розияллоҳу анҳо онамизни ташвишга солиб қўйди.

Бухорий ва Муслим келтирган ривоятда Оиша онамиз розияллоҳу анҳо Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо ҳақларида:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжалари ичида фақат угина мендан баланд келишга уринар эди», деганлар.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни иложи борича хурсанд этишга ҳаракат қилар эдилар. Бунинг учун қўлларидан келган барча чораларни қўллар эдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам у кишининг навбатлари келганда бу муомалаларни дарҳол ҳис этар эдилар.

Оиша онамиз розияллоҳу анҳонинг рашклари келди. У кишининг ёнларига Ҳафса онамиз ҳам қўшилдилар. Улар ўзаро тил бириктира бошладилар. Икковлари Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг олдиларида узоқроқ қолаётганларини ва у

ердан асал тановул қилиб, хушнуд бўлиб чиқаётганларини мулоҳаза қилдилар ва шу нозик жойдан тутишга келишдилар.

Имом Бухорий Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қилади:

«Пайғамбар алайҳиссалом Зайнаб бинти Жаҳш хузурида асал ичардилар ва у билан узоқ ўтирардилар. Ҳафса икковимиз келишиб олдик-да, кимимизнинг олдимизга у киши келсалар, асаларининг шамъини ебсизми, сиздан шамънинг ҳиди келяпти, деймиз, дедик.

Ҳафсани олдига кирган эканлар, у ҳалиги гапни айтибди. Шунда Пайғамбар алайҳиссалом, йўқ, мен Зайнаб бинти Жаҳшнинг олдида асал ичган эдим, энди қайтиб бу ишни қилмайман, қасам ичдим, аммо сен бу гапни ҳеч кимга айтмагин, дебдилар».

Кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хотинларидан кўрган ҳолатнинг шиддатидан бир ойгача уларнинг олдига кирмасликка қасам ичган эканлар, Аллоҳ у кишини итоб қилди ва Таҳрим сурасидаги машҳур оятларни нозил қилди:

«Эй Набий! Нима учун хотинларнинг розилигини тилаб, Аллоҳ сенга ҳалол қилган нарсани ҳаром қилурсан?! Аллоҳ кечирувчи ва раҳмдилдир».

Яъни, Аллоҳ сенга ҳалол қилган асални ўзингга ҳаром қилишинг дуруст эмас. Нима учун хотинларнинг розилигини кўзлаб, Аллоҳ сенга ҳалол қилган нарсани ўзингга ҳаром қиласан?!

«Аллоҳ кечирувчи ва раҳмдилдир».

Шунинг учун ҳам бандасидан ўтган нарсаларни кечиб юборади ва уларга раҳм қилади.

«Батаҳқиқ, Аллоҳ сизларга қасамларингизни бўшатишни шариатга киритди. Ва Аллоҳ сизнинг хожангиздир ва У ўта билувчи ва ўта ҳикматлидир».

Ислом кишиларни кўп қасам ичишга тарғиб қилмайди.

Аммо қасам ичгандан кейин уни бажаришни талаб этади. Баъзи вақтларда қасам ичилган ишни бажаргандан кўра қасамни бузган афзал бўлиб қолади. Мисол учун, биров қасам ичиб ўзига бирор ҳалол нарсани ҳаром қилган бўлса, шариат бўйича қасамни бузишга рухсат берилади.

«Батаҳқиқ, Аллоҳ сизларга қасамларингизни бўшатишни шариатга киритди».

Лекин қасамни бузгани учун «каффорот» бериши керак. Моида сурасида баён қилинганидек, қасамнинг каффороти ўнта мискинни тўйдириш ёки кийинтириш, имкони бўлса, бир қул озод қилиш билан ёки уч кун рўза тутиш билан амалга ошади.

«Ва Аллоҳ сизнинг хожангиздир ва У ўта билувчи ва ўта ҳикматлидир».

Бас, шундоқ бўлгандан кейин сиз хожангизнинг амридан чиқманг. Аллоҳ ўта билувчилик сифати ила ҳамма нарсани, жумладан, қасам масаласидаги қилмишларингизни билиб туради. У зот Ўзининг ўта ҳикматли сифати ила турли ҳукмларни, жумладан, қасамни бўшатишга оид ҳукмни жорий қилиб қўйди.

«Набий хотинларидан баъзисига сир гап айтган эди. Бас, ундан хабар берди ва Аллоҳ у(иш)ни унга билдирди. У баъзисини билдирди ва баъзисини эсламади. Қачон у(Набий) ул(аёл)га (иш) ҳақида хабар берганида, у буни сенга ким хабар қилди, деди. У менга ҳамма нарсани билувчи ва ҳамма нарсадан хабардор Аллоҳ хабар берди, деди».

Сўзма-сўз таржима билан мақсадни тўлиғича англатиш кийин бўлганидан бир оз тафсир қилиш лозим.

«Набий хотинларидан баъзисига сир гап айтган эди».

Оятдаги зикр этилган, «Набий хотинларидан баъзиси»дан Ҳафса онамиз назарда тутиляпти.

«Сир гап» эса, Пайғамбар алайҳиссаломнинг у кишига

асал ичмаслик ҳақида айтган гапларидир. Лекин Ҳафса онамиз сир гапни Оиша онамизга айтдилар.

«Бас, ундан хабар берди ва Аллоҳ у(иш)ни у(Набий)га билдирди».

Набий алайҳиссалом бировга айтмагин, мен ўзимга фалон нарсани ҳаром қилдим, деган сир гапни Ҳафса Оишага айтиб қўйди.

Аллоҳ Ҳафсанинг сирни фош этганини Пайғамбар алайҳиссаломга Жаброил фаришта орқали билдирди.

«У баъзисини билдирди ва баъзисини эсламади».

Пайғамбар алайҳиссалом хотинлари Ҳафсага бўлиб ўтган ишдан хабар топганликларини баъзисини билдирдилар ва қолганини қарам қилиб айтиб ўтирмадилар. Улуғ кишиларнинг одати-баъзи билган нарсаларини ҳам билмасликка олишдадир.

«Қачон у ул(аёл)га (иш) ҳақида хабар берганида, у буни сенга ким хабар қилди, деди».

Пайғамбар алайҳиссалом Ҳафсага сирни Оишага фош қилинганини эслатганларида, у: «Бу хабарни сизга ким етказди?» деб сўради. Пайғамбар алайҳиссалом:

«Ҳамма нарсани билувчи ва ҳамма нарсадан хабардор Аллоҳ хабар берди», деб жавоб бердилар.

Сўнгра ходисага сабаб бўлган икки хотинга—Ҳафса ва Оишага қарата келгуси оят қуйидагиларни баён қилади:

«Агар икковингиз Аллоҳга тавба қилсангиз, батаҳқиқ, қалбларингиз (ҳаққа) мойил бўлур. Агар унга қарши чиқсангиз, бас, албатта, Аллоҳ унинг ёрдамчисидир ва Жаброил ҳам, солиҳ мўминлар ҳам. Ундан сўнг фаришталар унга суянчиқдир».

Юқорида зикр қилинган ҳолатларда ҳеч қандай ғайритабиийлик йўқ. Пайғамбар алайҳиссаломнинг хотинлари пок аёллар, дунёдаги энг бахтли хотинлар, мўминларнинг онаси деган юксак унвонга муносиб бўлган оналаримиздир.

Уларнинг феъллари жуда ҳам улкан. Лекин, шу билан бирга, Ислом воқеълик дини, лой ва руҳдан бўлган инсонларга ўз таълимотларини жорий қилади. Яъни, оналаримизда ҳам бошқалардаги каби инсон табиатига хос бўлган рашк, бошқалардан кўра афзалроқ бўлишга уриниш каби туйғулар бор. Бу ҳол эса айб эмас, балки кейинчалик умматларга шариат бўлиб қоладиган ишларга сабаб бўлган.

Ушбу ҳодиса ва унга боғланиб Қуръони Карим оятларининг нозил бўлиши Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг фазллари қанчалик улуғлигини яна бир бор исбот қилади.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан ўтадиган вақтларининг ҳар дақиқасидан унумли фойдаланиб қолишга ҳаракат қилар эдилар. У киши ҳар бир ишлари Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг таълимотларига мувофиқ бўлиши учун ҳаракат қилар эди. Айниқса, у киши кўп ибодатли эдилар.

Имом Тобароний Рошид ибн Саъддан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз уйларига Умар ибн Хаттоб билан бирга кирдилар. Қарасалар, Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо намоз ўқиб, намоз ичида дуо қилиб турибдилар. Бас, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Албатта, бу ох урувчидир», дедилар».

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо эътикоф ўтиришда ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга биринчи эргашган киши ҳисобланадилар.

Бухорий, Муслим ва бошқалар Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон эътикоф ўтиришни ирода қилсалар, бомдодни ўқиб эътикоф жойига кирар эдилар. У зот қапа қуришга амр қилдилик. Бас, қурилди. Рамазоннинг охириги ўнлигида

эътикофни ирода қилган эдилар.

Зайнаб ҳам ўзига қапа қуришга амр қилди. У қурилди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ундан бошқа завжалари ҳам ўзига қапа қуришга амр қилдилар ва қурилди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бомдодни ўкиб бўлгандан сўнг назар солдилар, бирдан капаларни кўрдилар ва:

«Яхшилиқни ирода қияптиларми?» дедилар.

Сўнг амр қилиб ўз капаларини йиғиштирдилар ва Рамазон да эътикоф ўтиришни тарқ этдилар. Кейин шавволнинг биринчи ўн кунлигида эътикоф ўтирдилар».

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам эътикоф ўтирмоқчи бўлганларида масжидлари ичига кичик қапа қурдилар эдилар.

Бир йили, бошқа ривоятларда айтилишича, Зайнаб бинти Жаҳш онамиз ҳам ўзларига эътикоф ўтириш учун қапа қурдириб олибдилар.

Бу иш ҳам Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг ибодатга рағбатлари кучли эканига далилдир.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз ўзларини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга жуда ҳам яқин олар ва бу билан фахрланар эдилар. Гоҳида буни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларига ҳам айтар эдилар.

«Ансобу Ашроф» китоби соҳиби қуйидагиларни ёзади:

«Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга:

«Эй Аллоҳнинг Расули, мен сизга уч нарса билан эркаман. Аёлларингиздан бирортаси у нарсалар ила эрка бўла олмайдилар:

Менинг бобом ва сизнинг бобонгиз битта.

Мени сизга Аллоҳ азза ва жалла осмондан никоҳлаган.

Орамиздаги элчи Жаброил алайҳиссалом бўлган».

Ҳақиқатда бу нарсалар ҳар қанча фахрланса арзигуликдир.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо кези келганда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Аллоҳ таоло розилигини истаб тўғри маслаҳатлар берар эдилар. У киши машҳур ифк ҳодисасида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳақларида сўраганларида ҳақ гапни айтиб ҳамманинг таҳсинига сазовор бўлдилар. Сингиллари Ҳамна розияллоҳу анҳо опалари Зайнаб бинти Жаҳш розияллоҳу анҳонинг кундоши бўлмиш Оиша онамиз розияллоҳу анҳога рашк қилиб, нолойиқ гапларни айтган бир пайтда у кишининг ўзлари ҳақни айтдилар.

Бу ҳақда Оиша розияллоҳу анҳо айтадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менинг ишим ҳақида Зайнаб бинти Жаҳшдан ҳам сўраган эканлар.

«Эй Зайнаб, нима билгансан, нима кўргансан?» деб сўрабдилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, унинг ҳақида фақат яхшиликни биламан», дебди Зайнаб».

Албатта, бу жуда катта гап эди.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга бир қанча тарихий ҳодисаларда иштирок этдилар. Уламоларимиз у кишининг Хайбарда, Тоиф ғазотида иштирок этганларини зикр қиладилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам видолашув ҳажини қилганларида ҳам Зайнаб бинти Жаҳш онамизу зот билан бирга эдилар.

Имом Аҳмад Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам видолашув ҳажида аёлларига:

«Мана шу, бўйраларнинг зоҳир бўлишидир», дедилар.

Савда: «Бундан сўнг ҳеч ҳаж қилмайман», дер эди.

Бошқа бир ривоятда айтилишича:

«Уларнинг ҳаммалари ҳаж қилар эдилар. Фақат Зайнаб бинти Жаҳш ва Савда бинти Замъа қилмас эдилар. Икковлари, Аллоҳга қасамки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан буни эшитганимиздан кейин бизни улов ҳаракатга солмас», дер эдилар».

Шундоқ қилиб Зайнаб бинти Жаҳш онамиз видолашув ҳажидан кейин умрининг охиригача ҳаж қилмадилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Рафиқи Аълога рихлат қилишларидан олдин ҳам Зайнаб бинти Жаҳш онамизнинг шарафига шараф қўшадиган бир ҳадиси шариф айтиб кетдилар. Бу ҳадиси шарифнинг тўлиқ маъносини ўша пайтда ҳеч ким англамади. Аммо вақт ўтиши орқали ҳадис маъноси ойдинлашди.

3086- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

أَسْرَعُكُمْ لِحَافًا بِي أَطْوَلُكُمْ يَدًا قَالَتْ: فَكُنَّ يَتَطَاوَلْنَ أَيَّتُهُنَّ أَطْوَلُ
يَدًا فَكَانَتْ أَطْوَلُنَا يَدًا زَيْنَبُ لِأَنَّهَا كَانَتْ تَعْمَلُ بِيَدِهَا وَتَصَدَّقُ. رَوَاهُ
مُسْلِمٌ وَابْنُ خَارِيزِمٍ.

3086. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Сизларнинг менга тезроқ етиб оладиганларингиз қўли узунингиз», дедилар. (У зотнинг аёллари) қайсиларининг қўли узунлигини ўлчаб кўришар эдилар. Ичимизда энг қўли узунимиз Зайнаб эди. Чунки у ўз қўли билан иш қилиб, садақа қилар эди».

Имом Муслим ва Бухорий ривоят қилишган.

Бошқа бир санад билан қилинган ривоятда қуйидагилар айтилади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вафотларидан кейин, қачон бирортамининг уйимизда тўпланиб қолсак, қўлимизни деворга чўзиб, кимнинг қўли узун экан, деб ўлчаб кўрар эдик. Зайнаб бинти Жаҳш вафот этгунча шундоқ қилдик.

У вафот қилгандан кейин Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қўлнинг узунлигидан садақани ирода қилганлигини билиб олдик. Зайнаб икки қўли моҳир аёл эди, тери ошлар, тикар ва Аллоҳнинг йўлида садақа қилар эди».

Қўли моҳирлик, тери ошлаш, тикувчилик қилиб маблағ топиб, уни садақа қилиш Зайнаб бинти Жаҳш онамининг катта фазллари эди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи ривоят қилади:

«Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо бирор дирҳам ҳам, диноҳ ҳам тарк қилмади. У нимага қодир бўлса, ўшани садақа қилар эди. У мискинларнинг қайтар жойи эди. У ўз манзилини тарк қилди, холос. Уни Абдулмалик ибн Марвон масжидни бузганда эллик минг дирҳамга сотдилар».

ХАЛИФАЛАР ДАВРИДА

Ҳазрати Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг даврларида Зайнаб бинти Жаҳш онамиз ҳақларида тарихий бирор ҳодиса бўлганини уламоларимиз зикр қилмаганлар.

Ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу фуқароларга нафақа тайин қилганларида мўминларнинг оналаридан ҳар бирларига йилига ўн икки минг тайин этган эдилар. Зайнаб бинти Жаҳш онамиз ўзларига давлат томонидан бериладиган ана шу нафақанинг ҳаммасини етим-есир ва бева-бечораларга тарқатиб юборар эдилар.

Имом Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Барза бинти Рофеъ розияллоҳу анҳодан келтиради:

«Ато чиққан пайтида Умар Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳога ҳаққини юборди. У нарсани у кишининг олдига киритилганда:

«Аллоҳ Умарга раҳм кўрсатсин. Менинг дугоналарим бунга мендан кўра ҳақлироқ эдилар», деди.

«Бунинг ҳаммаси сизга», дейишди.

«Субҳаналлоҳ!» деди-да, ўша нарсадан бир кийим ила пардаланиб олди ва:

«Уни анави ерга қўйиб, устини ёпиб қўйинглар», деди.

Кейин менга:

«Сен тургин-да, қўлингни суқиб, ундан бир сиқим олгин-да фалончи-пистончиларга обориб бергин», деб қариндошлари ва етимларни айтди. Кийим остида бир оз нарса қолгунча шундоқ давом этди. Кейин Барза бинти Рофеъ у кишига:

«Эй мўминларнинг онаси, Аллоҳ сизни мағфират қилсин, бунда бизнинг ҳам ҳақимиз бор эди», деди.

«Сизларга кийим остида қолгани», дедилар у киши.

Кийим остидан саксон беш дирҳамгинани топдик. Кейин у киши қўллари осмонга кўтариб:

«Эй Аллоҳим, Умарнинг атоси бу йилдан кейин мени топмасин!» дедилар. У киши ўша йили вафот топдилар».

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламдан ўн бир дона ҳадис ривоят қилганлар. У кишининг нисбатан оз ҳадис ривоят қилишларига кўпроқ ибодат билан машғул бўлганлари, Оиша онамиз розияллоху анҳо ва Умму Салама онамиз розияллоху анҳога ўхшаб кўп ҳадис ривоят қиладиган зотлар билан бир жойда яшаганлари ва, энг муҳими, ҳамма оналаримиздан аввал вафот этиб кетганлари сабаб бўлса керак.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо унча кўп ҳадис ривоят этмаган бўлсалар ҳам, у киши ҳар бир ҳадиси шарифда ворид бўлган ҳукмларга амал қилишга ҳаракат

қилар эдилар. Биргина мисолдан буни англаб олсак бўлади.

Мухаддис имомларимиз Зайнаб бинти Абу Салама розияллоху анҳодан қилган узун ривоятда у киши жумладан, қуйидагиларни айтадилар:

«...Кейин Зайнаб бинти Жаҳшнинг олдига акаси вафот этган пайтида кирдим. У хушбўй нарса сўраб олди ва ундан суртди. Сўнгра:

«Аллоҳга қасамки, хушбўй нарса суртадиган ҳолим йўқ, лекин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг минбарда туриб:

«Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган аёл учун бирор маййит учун уч кундан ортиқ мотам тутиши ҳалол эмас. Фақат эрига тўрт ойу ўн кун тутади», деганларини эшитган эдим», деди».

Бу масала кўпчилик аёлларга унча аҳамиятли кўринмайди. Аммо Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо учун қанчалик аҳамиятга эга эканини кўриб турибмиз.

ВАФОТЛАРИ

Ҳижрий йигирманчи санада Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо ўз умрлари охирлаб қолганини хис этганларида қуйидаги васиятни қилдилар:

«Мен ўз кафанимни тайёрлаб қўйдим. Агар Умар менга кафан юборса, иккисидан бирини садақа қилиб юборинглар. Менинг ҳаққим бўлган нарсаларни садақа қилиш имконини топсангиз қилинг».

У киши яна ўзларини Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг сарирларида қабристонга кўтариб боришларини ва олов бўлмаслигини васият қилдилар.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳо ҳижрий йигирманчи санада Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи

васалламнинг завжаи мутоҳҳараларидан биринчи бўлиб, эллик уч ёшларида вафот этди.

Ибн Абдулбарр Амра бинти Абдурроҳмандан ривоят қилади:

«Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо муҳтазар бўлганида Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу танлаб-танлаб, беш бўлак кафанлик юборди. Уни ўшалар ила кафанланди. Синглиси Ҳамна унинг ўзи тайёрлаб қўйган кафанликни садақа қилди. Шунда Оишанинг:

«У макталган, куйдирган ҳолида етим ва тулларни чириллатиб кетди», деганини эшитдим».

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо вафот этганларида Умар розияллоҳу анҳу, эй одамлар, Зайнабга қариндошларидан бошқа ҳеч ким чиқмасин!» деб жар чакиртирди.

Асма бинти Умайс розияллоҳу анҳо:

«Эй мўминларнинг амири, сизга ҳабашлар аёлларига қиладиган нарсани кўрсатайми?» деди.

У анбар қилиб, устига кийим ёпиб кўрсатди. Умар буни кўриб:

«Бу қандок ҳам яхши! Бу қандок ҳам сатрли! Бу қандок ҳам аёлни беркитувчи!» деди.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо усти ёпик анбарда кўтарилган биринчи аёл бўлди.

Умар розияллоҳу анҳу жарчига:

«Онанингизнинг жанозасига чиқинг!» деб жар солдирди.

Жанозани Умар розияллоҳу анҳу ўқидилар.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳонинг укалари Абу Аҳмад кўр эди. Умар уни Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳонинг жанозалари куни анбарни кўтаришга ҳаракат қилаётганини кўриб:

«Эй Абу Аҳмад, анбардан нарироқ тур, сени одамлар тепалаб кетмасинлар!» деди.

«Эй Умар, биз шу синглимиз туфайли шарафга эришганмиз! Бу иш менинг алаимни совутадиған нарасадир», деди.

У Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳонинг қабри устида ўтириб олиб йиғлар эди. Умар розияллоху анху обрўли одамлар билан бирга тик турар эди. Улар ҳаммаси Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга йиғлашар ва саловотлар айтишар эдилар.

Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳони Бакийъга кўтариб олиб борилганда Умар қабр устида туриб:

«Бу аёл бемор бўлганида мен Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг аёлларига бу кишининг хасталигига ким қарайди, деб одам юбордим. Улар биз, дедилар. Мен уларнинг гапларида турганини кўрдим.

Сўнг қабз қилинганда, ким ювади, тарайди ва кафанлайди, деб одам юбордим. Улар биз, дедилар. Мен уларнинг гапларида турганини кўрдим.

Кейин мен ким қабрга кўяди, деб одам юбордим. Улар ҳаётлик чоғида олдиға кириши ҳалол бўлганлар, дедилар.

Мен уларнинг гапларини тўғри кўрдим. Эй одамлар, четланинглар!» деди ва одамларни қабрдан узоқлаштирди.

Ўша куни иссиқ қаттиқ бўлгани учун Умар розияллоху анху Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳонинг қабрлари устига чодир тортишни амр қилдилар. Бу Бакийъда қабр устига чодир тортилган биринчи қабр бўлди.

Умар розияллоху анху ва Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг катта саҳобалари оёқларида тик турдилар. Умар розияллоху анху Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Жаҳш, Усома ибн Зайд, Абдуллоҳ ибн Абу Аҳмад ибн Жаҳш ва сингиллари Ҳамнанинг ўғли Муҳаммад ибн Толҳани қабрга тушишға амр қилди. Улар Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоху анҳонинг маҳрамлари эди.

Эҳтимол Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳо вафотидан кейин дунёда кундошларининг энг яхши таҳсинларига сазовор бўлган аёллардан бири бўлсалар ҳам ажаб эмас. Баъзи бир уламоларимиз Зайнаб бинти Жаҳш онамиз ҳақида ёзган асарларида «Мўминларнинг оналарининг у киши ҳақларида айтган мақтовлари» деган сарлавҳа остида бир қанча ривоятни келтиришган.

Биз ҳам ўша ривоятлардан намуна келтирамиз.

Имом Бухорий раҳматуллоҳи алайҳи Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан келтирган узун ривоятда, жумладан, қуйидагилар айтилади:

«Мен ҳеч ҳам Зайнабдан кўра динда яхшироқ, Аллоҳга тақволироқ, гапида ростгўйроқ, қариндошларга кўп яхшилик қиладиганроқ, кўп садақа қиладиганроқ ва садақа қилиш учун тер тўкиб меҳнат қиладиганроқ аёлни кўрмадим».

Умра бинти Абдурроҳман ал-Ансориядан қилинган ривоятда Оиша онамиз розияллоҳу анҳо қуйидагиларни айтади:

«Зайнабни Аллоҳ раҳмат қилсин! У бу дунёда тенги йўқ шарафга эришди. Аллоҳнинг Ўзи уни никоҳлади ва бунни Қуръон нутқ қилди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бизга, «Сизларнинг менга тезроқ етиб оладиганларингиз қўли узунингиз», дедилар. У зот унинг ўзларига тезроқ етиб олишининг башоратини бердилар. У у зотнинг жаннатдаги завжасидир».

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобақот» китобида Зайнаб бинти Абу Саламадан қуйидагиларни ривоят қилади:

«Онам Умму Саламанинг Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳони эслаб, унга дуо қилганини, у билан Оишанинг орасида бўлган баъзи нарсаларни эслаганини ва Зайнаб:

«Аллоҳга қасамки, мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг завжаларининг бирортасига ҳам ўхшамайман. Улар маҳр ила никоҳланишган. Уларнинг валиюл амрлари никоҳлаган. Мени Аллоҳ Ўз Расулига никоҳлаган. Мен ҳақимда Қуръон нозил қилган. Уни мусулмонлар ўқиб юрурлар. У алмаштирилмас ҳам, ўзгартирилмас ҳам. «Эсла, сен Аллоҳ неъмат берган ва сен ҳам неъмат берган шахсга ояти», деганини эшитдим.

Кейин Умму Салама айтди:

«У Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ёқар эди. У зот унинг олдида кўп қолар эдилар. У солиҳа, кўпрўза тутувчи тунларни бедор ўтказадиган, ҳунарманд ва ундан топганининг ҳаммасини мискинларга садақа қиладиган аёл эди».

Аллоҳ таоло Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل جویریة بنت الحارث رضي الله عنها

ЖУВАЙРИЯ БИНТИ ҲОРИС РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Ҳижрий олтинчи сананинг шаъбон ойида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Бани Мусталақ қабиласи у зотга қарши одам тўплаётгани ҳақида хабар келди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам душманни кутиб ўтирмасдан устига босиб боришга қарор қилдилар. Ўша сафар Ислом лашкари ичида Убай ибн Салул бошлиқ кўплаб мунофиқлар ҳам чиқишди. Мусулмонларнинг Хандақ урушидаги ғалабасидан кейин улар тарозунинг оғир палласи томонига ўтиб олишган эди.

Икки тараф Бани Мусталақнинг «Мурайсиъ» номли сувхонаси ҳудудида тўқнашди. Шунинг учун ушбу ғазот «Мурайсиъ» ғазоти ҳам дейилади. Расулуллоҳ соллаллоҳу

алайҳи васаллам ўша ерга чодир қурдирдилар. Кейин Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳуга Бани Мусталакқа «лаа илаҳа илаллоҳ»ни айтиб ўзларини ҳам, молу мулкларини ҳам омон олиб қолишларини эълон қилишни топширишди.

Аммо Бани Мусталакликлар урушни ихтиёр қилишди. Жангда улардан ўн киши ўлди ва қолганлари асир тушди. Асир эркакларнинг сони етти юзта эди. Уларнинг молу мулклари, хотинлари болалари мусулмонларга ўлжа бўлди. Уларнинг барчаси Мадинаи Мунавварага олиб борилди. Етти юз эркак, икки минг туя, беш минг қўй, икки юз оиланинг аёллари ва болалари тақсим бўлишларини кутиб турар эдилар.

Асира аёллар ичида Бани Мусталак кавмининг улуғи Ҳорис ибн Абу Зирорнинг қизи Барра ҳам бор эди. У қабила бошлиғининг қизи сифатида ўша даврнинг олий тарбиясини кўрган, ҳамма нарсадан хабардор қиз сифатида вояга етган эди. У ёшлик чоғидаёқ Ҳузоъанинг машхур йигитларидан Мусофеъ ибн Сафвонга турмушга берилган эди. Мусулмонлар билан бўлган жангда ўлган ўн кишидан бири ўша Мусофеъ ибн Сафвон эди.

Мужоҳидларга асирлар ва ўлжаларни тақсимлаш бошланди. Барра бинти Ҳорис саҳобалардан Собит ибн Қайс ибн Шаммос розияллоҳу анҳунинг чекига тушди. Катта оилада ўсиб улғайган Барра бинти Ҳорис ақли расо ва уddaбурон ҳам эди. У Собит ибн Қайс ибн Шаммос розияллоҳу анҳу билан музокара олиб бориб, тўққиз увқия тилло бериб, ўзини озод қилишга шартнома тузди.

Барра бинти Ҳорис бу шартномадан кейин ўша келишилган миқдордаги тиллони топиш пайига тушди. Бу мақсадга эришиш учун нима қилиш кераклигини у яхши билар эди. Шунинг учун ҳеч иккиланмасдан тўғри Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келди ва:

«Эй Аллоҳнинг Расули, мен муслима аёлман, «Лаа

илааха Иллаллоҳ» деб ва сизни Аллоҳнинг Расули деб шаҳодат келтирганман. Мен ўз қавмининг саййиди Ҳориснинг қизиман. Бошимга сизга махфий бўлмаган бало тушди. Мен Собит ибн Қайс ибн Шаммоснинг чекига тушдим. У мен билан тоқатим ҳам, қўлим ҳам, қудратим ҳам етмайдиган нарсага аҳднома тузди. У тўққиз увқия тиллодан иборатдир. Мени ўшанга рози бўлишим сиздан умид қилганим учун бўлди. Аллоҳ сизга саловат юборсин. Сизнинг ҳузурингизга тузган шартномамни адо этишда ёрдам сўраб келдим», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Сенга бундан кўра яхшироқ бўлишини хоҳлайсанми?» дедилар.

«У нимадир, эй Аллоҳнинг Расули?» деди у.

«Сенинг шартномангни адо қилиб, ўзингга уйланаман», дедилар у зот.

«Хўп! Эй Аллоҳнинг Расули!» деди у.

«Ўшандоқ қилганим бўлсин», дедилар у зот.

Буниси қандоқ бўлди, дейиш мумкин. Ҳақиқатда бундоқ бўлишига ақл бовар қилмайди. Бу гап-сўзлар кечагина қирғинбарот уруш қилган икки тарафнинг икки вакили ўртасида бўлиб ўтмоқда. Қандоқ аёл кеча ўз эрини қатл қилган томоннинг бошлиғининг бир оғиз сўзи ила унга хотин бўлишга рози бўлиши мумкин?!

Яна қавмининг тирик қолган барча аъзоларини асир қилиб тақсимлаб олинган бўлса?

Яна ўша аёл ўз қавмининг улуғининг аслзода қизи бўлса?

Барра бинти Ҳориснинг бундоқ қилишига сабаб бор эди. Бу сабабни ундан бошқа фақат Яратганнинг Ўзи билар эди.

Бу сабабни билиш учун Имом Байҳақий у кишининг ўзидан қилган ривоятни келтирамыз:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг

келишларидан уч кеча олдин тушимда Ясрибдан бир ой келиб кучоғимга тушганини кўрдим. Бунни бировга айтишни истамадим. Асирга тушганимизда тушим ўнгидан келишини орзу қилдим. Бас, у зот мени озод қилиб, никоҳларига олдилар».

Ҳа, гап бу ёқда экан. Ҳамма нарса олдиндан аён бўлган экан. Шунинг учун ҳам Барра бинти Ҳорис Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга дастлаб мурожаат қилганда:

«Эй Аллоҳнинг Расули, мен муслима аёлман, «лаа илаҳа иллаллоҳ» деб ва сизни Аллоҳнинг Расули деб шаҳодат келтирганман», деган экан.

Энди Барра бинти Ҳориснинг тутган иши тушунарли бўлди. Аммо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг тутган ишларини қандоқ тушуниш мумкин? У зот дунёдаги энг қарамли зот эдилар. Бир асира аёл ёрдам сўраб келса ёрдам беришлари турган гап эди. Шарт қўймай пулни бериб юбораверсалар бўлмас эдими? Нима учун шартномадаги маблағни тўлаш билан бирга уйланишни ҳам айтдилар экан?

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бундоқ қилишларига сабаб бор эди. Бу сабабни у зотдан бошқа фақат Яратганнинг Ўзи билар эди.

Бу сабабни билиш учун имом Бухорий Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан қилган ривоятни англашимиз лозим:

«Ўша хабар одамларга тарқалди. Улар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг куда тарафини кул қилиб бўлар эканми, деб қўлларидаги барча Мусталақда тушган асирларни озод қилиб юборишди. Уларнинг сони юзта аҳли байтга етган эди. Бу у зотнинг унга уйланганлари учун бўлди. Мен ундан кўра ўз қавмига баракаси кўпроқ бўлган аёлни билмайман. Бу иш у зотнинг Мурайсий ғазотидан қайтганларида бўлган».

Ҳа, энди тушунарли бўлди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Бани Мусталақнинг улуғининг қизига

уйланиш орқали ўша қавмнинг барчасини қулликдан озод қилишни ирода қилган эканлар. У зот бутун бошли бир қавмнинг зоеликдан борликка, озодликка, иймонга қайтаришни ирода қилган эканлар. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошқа уйланишлари каби бу уйланишлари ҳам қони ҳикмат бўлиб чиқди.

У зотнинг Барра бинти Ҳорисга уйланганликлари ҳақидаги хабар тарқалиши билан бирга саҳобалар буйруқ билан эмас, ўз ихтиёрлари билан бутун бошли бир қавмни қулликдан озод қилиб юборишди.

У зотнинг Барра бинти Ҳорисга уйланганликлари туфайли қулликдан озод бўлган бутун бошли бир қавм Исломни қабул қилди. У зотнинг бу уйланишлари яхшилик устига яхшилик, барака устига барака келтирди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам янги онамизнинг исмларини Баррадан Жувайрияга ўзгартирдилар. Ўша вақтда Жувайрия бинти Ҳорис розияллоҳу анҳонинг ёшлари йигирмада эди.

Шундай қилиб, Жувайрия онамиз розияллоҳу анҳо нубувват хонадони аёлларининг дуру жавҳар силсиласига кўшилдилар. Охирги замон пайғамбари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари сифатида мўминаларнинг оналаридан бирига айландилар.

Шу билан бирга, Жувайрия онамиз розияллоҳу анҳо қабила бошлиғининг қизи сифатида нозу неъматга кўмилиб, ҳойи ҳавасга берилиб, зару кимҳобга ўралиб яшашдан Расули Мурсалиннинг хотини сифатида бориға шуқр қилиб, тақвоға ружу этиб, камтарона яшашни маъқул кўрдилар.

Жувайрия онамиз розияллоҳу анҳонинг нубавват хонадониде дастлаб пайдо бўлган ҳолларини Оиша онамиз розияллоҳу анҳо қуйидагича тасвирлайдилар:

«Аллоҳға қасамки, мен уни ўз ҳужрам эшиги олдида кўришим билан ёқтирмадим. У ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу

алайҳи васалламдан мен кўрган нарсани кўришини билдим».

Аммо кўп ўтмасдан вазият тамоман бошқача ҳолга ўзгарди. Қуйидаги ривоятда зикр қилинган ҳолат юзага келди.

Муслим, Термизий ва бошқалар Ибн Аббос розияллоҳу анхудан ривоят қиладилар:

«Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Жувайриянинг олдидан чиққанларида у ўз намозгоҳида эди. Қайтиб кирганларида ҳам у ўз намозгоҳида эди. Бас, у зот:

«Ҳали ҳам ушбу намозгоҳингдамисан?» дедилар.

«Ҳа!» деди.

У зот:

«Мен сендан кейин тўрт калимани уч марта айтдим. Агар сен айтган нарса билан тортилса, ортиқ келур: «Субҳаналлоҳи ва бихамдиҳи адада халқиҳи, ризо нафсиҳи ва зината аршиҳи ва мидода калиматиҳи», дедилар.

Жувайрия бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳо зикр билан кўп машғул бўлишлари мана шу ривоятдан маълум бўлиб турибди. Расули Акрам соллalloҳу алайҳи васаллам у кишининг олдиларидан чиқаётганларида ҳам намозгоҳларида ўтириб олиб, зикр қилаётган эканлар. У зот ташқарида ишларини битириб қайтиб келсалар ҳам ўша жойда ўтириб, зикр қилаётган эканлар.

Шунда Расули Акрам соллalloҳу алайҳи васаллам:

«Ҳали ҳам ушбу намозгоҳингдамисан?» дедилар.

«Ҳа!» дедилар Жувайрия онамиз зикрни муттасил давом эттираётганларини тасдиқлаб.

Ана шунда Расули Акрам соллalloҳу алайҳи васаллам зикр билан зикрнинг фарқи борлигини, баъзи бир зикрни Жувайрия онамизга ўхшаб узоқ муддат ва кўп такрорлагандан кўра, бошқасини оз такрорлаб, кўп савоб олиш мумкинлигини баён қилдилар:

«Мен сендан кейин тўрт калимани уч марта айтдим. Агар сен айтган нарса билан тортилса, ортиқ келур», дедилар.

Яъни, мен сенинг олдингдан чиқиб кетганимдан буён ҳозиргача сен айтаётган зикрнинг савобини торозунинг бир палласига, мен уч марта айтган тўрт калиманинг савобини бошқа палласига қўйилса, менинг айтганларимнинг савоби оғир келиб, босиб кетади, деганлар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг айтган калималарининг маъноси: «Аллоҳга махлуқотлари ададича, Унинг Ўзи рози бўладиганча, Аршининг оғирлигича ва калималарининг оғирлигича поклаш ва ҳамд бўлсин», деганидир.

Жувайрия онамиз розияллоҳу анҳо нафл рўза тутишга ҳам қаттиқ ҳаракат қилар эдилар. Ҳатто дастлабки пайтларда нафл рўза тутиш иштиёқида рўза тутиш қоидаларига ҳилоф қилганларини қуйидаги ривоятдан билиб оламиз.

Бухорий, Абу Довуд, Аҳмад ва Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳим Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳудан ривоят қилишади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Жувайрия бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳонинг олдига жума куни кирсалар, у киши рўза тутиб олган экан. Бас, у зот:

«Кеча ҳам рўза тутганмидинг?» дедилар.

«Йўқ», деди.

«Эртага рўза тутиш ниятинг борми?» дедилар.

«Йўқ», деди.

«Ундоқ бўлса, очиб юбор!» дедилар».

Чунки фақат жума кунининг ўзида нафл рўза тутиб бўлмайди.

Жувайрия онамиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бир қанча ҳадиси шарифни ривоят қилганлар.

У кишининг ҳадислари саҳиҳ китоблардан ўрин олган.

Жувайрия онамиз бошқа оналаримиз каби Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан кейин ҳам барча мусулмонларнинг ва, хусусан, халифаларнинг иззат-икромларининг тўрида бўлдилар. У киши ана ўша иззатни юқори кадрлар эдилар. Бирор сабабга кўра ўз кадрлари пастлашини истамас эдилар. Агар ўша иш ҳазрати Умар розияллоҳу анҳудек буюк ва забардаст зотдан содир бўлса ҳам кечирмас эдилар.

Ҳазрати Абу Бакр розияллоҳу анҳу мол тақсимлашда оналаримизнинг ҳаммаларини бир хил кўрар эдилар.

Ибн Абу Шайба, Баззор ва Байҳақий Фафранинг озод қилган қули Умардан ривоят қиладилар:

«Абу Бакр розияллоҳу анҳу вафот этганидан кейин Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу халифа бўлди. Аллоҳ унга фатҳларни очди. Унга аввалгидан ҳам кўп келди. Бас, у:

«Бу мол бўйича Абу Бакрнинг ўз фикри бор эди. Менинг бошқача фикрим бор. Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга қарши уруш қилганларни у зот билан бирга уруш қилганларга ўхшатмайман», деди.

Бас, у муҳожир ва ансорларни афзал қилди. Улардан Бадрда иштирок этганларига беш минг-беш мингдан тайин қилди. Исломи Бадр аҳлининг Исломидан олдин бўлганларга тўрт минг-тўрт мингдан тайин қилди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаларидан ҳар бир аёлга ўн икки мингдан тайин қилди. Фақат София ва Жувайрия розияллоҳу анҳумонинг ҳар бирига олти мингдан тайин қилди. Улар уни олишдан бош тортишди.

Шунда у:

«Мен уларга ҳижратга қараб тайин қилдим», деди.

«Сен уларга ҳижратга қараб эмас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг маконатларига қараб

тайин қилдинг. Биз ҳам уларнинг маконатидамиз», дедилар.

Буни қайта кўриб, уларнинг ҳаммаларини тенг қилди.

Бу ерда Жувайрия бинти Ҳорис онамиз ва София бинти Ҳуяй онамиз мол учун эмас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларидаги маконатлари учун талашган эдилар. Улар олган молларини ҳаммасини мухтожларга тарқатиб юборишлари ҳаммага маълум. Бу ерда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларидаги маконат ҳақида гап кетгани учун Умар розияллоҳу анҳу адолат тарафига ўтиб ўз гапларини қайтариб олдилар.

Жувайрия онамиз розияллоҳу анҳо ҳижрий эллингинчи санада, олтмиш беш ёшларида вафот этдилар ва Бақийъ қабристонига дафн қилиндилар.

Аллоҳ таоло Жувайрия бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل صفة بنت حبي رضي الله عنها

СОФИЯ БИНТИ ҲУЯЙ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳо оталари Ҳуяй ибн Ахтобнинг насаби Ҳорун алайҳиссаломга бориб тақалади.

У кишининг оналари Барра бинти Самуал ҳам Бани Назир яҳудийларининг катта оилаларидан эди.

София оиланинг эрка фарзанди бўлиб ўсди. Бу ҳақда ва у кишининг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳақларида биринчи эшитган нарсалари тўғрисида Ибн Исҳоқ «Сийрат» китобида София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳодан қуйидаги ривоятни келтирадилар:

«Мен отамнинг энг маҳбуб боласи эдим. Амаким Абу

Ясирга ҳам худди шундоқ эдим. Мен уларга бошқа болалари билан бирга йўликсам, албатта, бошқани қўйиб, мени олар эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Мадинага келиб, Қубодаги Амр ибн Авфникига тушганларида отам Ҳуяй ибн Ахтоб ва амаким у зотнинг олдиларига боришди. Улар куёш ботганда қайтиб келишди. Иккови жуда ҳам чарчаган, тарвузи қўлтиғидан тушган ҳолда зўрға келишди. Мен одатдагидек уларнинг қаршисига эркаланиб чикдим. Аллоҳга қасамки, икковидан бири ҳам менга илтифот қилиб қўймади. Уларни ҳам босган эди. Мен амаким Абу Ясирни отам Ҳуяй ибн Ахтобга:

«Бу ўшами ўзи?» деганини эшитдим.

«Ҳа, Аллоҳга қасам», деди у.

«Таниб, аниқладингми ўзи?» деди.

«Ҳа», деди у.

«Сенда у ҳақида нима бор?» деди.

«Адоват! Аллоҳга қасам, модомики бор эканман!» деди у.

София бинти Ҳуяй Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга адовати ана шундоқ қаттиқ бўлган оилада ўсдилар.

Уларнинг оиласи Хайбар деган жойда истиқомат қилар эди. София бинти Ҳуяй вояга етганларида Салом ибн Мишкам ал-Қаразий деган кишига турмушга чиққан эдилар. У билан ажрашганларидан кейин эса, Кинона ибн Робийъга никоҳланган эдилар.

ХАЙБАР УРУШИ

Хайбар Мадинаи Мунавварадан етмиш милча узоқликдаги жой бўлиб, яҳудийлар у жойни босиб олишган эди. Ислом зоҳир бўлгандан кейин мусулмонларга хиёнат қилган яҳудийлар ҳам қочиб келиб,

шу ерга жойлашишган эди.

Хайбар яхудийлар томонидан Ислом давлатига доимий таҳдид солиб турадиган ҳарбий истиҳкомга айлантирилган эди. Мадинаи Мунавварадан сургун қилинган Бани Назир яхудийлари ҳам Хайбарга жойлашишган эди. Улар атрофдаги қабилаларни, хусусан, Ғатафон қабиласини ўзлари билан Мадинаи Мунавварага ҳужум қилиб, мусулмонларни йўқ қилиб ташлашга чорлашаётган эди.

Бу режалардан хабар топганларидан кейин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳижрий еттинчи сананинг муҳаррам ойи охирида Хайбарни фатҳ қилишга қарор қилдилар.

У зот бу жангга фақат Худайбия иштирокчилари чиқишини қаттиқ таъкидладилар. Худайбияга чиқмай қолганларга Хайбарга чиқишга изн бермадилар. Хайбарга бир минг тўрт юз саҳобий чиқди. Беморларни даволаш, ярадорларга қараш, таом таёрлаш учун саҳобия аёллардан ҳам йигирма киши чиқди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз лашкарларини Мадина билан Ғатафон орасида жойлашган Рожийъ номли ерга туширдилар. Ана шунда ғатафонликлар яхудийларга ёрдамга келиш йўллари тўсилди. Лекин ғатафонликлар урушга аралашишмади. Улар ўз жойларидан чиқмай томошабин бўлиб туришди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам таомларни жамлашга амр қилдилар. Фақат толқондан иборат таом жамланди. Ундан сарий номли таом тайёрланиб одамларга тарқатилди.

Хайбарга етиб келинганда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳ таолога илтижо ила дуо қилдилар. У зот Аллоҳ таолодан Хайбарнинг фатҳини сўрадилар, Хайбарнинг ва унинг аҳлининг ёмонлигидан паноҳ тиладилар.

Мусулмонлар Хайбар кўрғонларини бир неча кунлаб

давом этган кучли камал ва шиддатли урушлардан кейин бирин-кетин фатҳ қилишди. Охири келиб, яҳудийлар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан сулҳ талаб қилишди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам уларни кўчириб юборишни ирода қилдилар. Улар бўлса:

«Эй Муҳаммад! Бизни шу ерда қолдир. Биз бу ерларни тузатиб, экин экайлик. Бу ишни сизлардан кўра биз яхши адо этамиз», дейишди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва саҳобаларнинг деҳқончилик ёки боғдорчилик қилишга вақтлари ҳам, ўринларига ишлайдиган хизматчилари ҳам йўқ эди. Шунинг учун чиққан ҳосилнинг тенг бўлиб олиш шарти ила яҳудийлар Хайбарда қолишларига келишилди.

ХАЙБАР ФАТҲИДАН СЎНГ

Хайбарда асирга тушган аёллар ичида яҳудийлар бошлиғининг кизи София бинти Хуяй ҳам бор эдилар.

Ўша вақтдаги таомилга кўра урушда асир тушган эркак-аёллар уруш қатнашчиларига мулк сифатида тақсимлаб берилар эди. Асирларни мулк қилиб олган одам хоҳласа, уларни сотарди, хоҳласа, кул ёки чўри қилар эди. Асира аёлларни хотин ўрнида ишлатиш ёки озод қилиб ўзига никоҳлаб олиш ҳам мумкин эди.

Ислом кулчиликнинг ҳамма эшикларини беркитган. Лекин воқеъликни ҳисобга олиб, фақат урушдан асир тушганларгина бундан мустасно бўлган. Ўша вақтдаги вазият шуни талаб қиларди. Аммо бу масалага воқеълик нуқтаи назаридан қаралгандагина унинг моҳиятини тўла тушуниш мумкин.

Ўша даврларда тез-тез урушлар бўлиб турарди. Табиийки, уруш бор жойда ўлим бор, асир тушиш бор. Душман томон мусулмонлардан асирга тушган эркакларни кул, аёлларни чўри қилар эди. Ўз-ўзидан мусулмонлар ҳам

шунга яраша муомала қилишга мажбур эди.

Аммо мусулмонларнинг қул ва чўриларга бўладиган муносабатлари тамоман бошқача эди.

Аввало, имкони борича асирларга яхши муомалада бўлишга, уларни озод қилишга тарғиб қилинарди.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сийратларига бағишланган китобларни ўқиганимизда бунга кўплаб мисолларни топамиз. Қул ёки чўри тутишга тўғри келиб қолганда эса, ўзига яраша ҳукмларга амал қилиш лозим бўлар эди.

Асирга тушган муслима аёлларга нисбатан кофир ва мушриклар ваҳшиёна муносабатда бўлишларига қарамай, мусулмонлар ўз қўлларига тушган асира аёлларга шариат кўрсатмалари асосида гўзал муносабатда бўлар эдилар. Уларни озод қилиб юборишга тарғиб қилинар эди.

Энди мободо тутиб қолишга қарор қилинса, нима бўлишини ўрганайлик.

Дейлик, бир аёл асирга тушди. Бир уйда яшамоқда. Ой ўтади, йил ўтади. Лекин у ҳам аёл, инсон, жони бор, нафси бор. Ёмон йўлга кириб, Ислом жамиятидаги эркакларни йўлдан уриб яшасинми? Ёки ўзига эга бўлган одам билан шаръий алоқада бўлсинми?

Бу эса, ўша аёлнинг келажакда ҳур бўлишига йўл очади. Агар хожаси унга уйланса, унинг инсонийлик ҳурматини қайта кўтарган бўлади. Бундай ҳолатларда кўпроқ ҳур эр ўзининг чўри хотинини озод қилади. Аммо озод қилмай, чўри ҳолида олиб юрса ҳам, туғиши билан аёл умму валад ҳисобланади. Шариат бўйича, уни сотиш мумкин бўлмай қолади. Ҳамда хожаси вафот этган куни у аёл озод ҳисобланади.

Мана шу ҳолатни ғайримуслимларнинг қўлига тушиб қолган аёлларнинг ҳоли билан солиштириб кўринг-а, нима фарқ борлигини кўрасиз.

Исломнинг илк давридаги ҳолни кўятуринг, бугунги

кунимиздаги тараққиёт, маданият ва инсон ҳуқуқлари даъвосини қилаётган йигирманчи асрнинг сўнгги йилларидаги ҳолатга солиштиринг. Асира аёлларни нималар қилишмаяпти. Гуруҳ-гуруҳ бўлиб тинимсиз зўрлашдан тортиб, улар ҳақида фахш филмлар қилиб, бозорда сотишгача боришяпти. Инсонлик маъноларини оёқости қилишяпти. Бу даҳшатли ишлар чўри тутишга рухсат бергани учун Исломга туҳмат тошини отаётган Оврупанинг қоқ марказида содир бўляпти.

Исломнинг асираларга бўладиган муомаласини София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳонинг мисолларида яққол кўришимиз мумкин.

АСИРАНИНГ ЭҲТИРОМИ

Хайбар урушида София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳонинг отаси, бошқа қариндошлари жангда ҳалок бўлган эди. Эри Кинона ибн Робийъ хиёлати учун қатл қилинган эди. Ўзи эса бошқалар билан бирга асир тушди.

Асирларни жамлаб бўлингандан кейин саҳобийлардан Дихятул Калбий розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб:

«Эй Набийаллоҳ, менга асиралардан бир жория беринг», деди.

«Бориб, бир жорияни олавер», дедилар у зот.

У бориб, София бинти Ҳуяйни олди.

Бошқа бир мусулмон одам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб:

«Эй Набийаллоҳ, Дихяга Қурайза ва Бани Назирнинг саййидаси София бинти Ҳуяйни бердингиз. У сиздан бошқага лойиқ эмас», деди.

Ана ўшанда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам душман қавм бошлиғининг қизи асирга тушганидан хабардор бўлдилар ва унга ўзига яраша муомала қилишни

бошладилар. Дихятул Калбий розияллоху анҳуга етти орос пул бериб, София бинти Хуяйни сотиб олдилар ва бошқа бир жорияни олишни тавсия қилдилар.

Ўзлари эса София бинти Хуяйни Умму Сулайм розияллоху анҳога топшириб, унга қараб туришни тайинладилар.

«ЎЗИНГ ИХТИЁР ҚИЛ»

Кейин эса, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ўзларига хос ҳикмат ила иш тутдилар. У зот урушда катта мусибатга учраган аслзода аёлнинг кўнглини кўтаришга ҳаракат қилдилар. Унга асирага эмас, бировдан ҳақи бор кишига қилинадиган муомалани қилдилар. Охир-оқибат ўша ҳикматли ишлар ўз самарасини берди ва Ислом иши олға босди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобақот»да келтирадилар:

«София Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳузурларига кирганда у зот унга:

«Отанг Аллоҳ уни қатл қилгунча менга яҳудийларнинг энг ашаддий адоватлиси бўлди», дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, Аллоҳ Ўз китобида, бировнинг гуноҳини биров кўтармайди, деган», деди у.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам унга:

«Сен ўзинг ихтиёр қил. Агар Исломни ихтиёр қилсанг, сени ўзим учун олиб қоламан. Агар яҳудийларни ихтиёр қилсанг, озод қиламан, бориб қавмингга қўшилиб оласан», дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, сиз мени даъват қилишингиздан олдин мен Исломни ёқтирганман ва сизни тасдиқ қилганман. Яҳудийларда менинг ҳожатим ҳам, отам ҳам, акам ҳам йўқ. Сиз менга куфр ва Исломдан бирини танлаш ихтиёрини бердингиз. Аллоҳ ва Унинг Расули мен

учун озодлик ва қавмимга қайтишдан кўра маҳбуброқдир», деди.

Бас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уни ўзларига олдилар.

Абу Яъло ўз китобида ўша биринчи суҳбат ҳақида София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳонинг ўзлари айтган сўзларни келтиради:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хузурларига етиб борганимда мен учун у кишидан кўра ёмонроқ одам йўқ эди. У зот қавминг у қилди, бу қилди, дедилар. Ўтирган жойимдан турганимда эса, мен учун у кишидан маҳбуброқ бирор одам йўқ бўлиб қолган эди».

Бу мўъжизадан бошқа нарса эмас: кечагина отаси, амакиси, эри ва бошқа қариндошларининг қатл этилиб, қавмининг мағлубиятига сабаб бўлган томоннинг бошлиғига бугун София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳо шунчалик муҳаббат қилиб, турмушга чиқишга ва қавмига қайтиб бормасликка рози бўлиб турса, уни мўъжиза демай яна қандай атамоқ мумкин?!

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳонинг озод қилинишларини маҳр этдилар. Шундоқ қилиб чўрини озод қилиш маҳр ўрнига ўтиши шариат ҳукми бўлиб қолди.

София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳонинг бунчалик даражага боришларига бошқа бир сабаб ҳам бор эди. Бу сабаб ҳақида Тобарий ва бошқа тарихчилар қуйидаги ривоятни келтирадилар:

«У Кинона ибн Робийъга келин бўлиб тушганда уйкусида туш кўрибди. Ясриб томондан бир ой келиб унинг қўйнига кирибди. Бу тушни эшитган Кинона:

«Бу сенинг Ҳижознинг подшоҳи Муҳаммадни орзу қилишингдан бошқа нарса эмас!» деб бақирди ва унга тарсаки туширди. Ўша тарсакининг изи кейин ҳам қолди».

Бу ҳол ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг София бинти Хуяй розияллоху анҳога уйланишлари оддий ҳолат эмаслигидан дарак беради. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳар бир ишлари илоҳий ҳикматга боғлиқ бўлганидек, у зотнинг София бинти Хуяй розияллоху анҳо билан бўлган алоқалари ҳам шундай ҳикматга оид эди.

ТЎЙ

София бинти Хуяй розияллоху анҳо иддалари чиққунча Умму Сулайм розияллоху анҳонинг қарамоғида турдилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳам у кишининг иддалари чиққунча Хайбардан қайтмадилар. Бу иш ҳам ҳикматдан холи бўлмаган эди.

Кейин нима бўлганини Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобақот»да қуйидагича келтирадилар:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам у ҳайздан пок бўлмагунча Хайбардан чиқмадилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Хайбардан чиққанларида унинг олдига кирмаган эдилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга чиқишлари учун туяни яқинлаштирилганда, у зот оёқларини Софияга тўғрилаб турдилар. У у зотнинг сонларига оёғини қўйиб туяга миниши керак эди. У бундан, у зотни улуғлаб, бош тортди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг сонларига тиззасини қўйиб туриб чиқди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам уни тўсиб турдилар ва орқаларига миндирдилар. У зот ўз ридоларини унинг елкасидан юзини тўсадиган қилиб ёпиб қўйдилар. Сўнгра оёғининг остидан ўтказиб тортиб, боғлаб қўйдилар. У зот уни ўз аёллари манзиласига қўйдилар.

Хайбардан олти мил узоқликдаги Тубор номли жойга етганларида у билан бирга бўлиш учун бурилиб тўхтадилар. У бош тортди. У зот бу ишдан ранжидилар.

Хайбардан бир барид узокликдаги Саҳбо номли ерга етганда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулаймга:

«Соҳибаларингизга қараб, сочини таранглар», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у билан шу ерда ёлғиз қолмоқчи бўлдилар.

Умму Сулайм:

«Бизнинг чодиримиз ҳам, суродикимиз ҳам йўқ», деди ва иккита кийим ва иккита абаяни олиб дарахтга боғлаб тўсди-да, уни сочини тараб, атир сепди.

Умму Синан Асламия айтади:

«Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг София ила тўйларида бўлганлардан бири эдим. Бас, биз уни ювиб тарадик ва атрладик. У зийнатланса ёришиб кетадиган аёллардан эди. Мен ўша кунгидек хушбўй атрни топмадим. Биз, Расул ўз аҳлига кирмоқда, дейилгунча ҳеч нарсани сезмапмиз.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у томон юриб келган эдилар, у ўрнидан туриб кутиб олди. Биз унга шундоқ қилишни амр қилган эдик. Биз икковларининг олдиларидан чиқиб кетдик. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша ерда ётиб қолдилар...».

Ўшанда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам София бинти Ҳужай онамиз розияллоҳу анҳодан нима учун биринчи марта бош тортганликлари ҳақида сўраганларида, яҳудийлар яқин жойда бўлганлари учун сизга бирор нарса қилишмасин деб қўрқдим, дедилар. Бу гап ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг у кишига бўлган ихлосларини ортдирган.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобақот»ларида ёзишларича:

«Ўша куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Кимнинг ортиқча зоди бўлса, бизга олиб келсин», дедилар. Биров ортган талқонни, биров хурмони, биров

сариеғни олиб кела бошлади. Анчагина нарса жамланди. Ундан хийс пиширдилар ва у зот билан ўтириб, еб ичдилар. Бу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг унга берган тўйлари эди».

МАДИНАГА КИРИШ

Имом Бухорий раҳматуллоҳи алайҳи Анас розияллоҳу анхудан ривоят қилади:

«Мен ва Абу Толҳа Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан юриб кетдик. София у зотга туяларига мингашган эди. Шундоқ кетаётган эдик Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг туялари қоқилиб кетди. Бас, у зот йиқилдилар ва аёл ҳам йиқилди. Абу Толҳа уловидан шошиб тушиб Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига етиб борди-да:

«Эй Аллоҳнинг Набийи, бирор зарар етдими?» деди.

«Йўқ, аёлга қара», дедилар.

Абу Толҳа кийимини ўз юзига ёпиб олиб, аёл томон борди ва кийимни унинг устига ташлади. У ўрнидан турди. Бас, уни уловларига боғлаб қўйдилар. Мадинага яқинлашиб қолганимизда у зот:

«Оибуна, тоибуна, обидуна ва лироббина ҳомидуна», дедилар. Ҳаммамиз ўшаларни айтиб, Мадинага кириб бордик».

КУНДОШЛАР РАШКИ

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг яхудийлар бошлиғининг кизига уйланганлари хабари ҳамма тарафга тарқалган эди. Бу ишдан дўстлар хурсанд бўлишди ва душманлар ҳасратманд бўлишди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёллари эса ўзига яраша рашк қилишди. Эҳтимол, улар учун янги кундошнинг

яхудийлардан бўлгани ҳам алоҳида таъсир ўтказгандир. Ана ўша омилларни ҳисобга олган бўлсалар керак, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам София бинти Хуяй розияллоҳу анҳони дастлаб ўз уйларига олиб бормадилар. У зот София бинти Хуяй розияллоҳу анҳони бошқа ерга туширдилар. Аммо бу тадбир ҳам бошқа оналаримизнинг рашкларини бутунлай йўққа чиқармади. Келинг, тафсилотларни билиш учун ривоятларга қайтайлик.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи қилган ривоятда Ато ибн Ясор розияллоҳу анҳу қуйидагиларни айтади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам София билан Хайбардан келганларида уни Ҳориса ибн Нўъмоннинг уйларидан бир уйга туширдилар. Ансорларнинг аёллари унинг ҳақида ва жамоли ҳақида эшитиб, унга назар солиш учун кела бошлашди. Оиша онамиз розияллоҳу анҳо ҳам ниқобланган ҳолда келиб, унинг олдига кирди. У зот уни танидилар. У ташқарига чиққанида Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам ортидан чиқдилар ва:

«У қандоқ экан, эй Оиша?» дедилар.

«Бир яхудия экан!» деди у.

«Ундок дема, эй Оиша! У Исломга кирди ва Исломи гўзал бўлди», дедилар у зот.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Умму Синан Асламия розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Мадинага етиб келганимизда уйларимизга тушмадик. София билан унинг манзилига тушдик. Унинг келганини эшитиб, муҳожир ва ансорларнинг аёллари кириб кела бошлашди. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг азвожидан тўрттасини: Зайнаб бинти Жаҳш, Ҳафса, Оиша, Жувайрияни ниқобланган ҳолда келганларини кўрдим. Зайнабнинг Жувайрияга: «Эй бинти Ҳорис, бу жория Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларида биздан ғолиб келади деб ўйлайман», деганини, Жувайрия эса, йўқ, бу эрининг олдида насиба топа олмайдиган

аёллардан, деганини эшитдим».

Ривоятлардан Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бошқа оналаримизнинг рашк оловларини пастлатиш учун кўрган чоралари ҳикматли бўлганини кўриб турибмиз. У зот оналаримизга алоҳида муомала қилиб ҳам бу оловни пастлатишга ҳаракат қилмоқдалар.

Аммо рашк оналаримиз томонидан София бинти Хуяй розияллоҳу анҳо нубувват хонадонига кириб борганларидан кейин ҳам давом этди.

3087- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَلَغَ صَفِيَّةٌ أَنَّ حَفْصَةَ قَالَتْ إِنَّهَا بِنْتُ يَهُودِيٍّ فَبَكَتْ فَدَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ ﷺ وَهِيَ تَبْكِي فَقَالَ: مَا يُبْكِيكِ؟ فَقَالَتْ: قَالَتْ لِي حَفْصَةُ إِنَّ بِنْتَ يَهُودِيٍّ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّكَ لَا بِنْتُ نَبِيٍّ وَإِنَّ عَمَلَكِ لَنَبِيٍّ وَإِنَّكَ لَتَحْتَ نَبِيٍّ فَفِيمَ تَفْخَرُ عَلَيْكِ ثُمَّ قَالَ: اتَّقِي اللَّهَ يَا حَفْصَةُ.

وفي رواية: بَلَغَنِي عَنْ حَفْصَةَ وَعَائِشَةَ أَنَّهُمَا قَالُوا: نَحْنُ أَكْرَمُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ صَفِيَّةَ نَحْنُ أَزْوَاجُ هُوبَنَاتُ عَمِّهِ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: أَلَا قُلْتَ: فَكَيْفَ تَكُونَانِ خَيْرًا مِنِّي وَرَوْحِي مُحَمَّدٌ وَأَبِي هَارُونُ وَعَمِّي مُوسَى. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ.

3087. Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Софияга Ҳафса уни яҳудийнинг қизи дегани етди. Бас, у йиғлади. Сўнг у йиғлаб турганда олдида Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам кирдилар ва:

«Сени нима йиғлатди?» дедилар,

«Ҳафса менга, яҳудийнинг қизисан, деб айтди!»

деди.

Бас, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Сен набийнинг қизисан. Сенинг амакинг ҳам набий ва сенинг эринг ҳам набий. У сенга нимада фахр қилар экан?!» дедилар.

Кейин у зот:

«Аллоҳдан кўрқ, эй Ҳафса!» дедилар».

Бошқа бир ривоятда айтилади:

«Менга Ҳафса ва Оишадан уларнинг биз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларида Софиядан кўра ҳурматлимиз. Биз у зотнинг ҳам завжалари, ҳам амакиларининг қизимиз, деганлари етди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам олдимга кирганларида у зотга ўшани зикр қилдим. У зот:

«Қандоқ қилиб икковингиз мендан яхши бўласизлар? Ахир менинг эрим Муҳаммад, отам Ҳорун ва амаким Мусо бўлса», демадингми!?» дедилар».

Термизий ривоят қилган.

Ушбу ҳадиси шарифдан София бинти Ҳуяй онамизнинг насаблари Ҳорун алайҳиссаломга етиб бориши ҳамда бошқа фазллари ҳақида билиб оламиз.

Бу ерда ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам рашк мажоросини ҳикмат билан муолажа қилмоқдалар. Рашки келган тарафга Аллоҳдан кўркиш кераклигини эслатмоқдалар. Рашкдан жафо тортган тарафга эса, ўзига яраша мактов сўзлари айтмоқдалар.

Шу ерда оналаримизнинг рашки оддий инсоний табиатдан келиб чиққан ва чегарадан ўтиб кетмаган рашк эканини ҳам айтиб ўтмоғимиз лозим. Уларнинг рашки дунёвий нарсалари учун эмас, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кўпроқ эътиборларига сазовор бўлиш учун уринишларининг бир кўриниши эди. Шунинг учун мўминлар оналарининг рашки салбий маънога ўтмас эди.

Уларнинг одатлари бўйича ҳозиргина рашк қилиб турган бўлсалар, бирпасдан кейин ўша рашк қилинган кишига одамгарчиликнинг олий намуналарини кўрсатиш эди.

Ибн Можа раҳматуллоҳи алайҳи ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг София бинти Хуяй онамиздан аччиқлари чиқди. Бас, София:

«Эй Оиша, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни мендан рози қилиб бера оласанми? Сенга ўз кунимни берардим», деди.

«Хўп», деди у ва ўзининг заъфаронга бўялган рўмолига хиди чиқиши учун сув сепди. Сўнгра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёнбошларига бориб ўтирди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам унга:

«Эй Оиша, мендан нари тур. Бугун сенинг кунинг эмас», дедилар.

«Бу Аллоҳнинг фазлидир. Уни кимга хоҳласа берадир», деди у ва бўлган хабарни етказди. Бас, у зот София бинти Хуяй онамиздан рози бўлдилар».

ҚАДРНИ БИЛИШ

София бинти Хуяй онамиз ўзларининг нозик дидлари ила Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кадрларини олиймақомга кўтарар эдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам бунга ўзига яраша жавоб қилиб, бу онамизнинг кадрларини ўрнига кўяр эдилар.

Имом Бухорий, Муслим ва бошқалар келтирган ривоятда София онамиз розияллоҳу анҳо айтадилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам масжидда эътикоф ўтирган эдилар. Мен кечаси у кишининг зиёратларига келдим, бироз гаплашдим, сўнг уйим томон турдим. У киши мени кузатгани мен билан турдилар. (У кишининг уйи Усома ибн Зайднинг масканида эди). Бас, ансорийлардан икки киши ўтиб қолди. Улар Пайғамбар

соллаллоҳу алайҳи васалламни кўришлари билан тезлаб қолдилар. Шунда у зот:

«Икковингиз шошилманг, бу София бинти Хуяйдир», дедилар.

«Субҳоналлоҳ! Эй Аллоҳнинг Расули!» дейишди.

«Албатта, шайтон инсоннинг қон юрар жойида юради. Мен у сизнинг қалбингизга бирор нарсани ёки ёмонликни отишидан кўрқдим», дедилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг эътикоф ўтирган бўлсалар ҳам София бинти Хуяй онамизни кузатиб чиқишлари у зот бу онамизни юқори даражада қадрлашларининг ёрқин далилидир.

Имом Аҳмад ва бошқалар София онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам аёллари билан ҳаж қилдилар. Софияннинг туяси ётиб олди. Бас, у йиғлади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хабарни эшитиб, етиб келдилар ва қўллари билан унинг кўз ёшларини артдилар. У йиғлар, У зот бўлса уни юпатар эдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам одамлар билан бир ерга тушдилар. Эрталаб Зайнаб бинти Жаҳшга:

«Дугонангга битта туяни вақтинчалик бериб тур», дедилар. Унинг уловлари кўп эди.

«Мен сизнинг яҳудиянгизга берар эканманми?» деди.

У зотнинг аччиқлари чикди. Мадинага борганларидан кейин унга гапирмай қўйдилар. Муҳаррам, Сафар ўтди. Унинг олдига келмадилар. У умидини узди.

Робийъул Аввал бўлганда унинг олдига кирдилар. У ул зотни кўрганида:

«Эй Аллоҳнинг Расули, нима қилай?» деди.

Унинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан беркитиб юрган битта жорияси бор эди. Ўшани, бу сизга, деди.

Бас, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг

сўриси олдиға бордилар. У кўтариб қўйилган эди. Уни ўз қўллари билан туширдилар. У зот ўз аҳлларида рози бўлдилар».

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг София бинти Хуяй онамиз розияллоҳу анҳо ҳақларида бир оғиз қўпол сўз айтиб қўйган Зайнаб бинти Жаҳш онамиз розияллоҳу анҳога бунчалик аччиқланишларидан ҳам София бинти Хуяй онамизнинг у зот ҳузурларидаги олий мартабаларини билиб оламиз.

Ана шу ҳолат Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вафотларигача давом этди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳ ва бошқалар Зайд ибн Асламдан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вафотларидан олдинги беморликларида у зотнинг аёллари ҳузурларида жамландилар. Шунда София бинти Хуяй онамиз:

«Аллоҳга қасамки, эй Аллоҳнинг Набийи, сизга келган нарса менга келишини истардим», деди.

Бас, у зотнинг завжалари бунга имо-ишора қилдилар. У зот уларни кўрдилар ва:

«Оғзиларингизни чайиб ташланглар!» дедилар.

«Нима учун, эй Аллоҳнинг Набийи?!» дейишди.

«Унга имо-ишора қилганингиз учун. Аллоҳга қасамки, у ростгўйдир!» дедилар».

Бу ҳадиси шариф ҳам София бинти Хуяй онамизнинг фазллари қанчалик улуғ эканига яна битта далилдир.

ШАХСИЙ СИФАТЛАРИ

София бинти Хуяй онамизда барча камолот сифатлари бор эди. У киши пағамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари ўлароқ у зотдан кўп нарсаларни ўрганган, ўрнатқан эдилар. Биз у

кишининг уламоларимиз томонидан ривоят қилинган баъзи бир алоҳида таъкидлаш лозим бўлган сифатлари ҳақида қисқагина сўз юритамиз.

София бинти Ҳуяй онамиз розияллоҳу анҳонинг ҳалимликлари ҳақида Ибн Абдул Барр раҳматуллоҳи алайҳи қуйидаги ривоятни келтирадилар:

«Софиянинг бир жорияси унинг шанбани яхши кўриши, яҳудийларга яхшилик қилиши ҳақида гап тарқатди. Умар одам юбориб бу ҳақда сўради. София бинти Ҳуяй онамиз:

«Аммо шанбага келсак, Аллоҳ менга унинг ўрнига жумани берганидан буён уни яхши кўрганим йўқ. Яҳудийларга келсак, уларнинг ичида қариндошларим бор. Мен ўшаларга силаи раҳм қиламан», деди.

Сўнгра жорияга:

«Қилган ишингга сени нима мажбур қилди?» деди.

«Шайтон», деди жория.

София бинти Ҳуяй онамиз оҳисталик билан:

«Бор, кетавер. Сен озодсан», деди».

Бундан ортиқ ҳалимлик бўлиши мумкинми?

София бинти Ҳуяй онамиз ҳар қандай оғир пайтда ҳам бировга яхшилик қилишни тарқ қилмас эдилар. Бунга у кишининг ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳу фитначиларнинг қамалида сувсиз ва нонсиз қолганларидаги тасарруфотлари далил бўлади.

Ибн Саъд ва бошқалар София бинти Ҳуяй онамиз розияллоҳу анҳонинг озод қилган қуллари Кинонадан қуйидагиларни ривоят қиладилар:

«Мен Софияни Усмонни ҳимоя қилиши учун етаклаб борганлардан эдим. Аштар уни тўсиб, ҳачирининг юзига урган эди, бурилиб кетди. У менга:

«Мени ортимга қайтар. Яна манави шарманда қилмасин», деди. Сўнгра у ўз манзили билан Усмоннинг манзили орасига ёғоч ўрнатиб, ўшанинг устидан сув ва

таом ташиб турди».

Кўзларига қон тўлиб халифани қатл қилишни ўзларига раво кўриб турган ва эркалар ҳам қаршиларига бора олмай турган фитначиларнинг олдига боришнинг ўзи катта иш. Ўшандоқ ҳолда фитначилардан кўркмай девор ошиб, қамалда қолган халифага сув-нон ташиб туриш улуғ иш.

София бинти Хуяй онамиз ибодатни сидқидилдан адо этар эдилар ва бошқаларни ҳам шунга даъват қилар эдилар.

Абу Нуъайм Абдуллоҳ ибн Убайдадан ривоят қилади:

«Бир тўп одам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжалари София бинти Хуяй онамизнинг хужрасида жамланишди. Улар Аллоҳни зикр қилдилар, Қуръон тиловат қилишди ва сажда қилишди. Шунда София бинти Хуяй онамиз уларга нидо қилиб:

«Бу сажда ва Қуръон тиловати, аммо йиғи қани?» деди».

София бинти Хуяй онамиз қўлларига тушган нарсани хайр-эҳсон қилишга шошиладиган кишилардан эдилар. У кишининг бир ҳовлилари бўлиб, уни тириклик чоғларидаёқ савоб умидида садақа қилиб юборганлар.

София бинти Хуяй онамиз илмга ҳарис зот эдилар. У киши Қуръони Каримни кўп ўқиб ўрганар эдилар. София бинти Хуяй онамиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ўнта ҳадис ривоят қилганлар.

Баъзи кишилар София бинти Хуяй онамизнинг афзалликлари рўйхатини ҳам тузишган:

1. У киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ва Исломни ўз қавмлари ва динларига қайтишдан устун кўрганлар.

2. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сонларига оёқларини қўймай юксак одоб намунасини кўрсатганлар.

3. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга озор

етишидан кўркиб, яҳудийларга яқин жойда тўйлари бўлишидан бош тортиб у зотга ўз ихлосларини намоён қилганлар.

4. Фитначиларга қарши туриб, Усмон розияллоҳу анҳуга ёрдам берганлар.

5. Сахийлик қилиб, Фотима розияллоҳу анҳога ва бошқа аёлларга тиллоларини бўлиб берганлар.

6. Ўзлари ҳақида ҳазрати Умар розияллоҳу анҳуга чақимчилик қилган жорияни озод қилганлар.

7. Исломлари маҳрлари бўлган.

София бинти Хуяй онамиз розияллоҳу анҳо ҳижрий эллигинчи санада Мадинаи Мунавварада вафот этдилар. У киши Бақийъ қабристонига, мўминларнинг бошқа оналари ёнига дафн қилиндилар.

София бинти Хуяй онамиз розияллоҳу анҳонинг вафотлари ҳақидаги хабар Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳуга етганда бомдод намозидан кейинги вақт бўлишига қарамай, у киши саждага йиқилдилар. У кишига:

«Шу вақтда ҳам сажда қиласанми?» дейилди.

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қачон бир оятни кўрсангиз, сажда қилинглар, деган эмасмилар? Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаларининг ўлиmidан ортиқ оят борми?!» дедилар.

Аллоҳ таоло София бинти Хуяй онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин.

فضل رملة بنت أبي سفيان رضي الله عنها

РАМЛА БИНТИ АБУ СУФЁН РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Ҳамма тарафда жаҳолат ҳукм сурган бир пайт. Ҳали Аллоҳ таоло оламни жоҳилият зулматидан Ислом нурига

хидоят қилиш учун Ўзининг охирги ва мукаммал дини бўлмиш Ислоннинг қиёматгача мўъжиза бўлиб қолажак мукаддас китоби – Қуръони Каримни Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга нозил қилишни бошлашига ўн етти йил бор.

Маккада унинг кўзга кўринган аъёнларидан бири Абу Суфён ибн Ҳарбнинг уйида одатдагидан ташқари бир ҳаяжон ҳукм сурмоқда. Эркаклари бир четда ҳаяжон билан ерга қараб ўтиришибди. Ичкарида аёлларнинг ғовур-ғувури эшитилиб қолади. Улар гоҳ овозларини баланд қилиб, гоҳ пастлатиб кимгадир кўрсатмалар беришмоқда. Бирдан янги туғилган боланинг чинқириғи чикди. Ҳамма енгил тортгандек бўлди. Доя аёллардан бири Абу Суфённинг хотини София бинти Абул Осс қиз кўргани хабарини бериб суюнчи олди.

Қурайшнинг жоҳилий қоидаларига мухлис ва фидокор бўлган аъёнларидан бири Абу Суфённинг болалари яна биттага кўпайди. У янги меҳмон ўғил бўлмай қиз бўлганига бир оз афсус қилди. Маслаҳатлашишиб, қизчага «Рамла» деб исм қўйишди.

Рамла Қурайшнинг номдор оилаларидан бирининг қизи ўлароқ ўзига хос тарбия кўриб ўсди. Ақлли-хушли, ўзига яраша табиатга эга бир қиз бўлиб вояга етди. Уни Убайдуллоҳ ибн Жаҳшга куёвга беришди.

Убайдуллоҳ ибн Жаҳш жоҳилият қонун-қоидаларини ёқтирмайдиган, бу ишлар тўғрилигига ишонмайдиган кам сонли одамлардан бири эди. У ўзига ўхшаган одамларни топиб ҳақиқатни излаш пайида юрар эди.

Охири у билан бирга яна уч киши ҳаммадан яшириниб, кечаси суҳбат қуришди. Бу суҳбатда Убайдуллоҳ ибн Жаҳш билан бирга Варақа ибн Навфал, Усмон ибн Ҳувайрис ва Зайд ибн Амр иштирок этишди.

Суҳбатнинг бошида улар бир-бирларига, келинглار, рост гапни гапирайлик, гапирганимизни сир сақлайлик,

Қурайш билмасин, деб келишиб олишди. Сўнгра улардан бири:

«Аллоҳга қасамки, албатта, сизлар биласизлар. Қавмингиз ҳеч нарсада эмас. Улар Иброҳимнинг дини ва миллатидан адашиб кетишган», деди.

Бошқа бири:

«Шўрингиз курисин, биз ибодат қилаётган тош эшитмайди ҳам, кўрмайди ҳам, зарар ҳам, фойда ҳам бермайди», деди.

Келинлар, туриб ўзимизга бир дин ахтарайлик, деган қарорга келишди йиғилиш охирида.

Улар эртасидан ҳақиқий динни ахтаришга тушишди.

Варақа ибн Навфал насронийликни ихтиёр қилди. У уларнинг китобини яхшилаб ўрганди. Бутларга атаб сўйиладиган нарсаларини емайдиган бўлди.

Усмон ибн Ҳувайрис Рум подшоҳи олдида бориб насроний бўлди. Обру топи ва Шомда заҳарланиб ўлди.

Зайд ибн Амр Варақа ибн Навфалнинг насронийликни қабул этганини танқид қилди ва башорати берилган нарсани кутишда давом этди.

Убайдуллоҳ ибн Жаҳш бўлса ўз хайронлигида давом этди.

Эрининг бу ҳолати Рамла бинти Абу Суфённинг жоҳилиятдан кўнглини совутган бўлса ажаб эмас.

ИСЛОМДА

Аллоҳ таоло ер юзини Ислом нури ила мунаввар қилганида Оли Жаҳш ҳаммалари Исломни қабул қилишди. Убайдуллоҳ ибн Жаҳш биринчилардан бўлиб мусулмон бўлди. Унинг укалари Абдуллоҳ ва Абу Аҳмад, сингиллари Зайнаб ва Ҳамналар ҳам дастлабки мусулмонлардан эдилар. Убайдуллоҳ ибн Жаҳш билан бирга унинг хотини Рамла бинти Абу Суфён ҳам энг аввал

Исломга кирган бахтиёр зотлар қаторидан ўрин олди.

Рамла бинти Абу Суфён вазмин, ўз қадрини билган, ақли расо ва ғоят зеҳнли эди. Унинг отаси Абу Суфён ўз қизининг хислатларини яхши билар эди. Шунинг учун ҳам унинг Исломга кирганини эшитганда қанчалар ғазабланган бўлмасин, қанчалар ичидан ёнган бўлмасин, ташига чиқармай ўзини босишга ҳаракат қилди. Хусусан, у янги мусулмон бўлган қизи олдига бу масалани муҳокама қилишга борганида ўзини босишга ҳаракат қилди.

Абу Суфён ўз қизига босиқлик билан, оҳиста сўз бошлаб, тортишув давомида турли макр-хийла услубларини ишлатиб кўрди. Аммо қизи Рамла ўз динида маҳкам туриб олди. Ҳар бир гапга босиқлик билан доноларча жавоб берди. Ақллар тортишувида мушрик ота муслима қиз қаршисида мағлуб бўлди. Қизини Исломдан қаайтариш ниятида келган Абу Суфён ўз уйига ноумид ва маъюс қайтди.

ҲИЖРАТДА ҚУРБАТ

Янги Исломга кирган оз сонли мусулмонлар мушриклар томонидан турли азоб-уқубатларга гирифтор бўлишди. Дин-диёнат йўлида мусулмонлар ҳамма машаққатларга сабр-матонат билан чидашар эди.

Мусулмонлар қанчалик сабр қилишса мушриклар уларга тазйиқни шунчалик ортдириб боришарди. Бора-бора ҳимоячиси бўлмаган, заифҳол мусулмонларнинг дину диёнатлари, ҳаёти таҳдид остида қолди.

Ана шундоқ оғир бир ҳолатда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам мазкур саҳобаларга:

«Агар Ҳабашистон ерига чиқсангиз яхши бўларди. У ерда бир подшоҳ бор, унинг олдида бировга зулм қилинмас. У ер садоқат еридир. Аллоҳ ҳозирги ҳолатни енгиллаштириб қолса ажаб эмас», дедилар.

Шунда бир гуруҳ мусулмон Ҳабашистон ерига ҳижратга отланишди. Бу Исломдаги биринчи ҳижрат эди. Биринчи муҳожирлар ўн тўрт киши бўлиб, уларнинг ўнтаси эркак, тўрттаси аёл эди.

Кейинчалик Жаъфар ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу раҳбарлигида яна бир гуруҳ саҳоба Ҳабашистонга ҳижрат қилишди. Шундай қилиб, у ердаги муҳожир мусулмонларнинг адади саксон уч кишига етди. Ўша ҳижрат қилганлар ичида Рамла бинти Абу Суфён ва у кишининг эри Убайдуллоҳ ибн Жаҳш ҳам бор эди.

Ҳижратда муҳожир мусулмонлар ўзаро ҳамкорликда, бир-бирларидан хабар олиб истиқомат қила бошлашди. Айниқса, аёлларнинг алоқалари яхши эди. Уларнинг ичида Умму Салама, Асма бинти Умайс, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Руқайя ва Рамла бинти Абу Суфён ажралиб туришар эди. Ҳижрат пайтида Рамла бинти Абу Суфён қиз кўрдилар. Қизчага Ҳабиба исми берилди. Ўшандан бошлаб, Рамла бинти Абу Суфён Умму Ҳабиба кунясини олдилар.

Кўп ўтмай Умму Ҳабибанинг ҳаётида катта ўзгаришлар юз бера бошлади. Бу ўзгаришлар ҳақида «Исоба» ва «Усудул Ғоба» китобларининг муаллифлари Умму Ҳабиба онамизнинг ўзларидан қуйидагиларни ривоят қилади:

«Тушимда эрим Убайдуллоҳ ибн Жаҳшни жуда ҳам ёмон бир ҳолда кўрдим. Мен бундан кўркиб кетдим. «Бунинг ҳоли ўзгариб кетибди-ку?!» дедим. Эрталаб турганда у:

«Эй Умму Ҳабиба, мен динга назар солдим, насронийликдан кўра яхшироқ дин кўрмадим. Аввал ҳам бу динга кирган эдим. Кейин Муҳаммаднинг динига кирувдим. Энди насронийликка қайтдим», деди.

«Аллоҳга қасамки, бу яхши эмас!» дедим.

Мен унга кўрган тушимни айтиб бердим. У менинг

гапларимга эътибор бермади. Ароқ ичавериб ўлиб кетди».

Гурбатда ғариб бўлиб юрган аёл киши учун бундан оғир мусибат борми? Дину диёнатни деб ҳижратни, унинг оғир машаққатларини бўйнига олган бўлсаю, унинг бирдан бир яқин кишиси диндан муртад бўлиб турса. Бечора аёл додини кимга айтсин? Ўша вақтнинг оғир шароитида қорнини қандоқ тўйғазсину, устини қандоқ бут қилсин? Бунинг устига қўлида эмизикли боласи бўлса?

Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳо бегона юртда, оз сонли танишларнинг ташвишлари ўзларига етиб турган бир шароитда нима қилади? Маккадаги оила аъзолари ва қариндошларидан воз кечиб чиққанида бундоқ бўлишини ҳаёлига ҳам келтирмаган эди.

Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳога бирдан бир умидбахш этадиган нарса Аллоҳ таолодан келадиган ёрдам эди.

ХУШҲАБАР

Умму Ҳабиба онамиз розияллоҳу анҳо ҳикояларини давом этдирадилар:

«Бир куни туш кўрсам, бир овоз менга, эй мўминларнинг онаси, демоқда. Чўчиб уйғониб кетдим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга уйлансалар керак, деб таъвил қилдим. Энди иддам чиққан эди. Билмай қолибман, қарасам, Нажошийнинг юборган одами эшик олдида киришга изн сўрамоқда. Унинг Абраҳа деган жорияси бор эди. У Нажошийнинг кийимига ва хушбўй нарсаларига қарар эди. Ўша жория олдимга кириб:

«Албатта, подшоҳ сенга, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сени у зотга никоҳлаб қўйишим ҳақида менга мактуб ёздилар, дейдур», деди.

«Аллоҳ сенга ҳам яхшилик башорати берсин!» дедим.

«Подшоҳ сенга, сенинг никоҳингга вакил тайин қил, дейдир», деди.

Мен Холид ибн Саъид ибн Оссга одам юбориб, уни вакил қилдим. Абраҳага келтирган хушхабарига суюнчи деб иккита кумуш билакузукни, оёғимдаги иккита шилдиروقни ва кумуш узукларни тортиқ қилдим».

Аллоҳ таоло ол, кулим, деса, шундоқ бўлар экан. Макка қаёқдаю, Ҳабашистон қаёқда эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қаёқдалару, Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳо қаёқда эдилар. Аммо Аллоҳ таолонинг инояти қаерда бўлса ҳам бандага етиб боради. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар бир мўмин ва мўминани эътиборларидан четда қолдирмас эдилар. Албатта, Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳонинг Аллоҳ таолонинг йўлида тортган азобларини у зот яхши билар эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳонинг жоҳилиятнинг тўридан кўра, Исломнинг пойгоҳини афзал кўрганини жуда яхши англаб эдилар. У зотга ғурбатда юрган Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳонинг бошига тушган мусибат ҳақида хабар етиб борганда бу сабрли ва такволи аёлни муносиб тақдирлашга қарор қилдилар. Унинг бошига тушган мусибатни енгиллатишни ўйладилар.

Албатта, Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳо учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга завжа бўлишдан ортиқ мукофот бўлиши мумкин эмас эди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам эса бундан ҳам юқори даражада бўлишини ирода қилдилар. Ўз номларидан вакил қилиб, ўша юртнинг подшоҳини тайинладилар. Бу, албатта, Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳо учун шараф устига шараф бўлди. Ҳозиргина қўлида боласи ила бегона юртда тул қолган бир аёлнинг розилигини сўраб, пайғамбари замон Ҳабашистоннинг подшоҳини юбориб турсалар, шараф устига шараф эмасми? Бунинг устига совчи бўлган подшоҳ ҳам ўз вазифасини қойил мақом қилиб адо этса!

Бу қандоқ содир бўлганини Умму Ҳабиба онамиз

розияллоху анҳонинг ўзларидан эшитсак. У киши аввалги ҳикояларини давом этдирадилар:

«Кечкурун Нажоший Жаъфар ибн Абу Толиб ва у билан бирга бўлган мусулмонларни чақирди. Улар ҳозир бўлишганда Нажоший хутба қилди:

«Малик, Қуддус, Салом, Мўмин, Муҳаймин, Азиз ва Жаббор бўлган Аллоҳга ҳамд бўлсин!

Ашҳаду аллаа илаҳа иллаллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан ʼабдуҳу ва расулуҳу!

Албатта, у зотнинг башоратини Ийсо ибн Марям алайҳиссалом бергандир!

Аммо баъду:

Албатта, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга Умму Ҳабиба бинти Абу Суфённи ўзларига никоҳлашим ҳақида мактуб юбордилар. Бас, мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амрларига ижобат қилдим. Батаҳқиқ, унинг маҳрига тўрт юз диноҳ бердим», деди.

Сўнгра у диноҳларни одамлар олдига тўқди.

Кейин Холид ибн Саъид сўзлади:

«Аллоҳга ҳамд бўлсин! Мен У зотга ҳамд айтурман, У зотдан ёрдам сўрарман, У зотдан нусрат тиларман!

Ашҳаду аллаа илаҳа иллаллоҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан ʼабдуҳу ва расулуҳу!

У зот ул кишини ҳидоят ила, ҳақ дин ила агар мушриклар ёқтирмаса ҳам барча динлардан устун қилиш учун юборди.

Аммо баъду:

Мен Расулуллоҳ чақирган нарсага ижобат қилдим ва у зотга Умму Ҳабиба бинти Абу Суфённи завжаликка бердим. Аллоҳнинг Ўзи Расулуллоҳга барака ато қилсин!» деди.

Нажоший диноҳларни Холид ибн Саъид ибн Оссга берди. У уларни қабул қилиб олди. Сўнгра турмоқчи

бўлган эдилар:

«Ўтиринглар! Анбиёларнинг суннати бўйича, уйланганларида таом тановул қилинади», деди.

Кейин таом чақирди. Улар уни тановул қилиб, сўнгра тарқалишди».

Айнан Ҳабашистон подшоҳи Нажоший розияллоху анху совчи ва вакил қилингани туфайли Умму Ҳабиба онамиз Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг азвожи мутоҳҳаралари ичида энг кўп маҳр олган киши бўлсалар ажаб эмас.

Айнан Ҳабашистон подшоҳи Нажоший совчи ва вакил қилингани туфайли Умму Ҳабиба онамизнинг унаштирилиш маросимлари шундоқ дабдабали ўтган бўлса ажаб эмас.

Айнан Ҳабашистон подшоҳи Нажоший совчи ва вакил бўлгани туфайли Умму Ҳабиба онамизнинг унаштириш маросимларида юқоридаги хутбалар айтилган бўлса ажаб эмас.

Айнан Ҳабашистон подшоҳи Нажоший совчи ва вакил бўлгани туфайли Умму Ҳабиба онамиз розияллоху анхонинг қадамлари остига тўрт юз диноҳ тилло тўкилган бўлса ажаб эмас.

Айнан Ҳабашистон подшоҳи Нажоший розияллоху анху совчи ва вакил этилгани учун Умму Ҳабиба онамизга бошқа ҳурмат ва эъозлар кўрсатилган бўлса ажаб эмас.

Бу қандай бўлганини Умму Ҳабиба онамиз розияллоху анҳодан эшитинг. У киши аввалги ҳикояларини яна давом этдирадилар:

«Менга мол етиб келгач аввал хушхабар келтирган Абраҳага одам юбориб: «Ўша куни қўлимда мол бўлмагани учун баъзи нарсаларни берган эдим, мана бу эллик мисқолни олиб, керагингга ишлатгин», дедим.

У бош тортиди. Берган нарсаларимни солиб қўйган идишини чиқариб, уларни қайтариб берди ва:

«Подшоҳ менга сендан бирор нарса олмасликка амр қилган. Мен унинг кийимига ва хушбўй нарсаларига қарайман. Мен Муҳаммад Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг динига эргашганман. Аллоҳга мусулмон бўлганман. Подшоҳ ўз аёлларига ҳузурларидаги барча атрларни сенга юборишни амр қилган», деди.

Эртасига у менга кўпгина увд, варас, анбар ва зиёд келтириб берди. Уларнинг ҳаммасини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига олиб борганман. У зот уларни менинг олдимда кўрар ва инкор қилмас эдилар.

Кейин Абраҳа менга:

«Менинг сендан сўрайдиганим: мендан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга салом айтиб қўйгин ва менинг у зотнинг динига эргашганимни билдиргин», деди.

У менга лутф кўрсатди. Мени йўлга ҳозирлаган ҳам ўша эди. У қачон олдимга келса:

«Менинг сўровим эсингдан чиқмасин!» дер эди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига борганимда менинг у кишига унаштирилишим қандоқ бўлганини ва Абраҳа нима қилганини айтиб бердим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам табассум қилдилар. Мен у зотга унинг саломини етказдим. Бас, у зот:

«Ва алайҳассалому ва роҳматуллоҳи ва баракотуху!» дедилар».

НУБУВВАТ ХОНАДОНИДА

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Хайбарда турганларида Жаъфар ибн Абу Толиб розияллоҳу анху бошлиқ Ҳабашистонга ҳижрат қилган мусулмонлар қайтиб келишди. Улар билан баъзи яманликлар ҳам бор эди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам

мусулмонлардан изн сўраб, уларга ҳам Хайбарда тушган ўлжалардан улуш бердилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Жаъфар ва у кишининг шериклари келганларидан жуда ҳам хурсанд бўлдилар. Жаъфар розияллоҳу анхунинг пешонасидан ўпиб, ўзлари билан бирга олиб юрдилар ва:

«Қай бири билан суюнишни ҳам билмайман: Хайбарни фатҳ бўлиши биланми ёки Жафарнинг келиши биланми?!» дедилар.

Тарихчиларимизнинг таъкидлашларича, Ҳабашистонга биринчи мусулмонларнинг ҳижрат қилиб етиб бориши пайғамбарлик келганидан кейинги бешинчи санада бўлган эди. Жаъфар ибн Абу Толиб ва баъзи шериклари ҳижрий еттинчи санагача Ҳабашистонда бўлишди. Ўша санада Хайбар урушидан кейин Мадинаи Мунавварага қайтиб келишди. Бундан улар Ҳабашистонда ўн беш йил истиқомат қилгани билинади.

Ана ўша қайтиб келган муҳожирлар ичида Умму Ҳабиба онамиз ҳам бор эдилар. У киши ҳижратга Убайдуллоҳ ибн Жаҳшнинг хотини сифатида кетган бўлсалар, энди ҳижратдан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари, мўминларнинг оналари сифатида, муаззаза ва муҳтарама бўлиб қайтиб келдилар. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Ҳабиба онамизни ўзига хос эҳтимом билан кутиб олдилар. У зотнинг Умму Ҳабиба онамизни қандоқ кутиб олганларини ибн Асокир қуйидагича васф қилади:

«Умму Ҳабиба онамиз розияллоҳу анҳо келганида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Билолга амр қилдилар. У у киши туяларининг тизгинидан тутиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам амр қилган манзилга туширди. У ерда бир фаррош аёл бор экан. У ўз отасининг озод қилган чўрисига:

«Агар хоҳласанг сен сув келтир, мен супурай ёки мен

сув келтирай, сен супир», демоқда экан.

Бас, уйни супирди. Кейин жун гилам тўшади. Унинг устига ҳам бир нарса солди. Сўнгра Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ўз аҳллари олдига киришга изн сўрадилар. Бас, у зот унинг олдига кирганларида хушбўй нарсанинг ҳидини сездилар ва:

«Албатта, булар қурайшиялардир, шаҳарликлардир. Аъробиялар ва бадавиялар эмасдир», дедилар».

Ана шу ондан бошлаб, Умму Ҳабиба онамиз нубувват хонадонининг бахтиёр аёллари қаторидан жой олиб, яшай бошладилар.

МУШРИК ОТА МУОМАЛАСИ

Ҳудайбия сулҳида ким Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг шартномасига қўшилмоқчи бўлса, қўшилавериши, шунингдек, ким Қурайшнинг шартномасига қўшилмоқчи бўлса, қўшилаверишига келишилган эди. Ана ўша бандга биноан, Бани Бакр Қурайшнинг, Ҳузоъа Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг шартномасига қўшилган эди.

Бани Бакр билан Ҳузоъа ўртасида қадимдан адоват бор эди. Исломдан олдин улар бир-бирлари билан урушиб туришар эди. Ислом келгандан кейин бу адоват тўхтади. Ҳудайбия сулҳи тузилган, бу икки қабила бир-бирига қарши икки томонга шерик бўлиб, душманликлари яна янгиланди. Бани Бакр қабиласи пайтдан фойдаланиб, Ҳузоъадан эски ўчини олмоқчи бўлди. Ҳузоъаликлар ўз сувхоналарида машғул бўлиб турганида Бани Бакр одамлари уларга тўсатдан ҳужум қилиб, бир неча кишини ўлдиришди. Тўс-тўполон бўлиб, орада уруш чикди. Ҳатто Қурайш ўз шартномадоши Бани Бакрга қурол етказиб берди. Қурайшнинг кўзга кўринган одамлари кечаси билдирмай бориб, урушда иштирок этишди. Ҳузоъаликлар

ҳарамга қараб қочишди. Ҳарамга етиб боришгач, Бани бакрликларнинг баъзилари:

«Энди ҳарамга кирдик. Худодан кўрқинглар! Худодан кўрқинглар!» дейишди. Бошқалари эса:

«Бугун Худо йўқ! Эй Бани Бакр ўчингизни олиб қолинг! Бундан кейин қулай фурсат келмайди!» деди.

Мана шундан кейин Амр ибн Солим ал-Хузоъий ўз қабиласидан қирқ отлик билан Мадинаи Мунавварага қараб йўл олди. У тўғри Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига бориб, тик турган ҳолда байт ўкиди. Унда у зотга ўзлари билан Хузоъа ўртасида шериклик шартномаси борлигини эслатиб, ёрдам сўради. Қурайш У зот билан тузган сулҳни бузганлигини, сувхонага келиб рукуъ ва саждада турган кишиларни қатл қилганларини айтди. У зот:

«Сенга нусрат берилур, эй Амр ибн Солим!» дедилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Амр ибн Солимга ёрдам берилиши ҳақида гапирган бўлсалар ҳам ҳақиқатни текшириб кўрдилар. У зот Қурайшга одам юбориб, улардан уч нарсадан бирини танлашга чақирдилар:

Хузоъалик ўлдирилган кишиларнинг хунини тўлаш.

Аҳдбузарларни – Хузоъага қарши ҳужум уюштирган Бани бакрликларни ўз шериклигидан чиқариш.

Аҳдни бузиб уруш ҳолига ўтиш.

Уларнинг бошлиқларидан бири аҳдни бузиб, уруш ҳолига ўтишни ихтиёр қилганликларини маълум қилди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга бу хабар етиб келганда саҳобаларга:

«Худди сизларнинг ҳузурингизга Абу Суфён келиб аҳдни мустаҳкамлаш ва унинг муддатини чўзишни сўрайдиганга ўхшайди», дедилар.

Шундоқ бўлди ҳам. Қурайш ўз қилмишига надомат қилди. Улар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг

хузулларига аҳдни мустаҳкамлаш ва унинг муддатини чўзишни сўраш учун вакил юборишга қарор қилишди ва ўша вақтда ширк жамоасининг бошлиғи бўлган Абу Суфён ибн Ҳарб Мадинаи Мунаввара томон йўлга чиқди. Шу билан бирга, у Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қайинотаси, унинг қизи Умму Ҳабиба Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳараларидан бири эди.

Шунинг учун ҳам Абу Суфён Мадинаи Мунавварага етиб боргач, тўғри қизи Умму Ҳабибанинг олдига кирди. У ўз жигаргўшасиникида ўзини эркин сезиб, тўшаб қўйилган кўрпачага ўтирмоқчи эди, шунда кутилмаган иш содир бўлди. Умму Ҳабиба узоқ муддатдан бери кўришмай юрган отасининг тагидан кўрпачани тортиб олдилар. Абу Суфён ҳайрон қолиб:

«Қизгинам, нима бўлди? Бу кўрпачани менга раво кўрмаяпсанми? Ёки мени кўрпачага раво кўрмаяпсанми?» деб сўради.

Умму Ҳабиба:

«Бу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кўрпачалари! Сен мушриксан, сени Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кўрпачаларига ўтиришингни истамадим», дедилар.

«Аллоҳга қасамки, сенга мендан кейин ёмонлик етибди», деди у.

Умму Ҳабиба онамизнинг бу ишлари у кишининг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга бўлган юксак эҳтиромларидан эди. Умму Ҳабиба онамиз нима қилиб бўлса ҳам Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кўпроқ рози қилиш пайида эдилар. Худди шу фикрни куйидаги ривоят ҳам тасдиқлайди.

Имом Бухорий, Термизий ва бошқалар келтирган ривоятда Умму Ҳабиба розияллоҳу анҳо дейдилар:

«Эй Аллоҳнинг Расули, синглим бинти Абу Суфённи

ўз никоҳингизга олинг», дедим.

«Сен шуни хоҳлайсанми?» дедилар.

«Мен сизни фақат ўзимники қилмоқчимасман. Яхшиликда менга шерик бўладиган энг маҳбуб киши синглим», дедим.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Албатта, бу иш менга ҳалол бўлмас», дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, Аллоҳга қасамки, биз сизнинг Дурра бинти Абу Саламани никоҳингизга олмоқчи эканингиз ҳақида гаплашмоқдамиз», дедим.

«Умму Саламанинг қизиними?», дедилар.

«Ҳа», дедим.

«Аллоҳга қасамки, агар у менинг қарамоғимда бўлмаганида ҳам, менга ҳалол бўлмас эди. У менинг эмиқдош биродаримнинг қизи. Мен билан Абу Саламани Сувайба эмизган. Менга қизларингизни ва сингилларингизни тақдим қилманглар», дедилар».

Бу ҳадиси шарифга изоҳ беришга ҳожат бўлмаса керак. Умму Ҳабиба онамиз розияллоҳу анҳонинг ўзлари ҳамма нарсани баён қилиб бермоқдалар.

ШАХСИЙ СИФАТЛАРИ

Умму Ҳабиба онамиз розияллоҳу анҳо Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан олтмиш бешта ҳадис ривоят қилганлар. Баъзи уламоларнинг таъкидлашларича, у киши бу борада Оиша онамиз ва Умму Салама онамизлардан кейинги ўринда турадилар.

Умму Ҳабиба онамиз илмли, балоғат ва фасоҳатлари юқори даражада бўлган зотлардан эдилар.

У киши кўп нафл намоз ўқир ва нафл рўза тутар эдилар. У киши Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннати мутоҳҳараларига амал қилишда ҳам ҳаммага ўрнак эдилар.

Ҳумайд ибн Нофёъ розияллоҳу анҳу ривоят қилинади:

«Менга Зайнаб бинти Абу Салама ушбу ҳадиснинг хабарини берди: У айтди, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг жуфти ҳалоллари Умму Ҳабибанинг олдиларига кирдим. Ўша пайт унинг отаси Абу Суфён вафот этган кунлар эди. У сариқ рангли бир аралаш ёки бошқа хушбўй нарса келтиришларини сўради. Ундан бир кизчага суртиб кўрди-да, кейин ўзининг икки юзига суртиб туриб, Аллоҳга қасамки, ҳозир хушбўй нарса суртадиган ҳолим йўқ, аммо Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг минбардан туриб:

«Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган аёл бирор маййит учун уч кундан ортиқ аза тутиши ҳалол эмас. Фақат эрига тўрт ойу ўн кун тутди» деганларини эшитган эдим», деди».

Умму Ҳабиба онамиз ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳуни фитначилардан ҳимоя қилишга уринган кишилардан эдилар.

«Мўминларнинг онаси Умму Ҳабиба бинти Абу Суфён бир мешчада сув олиб келдилар. Улар у кишининг ҳачирларининг юзига урдилар. У киши:

«Бу одамнинг ҳузурида Бани Умайянинг васият қилган нарсалари бор. Тул ва етимларнинг моллари ҳалок бўлмаслиги учун сўраб олмоқчиман», дедилар.

«Ёлғончисан!» дейишди улар.

Кейин улар у кишининг ҳачирларининг арқонини қилич билан кесиб юборишди. Ҳачир хуркиб кетди. Мўминларнинг онаси йиқилиб тушай дедилар. Одамлар у кишини уйларига олиб боришди».

Шундай, фитнага мубтало бўлганларда ҳеч қандай одамгарчилик қолмайди. Уларнинг барча нобакорликларини бир томонга қўйиб Умму Ҳабиба онамизга қилган одобсизликларини олсак ҳам ҳар қанча қоралаш учун етиб ортади.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Оиша онамиз розияллоҳу анҳодан қуйидагиларни ривоят қилади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжалари Умму Ҳабиба онамиз розияллоҳу анҳо ўлимлари олдидан мени чақирди ва:

«Орамизда кундошлар орасида ўтадиган нарсалар бўлиб ўтган. Ўша нарсалардан гуноҳларимиз бўлса Аллоҳ сени ҳам, мени ҳам мағфират қилсин», деди.

«Аллоҳ сени уларнинг ҳаммасидан мағфират қилсин, ўзи кечирсин, мен ҳақимни ҳалол қилдим», дедим.

«Сен мени масрур қилдинг, Аллоҳ сени масрур қилсин», деди у. Сўнгра Умму Саламага ҳам одам юбориб, худди ўша нарсаларни унга ҳам айтди».

Умму Ҳабиба онамиз розияллоҳу анҳо вафот этганларида хижрий қирқ тўртинчи сана эди.

Аллоҳ таоло Умму Ҳабиба онамиз розияллоҳу анҳодан рози бўлсин.

فضل ميمونة بنت الحارث رضي الله عنها

МАЙМУНА БИНТИ ҲОРИС РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Маккалик Ҳинд бинти Авф ибн Зухайр исмли аёл кўп қиз туққани билан машҳур эди.

У бир эри Ҳорис ибн Ҳазандан бешта қиз кўрган эди. Улар:

Лубоба Кубро бинти Ҳорис.

Осма бинти Ҳорис.

Азза бинти Ҳорис.

Лубоба Суғро бинти Ҳорис.

Барра бинти Ҳорис.

Бошқа эри Умайс ибн Маъддан ҳам бир неча қиз

кўрган эди:

Асма бинти Умайс.

Салма бинти Умайс.

Салама бинти Умайс.

Ҳинд бинти Авф ибн Зухайр Хузайма исмли эридан Зайнаб деган қиз кўриб, у қизи Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга завжа бўлиб вафот этган эди.

Унинг бу қизлари улғайиб номдор кишиларга хотин бўлишди.

Лубоба Кубро бинти Ҳорис Аббос ибн Абдулмуттолибга, Осма бинти Ҳорис Убай ибн Халафга, Азза бинти Ҳорис Зиёд ибн Абдуллоҳ ибн Моликка, Асма бинти Умайс Жаъфар ибн Абу Толибга, Салма бинти Умайс Ҳамза ибн Абдулмуттолибга, Салама бинти Умайс Абдуллоҳ ибн Каъбга хотин бўлди.

Ҳинд бинти Авф ибн Зухайрнинг яна бир қизи Барра бинти Ҳорис Масъуд ибн Амр ибн Умайр ас-Сақафий билан турмуш қурди. Сўнг у кишидан ажрашиб кетди ва Абу Руҳм ибн Абдулиizza ибн Абу Қайсга турмушга чиқди. Кўп ўтмай Абу Руҳм вафот этиб, Барра бинти Ҳорис бева қолди.

Барра бинти Ҳориснинг опалари Исломда ҳам ном чиқарган кишилардан бўлди. Биргина катта опаси Лубоба бинти Ҳорисни олиб кўрайлик. У фозила аёллардан саналиб, Маккада Ҳадийжа бинти Хувайлиддан сўнг Исломга кирди. Ўзи Омир қабиласидан. Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васалламнинг амакилари Аббос ибн Абдулмуттолиб розияллоҳу анҳунинг хотини эди. Фазл ибн Аббос розияллоҳу анҳу Лубоба розияллоҳу анҳонинг бош фарзанди бўлгани учун Умму Фазл кунясини олганди.

Ҳижрий еттинчи санада Худайбия сулҳида келишилганига биноан, Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам саҳобалари билан биргаликда умра қилгани Макка томон отландилар. Пайғамбар соллalloҳу алайҳи

васаллам билан икки минг киши йўлга чиқди. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларининг машҳур туялари Қасвони миниб олган эдилар. У зот бошлиқ умрачиларнинг олдида Абдуллоҳ ибн Равоҳа розияллоҳу анҳу оҳангга солиб байт ўқиб борар эди. Умрачилар Маккаи Мукаррамага яқинлашганларида бир овоздан:

«Лабайкаллоҳумма лаббайк! Лаббайка лаа шарика лака лаббайк», деб еру кўкни ларзага солишар эди.

Бу баракали овозлар Барра бинти Ҳориснинг қалбини ларзага солди. У анчадан бери Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга завжа бўлишни орзу қилиб юрар эди. Унга орзуси амалга ошишига қулай фурсат келганга ўхшаб кўринди. Барра шошилиб бориб, орзусини катта опаси Умму Фазлга айтди. У эса бу гапдан эрини Аббос ибн Абдулмуттолибни хабардор қилди. Аббос ибн Абдулмуттолиб розияллоҳу анҳу ўз навбатида дарҳол Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига йўл олди ва қайинсинглиси Барранинг орзусини у зотга етказиб унга уйланишни тарғиб қилди.

Муҳаммад солаллоҳу алайҳи васаллам бу таклифга рози бўлдилар. У зот амакилари Жаъфар ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳуни тўрт юз дирҳам маҳр ила келин томонга юбордилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Барра исмини Маймунага ўзгартирдилар. Жаъфар ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу келиб-кетганларидан кейин Маймуна бинти Ҳорис розияллоҳу анҳо сабр қила олмасдан туяга миниб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қароргоҳ тутган Батҳо номли жойга қараб юрдилар. У киши узоқдан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга кўзлари тушишлари билан:

«Туя ҳам, унинг устидаги нарсалар ҳам Аллоҳ таолонинг йўлида садақа бўлсин», дедилар.

Бу орада баъзи кишилар: «Аёл киши ҳам уялмасдан бировга ўз нафсини ҳадя қиладими?!» деган гап

тарқатишди. Бу гап-сўзларнинг раддига Аллоҳ таоло куйидаги оятни нозил қилди:

«Эй Набий, Биз сенга маҳрларини берган жуфтларингни, Аллоҳ сенга ўлжа қилиб берган қўл остингдаги(чўри)ларни, амакингнинг қизлари, аммаларингнинг қизлари, тоғангнинг қизлари, холаларингнинг қизларидан сен билан ҳижрат қилганларини ҳалол қилдик. Ва агар бир мўмина аёл ўз нафсини Набийга ҳадя этса, Набий уни никоҳлаб олишни ирода қилса, сен учун махсус ҳалол қилдик. Мўминларга эмас. Уларга жуфтлари ва қўллари остидаги мулк(чўри)лари ҳақида нимани фарз қилганимизни билурмиз. Бунини сенга танглик бўлмаслиги учун қилдик. Аллоҳ ўта мағфиратли ва ўта раҳмли зотдир».

Бу ояти каримада Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга қандай аёлларнинг никоҳи дуруст экани ҳақида, у зот билан турмуш қурган ва қурадиган аёлларга тегишли масалалар устида сўз юритилади.

«Эй Набий, Биз сенга маҳрларини берган жуфтларингни» ҳалол қилдик.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ушбу оят нозил бўлган пайтдаги маҳрларини берган жуфтлари:

Оиша онамиз—Ҳазрати Абу Бакрнинг қизлари,
Ҳафса онамиз—Ҳазрати Умарнинг қизлари,
Умму Ҳабиба онамиз—Абу Суфённинг қизлари,
Умму Салама онамиз—Абу Умаййанинг қизлари,
Савда онамиз—Замъа қизлари,
Зайнаб онамиз—Хузайма қизлари,
Зайнаб онамиз—Жаҳшнинг қизлари,
Жувайрия онамиз—Ҳорис қизлари ва
София онамиз—Ҳайй ибн Ахтобнинг қизлари эдилар.

«...Аллоҳ сенга ўлжа қилиб берган қўл остингдаги(чўри)ларни...» ҳалол қилдик.

Ўша пайтда бутун дунёнинг одати шу эди. Чўри хожасига хотин ўрнини ҳам босар эди. Урушда асир тушган аёллар чўри қилинарди. София ва Жувайрия оналаримиз, урушда асир тушганлардан эдилар. Лекин Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам уларни чўри қилмадилар, олдин озод этиб, кейин никоҳлаб олдилар.

«...амакингнинг қизлари, аммаларингнинг қизлари, тоғангнинг қизлари, холаларингнинг қизларидан сен билан ҳижрат қилганларини ҳалол қилдик».

Уларнинг ҳижрат қилмаган қизларига уйланиш мумкин эмас. Бу ерда никоҳи ҳалоллар билдириб қўйиляпти, холос, буйруқ берилмаяпти. Юқорида айтиб ўтганимиздек, Пайғамбаримиз бу тоифанинг фақат биттасига—Зайнаб бинти Жаҳш онамизга уйланганлар, холос.

Бу ерда фақат Аллоҳнинг йўлида, дину диёнат йўлида қилинган ҳаракат—ҳижратнинг ҳурмати юқори кўтарилмоқда, холос.

«Ва агар бир мўмина аёл ўз нафсини Набийга ҳадя этса, Набий уни никоҳлаб олишни ирода қилса, сен учун махсус ҳалол қилдик. Мўминларга эмас».

Гап бу ерда валийсиз, маҳрсиз ва гувоҳсиз никоҳлаб олиш ҳақида кетмоқда. Агар бирор мўмина аёл ўз нафсини Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳадя этса, у зот ўша аёлни никоҳлаб олишни хоҳласалар, валийсиз, маҳрсиз ва гувоҳсиз никоҳлаб олишлари мумкин. Лекин бундай никоҳ мўминларга мумкин эмас. Улар фақат валий, маҳр ва гувоҳ билан никоҳланишлари мумкин.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга кўпгина аёллар ўз нафсларини ҳадя этишган. Умму Шарийк, Хавла бинти Ҳаким, Лайло бинти Хотийм розияллоҳу анҳумлар шулар жумласидан. Лекин Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам уларнинг биронтасига ҳам уйланмаганлар. Фақат Маймуна бинти Ҳорис онамизга

махрларини бериб, ушбу ҳукмни воқеъликда қандок бўлишини исбот қилиш учун уйланганлар.

«Уларга жуфтлари ва қўллари остидаги мулк- (чўри)лари ҳақида нимани фарз қилганимизни билурмиз».

Яъни, мўминларга хотинлари ва чўрилар ҳақида Ўзимиз фарз қилган маҳр, гувоҳлар, ақди никоҳ, тўрттадан ортиқ бўлмаслик, шунингдек, чўриларга хос жиҳатларни Ўзимиз яхши билурмиз.

«Буни сенга танглик бўлмаслиги учун қилдик».

Яъни, ушбу оятда зикр қилинган уйланиш бобидаги ўзинггагина хос–никоҳда тўрттадан ортиқ аёлни ушлаб туришни, мазкур тоифа аёлларга уйланишни, чўри тутишни, ўз нафсини ҳадя қилган хотинга маҳрсиз, гувоҳсиз уйланишни сенга танглик бўлмаслиги учун қилдик.

Бу орада Худайбия сулҳида келишилган Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобалари билан умрага келганларида Маккада уч кун туриб сўнг қайтиб кетишлари ҳақидаги муддат келиб қолди.

Тўртинчи куни эрта билан Хувайтиб ибн Абдул Уззо бошлиқ бир гуруҳ қурайшлик вакиллар келиб у зотга:

«Белгиланган муддат битди. Энди чиқ, уч кун тугади», дедилар.

«Мени тарк қилсангиз нима бўлар эди? Олдиларингизда тўйимни ўтказиб олар эдим. Таом қилиб, сизларни ҳам чақирар эдим», дедилар.

«Сенинг таомингга бизнинг ҳожатимиз йўқ, тезроқ жўна», дедилар.

Бас, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу ердан жўнадилар ва Сариф номли ерга тушдилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Маккадан чиқаётиб ходимлари Абу Нофеъга Маймуна бинти Ҳорис онамизни кечки пайт ортларидан олиб боришни топширган

эдилар. Абу Нофеъ розияллоху анху Маймуна бинти Ҳорис онамизни олиб, Сарифга Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг ортларидан етиб бордилар. Ўша ерга чодир қурилган эди. Расулуллох соллаллоху алайҳи васаллам янги завжалари билан мазкур чодирда тунаб қолдилар.

Ўша пайтда Маймуна бинти Ҳорис онамизнинг ёшлари йигирма олтида эди. У киши Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам охириги уйланган аёл бўлдилар.

НУБУВВАТ ХОНАДОНИДА

Маймуна бинти Ҳорис онамиз нубувват хонадони аёллари қаторига сўнгги дурдона бўлиб қўшилишлари у кишининг ўз уринишларини тақдирлаш маъносида бўлганини аввал кўриб ўтдик. Аммо у кишининг нубувват хонадонида бўлишни чуқурроқ ўрганиб кўрадиган бўлсак, Аллох таоло томонидан Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари адади одатдан ташқари эканини ҳикматларини яна ҳам теранроқ англаб етамиз. Ўша ҳикматлардан бири оналаримиз кўплашиб Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламдан алоҳида оилавий шароитда содир бўлган шаръий аҳкомларни Ислом умматига етказишларидир. Ана ўша ҳақиқатни Маймуна бинти Ҳорис онамиз мисолларида кўрсак бўлади.

Имом Муслим Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга сув қуйиб кўйдим ва тўсиб турдим. У киши ғусл қилдилар».

Маймуна онамиз бу ривоятда Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламга ғусл учун сув тайёрлаб берганлари ва ғусл қилган пайтларида у зотни тўсиб турганлари ҳақида сўзлаб бермоқдалар. Бу ривоятни Расулуллох соллаллоху алайҳи васалламнинг завжаларидан бошқа одам қилиши мумкинми? Албатта,

мумкин эмас.

Яна Маймуна бинти Хорис онамиз розияллоху анҳодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам учун ғусл қилгани сув қўйдим. Бас, у зот икки қўлларини икки ёки уч марта ювдилар. Кейин чап қўлларига сув қуйиб туриб, жинсий аъзоларини ювдилар. Сўнгра қўлларини ерга суртдилар. Кейин оғизларини чайқадилар, бурунларига сув олдилар, юзлари ва икки билакларини ювдилар. Сўнгра жасадларига сув қуйдилар. Кейин бошқа жойга ўтиб икки оёқларини ювдилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Сўнгра бошларини уч марта ювдилар», дейилган.

Яна бошқа ривоятда:

«Мен у кишига бир латта келтирган эдим, хоҳламадилар ва сувни қўллари билан сидира бошладилар», дейилган.

Мана шу ҳадисда Маймуна онамиз Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ғуслларини батафсил васф қилиб бермоқдалар. Келинг, бу муҳим ишни батафсил ўрганиб чиқайлик.

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам учун ғусл қилгани сув қўйдим».

Бунда аёл киши эрига ғусл учун сув тайёрлаб, шароит яратиб бериши, Исломиё одобдан экани яққол кўриниб турибди.

«Бас, у зот икки қўлларини икки ёки уч марта ювдилар».

Ғусл қилишни бошлашда Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг биринчи қилган ишлари икки қўлларини ювиш бўлди. У зот қўлларини икки марта ювдиларми, уч марта ювдиларми, Маймуна онамиз шак қилиб қолган эканлар. Аммо бошқа ҳадисларда уч марта ювилгани кўп келади. Демак, поклик учун ғусл қилишда

сув ишлатадиган аъзо ҳисобланмиш қўлларни энг аввал ювиб поклаб олиш керак экан.

«Кейин чап қўллариға сув қўйиб туриб, жинсий аъзоларини ювдилар».

Чунки жунуб бўлган ёки таҳорат ушатган одамнинг ўша аъзоларида ювиб ташланиши лозим нарсалар бўлади. Агар ўша нарсалар баданнинг бошқа жойларига теккан бўлса, ўша жойларни ҳам ювиб, поклаб олинад.

«Сўнгра қўлларини ерга суртдилар».

Чунки жинсий аъзоларини ювганда улардаги нопок нарсалар, уларнинг ҳиди қўлга ўтиб қолади. Қўлни ерга суртганда эса, ўша нарсалардан асар ҳам қолмайди. Албатта, бугунги кунда бу мақсадни амалга ошириш учун бошқа воситалар бор.

«Кейин оғизларини чайқадилар».

Албатта, оғизни яхшилаб чайқаш ғуслнинг фарзларидан бири эканлиги ҳаммага маълум. Бусиз ғусл бўлиши мумкин эмас.

«Бурунларига сув олдилар».

Бурунни яхшилаб, муболаға ила чайиш ҳам ғуслнинг фарзи ҳисобланади.

«Юзлари ва икки билакларини ювдилар».

Яъни, шу ергача намозга қандоқ таҳорат қилсалар, шундай таҳорат қилдилар. Фақат оёқни ювиш қолди, холос.

«Сўнгра жасадларига сув қуйдилар».

Бутун жасаднинг бирор туки остини ҳам қўймай, сув етказиб ювиш ҳам ғуслнинг фарзидир.

«Кейин, бошқа жойга ўтиб, икки оёқларини ювдилар».

Чунки ғуслга ишлатилган сув оёқ остига тўпланиб қолган эди. Шунинг учун бошқа томонга ўтиб ювилди. Агар ишлатилган сув оёқ остига тўпланмаса, ўша жойда оёқни ювса бўлаверади.

Бошқа бир ривоятда:

«Сўнгра бошларини уч марта ювдилар», дейилган.

Соч орасига сувни яхшилаб етказиб олиш мақсадида шундоқ қилинади. Бу иш таҳорат қилиб бўлингач, баданга сув куйишдан олдин қилинган.

Яна бошқа ривоятда:

«Мен у кишига бир латта келтирган эдим, хоҳламадилар ва сувни қўллари билан сидира бошладилар», дейилган.

Яъни, Маймуна онамиз томонидан сочиқ сифатида берилган матони Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам олмаганлар. Сувни қўллари билан сидирганлар. Бошқа ҳолларда сочиқни олганлар. Шунинг учун сочиқ масаласи ихтиёрий–хоҳлаган ишлатади, хоҳламаган ишлатмайди.

Энди инсоф билан айтайлик, бу тафсилотларни жуфти ҳалоли айтмаса, ким ҳам айта олар эди?! Хусусан, буларни Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг охириги аёллари айтаётганлари эътиборга сазовордир.

Бухорий, Муслим ва Абу Довуд Маймуна онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хотинларини ҳайзли пайтларида иштон устидан кучоқлар эдилар».

Яна ўша кишидан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мен билан бирга ётар эдилар. Мен ҳайзли бўлсам, орамизда кийим бўлар эди».

Бу ҳадисда ҳам олдинги зикр қилинган маъно таъкид қилинмоқда. Ҳайз кўрган аёлни кийим устидан кучоқлашни шарт қилишнинг ҳикмати ҳаром қилинган нарсa–ҳайзли аёлга жинсий яқинлик қилишнинг олдини олишдир.

Бухорий ва Муслим Маймуна онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қилган ҳадисда:

«Мен ҳайзли бўлган ҳолимда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам устимдаги мирт (жун чойшоб)ни бир тамонини устларига қилиб олиб, намоз ўқир эдилар», дейилган.

Юқорида зикри ўтган каби фақат оила аъзоси ва бир ёки икки шахснинг орасида сир бўлиб қоладиган шахсий масалаларнинг шаръий ҳукмини мўминларнинг оналари Ислом умматига етказмасалар, ким ҳам етказар эди?! Кўриб турганимиздек, Маймуна бинти Ҳорис онамиз бу масалада кўп хизматларини адо этганлар.

Оналаримизнинг ададлари кўп бўлишининг ҳикматларидан бири қудачилик асосида ўзаро алоқаларни мустаҳкамлашдир. Шу билан бирга, худди ана шу алоқалар орқали оналаримизнинг яқин кишилари орқали Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хонадонларида содир бўлган шаръий ҳукмларни уларнинг қариндошлари томонидан Ислом умматига тарқатиш ҳикмати ҳам бор.

Ислом умматининг икки улкан илм денгизи Абдуллоҳ ибн Умар ва Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳум бунга ёрқин мисоллардир. Улар опалари ва холалари туфайли Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хонадонларидан кўп нарсаларни ўрганишган.

Бухорий, Муслим ва бошқалар Ибн Аббос розияллоҳу анхудан ривоят қиладилар:

«Холам Маймунанинг ҳузурларида тунаб қолдим. Бас, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам кечаси туриб, намоз ўқий бошладилар. Мен ҳам у зотнинг чап томонларида туриб, намоз ўқий бошладим. У зот менинг бошимдан ушлаб ўнг тарафларига турғазиб қўйдилар».

Ушбу ривоятдан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кечаси уйларида ўқийдиган намозларини ва имомга иктидо қилувчи бир дона эркак киши бўлса, унинг ўнг томонида туриши кераклигини билиб олмоқдамиз. Ровийнинг холалари Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг хотинлари бўлмаганда буни қандоқ қилиб билиш мумкин эди?

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳхараларининг ададлари кўп бўлиши бутун бошли қабилаларни бирлаштириши, уларга хайру барака бўлишини «ал-Бидая ван-Ниҳая» китобида келган қуйидаги ривоятдан билиб оламиз:

«Вакиллар йили бўлганда Бани Ҳилол ибн Омирнинг вакиллари ҳам келишди. Улар Маймуна бинти Ҳорис розияллоҳу анҳонинг қавмлари эди. Уларнинг ичида Абду Авф ибн Асрам ҳам бор эди. У мусулмон бўлди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уни «Абдуллоҳ» деб номладилар. Садақалар ҳақидаги ҳадисни ривоят қилган Қубайса ибн Махориқ ҳам бор эди.

Бани Ҳилол ибн Омир вакиллари ичида Зиёд ибн Абдуллоҳ ибн Молик Омирий ҳам бор эди. У Мадинаи Мунавварага кирганда холаси Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳонинг уйларига борди. Унинг олдига кириб ўтирди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам манзилларига кирганларида уни кўриб, ғазабланиб ортларига қайтдилар.

Маймуна бинти Ҳорис онамиз у зотга:

«Эй Аллоҳнинг Расули, у синглимнинг ўғли», деди.

У зот қайтиб кирдилар. Масжидга чиққанларида Зиёд ҳам бирга чиқди. У зот пешинни ўқиб бердилар. Сўнгра Зиёдни ўзларига яқинлаштириб, унинг ҳақиға дуо қилдилар. Қўлларини унинг бошига қўйиб, бурни томон силаб тушдилар.

Бани ҳилолликлар, ҳозиргача Зиёднинг юзидан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг силаганлари баракасини билиб турамиз, дер эдилар. Уларнинг шоирлари бу ҳақда шеърлар ҳам айтганлар».

Маймуна бинти Ҳорис онамиз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ўта меҳрибон эдилар, баъзи бир кўпроқ

таом тановул қиладиган меҳмон келиб қолса, у зотнинг оч қолишидан ҳам ташвишга тушар эдилар.

Имом Табароний ва Имом Аҳмад Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳодан ривоят қилишади:

«Бир йили очарчилик бўлди. Аъробийлар Мадинага келар эдилар. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам кишиларга амр қилар, бир одам бир кишининг қўлидан ушлаб уйига олиб кетар эди. Бир кеча бир аъробий келди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг озгина таомлари ва бир оз сутлари бор эди. Аъробий Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳеч нарса қўймай еб қўйди. Уни яна бир-икки кеча олиб келишди. У таомнинг ҳаммасини еб қўяверар эди.

Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга:

«Эй Худо! Ушбу аъробийнинг баракаси йўқ одам экан. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг таомларини ўзларига қўймай еб қўймоқда», дедим.

Кейин яна бир кеча олиб келдилар. У озгина таом еди, холос. Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга:

«Бу ўшами?» дедим.

У мусулмон бўлган экан. У зот:

«Кофир етти қорин ила ейди. Мўмин бир қорин ила ейди», дедилар».

Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳо қандок савоб иш қўлларидан келса, ўшани қилишга шошилар эдилар. У киши чўри озод қилишдек улуг ишга ҳам мушарраф бўлганларини келаси ривоятдан билиб оламиз.

Бухорий, Муслим ва бошқалар Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Маймунанинг озод қилган чўрисига садақадан берилган қўйнинг ўлигини кўрдилар ва:

«Бунинг терисидан манфаатлансангиз-чи!» дедилар.

«Бу ҳаром ўлган», дейишди.

У зот:

«Уни емоқ ҳаромдир», дедилар».

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу қилаётган ушбу ривоятдан Маймуна бинти Ҳорис онамизнинг озод қилган чўрилари борлигини ҳам билиб олдик. Ўша озод қилинган аёлга закотдан тушган кўйлардан бири берилган экан. Мазкур кўй ҳаром ўлиб қолибди. Ана ўша, ҳаром ўлган кўйнинг ётганини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кўриб қолибдилар-да:

«Бунинг терисидан манфаатлансангиз-чи!» дедилар.

Яъни, манфаатланинглар, деганлари.

Аммо кўй ҳаром ўлган эди. Ҳаром ўлган ҳайвон эса, нажас ҳисобланади. Унинг териси ҳам нажас бўлиши керак. Нажас нарсадан қандоқ фойдаланиб бўлади?

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан юқоридаги сўзларни эшитган саҳобаларнинг ҳаёлидан ушбу фикрлар ўтди ва:

«Улар: «Бу ҳаром ўлган», дедилар».

Яъни, бу кўй ҳаром ўлган, унинг терисидан қандай фойдаланиб бўлади, дейишди. Шунда Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Уни емоқ ҳаромдир», дедилар.

Яъни, ҳаром ўлган кўйнинг гўштини емоқ ҳаромдир, аммо унинг терисидан фойдаланса бўлаверади, деган. Ҳаром ўлган ҳайвоннинг терисидан фойдаланиш қайси йўл билан ҳалол бўлиши кейинги ривоятлардан маълум бўлади.

ШАХСИЙ СИФАТЛАРИ

Маймуна бинти Ҳорис онамизнинг ва у кишининг опасингилларининг иймони бақувват эканига Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари гувоҳлик

берганлар.

Имом Насайй ва бошқалар Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоху анхудан қилган ривоятда Набий соллаллоху алайҳи васаллам, Маймуна бинти Ҳорис онамиз Умму Фазл, Асма бинти Умайс ва Салма бинти Умайс розияллоху анҳолар ҳақида:

«Мўмина опа-сингиллар», деганлар.

Маймуна бинти Ҳорис онамизнинг мўминларнинг оналари ичида энг тақводор ва силаи раҳмга мойил эканликларига Оиша онамиз розияллоху анҳо гувоҳлик бериб:

«Аллоҳга қасамки, Маймуна кетди. Албатта, у ичимизда энг Аллоҳга тақводоримиз ва сила раҳмга мойилимиз эди», дейдилар.

Маймуна бинти Ҳорис онамиз ҳадис ривоят қилишда Оиша онамиз ва Умму Салама онамиз розияллоху анҳолардан кейин учинчи ўринда турар эдилар.

Ҳазрати Маймуна розияллоху анҳо Расули Акрам соллаллоху алайҳи васалламдан 76 та ҳадиси шариф ривоят қилдилар. Шулардан биттасига Имом Бухорий ва бештасига Имом Муслим якка ҳолда, еттитасига биргаликда иттифоқ қилишди.

Маймуна онамиздан опа-сингилларининг ўғиллари: Абдуллоҳ ибн Аббос, Язид ибн Мадад ибн ал-Ҳад, Абдурраҳмон ибн ас-Саиб ал-Халамий, Язид ибн ал-Асом ва Убайдуллоҳ ал-Жавланий, Сулаймон ибн Ясар, Иброҳим ибн Абдуллоҳ ибн Маъбад, Кариб Мавли ибн Аббос, Убайда ибн ас-Сибоқ ва Олия бинту Собиъ ва бошқалар ривоят қилишди.

ВАФОТЛАРИ

Ҳижрий эллик биринчи санада Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоху анҳо Маккаи Мукаррамага зиёратга

бордилар. У киши ўша ерда бемор бўлиб қолди. Хасталиклари оғирлашганда:

«Мени Маккадан олиб чиқинглар. Мен бу ерда ўлмаслигим керак. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга Маккада ўлмаслигим ҳақида хабар берганлар», дедилар.

Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳони кўтаришиб, Мадинаи Мунаввара томон йўл олишди. Улар Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан биринчи бор бирга бўлган Сариф номли жойдаги дарахт остига етганларида у киши жон таслим қилдилар.

Ато ибн Абу Рабоҳ куйидагиларни айтадилар:

«Маймуна Сарифда вафот этганида Ибн Аббос билан у томон чиқдим. Бас, у:

«Қачон анбарни кўтарганингизда уни силкитманглар, каттиқ кимирлатманглар», деди.

Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳонинг жанозаларини Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу ўқиди. Қабрга қўйганлардан бири ҳам ўша киши эди.

Ибн Саъд ва Ҳакимнинг айтишларига қараганда, вафотларида ёшлари саксон бирда эди.

Аллоҳ таоло Маймуна бинти Ҳорис онамиз розияллоҳу анҳо онамиздан рози бўлсин!

ХОТИМА

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоххаралари ҳақидаги келтирилган маълумотларнинг ниҳоясида нима учун у зотнинг хотинлари кўп бўлганлиги ҳақида ҳам тўхталиб ўтмоғимиз лозим бўлади.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хотинлари кўп бўлиши ҳикматлари ҳақида гапиришдан олдин эса, Исломда кўпхотинликка умумий рухсатнинг ҳикматлари

ҳақида сўзлаб ўтмоқ даркор.

Қадимги вақтда Ислом душманлари бир эркакка тўрт хотин кифоя қилади, деган ҳукм учун, «бу жуда оз-ку!» деб туҳмат тошини отишган эди. Бир кишига тўрттадан ортиқ аёлга уйланишни ман қилиш—жабр ва зулм, ҳар ким хоҳлаганича сондаги аёлларга уйланиш имконига эга бўлиши керак, деб дод солишган эди. Яна оғзиларига нима келса, шуни айтиб, вайсашган эди.

Ҳозирги вақтда эса, Ислом душманлари бир эркакка тўрт хотин кифоя қилади, деган ҳукм учун, «бу жуда кўп-ку!» деб туҳмат тошини отишмоқда. Ислом душманлари, Исломнинг кўпхотинликка рухсат берганини шунчалар кўп туҳмат қилганларки, ҳатто дунёда кўпчилик Ислом деганда тўртта хотинга уйланиш, деб тушуниб қолган. Баъзилар Ислом ҳақида ҳеч нарса билмаслиги мумкин, аммо Ислом тўртта хотинга уйланишга рухсат берганини яхши билишади.

Агар Ислом душманларининг бу масаладаги шовкин-суронига эътибор бериладиган бўлса, худди Ислом шу масаладан иборатга ўхшаб қолади. Улар Исломдан сўз очилиши билан тўртхотинлик масаласига ёпишиб олишади. Гўёки Ислом шариати мусулмон эркакларга тўрттадан хотин олишни фарз қилиб қўйгандек!

Бу ҳолат асрлар давомида душманлар томонидан Исломга қарши олиб борган ташвиқотларнинг самарасидир. Бу тарғиботлар ҳатто ўзини мусулмон санаб юрган баъзи жоҳилларга ҳам ўз таъсирини ўтказган. Шунинг учун бу масалада батафсилроқ сўз юритиш маъкул кўринди.

1. Кўпхотинлик фақат Исломга хос эмас.

Бу иш дунёнинг ҳамма халқларида, ҳамма тузумларида бўлиб келган. Баъзиларида ҳозир ҳам бор.

Африкода хотини нечта эканини билмай, санаб охирига ета олмайдиган қабила бошлиқлари борлиги сир

эмас.

Насроний дини канийсаси Африкода ўз динини тарқатишда биттадан ортиқ хотинга уйланиш ман қилингани ҳалал бераётганини эътиборга олиб, кўп хотинга уйланишга истисно тариқасида рухсат бергани ҳам сир эмас.

Нима учун қадимдан бўлиб келаётган, ҳозирда ҳам бор масала учун фақат Исломни айблаш керак?!

2. Ислом кўпхотинликни янгидан чиқарган эмас, балки мавжуд тартибсиз, чегарасиз, зулм ва жабрдан иборат, хотинларнинг ҳеч бир ҳаққини риоя қилмайдиган ҳукмни тартибга солган, чегаралаган, адолатли бўлишини, хотинларнинг барча ҳақларига риоя қилинишини йўлга қўйган, ҳолос.

Биринчидан, Ислом сонни тўрттадан ошмаслигини қатъиян тайин қилган. Тўрттадан ортиқ хотини борларга амр этиб, ортиқчаларига жавоб беришни йўлга қўйган.

Биттадан ортиқ хотин олиш учун эса, хотинлар ўртасида адолатли бўлишни шарт қилиб қўйган. Кўпхотинлик эр хотинларига бир хилда нафақа, турар жой, муомала ва бирга ётишни таъмин қилишни шарт қилган. Агар шу шарт вужудга келмаса, биттадан ортиқча уйланиш маслаҳат берилмайди.

Аллоҳ таоло:

«Агар адолат қила олмасликдан қўрқсангиз, биттани (олинг)», деган.

Имом Аҳмад, Абу Довуд, Термизий, Насайй ва Ибн Можа ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Кимнинг иккита хотини бўлсаю, улардан бирига майл кўрсатса, қиёмат куни бир ёнбоши мойил бўлган ҳолида келур», деганлар.

3. Ислом оламшумул диндир. У ҳамма маконлар, ҳамма замонлар ва ҳамма одамларнинг динидир. Шунинг

учун ҳамманинг эҳтиёжини, ҳамманинг табиати ва талабларини эътиборга олган. Исломи мижози суст битта хотинни зўрға эплайдиган шимолликларнинг ҳам, мижози кучли битта хотин билан сабр қила олмайдиган жанубликларнинг ҳам динидир.

Бугунги кунда мижози суст, бир хотинни ҳам эплай олмайдиган кишилар Исломдаги кўпхотинликка қарши чиқаётгани ҳам шуни кўрсатади. Улар кўрқмаса ҳам бўлаверади. Исломи уларни кўп хотин олишга мажбур қилмайди.

Бугунги кунда биттадан ортиқ хотинга уйланиш ҳаром, деган динлар мижози кучли халқларни ўзига жалб қилиш учун кўпхотинликка истисно тариқасида рухсат бераётгани ҳам ўша динлар ботил, Исломи ҳақ эканини ҳам кўрсатмоқда.

Исломда бу нарсани аввалдан ҳал қилиб қўйилган. Баъзи эркакларнинг шахвоний қуввати ўта кучли бўлади. Бир ёки икки аёл билан кифояланмайди. Бунинг устига аёл кишининг ҳайз кўриши, нифосли бўлиши, бемор бўлиши ва бошқа ҳолатлари бор. Ундоқ вақтларда шахвати кучли эр хотини кўп бўлмаса зинога бориши турган гапга айланади. Бир хотинни олиб қўйиб, бошқалар билан зино қилиб юрган яхшими ёки ҳалол-пок, адолат, розилик йўли билан кўпхотинлик бўлишми?

Албатта, ҳалоллик, поклик, адолат ва розилик яхши.

4. Эркаклар ва аёллар сонидagi номуаносиблик ҳам кўпхотинлик низоми тўғри эканини кўрсатади. Ҳамма замон ва ҳамма маконларда аёллар сони эркаклар сонидан кўп бўлиб келган, келмоқда ва келади ҳам. Қиёмат яқинлашганда эса, умуман кўпайиб кетиши муқаррар.

Илмий изланишлар натижасига эътибор бериладиган бўлса, гўдаклар ўлими бўйича ўғил болалар ўлими қиз болалар ўлимидан кўпроқдир. Иш, кўча ҳодисаларида ҳам асосан эркаклар ўлади. Урушларда эса эркакларга қирон

келади. Доимо эркакларнинг ўртача умр кўриши, аёлларнинг ўртача умр кўришидан оз бўлади.

Фараз қилайлик, бир жамиятда бир эркакка икки аёл тўғри келадиган бўлиб қолди, нима қилиш керак? Агар бир эркак бир хотинга уйланса, ортиб қолган хотинлар нима қилади? Улар ҳам инсон, уларда ҳам жинсий майл бор, уни қондиришлари керак. Улар ҳам бунга ўхшаш эрлик аёллар эга бўладиган имтиёзларга эга бўлишга ҳақли. Аммо, бунинг иложи қани? Эркаклар ҳаммаси банд, хотини бор. Бундай ҳолатда мазкур масалани ҳал этишнинг фаразий уч йўли бор.

Биринчи йўл: ҳаром иш тутиш. Жинсий эҳтиёжини қондириш учун зино қилади. Бола кўриш учун ҳароми бола орттиради. Эрли ва оилали бўлиш орзуси эса рўёбга ошмай қолади.

Иккинчи йўл: бировнинг оиласини бузиб, хотинини талоқ қилдириб, ўзи тегиб олади. Оқибатда бир оила бузилади. Бир хотин эридан, бахти-саодатидан, оиласидан маҳрум бўлади. Орадаги болалар тирик етим бўлади. Яна қанчадан қанча муаммолар келиб чиқади.

Учинчи йўл: исломий йўл. Ҳалол, рози-ризолик йўли билан иккинчи хотин бўлиш.

Албатта, ўзини билган, заррача бўлса ҳам инсонийлиги бор одам учинчи йўл–исломий йўлни танлайди. Фақат шу йўлгина энг одил ва энг тўғри йўлдир.

5. Никоҳдаги аёлларнинг жисмоний ожизлиги.

Маълумки, инсон ҳаётида турли ҳолатлар бўлиб туради. Баъзи вақтларда бир муддат оилавий турмуш қилиб, фарзанд орттириб, сўнгра аёл киши оғир дардга чалиниб қолиши мумкин. У аёл эрига хотинлик хизматини қилишга умуман ярамайди. Эркак эса ёш, яшагиси, яна кўпроқ бола кўргиси келади. Бундай ҳолатда нима қилиш керак? Бунинг муолажа қилишнинг ҳам уч йўли бор:

Биринчи йўл: эр зино йўлига ўтиб, бошқа аёллар билан

харом-хариш юриши керак. Бу йўлнинг зарар экани ҳаммага маълум. Аввало, мазкур эркакнинг ўзи виждонан изтиробга тушади, иккиюзламачилик билан ҳаёт кечиришга мажбур бўлади. Оиланинг қолган аъзолари ҳам тинчларини йўқотади. Орада жанжал чиқиб, оила парчаланиб кетади. Қолаверса, ҳар бир зинокор ўзи яшаб турган жамият учун катта мусибат, улкан зарар экани ҳаммага маълум. У туфайли жамият аъзоларининг ахлоқи бузилади, жамиятда турли касалликлар тарқайди ва бошқа зарарлар етади.

Иккинчи йўл: бемор аёлни талоқ қилиб, ҳайдаб ўрнига бошқа хотин олиш. Бу номардлик бўлади. Бир муштипар аёлни ёшлигида, соғлигида олиб юриб, бемор бўлгани учун ўзини талоқ қилиб, болаларини тирик етим қилиш инсофдан эмас. Ахир оилавий ҳаётнинг ҳурмати қаерда қолади? Болаларнинг ҳурмати-чи?

Учинчи йўл: исломий йўл. Унда бемор аёл билан, болалари билан бирга қолиб, улар билан аввалгидан ҳам яхши муносабатда бўла туриб, ҳалол йўл билан иккинчи хотинга уйланиш. Албатта, ўзининг қадрини билган, ҳалол ҳаёт кечиришни хоҳлаган киши аввалги икки йўлни кескин рад этади ва учинчи энг тўғри йўл–исломий йўлни танлайди. Зотан, энг тўғри йўл ҳам шудир.

6. Фарзанд кўрмаслик масаласи.

Яна ҳаётда тез-тез учраб турадиган масалалардан бири эр-хотин оила қуриб ўн йил ёки ундан ортиқ бирга яшаб ҳам фарзанд кўрмаслик ҳолатидир. Табиблар аёл кишида она бўлишлик имкони йўқ эканини аниқладилар, деб фараз қилайлик ҳам. Бундай ҳолатда келиб чиққан муаммога қандай чиройли ечим топиш мумкин? Шунча йил умид билан бирга яшаган, иссиқ-совуқни бирга тотиган, вафодор аёл талоқ қилиниб, бошқа аёлга уйланиш керакми ёки эркак ҳам имкони бўла туриб, фарзандсиз ўтиши, ортида зурриёт қолдирмай кетиши лозимми? Қандай қилса, тўғри

бўлади? Аввалги аёлни ҳам ўзи билан бирга олиб қолиб, розилик ва поклик йўли билан яна бир аёлга уйланиб, бахтли ҳаёт кечириб, фарзандли бўлиш энг тўғри йўл эмасми?!

Кўпхотинликнинг ҳикматлари бу билан тугамайди. Унинг ҳаётбахш жиҳат ва томонлари беҳисобдир.

ПАЙҒАМБАР СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМГА МУБОҲ ҚИЛИНГАН АЁЛЛАР

Бухорий, Муслим ва бошқалар Анас розияллоҳу анхудан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бир кечада аёлларини айланиб чиқар эдилар. Ўша кунларда у зотнинг тўққизта хотинлари бор эди».

Имом Насайй Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анхудан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам вафот этганларида тўққизта хотинлари бор эди».

Имом Насайй Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳ у зотга аёллардан хоҳлаганларича уйланишларини ҳалол қилганидан кейингина вафот этдилар», деганлар».

Бу ривоятлардан кўриниб турибди, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам оддий мусулмонларга берилган—ўзида бир йўла тўрт хотинни ушлаб туриш ҳукмидан ортиқча рухсат-ижозатга эга бўлганлар. У зот бирданига ўз никоҳларида тўққизта хотин ушлаб турган вақтлари ҳам бўлган. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам бу дунёдан Рафиқи Аълога рихлат қилганларида ҳам орқаларида тўққиз хотинлари қолган эди.

Бу ҳукм Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларига хос бир ҳукмдир, у у зотдан бошқа

ҳеч кимга берилмаган.

Аллоҳ таоло турли ҳикматларга кўра, баъзи бир ҳукмларни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёлғиз ўзларига хос қилиб қўйганлиги маълум ва машҳур.

Мисол учун, рўзани улаб тутиш оддий мусулмонларга ман қилинган. Яъни, қасддан саҳарлик қилмай, рўзани улаб тутиш оддий мусулмонлар учун жоиз эмас. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам учун эса жоиздир. У зот рўзани улаб тутаверсалар жоиз бўлган.

Кўпхотинлик масаласи ҳам шунга ўхшаш. Оддий мусулмон эракка ўз никоҳида тўртта хотинни олиб туриш жоиз. Ундан орттириш, мисол учун, бешта хотинни бирданига ўз никоҳида жамлаш мумкин эмас. Аммо Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга тўрт хотиндан кўпини ҳам бир йўла ўз никоҳларида ушлаб туришлари жоиз бўлган.

Юқоридаги ривоятларда айтилганидек, у киши бир йўла тўққиз хотинни жамлаб турганлар.

Исломда кўпхотинликка рухсат берилгани душманлар томонидан уюштирилган кўпгина иғво, туҳмат ва бўҳтонларга сабаб бўлганидек, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг тўрттадан кўп хотинлик бўлганлари ҳам кўплаб иғво ва туҳматларга сабаб бўлган.

Ислом душманларининг бу борадаги бўҳтонларининг ҳулосаси қуйидаги маъно ва кўринишдадир:

«Муҳаммад шахвоний одам бўлган, у лаззат ортидан, шахват учун ҳар нарсани қилишга тайёр эди. Шунинг учун ҳам битта хотин билан кифояланмай, ўзига эргашганларга жорий қилган тўрт хотинга ҳам кифоя қилмай, ўнта хотин олган», дейдилар.

Бу туҳматларга уламоларимиз жуда ҳам қониқарли жавоблар беришган. Аввало, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёллари у зот олтмиш ёшга

яқинлашиб қолганларида кўпайган. Бу ҳол ҳам маълум ҳикматлар юзасидан бўлган. Қолаверса, оналаримизнинг кўплари Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан катта ёшда бўлишган.

Энди ўйлаб кўрайлик, олтмишга яқинлашиб қолган одам шахвоний бўлса, ўзидан катта ёшдаги кампирга уйланадими?!

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ёшлик чоғларида уйланган биринчи аёллари Хадийжа онамиз у кишидан ўн беш ёш катта бўлганлар. У кишининг ёшликлари худди шу онамиз билан ўтган. Хадийжа онамиз вафот этганларида Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам 50 ёшда эдилар. Қани бу ерда шахват ортидан юриш?

Оиша онамиздан бошқа оналаримиз Пайғамбаримиз алайҳиссаломга завжа бўлишларидан аввал бир ёки бир нечта эрга теккан. Шахватга берилган одам шундоқ қиладими?

Энди аёллари сонига келайлик. Аввал айтганимиздек, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам умрларининг кўп қисмини Хадийжа онамиз билан ўтказдилар. У киши билан йигирма беш йил бирга умр кўрдилар. Хадийжа онамиз вафотларидан сўнг яна уч йил Маккаи Мукаррамада яшадилар. Сўнгра хижрат қилдилар. Хижратдан кейин ҳам дарҳол аёллари кўпайгани йўқ. Турли ҳодисалар ўтгандан кейин, илоҳий ҳикматларга кўра, оналаримизга уйланиш содир бўлди.

Зайнаб бинти Жаҳш онамизга уйланишлари ҳам, ҳикматга биноан, Аллоҳнинг амри билан тахминан 58 ёшларида содир бўлди.

Пайғамбарлар кўпхотинли бўлиши фақат Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламгагина хос эмас. У кишидан аввалги пайғамбарлар ҳам кўпхотинли бўлишган. Пайғамбарлик мақоми шуни талаб қилган бўлса ажаб эмас.

Довуд алайҳиссаломнинг юзта, Сулаймон алайҳиссаломнинг уч юзта хотини бўлган.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам турли ижтимоий, сиёсий, таълимий, қонуний ва бошқа ҳикматларга кўра аёллари тўққиз кишига етган бўлса, ҳеч ажабланадиган жойи йўқ.

Нима учун тўртта эмас, тўққизта?

Аввало дин таълимотлари ва ҳукмларини мусулмон умматининг аёлларига етказиш ва Пайғамбарлик хонадонини бошқариб туриш учун тўққизта бўлишлари маъкул кўрилган. Қолаверса, Исломдан олдин хотинлар сони чегараланмаган эди. Ким нечта хоҳласа, шунчага уйланаверар эди. Бир эр киши бир вақтнинг ўзида тўрт аёлдан ортиққа эр бўла олмаслиги Ислом ҳукми бўлди. Бу чегарани Қуръони Карим қўйди.

Бу ҳақида Нисо сурасидаги оят нозил бўлганда Расулуллоҳнинг завжаи мутоҳҳаралари тўққизта эдилар. Уларнинг ҳар бирлари мўминларнинг онаси, деб Аллоҳ томонидан аталиб бўлган эдилар. Бунинг устига мабодо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам улардан баъзиларини тўрттадан ортиқлиги учун талоқ қилсалар, бошқа эрга тегишлари мумкин эмас эди. Аллоҳ буни ман қилган. Уларга уйланишларидан кўзланган ҳикмат ҳам ботил бўлар эди. Шунинг учун Аллоҳ таоло Ўз Пайғамбари соллаллоҳу алайҳи васалламни мазкур тўрт хотинли бўлиш чегарасидан истисно қилди.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларининг кўп бўлиши турли ҳикматларга биноан бўлган. Бу ҳикматлар икки турга бўлинади.

Умумий ҳикматлар, хусусий ҳикматлар.

Умумий ҳикматлар қуйидагилардан иборат:

Биринчиси, таълим-тарбияга боғлиқ ҳикматлар.

Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларининг сони кўп бўлиши асосан Ислом уммати

аёллари учун дину диёнат ва шариат аҳкомларини ўргатувчи муаллималар тайёрлашга боғлиқ бўлган.

Маълумки, Ислом жамият ҳаётининг барча соҳасини, каттаю кичигини янгидан илоҳий қонун асосида қайтадан қуриб чиқди. Жамиятнинг ярми эса аёллардан иборат. Умумий нарсаларни Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи васаллам таълим берсалар ҳам, кўпгина нарсаларни аёлларга аёл киши айтиши зарурати бор эди. Хусусан, аёлларга тегишли масалаларни уларга аёл киши айтиб бериши керак эди. Шу сабабдан, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан шариат таълимотларини қабул қилиб олиб, аёлларга етказишга оналаримиз хизмат қилишган. Улар бу ишни шараф билан уддалашган.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдан энг кўп ҳадис ривоят қилган шахс Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу бўлсалар, иккинчи ўринда Оиша онамиз турадилар.

Бунинг устига Пайғамбаримизнинг суннатлари фақат гапларидан иборат эмас. У зотнинг қилган амаллари ва иқрорларидан ҳам иборатдир. Оналаримиз Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга яшашлари давомида у зотдан кўрган нарсаларини ҳам Ислом умматига етказишган.

Иккинчиси, шариат қонунларини жорий қилишга боғлиқ ҳикматлар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларининг кўп бўлишининг ҳикматларидан бири баъзи шаръий ҳукмларни жорий қилишдир.

Бунга Аҳзоб сурасидаги оятлар ёрқин мисолдир. Жоҳилиятда кенг тарқалган «асранди фарзанд» тутиш одатини ботил қилиб, унинг ўрнига исломий ҳукми жорий қилиш учун асранди ўғилнинг талоқ қилган хотинига уйланиб бўлмайди, деган одатни ҳам йўқ қилиш мақсадида Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга ўзларининг аввалги асранди ўғиллари

Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу талоқ қилган Зайнаб бинти Жаҳш розияллоҳу анҳуга уйланишни амр этди. Бу никоҳда ҳеч қандай шаҳват масаласи бўлмай, бош масала жоҳилият қонунини ботил қилиб, Ислом қонунини жорий этишдир.

Учинчиси, ижтимоий ҳикматлар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аёлларининг кўп бўлишининг умумий ҳикматларидан яна бири ижтимоий заруратидир.

Мисол учун, у зотнинг Оиша онамизга уйланишларини олайлик. Бунда ижтимоий алоқаларни мустаҳкамлаш ҳикмати бор. Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг Ислом учун, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам учун бўлган фидокорликларини тақдирлаш, у зот билан алоқаларини мустаҳкамлаш йўлида, у кишининг қизларига уйланиш катта хизмат қилган.

Худди шу гапни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳазрати Умар розияллоҳу анҳунинг қизлари Ҳафса онамизга уйланишлари ҳақида ҳам айтишимиз мумкин.

Тўртинчиси, сиёсий ҳикматлар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам баъзи аёлларига уйланишларида сиёсий ҳикматлар ҳам бор. У кишининг баъзи оналаримизга уйланишлари оқибатида баъзи қибилалар, жамоа ва тоифалар Исломга кириб, мусулмонларга қувват бўлишган.

Мисол учун, Бани Мусталақ қабиласи билан бўлган урушда Жувайрия бинти Ҳорис асирга тушадилар. У киши тўлов тўлаб асирдан озод бўлмоқчи бўладилар. Бу ишда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ёрдам сўрайдилар. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у киши ўрнига тўловни тўлаб, сўнгра ўзларига уйланиш ниятлари борлигини айтдилар. Жувайрия онамиз рози бўлдилар. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг Жувайрия онамизга уйланганларини кўрган мусулмонлар, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам куёв бўлган қавмни асир ушлаб турамизми, деб барча Бани Мусталақлик асирларни озод қилишди. Бундоқ олижаноблик, мардликни кўрган Бани Мусталақ қабиласи бирданига Исломга киради.

Бунинг устига Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мазкура оналаримиздан Аллоҳ таолонинг инояти ила алоҳида-алоҳида тирик мўъжизалар тарбия қилганлар, десак ҳам муболаға қилмаган бўламиз.

Уларнинг ҳар бирлари турли табақалардан, турли табиат соҳибалари, турли ёш, турли шароитда турли тарбия кўриб ўсган ва турли имкониятларга эга бўлишган. Аммо Ислом орқали уларнинг ҳаммалари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг дорулфунунларида дарс олганларидан кейин бутун оламга татийдиган аёлларга айланишган.

Ўша вақтларда, илм-фан ва маърифат тарқалмаган жоҳилий бир жамиятда аёл кишилардан бунчалик улуғ зотларни тарбиялаб етказиш учун Ислом каби илоҳий тузум бўлмаса, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам каби охирзамон пайғамбари устоз бўлмаса, бирор натижага эришиш амри маҳол эди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга завжаи мутоҳҳара бўлган оналаримиз ҳаётий йўлларини қисқача ўрганишимиз жараёнида уларнинг ҳар бирларида Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга яшаш жараёнида ақлбовар қилмайдиган катта ижобий ўзгаришларни кўрдик. Бундан Ислом умматининг тенг ярми бўлмиш аёллар оламини етарли даражада тарбиялаш учун Аллоҳ таолонинг Ўзи оналаримизнинг сонлари кўп бўлишини ирода қилганини англаб олдик.

Набий соллаллоҳу алайҳи васалламдан кейинги даврни эсга олайлик. Тахминан ярим асрга яқин бу даврда

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари Исом умматига, эркагию аёлига устоз бўлиб турдилар. Улар ҳамма нарсаларда умматнинг барчасига ўрнак ва насихатгўй бўлиб, ҳидоят юлдузлари бўлиб порлаб турдилар.

Инсониятнинг узок тарихи давомида Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари каби доно аёлларни кўрган миллат ёки уммат борми?!

Инсониятнинг узок тарихи давомида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари каби соф ва пок ниятли аёлларни кўрган миллат ёки уммат борми?!

Инсониятнинг узок тарихи давомида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари каби ҳаммага устоз бўлган аёлларни кўрган миллат ёки уммат борми?!

Инсониятнинг узок тарихи давомида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари каби тақводор ва обида бўлган аёлларни кўрган миллат ёки уммат борми?!

Инсониятнинг узок тарихи давомида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳаралари каби бутун бошли умматга муҳтарама оналар бўлган аёлларни кўрган миллат ёки уммат борми?

Ушбу ва бунга ўхшаш кўпгина саволларга жавоб топганимиздагина Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг завжаи мутоҳҳараларининг ҳақиқатларини тўлиқ англаб етишга муяссар бўлишимиз мумкин.

Аллоҳ таоло уларнинг барчаларидан рози бўлсин!

فضل زينب بنت رسول الله رضي الله عنها

ЗАЙНАБ БИНТИ РАСУЛУЛЛОҲ РОЗИЯЛЛОҲУ

АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Аллоҳ таолонинг Ўзига маълум ҳикматга биноан, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўғил фарзандлари турмади. У зотнинг барча фарзандлари Хадийжа онамиздан бўлди. Биринчи фарзанд ўғил бўлиб, унга Қосим деб исм қўйган эдилар. Аммо Қосим гўдаклик чоғида ўтиб кетди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг номи ила куняланиб, Абул Қосим дейилганлар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳонинг иккинчи фарзандлари қиз бўлди. Тўнғич қизга Зайнаб исмини бердилар. Бу қиз соғ-саломат ўсиб улғайди. Унда ўша пайтнинг қизларида бўлиши лозим бўлган яхши хислатларнинг барчаси керагидан ортиқча бор эди.

КЕЛИН

Кунларнинг бирида Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳонинг ҳузурларига у кишининг эгачилари Ҳола бинти Хувайлид келди. Бир оз гаплашиб ўтирганларидан кейин Зайнабни ўғли Абул Осс ибн Робийъга келинликка сўради.

Абул Осс ибн Робийъ ҳамманинг кўз ўнгидаги, ҳамма уни яхши биладиган йигит эди. У ўша пайтда ўз қавмидаги йигитларнинг сарасидан эди. Абул Осс ибн Робийъ ўзида кўпгина яхши хислатларни мужассам этган эди. У омонатлилик, мурувват ва бошқаларга ёрдамга ҳозир у нозирлик сифатлари билан бошқалардан ажралиб турар эди.

Хадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо бўлиб ўтган гапни Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга етказдилар. Қизлари Зайнабни холаси ўзига келин қилмоқчи эканини билдирдилар. Бу гапдан Муҳаммад

соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам мамнун бўлдилар.

Карамли ва мухтарам ота-оналари хурсандлик билан рози бўлган куёвга келин бўлишдан Зайнаб ҳам бахтиёр эди. Икки тарафнинг маслаҳатидан кейин тўй бўлиб ўтди. Зайнаб ўзи униб ўсган қадрдон уйдан холасининг келинга атаган уйига кўчиб ўтди. Икки ёш келин-куёв оилавий ҳаётларини бошлашди. Ўша вақтда Зайнабнинг ёшлари ўнга тўлиб-тўлмаган эди.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам тез-тез кизларининг уйига бориб турар эдилар. Абул Осс ибн Робийъ ҳам у кишини жуда ҳурмат қилар эди.

ПАЙҒАМБАРЛИК БОШЛАНИШИ

Зайнаб ва Абул Осснинг оила қуришлари Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга ваҳий келишидан олдин бўлган эди. У зот Пайғамбар бўлганларидан кейин Зайнаб иймон келтирди.

Ибн Исҳоқ раҳматуллоҳи алайҳи Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Аллоҳ Ўз Набийини нубувват ила икром қилганда Хадийжа ва унинг қизлари Исломга келдилар».

Бошқа бир ривоятда эса:

«Руқайя онаси Хадийжа Исломга кирганда Исломга кирди ва аёллар байъат қилганда у ҳам байъат қилди. Опа-сингиллари Исломга кирганда Умму Кулсум ҳам Исломга кирди ва улар байъат қилганда, у ҳам байъат қилди», дейилган.

Аммо Зайнаб розияллоҳу анҳунинг эри Абул Осс ибн Робийъ иймон келтирмади. Зайнаб розияллоҳу анҳо Абул Осс ибн Робийъга иймон, Ислом ва пайғамбарлик ҳақида кўп гапларни айтдилар. Уни Исломга тинмай даъват қилдилар. Абул Осс ибн Робийъ жавоб қилмади. У индамай уйдан чиқиб кетди. Шаҳарда айланиб юриб,

Каъбанинг атрофида бўлиб уйига қайтган Абул Осс ибн Робийъ хотини Зайнаб розияллоҳу анҳога:

«Бугун отангни Каъбада кўрдим. У мени Исломга даъват қилди», деди. Аммо Абул Осс ибн Робийънинг Исломга киришидан дарак йўқ эди. Шундоқ бўлса ҳам буюк қалби Ислом нури ила мунаввар бўлган Зайнаб розияллоҳу анҳо тинмай ўз эрини Аллоҳ таолонинг охирги ва мукаммал дини Исломга чақирар эдилар. Абул Осс ибн Робийъ бўлса, хотинининг бунчалик ўзгариб қолганидан ҳайрон эди. У Зайнаб розияллоҳу анҳонинг бирпасда мухлис даъватчига айланиб қолганларидан, оталарига келган динга бошқаларни ҳам эргашишига бунчалар куюнаётганларидан ҳайрон эди. Эридаги бу аломатларини сезган Зайнаб розияллоҳу анҳо бир куни унга:

«Аллоҳга қасамки, отамни ёлғончи қила олмайман. Аллоҳга қасамки, у киши сен ва қавминг билганидек содику аминдир!» дедилар.

Абул Осс ибн Робийъ ўзининг сеvimли аёли тинмай қилаётган исломий даъватларга нисбатан бирор нарса демай келарди. Кўпроқ у Зайнаб розияллоҳу анҳонинг куюнчақлик билан гапираётган сўзларини жавобсиз қолдирар эди. Охири кунлардан бир кун қалбида сақлаб келаётган нарсани хотинига айтишга ботинди:

«Аллоҳга қасамки, отангни бир нарсада айблай олмайман. Мен у юрган йўлга юришим ҳам мумкин. Аммо одамлар хотинининг гапига кириб ўз қавмидан кечворди ва боболарига куфр келтирди, дейишларидан кўрқаман», деди.

Ҳа, Абул Осс ибн Робийъ ҳам ўз қавмидаги кўплаб одамлар мубтало бўлган дардга чалинган эди. У ўша пайтда ақл ишлатиб ҳақиқатни топишдан кўра, одамларнинг гапидан кўрқиб, залолатда юришни маъқул кўрар эди.

ЭР-ХОТИН ВАФОСИ

Зайнаб розияллоҳу анҳо ва у кишининг эри Абул Осс ибн Робийъ ғалати бир ҳолатда қолишган эди. Хотин мўмина, эр мушрик. Ўтикод масаласида иккиси айри-айри икки олам. Шу билан бир вақтда, иккиси бир-бирига ёққан эр-хотин эдилар.

Ўша кезлари Ислоннинг дастлабки пайти бўлиб ҳали мўмина аёллар мўмин бўлмаган эрлар билан яшашлари мумкин эмаслиги ҳақидаги ҳукм собит бўлмагани учун Зайнаб розияллоҳу анҳо Абул Осс ибн Робийъдан ажраш ҳақида ўйламас ҳам эдилар. У киши эрига вафодор хотин сифатида у билан бирга яшашни давом этдирар эдилар. Зайнаб розияллоҳу анҳо эрига вафодорликнинг бир намунаси сифатида ўзлари баҳраманд бўлган иймон неъматидан Абул Осс ибн Робийъ ҳам баҳраманд бўлиши учун тинмай ҳаракат қилар эдилар.

Абул Осс ибн Робийъ бўлса хотинини яхши кўрса ҳам, унинг даъвати ҳақ эканини билиб турса ҳам одамларнинг гапидан истиҳола қилиб, Зайнаб розияллоҳу анҳо қабул қилган Ислон динини қабул қилмай келар эди. Шу билан бирга, вафодор эр сифатида хотинини янги динга эргашишига қарши ҳам бўлмас эди. У Зайнаб розияллоҳу анҳо мусулмон бўлишларидан олдин қандоқ бўлса, шундоқ ҳолда яшашни давом этдирар эди.

Аста-секин Ислон ўта яширин ҳолдан чикиб бош кўтариб кела бошлади. Маккада кишиларнинг Ислонга кириши кўпайиб бораётган пайтда мушриклар Ислонга қарши ҳамлаларини бошлашди. Улар ўз тазйикларини кучайтириб бориб Ислонга ва мусулмонларга қарши қўлларидан келган барча ёмонликларни қилишга ўтишди. Ана ўша пайтда Абул Осс ибн Робийънинг Зайнаб розияллоҳу анҳога бўлган вафоси ҳам имтиҳонга учради.

Ислон ва мусулмонларга қарши барча чораларни

кўраётган мушриклардан бир гуруҳи Абул Осс ибн Робийънинг олдига келди. Улар у билан аввал у ёқ-бу ёқдан гаплашиб ўтиришди. Аста-секин суҳбат мавзуси диний ишларга кўчди. Сўнгра янги дин, унинг пайғамбари ва уларга тегишли бошқа гапларга ўтди. Бу гапларнинг барчасида Абул Осс ибн Робийъ ўзлари билан ҳамфикр эканлигини тасдиқлаб олган мушриклар унга, хотинингни хайда, биз сенга ўзинг хоҳлаган бошқа хотин олиб берамиз, дедилар. Улар ўзларининг бу режаларини амалга ошириш ила Исломга катта зарба бериш мақсадида эдилар. Ислом пайғамбарининг қизи дини туфайли талоқ қилиниб, отасининг уйига қайтиб бориши улар учун катта муваффақият эди. Ҳамма тарафда бу ҳақда гап тарқашининг ўзи мусулмонларнинг кўнглини ғам-андухга тўлдирар, мусулмон бўлмоқчи бўлиб турганларни диндан қайтарар ва мушрикларга катта қувонч бағишлар эди.

Ана ўша хаёллар билан турган мушриклар Абул Осс ибн Робийъдан ўз таклифларига ижобий жавоб кутишмоқда эди. Аммо улар ўйлаганча бўлиб чиқмади. Абул Осс ибн Робийъ уларнинг гапига ҳеч иккиланмай:

«Йўқ! Аллоҳга қасамки, мен хотинимдан ажрамайман. Мен хотиним ўрнига Қурайшнинг ҳеч бир аёлини тенг кўрмайман», деб жавоб берди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Мадинаи Мунавварага ҳижрат қилиб кетганларида ҳам Зайнаб розияллоҳу анҳо ва Абул Осс ибн Робийъ ўша ҳолларида Маккада қолишди. Зайнаб розияллоҳу анҳо Абул Осс ибн Робийънинг мардлик қилиб ўзларини талоқ қилмаганини тақдирлаб, ҳамма ҳижрат қилиб кетса ҳам, мушрик эрга вафодор бўлиб Маккада қолдилар.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари ҳижрат қилиб олганларидан кейин одам юбориб, бошқа аҳлларини, жумладан, Умму Кулсум ва Фотима розияллоҳу анҳоларни олдириб кетганларида ҳам Зайнаб

розияллоху анҳо кетмай қолдилар.

БАДРДА

Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг Мадинаи Мунавварага ҳижратларининг иккинчи йили, аниқроғи, ҳижратдан ўн тўққиз ой ўтиб, рамазон ойида катта Бадр уруши бўлди. Аслида мусулмонлар қаровоннинг йўлини тўсгани чиқишган эди. Аммо мушриклар бу гапни урушга айлантириб юборишди. Ҳатто уларнинг ҳузурига ўз қаровонбошилари Абу Суфённинг чопари Қайс ибн Имруил Қайс келиб, қаровонлари қутулиб кетганини билдириб:

«Энди қайтаверар экансизлар. Ўзингизни Ясриб (Мадина) аҳлига қатл эттирмангиз. Энди сизларга эҳтиёж йўқ. Қаровон ва мол-мулкингизни ҳимоя қилиш учун чиққан эдингиз, Аллоҳ уларни қутқарди», деди.

У ҳар қанча уринмасин, қурайшликларни ортга қайтишга қўндира олмади. Абу Жаҳл:

«Аллоҳга қасамки, Бадрга бориб, уч кун туриб, туяларни сўйиб, таомларни еб, ароқларни ичиб, чўрилардан қўшиқ эшитиб маишат қилмагунча қайтмаймиз. Токи араблар доимо биздан қўрқиб турсинлар!» деди.

Бадр жанги мусулмонларнинг улкан зафари билан тугади. Улар мушриклардан етмиштасини қатл этиб, етмиштасини асир олдилар. Расулуллоҳ алайҳиссалом асирларни саҳобаларга тарқатдилар ва уларга яхши муомалада бўлишни тайинладилар.

Имом Аҳмад ибн Ҳанбал раҳматуллоҳи алайҳи Ҳазрати Умар розияллоху анҳудан қуйидаги ривоятни келтирган:

«Тўқнашув бўлган куни Аллоҳ мушрикларни мағлуб этди. Улардан етмиш киши ўлдирилди ва етмиштаси асир

олинди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Абу Бакр, Умар ва Али розияллоҳу анҳуларга асирлар тўғрисида маслаҳат қилдилар.

Абу Бакр:

«Эй Аллоҳнинг Расули, улар амакивачча, қабиладош ва ёки биродар одамлар, менимча, улардан тўлов олсангиз, яхши бўларди. Улардан олинган маблағ биз учун кофирларга қарши қувват бўлади. Ажаб эмас, Аллоҳ уларни ҳам ҳидоятга солиб, бизга елкадош бўлсалар», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Сен нима маслаҳат берасан, эй ибн Хаттоб?» дедилар.

«Аллоҳга қасамки, мен Абу Бакрнинг бу гапларига қўшилмайман. Фикрим шуки, менга агар изн берсангиз, фалончининг (Умарнинг қариндошларидан бири) бўйнини узсам, Алига изн берсангиз, акасини бўйнини узса, токи Аллоҳга қалбимизда мушрикларга нисбатан юмшоқлик йўқлигини кўрсатайлик. Булар мушрикларнинг бошлиқлари ва йўлбошчиларидир», дедим.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Абу Бакрни айтганларига мойил бўлдилар, менинг гапларимни ёқтирмадилар. Улардан тўлов олдилар».

Бадр урушида асир тушган мушриклар ичида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг куёвлари, қизлари Зайнаб розияллоҳу анҳонинг эри Абул Осс ибн Робийъ ҳам бор эди. У шайтоннинг гапига кириб, одамларнинг гапидан кўркиб мусулмонларга қарши урушга келган эди.

Абул Осс ибн Робийъ Бадр урушига мушриклар лашкари сафида келган бўлса ҳам овоз чиқармаган, фикр билдирмаган, курол ишлатмаган ва бир четда турганлардан бири эди. Уни Абдуллоҳ ибн Жубайр розияллоҳу анҳу асир қилиб олди.

Ибн Асокирнинг «Тарихи Димашқ» китобида Абул

Осс ибн Робийънинг ўзи асирлиги ҳақида қуйидагиларни айтади:

«Бир гуруҳ ансорийларнинг ичида эдим. Аллоҳ уларга яхши мукофотлар берсин. Кечки овқатми, тушликми қилиб қолсак, улар мени ўзларидан устун кўриб нонни менга беришар, ўзлари эса хурмо ейишар эди. Нон уларда жуда оз эди. Хурмо эса ҳамма ерда зоди роҳил эди. Ҳатто бирорталарининг кўлида бир бурдагина нон бўлса ҳам ўшани менга берар эди».

Асирларни қариндошлари товон тўлаб озод қилиб олишлари мумкин деган амр чиққанидан кейин одамлар ўз яқинларини озод қила бошлашди.

Абул Осс ибн Робийънинг укаси Амр ибн Робийъ ҳам бир халтани олиб келиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга тутқазди ва акасининг тўлови эканини айтди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам халтани очиб, қизлари Зайнабнинг тақинчоқларини кўрдилар. Зайнаб розияллоҳу анҳо эрлари Абул Оссни озод қилиш учун ўз тақинчоқларини бериб юборган эдилар. Тақинчоқлар ичида бир мунчоқ ҳам бор эди. Уни Зайнаб розияллоҳу анҳога тўйлари куни оналари Ҳадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо совға қилган эдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўша мунчоқни кўриб кўнгиллари ғалати бўлиб, туриб қолдилар. Бу ҳолни сезган саҳобаи киромлар ҳам жим бўлиб, бир-бирларига қараб қолдилар ва:

«Агар унинг асирини бўшатиб, мунчоғини қайтариб беришни раво кўрсангиз, ўшандоқ қилинглар», дедилар.

Саҳобалар:

«Хўп бўлади, эй Аллоҳнинг Расули», дедилар».

Абул Осс ибн Робийънинг асирликдан бўшатилиши билан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уни ўз хузурларига чорлаб, қулоғига бир нималар дедилар. Абул Осс ибн Робийъ бошини қимирлатиб, хўп, хўп, деганга

ўхшаган ишора қилди. Кейин у асирликдан озод бўлганидан фойдаланиб, Маккага равона бўлди.

ҲИЖРАТ

Зайнаб розияллоху анҳо асирдан бўшаб келган Абул Осс ибн Робийъни қувонч билан кутиб олдилар. Ўзаро суҳбатларининг аввалидаёқ Абул Осс ибн Робийъ Зайнаб розияллоху анҳога тезроқ Мадинага жўнашлари кераклигини айтди. Ўзаро савол-жавоблардан кейин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Абул Осс ибн Робийънинг қулоғига айтган гаплар у Маккага қайтиб бориши билан Зайнаб розияллоху анҳони Мадинага юбориши зарурлиги ва бу ишни ўта махфий равишда қилмоқ кераклиги ҳақидаги гаплар эканлиги маълум бўлди. Абул Осс ибн Робийъ Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга берган ваъдаси устидан чиқмоғи зарурлигини айтиб туриб олди.

Ҳа, Абул Осс ибн Робийъ Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга Зайнаб розияллоху анҳони Мадинаи Мунавварага юбориш ҳақида ваъда берган эди. У асирликдан озод бўлган пайтда Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам уни қулоғига бир нарсаларни пичирлаганларида Маккага етиб бориши билан Зайнаб розияллоху анҳони Мадинага жўнатиш ва бу ишни қандоқ амалга оширишни тайинлаган эдилар. Абул Осс ибн Робийъ бу ишни қилишга ваъда берган эди. Шунинг учун ҳам унинг Зайнаб розияллоху анҳо билан учрашуви бирданига видолашувга ҳам айланган эди.

Зайнаб розияллоху анҳо Абул Осс ибн Робийъни ўзлари билан Мадинага боришини таклиф қилдилар. Аммо у бу таклифга рад жавоб берди. Ноилож қолган Зайнаб розияллоху анҳо ҳижрат тайёргарлигини кўра бошладилар.

Зайнаб розияллоху анҳо ўша кунлари ҳомиладор

эдилар. У киши шу ҳолида Мадинаи Мунавварага хижрат қилишга мажбур бўлдилар.

Абу Суфён ибн Ҳарбнинг хотини Ҳинд бинти Утба Зайнаб розияллоҳу анҳонинг хатти-ҳаракатлари ўзгариб қолганидан гап нимада эканини англади. У пайтини топиб Зайнаб розияллоҳу анҳога яқинлашди-да, мулойимлик билан:

«Эй Муҳаммаднинг қизи, менга айтишларича, йўлга ҳозирланаётган эмишсан? Отангнинг олдига кетмоқчи эмишсан? Шу тўғрими?» деди.

«Сенга буни ким айтди? Менинг бунақа ниятим йўқ», дедилар Зайнаб розияллоҳу анҳо эҳтиёткорлик билан.

«Эй амакининг қизи! Ундоқ қилма. Менга ёлғон гапирма. Агар бирор нарсага, йўлингда лозим бўладиган матоҳми, отангнинг олдига етиб олишинг учун зарур маблағми, сенга мен беришим мумкин. Сен мендан уялма. Эркаклар орасида бўлган нарса аёлларга ўтмайди. Сенинг жонингга оро қирадиган амакингнинг қизи бўлади», деди.

Зайнаб розияллоҳу анҳо Ҳинд бинти Утба бу сўзларни макр учун эмас, чин дилдан айтмоқда деб ўйлаган бўлсалар ҳам эҳтиёткорлик юзасидан унга сирни очмадилар.

Керакли тайёргарликлар кўрилиб, жўнаш вақти етиб келди. Зайнаб розияллоҳу анҳога Абул Осс ибн Робийънинг укаси Кинона ибн Робийъ ҳамроҳлик қилиши керак эди. Кинона ибн Робийъ Зайнаб розияллоҳу анҳонинг сафарлари учун ҳозирланган туяни олиб келиб, у кишининг олдиларига чўктирди. Ўзи камонини олди. Ўқдонига ўқни тўла қилиб жойлаб, ёнига осди. Бу вақт Зайнаб розияллоҳу анҳо ҳам туя устига ўрнатилган ҳавдажга чиқиб ўтирдилар. Сўнгра Абул Осс ибн Робийъ ва бошқа яқинларга видолашув назарини солиб хайрлашдилар. Кинона ибн Робийъ туяни тургазиб, йўлга тушди. Олдинда узоқ ва машаққатли йўл турар эди.

Улар кундуз куни йўлга тушишган эди. Эҳтимол, мушриклар қаршилиқ қилмасалар керак, деб ўйлашган бўлишса керак. Улар сафарга жўнашлари билан бир зумда хабарлари Макканинг бошидан-оёғига тарқади. Яшин тезлигида таралган миш-миш баъзи мушрикларни Зайнаб розияллоҳу анҳонинг йўлларини тўсишга чорлади. Улардан бир гуруҳи қуроллари билан Зайнаб розияллоҳу анҳони таъқиб қилишга тушишди. Мушрикларнинг қуролли гуруҳи уларга Зи Туво деган жойда етиб олдилар. Биринчи бўлиб етиб борган кишилар Ҳаббор ибн Асвад ва Нофеъ ибн Абду Амр деган одамлар эди. Ҳаббор ҳавдажда ўтирган Зайнаб розияллоҳу анҳога найзаси ила дўқ-пўписа қила бошлаган эди, у киши қаттиқ кўрқиб кетдилар ва у кишидан қон кела бошлади. Кинона ибн Робийъ дарҳол туяни чўктирди. Зудлик билан камон ўқларини олдиға терди ва бир ўқни камонга қадаб туриб, қувиб келувчиларга ўқталиб:

«Аллоҳга қасамки, ким менга яқинлашса ўшанга бир ўқни қадаيمان!» деди.

Таъқиб қилувчилар кўрқиб, ортларига қайтишди.

Бирпасда Абу Суфён ибн Ҳарб қурайш зодагонлари билан етиб келиб:

«Эй эркак, камонингни қўйиб тур, бир гаплашайлик», деди.

Кинона ибн Робийъ камонини пастга қаратиб, ўрнидан турди. Абу Суфён унга яқинлашиб келиб, вазминлик билан:

«Эй одам, сен тўғри қилмадинг, яхши ҳам қилмадинг. Бу аёлни куппа-кундуз куни, одамларнинг кўзи олдида олиб чиқдинг. Бизга етган мусибатни ва офатни ўзинг биласан. Бунинг отаси Муҳаммад кечагина бизга нима қилганини ҳам биласан. Энди сен унинг қизини бундоқ ошкора олиб чиқсанг, одамлар бизни хор санаяпти, дейдилар. Бундоқ бўлса, биз заифҳол ва кучсиз эканмиз,

дейдилар. Умрим билан қасамки, уни отасига боришдан ушлаб қолишга ҳожатимиз йўқ. Бизнинг ундан оладиган ўчимиз ҳам йўқ. Аммо сен бугун ортингга қайт. Токи одамларнинг овози ўчиб, бизни уни қайтарганимиз ҳақида гапирсинлар. Кечаси бўлганда уни махфий равишда олиб чиқ. Отасига олиб бориб бер. Ана ўшанда сенга ҳам, бизга ҳам ҳараж бўлмайди», деди.

Зайнаб розияллоҳу анҳо бўлса қон кетаётгани туфайли ўзларидан кўра ҳомилалари ҳақида қайғуриб қолган эдилар. Кинона ибн Робийъ ўйлаб туриб, ортга қайтишни маъкул кўрди. Абу Суфён ва унинг одамлари ҳам Маккага қайтишди. Йўлда уларга Ҳинд бинти Утба дуч келди. Ҳабборнинг Зайнаб розияллоҳу анҳога қилган таҳдиди ҳақидаги хабар унга ҳам етиб борган эди. Ҳинд бинти Утба бу ишдан ғазабланиди ва уларни танқид қилди. Урушда кўрқоқлик қилиб қўлидан бир иш келмаганлар, бир ожиза аёлга ҳужум қилиб йўлидан қайтаришда шижоат кўрсатганларини юзларига солди. Уларни ҳажв қилиб, шеър ўқиди.

Маккага қайтиш асносида Зайнаб розияллоҳу анҳонинг ҳомилалари тушиб кетди. У кишига заифлик ва беморлик етиб, ётиб қолдилар. Зайнаб розияллоҳу анҳо ўзларига келиб тиклангунларича бир неча кун ўтди. Бунгача курайшликларнинг гап-сўзлари ҳам тинди. Вақти-соати етиб Кинона ибн Робийъ яна туяни йўлга ҳозирлади. Бу сафар кечаси ва махфий равишда йўлга чиқишди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам тузган режа бўйича уларни Яъжаж номли жойда Зайд ибн Ҳориса ва ансорийлардан бир киши кутиб туриши керак эди. Бу гапни Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Абул Осснинг қулоғига айтган гаплар ичида ҳам айтган эдилар. У Маккага жўнаб кетгандан кейин Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳо билан бир ансорийни юбориб:

«Ботни Яъжажда кутиб туринглар. Олдингиздан

Зайнаб ўтганда унга ҳамроҳ бўлиб, олиб келасизлар», деган эдилар.

Кинона ибн Робийъ Зайнаб розияллоҳу анҳони олиб кечаси айтилган жойга етиб келди. У Зайнаб розияллоҳу анҳони Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу ва у кишининг шерикларига топширди ва бўлиб ўтган ҳодисаларни сўзлаб берди. У бу ҳақда шеър ҳам ўқиди.

Зайнаб розияллоҳу анҳо Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу ва у кишининг шериклари ҳамроҳлигида йўлни давом этдириб, Мадинаи Мунавварага эсон-омон етиб олдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бўлиб ўтган ҳодисаларни эшитдилар. У зот Ҳаббор ибн Асвад ва Нофёъ ибн Абду Амрдан қаттиқ ғазабландилар ва:

«Иккисини қаерда учратсангиз қатл қилинглар!» деб амр қилдилар.

Зайнаб розияллоҳу анҳонинг ҳижратлари ҳақида келган ривоятларда зоҳиран икки хиллик кўзга ташланади. Уларнинг баъзиларида Зайнаб розияллоҳу анҳони Кинона ибн Робийъ ҳижрат қилдирган дейилса, бошқаларида Зайд ибн Ҳориса ҳижрат қилдирган, дейилади. Аслида эса, икковлари ҳам ўзларига тегишли қисмда иштирок этишган.

Ривоятларда айтилишича, Зайнаб розияллоҳу анҳо ҳижрат пайтида ҳомилалари тушиб, хаста бўлганларидан кейин умрларининг охиригача соғликлари ўнганмаган.

Зайнаб розияллоҳу анҳо Мадинаи Мунавварага келганларида сингиллари Руқайя розияллоҳу анҳо вафот этган эди. У киши олти йил эрларидан алоҳида ҳолда Мадинада истиқомат қилдилар. Албатта, бу машаққатларнинг барчаси Аллоҳ таолонинг розилиги учун эди.

АБУЛ ОСС

Зайнаб розияллоҳу анҳо ҳижрат қилиб кетаётганларида

Абул Осс ибн Робийънинг у кишидан ажраб қолишига сабаб бўлган нарса унинг мушриклиги эди. У ўзидаги яхши сифатларига қарамай, мушрикликни тарк қилишга журъат топа олмади. Зайнаб розияллоҳу анҳо Мадинага хижрат қилиб кетганларидан кейин ҳам у мушрик ҳолида яшади. У ўзининг вафодор хотини унга Ислом ҳукми мушрик эр билан яшашни ман қилганидан кейингина хижрат қилишга мажбур бўлганини яхши билар эди.

Абул Осс ибн Робийъ тожир одам эди. У омонатли тожирлардан эди. Ўзининг молига қўшиб бошқаларнинг тижоратини ҳам қилар эди. Абул Осс ибн Робийъ қарвон билан Шомга бориб тижорат қилиб келар эди. Йўлда ўзининг вафодор аёли Зайнаб розияллоҳу анҳони ёдлаб шеърлар ўқир эди. Унинг тижорат сафарларидан бирида фаройиб ишлар бўлди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобакот»ларида бу ишлар ҳақида қуйидагиларни ривоят қиладилар:

«Абул Осс ибн Робийъ қурайшнинг қарвони ила Шомга борди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ўша қарвоннинг Шомдан келаётгани хабари етди. Бас, у зот Зайд ибн Ҳорисани бир юз етмиш отлиқ билан юбордилар. Улар қарвонни Ийс тарафда учратишди. Ҳижратнинг олтинчи санаси, жумадул аввалда, улар қарвонни ва ундаги юкларни қўлга олдилар. Қарвонда бўлган одамлар асир тушдилар.

Асирлар ичида Абул Осс ибн Робийъ ҳам бор эди. У Мадинага келиши билан сахар чоғи Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Зайнаб розияллоҳу анҳонинг уйига кириб олди ва ундан ҳимоя сўради. Зайнаб уни ўз ҳимоясига олди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бомдодни ўқиб бўлганларидан кейин Зайнаб ўз эшиги олдида туриб, баланд овоз билан:

«Мен Абул Осс ибн Робийъни ўз ҳимоямга олдим!»

деб эълон қилди.

Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй одамлар, сизлар ҳам мен эшитган нарсани эшитдингизми?» дедилар.

«Ҳа», дейишди.

«Жоним қўлида бўлган зот ила қасамки, сизлар эшитган нарсани эшитмагунимча ҳеч нарсани билганим йўқ эди. Мўминлар ўзларида бошқаларга бир қўлдирлар. Уларнинг энг кичиги ҳаммалари номидан ҳимоя эълон қила олади. У(Зайнаб) ҳимоясига олганни биз ҳам олдик», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз манзилларига қайтиб кетганларида Зайнаб у зотнинг олдиларига кирди ва Абул Осс ибн Робийъдан олинган нарсаларни қайтариб берилишини сўради. У зот ўшандок қилдилар ва уни ўзига яқинлаштирмасликни амр қилдилар. Чунки у мушрик бўлгани учун Зайнаб унга ҳалол бўлмас эди.

Абул Осс ибн Робийъ Маккага қайтди. Ўзида ҳақи борларнинг ҳақини адо қилди. Сўнгра Исломи қабул қилди ва Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига мусулмон, муҳожир бўлган ҳолида ҳижрий еттинчи сананинг муҳаррамида қайтиб келди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга Зайнабни аввалги никоҳ ила қайтариб бердилар».

Имом Термизий ва Абу Довуд Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам қизлари Зайнабни Абул Осс ибн Робийъга олти йилдан кейин биринчи никоҳи ила қайтиб берганлар. Янги никоҳ қилмаганлар».

БИРГАЛИКДА

Узоқ давом этган айрилиқдан сўнг Зайнаб розияллоху анҳо завжи Абул Осс ибн Робийъ билан турмушларини яна қайтадан бошладилар. Уларнинг биргаликдаги ҳаётлари ҳам бошқа пайтдаги каби гоҳида қувончли бўлса, гоҳида аянчли бўлиб кечарди. Икковларининг Али исмли ўғилчаси бор эди. Аллоҳ таолонинг иродаси ила Али кичиклик чоғида вафот этди.

Имом Бухорий, Муслим ва бошқалар Усома ибн Зайд розияллоху анҳудан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг қизлари у зотга, тезроқ келинг, ўғлим қабзи руҳ бўлмоқда, деб одам юборди. У зот салом айтиб:

«Албатта, олгани ҳам Аллоҳникидир, бергани ҳам Уникидир. Унинг наздида ҳар бир нарсанинг ажали белгилангандир. Сабр қилсин ва талаби савобда бўлсин», деб одам юбордилар. У(қиз) қасам ичиб, албатта, келсинлар, деб одам юборди.

Бас, у зот турдилар. У зот билан бирга Саъд ибн Убода, Муоз ибн Жабал, Убай ибн Каъаб, Зайд ибн Собит ва бир қанча киши ҳам турдилар.

Болани Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга кўтариб олиб келинганда унинг жони мешга ўхшаб пўккиллаб қолган эди. Бас, у зотнинг икки кўзларидан ёш окди. Шунда Саъд:

«Эй Аллоҳнинг Расули, бу нима?» деди.

«Бу Аллоҳ бандаларининг қалбига солган раҳматидур. Аллоҳ фақат раҳмлик бандаларигагина раҳм қиладир», дедилар».

Ўғли жон бераётганда Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳузурларига одам юборган қизлари—Зайнаб розияллоху анҳо эдилар.

Ушбу ҳадиси шарифда таъзияга оид бир қанча ишлар бор.

1. Фарзанд ким бўлишидан қатъи назар ота-онага

суяниши. Бу Зайнаб розияллоҳу анҳонинг ҳолига ўхшаш қийин ҳолларда дарҳол билинади. У киши ҳам боласи оғир ҳолга тушганда оталари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга одам юборганлари шундан.

2. Оғир пайтларда ота-оналар босиқ бўлиб, болаларига насиҳат қилишлари кераклиги. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

«Олгани ҳам Аллоҳникидир, бергани ҳам Уникидир» дейишлари болани берадиган ҳам Аллоҳ, оладиган ҳам Аллоҳ, ҳамма нарса Аллоҳнинг иродаси ила бўлади, деганларидир.

Худди шунга ўхшаш ибора бизда ҳам таъзияларда айтилади. Бу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг мана шу гапларининг ўзгинасидан бошқа нарса эмас.

3. Оғир ҳолга тушган кишиларни сабрга ва савоб талабида бўлишга чақиришлари кераклиги. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг **«Сабр қилсин ва талаби савоб қилсин»**, деганлари шуни кўрсатади.

Ота-оналар, ҳатто оилали, фарзандли болаларини ҳам оғир пайтларида шунга чақириб туришлари керак.

4. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Зайнаб розияллоҳу анҳога юборган одамларидан салом айтиб юборишлари ҳам юксак исломий одоб намунасидир.

5. Оғир ҳолатга тушиб қолган кишининг олдида яқин одамлари бориб туриши кераклиги.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бир неча катта саҳобаларнинг Зайнаб розияллоҳу анҳонинг уйларига боришлари шуни кўрсатади.

6. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг жон таслим қилаётган набираларини кўриб, қўлларига олиб, кўзларидан ёш келиши У зотнинг инсонга, болага, набирага меҳрлари қанчалик эканини яққол кўрсатади.

7. Саъд ибн Убода розияллоху анхунинг Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг йиғлашларини кўриб, «**Эй Аллоҳнинг Расули, бу нима?**» деб сўрашлари улуғ кишилардан баъзи кутилмаган нарсалар содир бўлса, сўраб билиб олиш кераклиги тушунилади.

8. Аллоҳнинг иродасига рози бўлган ҳолда бировга ачиниб кўздан тўкилган ёш раҳмат ёши бўлар экан. Бунга ўхшаш ёшни Аллоҳ таоло раҳмдил бандаларига берар экан. Доимо раҳмдил бўлишга уриниш керак экан. Чунки ҳадиси шарифда айтилганидек, **«Аллоҳ фақат раҳмдил бандаларгагина раҳм қиладир».**

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Зайнаб розияллоху анҳо ва у кишининг оиласини доимо ўз эътиборларидан қочирмас эдилар. У зот улардан хабар олиб турар, уларни хурсанд қиладиган ишларни амалга оширар эдилар. Зайнаб розияллоху анҳонинг кичкинтой қизлари Умома Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг эркатойларига айланган эди.

Имом Бухорий, Муслим ва бошқалар Абу Қатода розияллоху анҳудан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг одамларга имом бўлиб намоз ўқиётганларини кўрдим. Умома бинти Абул Осс, у, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг қизлари Зайнабнинг қизларидир, елкаларида эди. Бас, қачон рукуъ қилсалар, уни ерга қўяр ва саждадан турсалар, қайтариб олар эдилар.

Бошқа бир ривоятда:

«Қачон сажда қилсалар, уни қўяр ва қачон турсалар, қўтариб олар эдилар», дейилган.

Мана шу ривоятда Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васаллам катта қизлари Зайнаб розияллоху анҳо ва куёвлари Абул Осснинг қизлари Умомани қўтариб олиб, имомлик қилганлари ҳақида сўз кетмоқда. Шу билан

бирга, у зотнинг Умомага, унинг онасига бўлган эътиборларини яққол кўрсатмоқда.

ДОРУЛ БАҚОГА

Зайнаб розияллоҳу анҳо ҳижратлари давомида ҳомилалари тушиши сабабли пайдо бўлган хасталикдан тузалиб кета олмадилар. Йиллар ўтса ҳам ўша дард ўзини билдириб турди. Охири келиб, у киши ҳижрий саккизинчи сананинг аввалида дорулфанодан дорулбақога сафар қилдилар. Катта мусибатга учраган бўлишларига қарамай, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз жигаргўшаларини охирги йўлга кузатиш ишларига ўзлари бош бўлдилар. У зот ўз умматларига аёл кишини қабрга қўйишдан аввал ювиш, кафанлаш ва шунга ўхшаш ишларнинг шаръий кўрсатмаларини қизлари Зайнаб розияллоҳу анҳонинг таъзияларида кўрсатиб бердилар.

Бухорий, Муслим ва бошқалар Умму Атияя розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қизларини ювишда (ювғучи аёлларга) ўнг тарафларидан бошланглар, унинг таҳорат жойларидан бошланглар», дедилар».

Бу гапни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам қизлари Зайнаб розияллоҳу анҳонинг жанозаларида айтганлар.

Майитни юваётган киши қўлига латта қўлқоп кийиб олиб, олдин мустаҳаб қилдиради. Кейин ният билан таҳорат қилдиради. Сўнгра эса бошидан сув қуйиб бошлаб, гусл қилдиради.

Бухорий, Муслим ва бошқалар яна ўша кишидан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам биз у зотнинг қизларини ювмоқчи бўлиб турганимизда олдимизга кирдилар. У зот: «Уни сув ва сидр билан уч

марта ёки беш марта ёки ундан кўпроқ ювинглар, охиргисида кофур ҳам қўшинглар, қачон фориг бўлсангиз, мени чақиринглар», дедилар.

Бас, фориг бўлганимизда у зотни чақирдик. У зот бизга ҳикваларини бериб, унга буни кийгизинглар», дедилар.

Бошқа бир ривоятда:

«Унинг сочини учта қилиб ўрдик ва орқасига ташлаб қўйдик»ни зиёда қилганлар.

Яна бир ривоятда:

«Уни тоқ: уч, беш ёки лозим топсангиз кўпроқ ювинглар», дейилган.

Бу гаплар ҳам Зайнаб розияллоҳу анҳонинг жанозаларида бўлиб ўтган.

«Ювинглар», деб амр бўлгани учун маййитни ювмоқ лозимдир. Тоқ ювиш эса, мандуб ҳисобланади.

Сидр Арабистонда машҳур ўсимлик бўлиб, совун ўрнига ишлатилар эди. Уламоларимиз, сидр вазифасини бажарувчи бошқа моддаларни ишлатса ҳам бўлади, деганлар.

Кофур эса, хушбўй нарса. Уни сувга қўшиб маййитни ювганда жасад қотади. Хушбўйлигида эса, фаришталарнинг икромии бор экан.

Ҳиква – эркак кишилар киндикдан пастларига тутиб юрадиган лунгига ўхшаш кийим. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам барака бўлсин учун қизлари Зайнаб розияллоҳу анҳога ҳикваларини кафаннинг бир қисми ўрнига ишлатилиши учун берган эканлар.

Буларнинг ҳаммаси Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Зайнаб розияллоҳу анҳога бўлган улкан эътиборларини кўрсатади.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳининг таъкидлашларича, Зайнаб розияллоҳу анҳони Умму Айман розияллоҳу анҳо билан бирга Савда ва Умму Салама оналаримиз ювганлар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Зайнаб

розияллоху анҳонинг жанозаларини ҳам ўзлари ўқидилар. Зайнаб розияллоху анҳонинг Бақийъ қабристонида дафн қилишлари ҳақида Ибн Асир қуйидагиларни ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам унинг қабрига тушдилар. Ўшанда у зот ғамли ва маҳзун эдилар. У зот у ердан чиққанларида юзлари ёришган эди. У зот ўшанда:

«Мен Зайнабни ва унинг заифлигини ўйлаган эдим. Мен Аллоҳдан қабрнинг торлигини ва ғамини енгиллатишини сўрадим. У зот ўшандоқ қилиб унга енгиллик яратди», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Зайнаб розияллоху анҳонинг ўзларини яхши кўрганларидек, у кишининг исмларини ҳам яхши кўрар эдилар.

Бу ҳақда Имом Муслим Зайнаб бинти Абу Саламадан қуйидагиларни ривоят қилади:

«Менинг исмим Барра эди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам уни Зайнаб деб ўзгартирдилар. Зайнаб бинти Жаҳшнинг исми ҳам Барра эди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам уни ҳам Зайнаб деб ўзгартирдилар».

Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг қалбларида Зайнаб розияллоху анҳонинг муҳаббатлари у кишининг вафотларидан кейин ҳам турди. Вақт ўтиши билан бу муҳаббат унинг қизлари Умомага балқиб турди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Оиша онамиз розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга мунчоқ ҳадя қилинди. У зот буни аҳлимдан мен учун энг маҳбубига бераман, дедилар. Аёллар уни Абу Қуҳофанинг кизига берадилар, дейишди. Лекин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Зайнабнинг қизи Умомани чақириб, мунчоқни бўйнига илиб қўйдилар».

Зайнаб розияллоҳу анҳонинг вафотларидан тўрт йил сўнг Абул Осс розияллоҳу анҳу ҳам вафот этди.

Аллоҳ таоло Зайнаб розияллоҳу анҳо ва Абул Осс розияллоҳу анҳудан рози бўлсин!

فضل رقية بنت رسول الله رضي الله عنها

РУҚАЙЯ БИНТИ РАСУЛУЛЛОҲ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Руқайя розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг иккинчи қизлари эди. У билан синглиси Умму Кулсумнинг орасидаги ёш фарқи оз эди. Зайнаб розияллоҳу анҳо Абул Оссга турмушга чиқиб кетганидан кейин икковлари бир-бирларига яна ҳам яқин бўлиб қолишган эди.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг катта қизларини Ҳадийжанинг сингиллари келин қилганларидан кейин у кишининг амакилари кичик қизларга кўз тикиб қолдилар. Улар маслаҳатлишиб Абу Толибни совчи қилиб юборишди. У келиб Руқайя ва Умму Кулсумни Абу Лаҳабнинг икки ўғли: Утба ва Утайбага сўради. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам оилалари билан маслаҳат қилганларидан кейин розилик бердилар. Шундай қилиб, Руқайя Утбага, Умму Кулсум Утайбага никоҳланишди.

Бу ҳодисадан кўп ўтмай Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга ваҳий келди. У зот охирги замон пайғамбари бўлдилар.

Ўша пайтларда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг икки қизлари—Руқайя ва Умму Кулсумни ўзининг икки ўғли—Утба ва Утайбага никоҳлаган Абу Лаҳаб Исломга зарар етказиш мақсадида келинларини талоқ қилдирди. Кофирлар, Муҳаммадни қизлари билан

овора қилиб қўйсак, динига футур етади, деб ўйлашган эди.

Утба ибн Абу Лаҳаб Руқайя розияллоҳу анҳони бирга яшамай туриб талоқ қилди.

Фитнани Абу Лаҳабнинг хотини Умму Жамил қўзғади. У мен Муҳаммаднинг икки қизи билан бир шифт остида турмайман, деб қасам ичди. Сўнгра эрини гиж-гижлаб, ўғилларига келинларини талоқ қилдиришни сўради. Абу Лаҳаб ўғилларига:

«Агар Муҳаммаднинг қизларини талоқ қилмасанглар, менинг бошим икковингнинг бошингдан ҳаромдир!» деди.

Шунда Утба дарҳол Руқайя розияллоҳу анҳони талоқ қилди. Аммо кофирларнинг, эрдан ажраган қизлари билан Муҳаммадни овора қилиб қўямиз, деган орзулари рўёбга чиқмади. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ўз даъватларида бардавом бўлдилар ва қизлари ҳам ўз бахтларини топдилар.

Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу Пайғамбар соллalloҳу алайҳи васалламдан Руқайя розияллоҳу анҳони жуфти ҳалолликка сўрадилар. У зот рози бўлдилар. Шундай қилиб, Усмон ибн Аффон ўзларига кейинчалик асосий сифат бўлиб қоладиган икки нурдан бирига ноил бўлдилар.

«Ал-Истийъоб», «Мухтасари тарихи Димашқ» ва бошқа китобларда зикр қилинишича, Усмон ва Руқайянинг оила қуришлари ҳамманинг хурсандчилигига ва таҳсинига сазовор бўлган. Ўша пайтнинг шоирлари бу ҳақда қуйидаги маънода шеърлар айтишган экан:

*Энг яхши жуфтки кўрмиш инсон.
Руқайя билан унинг хожаси Усмон.*

Усмон ибн Аффоннинг холалари Саъда бинти Курайз у кишининг Исломга келишлари ва Руқайяга уйланишлари

ҳақида қуйидаги байтларни айтган экан:

*Аллоҳ гапим ила Усмонни ҳидоятга бошлади.
Аллоҳнинг Ўзи уни ҳақ, тўғри йўлга бошлади.
Тўғри фикр-ла Муҳаммадга эргашиди.
Фикри ила содиқликдан тўсилмади.
Мабъусу билҳақ унга ўз қизларини никоҳладилар.
Уфқдаги тўлин ой ва қуёш бирлашгандай
бўлдилар.*

Тўйдан кейин икковлари ҳамманинг ҳавасини келтирадиган даражада иноқлик билан яшай бошлашди. Кейинроқ Аллоҳ таоло уларга қўчқордек ўғил берди. Унга «Абдуллоҳ» деб ном қўйишди. Ана шундан кейин Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу Абу Абдуллоҳ қунысига эга бўлди. Бола олти ёшга етганида кўзини хўроз чўқиб олди. Яра шишиб, кучайиб кетди. Бола шу хасталикдан вафот этди.

ҲАБАШИСТОН ҲИЖРАТИ

Ўша пайтда оз сонли, заифҳол мусулмонларга нисбатан кофирларнинг тазйиқлари ва озорлари шиддатлашиб борар эди. Мусулмонлар бунга қарши бирор чора кўришдан ожиз эди. Уларнинг қиладиган бирдан-бир ишлари бу ҳақда ўз йўлбошчилари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга шикоят қилиш эди. Мусулмонлар бирин-кетин келиб, у зотга кофирларнинг озорлари ҳаддан ошиб ер юзи ўзлари учун тор кўриниб кетаётгани ҳақида арз қила бошлашди.

Мазкур арзчиларга Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу ва Руқайя розияллоҳу анҳо ҳам қўшилишди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам маълум вақт тааммул қилганларидан сўнг уларга Ҳабашистон ери томон ҳижрат

килишни маслаҳат бердилар.

Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳунинг яқиндагина қурилган оиласи ҳам дину диёнат учун, Аллоҳ учун, она юртни тарқ этиб, ҳижрат қилишга тайёргарлик кўра бошлади. Янги келин-куёв муҳожирларнинг биринчиси бўлишди.

Ҳаммалари Аллоҳдан ёрдам сўраган ҳолларида аста йўлга тушишди. Худди азиз Маккадан узоқлашгиси келмагандек қарвондаги туялар ҳам эриниб одимлар эди. Муҳожирлар қарвони юра бошлагандан сўнг сарбоннинг паст овоздаги оҳиста хиргойиси бошланди:

Ёру дўст, ватан фироғи душвордир.

Лек иймонга қалбларимиз фидодир.

Жонимизу боримиз ҳам анга фидодир.

Умидимиз Ўзидан, бу қабули Худодир.

Адади ўнтанинг атрофида бўлган мусулмон муҳожирларнинг биринчи гуруҳини Ҳабашистон очиқ юз билан кутиб олди. Улар бу ерда тинчлик-омонликда истиқомат қила бошлашди.

Бошқа муҳожир гуруҳлар ҳам аста-секин етиб кела бошлашди. Ҳар бир янги гуруҳ келиши билан эски муҳожирлар уларни ўраб олиб янгиликлар ҳақида сўроққа тутишар эди. Ана шундоқ суҳбатлардан бирида Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу учун дунёю охиратда фахрланса арзийдиган хабар келди. Сарвари олам:

«Албатта, Усмон ўз аҳли билан ҳижрат қилган аввалги кишидир», дебдилар.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг бу ҳадиси шарифни айтишларига қуйидаги ривоятда келтирилган ҳодиса сабаб бўлган экан.

Байҳақий Қатода розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Албатта, Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу Аллоҳ

таолога ўз аҳли билан ҳижрат қилган аввалги кишидир. Назр ибн Анасдан эшитдим. У Абу Ҳамзадан, яъни, Анасдан қуйидагиларни эшитган экан:

«Усмон ибн Аффон Ҳабашистон ерига чиқди. У билан унинг аёли Руқайя розияллоҳу анҳу – Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари ҳам бирга эди. Уларнинг хабари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга келмай қолди. Қурайшдан бир аёл келди ва:

«Эй Муҳаммад, куёвингни кўрдим. У билан аёли ҳам бор экан», деди.

«Уларни қай ҳолда кўрдинг?» дедилар у зот.

«Унинг аёлини анави кичкина жониворлардан бир эшакка миндириб олиб, ўзи ҳайдаб кетаётганини кўрдим», деди.

Расулуллоҳу соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Аллоҳ ёрлари бўлсин. Усмон Лут алайҳиссаломдан кейин ўз аҳли билан ҳижрат қилган аввалги кишидир», дедилар».

Маккадан келган муҳожирларнинг бир гуруҳи Ҳамза ибн Абдулмуттолиб ва Умар ибн Хаттоб Исломга киргани Аллоҳ таоло улар билан Исломни азиз қилгани ҳақида хабар келтиришди. Буни баъзи бир муҳожирлар ҳолат яхши бўлиб қолибди, энди қайтиб борсак бўлаверар экан, деб тушунишди. Ана ўшалар жумласида Руқайя розияллоҳу анҳо ва Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу ҳам бор эди.

Улар Маккага яқинлашганларида ўзларига дуч келган йўловчилардан мусулмонларга бўлган адоват яна ҳам шиддатлашгани ҳақидаги хабарни эшитишди. Муҳожирлар тўхтаб, маслаҳатлашишди: Ҳабашистонга қайтсинларми ёки Маккага кирсинларми? Улар яқинлашиб қолган она шахрига киришга қарор қилишди. Улар яшириниб, ҳеч кимга билдирмай аста-аста ўз яқинлариникига киришди.

Аммо кофирлар бўлиб ўтган ишдан хабар топишди.

Улар мусулмонларни аввалгидан ҳам қаттиқроқ азоб-укубатга дучор қила бошлашди.

Мусулмонлар озорлар ҳаддан ортиб кетганда яна Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб, ҳижратга изн сўрадилар. У зот уларга яна Ҳабашистонга ҳижрат қилишга изн бердилар. Шунда Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу у зотга қараб:

«Эй Аллоҳнинг Расули, Ҳабашистонга аввал ҳам ҳижрат қилдик, мана, яна ҳижрат қилмоқдамиз, сиз бўлсангиз, биз билан эмассиз?» деди.

«Сизлар Аллоҳга ва менга ҳижрат қилувчиларсиз ва сизларга икки ҳижратнинг ҳаммаси (савоби) бўлур», дедилар.

«Ана ўша бизга етади, эй Аллоҳнинг Расули», деди Усмон ибн Аффон.

Бу сафарги ҳижратда ҳам Усмон ибн Аффон билан бирга Руқайя розияллоҳу анҳо бор эдилар. Аллоҳ таолонинг дини йўлида ҳижратнинг барча машаққатларини қайта-қайта кўтаришга тайёр бу икки ажойиб мусулмон инсон ҳақида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам марҳамат қилиб:

«Икковлари Лутдан кейин Аллоҳнинг йўлида биринчи ҳижрат қилган кишилардир», деганлар.

Бошқа бир ривоятда «Иброҳим ва Лут алай-хиссаломлардан кейин» деганлари бежиз эмас эди.

Улар бошқа муҳожирлар билан бирга Ҳабашистонда муҳожирлик ҳаётининг аччиқ-чучукларини татиб, бир муддат яшашди. Сўнг Макка томондан кўнгилни тинчлантирувчи хабарлар кела бошлади. Жумладан, Макка аҳлидан кўплари Исломни қабул қилибди, деган гаплар ҳам бор эди.

Бу гап ва хабарлар она юрт соғинчи ила нафас олаётган муҳожирларнинг синиқ қалбларига катта қувонч солди. Баъзилар қайтишга отланишди. Уларнинг бошида Усмон

ибн Аффон бор эди.

Руқайя розияллоху анҳо Маккага қайтиб ота уйларига борганларида оналари Хадийжа бинти Хувайлид розияллоху анҳо бандаликни бажо келтирган эдилар.

Маълум муддат ўтгандан кейин Мадинага хижрат қилишга яна изн бўлди. Усмон ибн Аффон ва у кишининг завжалари Руқайя розияллоху анҳо яна биринчилар қатори хижратга отланишди. Уларни ансорий мусулмонлар меҳр-муҳаббат ила кутиб олишди Муҳожирлар учун барча яхши шароитларни муҳайё қилиб беришди.

МАДИНАДА

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам ҳам хижрат қилиб келганларидан сўнг Мадинада Ислоом жамияти қурилиб, мусулмонлар у зотнинг раҳбарликларида Аллоҳ таолонинг ҳукмларини адо этиб яшай бошлашди. Эр-хотин жуда ҳам ахил ва иноқ яшар эди. Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам доим улардан хабар олиб турар эдилар.

Ибн Асокир Усома ибн Зайддан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам мени Усмоннинг уйига ичида гўшти бор лаган ила юбордилар. Кирсам, Руқайя розияллоху анҳо ўтирган эканлар. Мен бир Руқайянинг юзига, бир Усмоннинг юзига қарай бошладим. Қайтиб борганимда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам мендан:

«Икковларининг олдиларга кирдингми?» деб сўрадилар.

«Ҳа», дедим.

«Иккисидан кўра гўзалроқ эр-хотинни кўрганмисан?» дедилар..

«Йўқ, эй Аллоҳнинг Расули», дедим.

Руқайя розияллоху анҳо Мадинада ўғиллари Абдуллоҳни туғдилар.

Ҳижрий иккинчи сананинг рамазон ойида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам томонларидан Бадр жангига сафарбарлик эълон қилинди. Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу биринчилардан бўлиб, жангга чиқишга тайёргарлик кўра бошладилар. Аммо у кишига Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан алоҳида истисно тариқасидаги амр келди. Бу олий фармонга биноан, Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу жангга бормай, баданига тошма тошиб, хасталик тўшагига боғланиб қолган умр йўлдошлари Руқайя розияллоҳу анҳога қарашлари лозим эди. Итоаткор аскар Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу бу амрни ҳам сидқидилдан бажаришга киришди.

Аммо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳуни Бадр жанги иштирокчилари рўйхатига қўшдилар ва ўлжа бўлиш пайтида у кишига ҳам насиба ажратдилар.

Руқайя розияллоҳу анҳо ўша хасталикдан бандаликни бажо келтирдилар. Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу ўзлари учун нур бўлган маҳбуба умр йўлдошларидан ажраб қолдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Руқайя розияллоҳу анҳонинг жасадлари олдида келганларида Фотима розияллоҳу анҳо ўша ерда йиғлаб ўтирган эдилар. У зот Фотима розияллоҳу анҳонинг кўзёшларини кийимлари билан артиб қўйдилар. Бу ҳазин манзарани кўрган оналаримиз ўзларини тута олмай овозларининг бориचा хўнграб йиғлай бошладилар.

Умар ибн Ҳаттоб розияллоҳу анҳу уларни зажр қила бошлаган эдилар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Кўздан ва қалбдан бўлгани Аллоҳдан ва раҳматдандир. Қўлдан ва тилдан бўлгани шайтондандир», дедилар.

Руқайя розияллоҳу анҳонинг жанозаларини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари ўқидилар ва

Бақийъга дафн қилдилар.

فضل أم كلثوم بنت رسول الله رضي الله عنها

УММУ КУЛСУМ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Умму Кулсум розияллоҳу анҳо Руқайядан бир оз кичикроқ эди. Улар бирга ўсишди. Оналари билан бирга Исломни қабул қилишди. Абу Лаҳаб уларни икки ўғли Утба ва Утайбага сўратганида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам рози бўлган эдилар.

Шундай қилиб, Умму Кулсум розияллоҳу анҳо опалари Руқайяга қўшилиб, келажакда ширкнинг кўзга кўринган арбоби, Исломнинг ашаддий душмани Абу Лаҳаб ва унинг хотини Ҳаммолатул Ҳатобга келин бўлди.

Аммо мушрик эри Утайба Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга душманлик қилиш ниятида уни талок қилди.

Утайба Умму Кулсум розияллоҳу анҳони талок қилгани етмаганидек, у зотни ҳақорат қилиб сўқди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй Аллоҳим, бунга Ўз итларингдан бир итни мусаллат қилгин», деб дуо қилдилар. Аллоҳ таоло Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу дуоларини қабул қилди ва Утайбани Шомда шер еб кетди.

Эридан ажраган Умму Кулсум розияллоҳу анҳо ота-онасининг уйига қайтиб, уларга ёрдам бериб, кичик сингиллари Фотимага қараб юрдилар.

Ота-оналари билан бирга Умму Кулсум розияллоҳу анҳо мушрикларнинг барча озорларини, душманликларини баҳам кўрдилар. Мушрикларнинг қамалида ҳам бирга жафо чекдилар.

У киши оналарининг вафотларидан кейин оталарига ва сингиллари Фотимага қарадилар. Умму Кулсум Фотимани олиб, Зайд ибн Ҳориса розияллоху анҳунинг ҳамроҳлигида хижрат қилдилар.

Ҳижрий иккинчи санада опалари Руқайянинг вафотидан кейин Умму Кулсум Усмон ибн Аффон розияллоху анҳуга турмушга чиқдилар. Бу ишнинг тафсилоти қуйидагича бўлган эди:

Умар розияллоху анҳу Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб, қизлари Ҳафсани Усмон ва Абу Бакр розияллоху анҳуларга бермоқчи эди, улар бош тортганларини айтиб, шикоят қилгандек бўлди.

Шунда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам у кишига:

«Ҳафсага Усмондан яхши киши уйланажак, Усмон Ҳафсадан яхши кишига уйланажак», дедилар.

Умму Кулсум розияллоху анҳо бу гапни эшитганларида гапнинг бир учи ўзларига қаратилганини англаб етдилар.

«Усудул-Ғоба», «Мухтасари тарихи Димашқ» ва бошқа китоблар соҳиблари Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан ривоят қилишади:

«Усмон ўз аёли, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг қизлари Руқайя вафот этганда йиғлади. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

«Сени нима йиғлатмоқда, эй Усмон?» дедилар.

«Сиздан қудачилик алоқам узулиб қолганига йиғламоқдаман», деди Усмон.

«Мана, Жаброил алайҳиссалом менга Аллоҳ азза ва жалла синглисини никоҳлаши ҳақидаги амрини етказмоқда», дедилар у зот.

Бошқа бир ривоятда:

«Сенга унинг синглиси Умму Кулсумни унинг маҳрига ўхшаш маҳр ва муомаласига ўхшаш муомала шарти ила

никоҳлаб беришим ҳақидаги», дейилган экан.

Ибн Асокир Оиша розияллоҳу анҳодан келтирган ривоятда қуйидагилар айтилади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам қизлари Умму Кулсумни турмушга чиқарганларида Умму Айманга: «Қизим Умму Кулсумни тайёрла, уни Усмонникига тушириб олиб бор, унинг олдида дуфф чалиб бор», дедилар.

У айтилганларни бажо келтирди. Уч кундан кейин Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам келиб:

«Қизим, хожангни қандоқ кўрдинг?» дедилар.

«Яхши хожа», деди у.

«У бобонг Иброҳим ва отанг Муҳаммад алай-хиссаломга жуда ҳам ўхшашдир», дедилар у зот».

Ибн Асокир Умму Аййяшдан ривоят қилади. У Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизларининг чўриси эди.

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг:

«Мен Умму Кулсумни Усмонга осмондан келган ваҳий ила никоҳлаб бердим», деганларини эшитдим».

Умму Кулсум розияллоҳу анҳо ҳазрати Усмон розияллоҳу анҳу билан олти йил бирга умр қилдилар.

Ҳижрий тўққизинчи сананинг шаъбон ойида Умму Кулсум розияллоҳу анҳо бемор бўлиб қолдилар. Бир куни бомдод чоғида у киши жон таслим қилишга ҳозирлик кўра бошладилар. Бунни сезган ходима Умму Аййяш масжидга одам юборди. Ҳазрати Усмон у кишининг ортидан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир неча саҳоба билан етиб келишди. Умму Кулсум розияллоҳу анҳо меҳрибон оталари ва вафодор эрларига охирги назарни солиб туриб, вафот қилдилар.

Умму Кулсум розияллоҳу анҳони Асма бинти Умайс, София бинти Абдулмуттолиб ва Умму Атийя Ансориялар ювдилар. Жанозаларини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг ўзлари ўкидилар ва Бакийъ қабристонига дафн қилдилар.

Аллоҳ таоло Умму Кулсум розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل فاطمة بنت رسول الله رضي الله عنها

ФОТИМА РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Фотима розияллоҳу анҳонинг фазллари, ҳаётлари ва қилган ишлари ҳақида гапириш, айникса, ёзиш осон иш эмас. Ҳамма нарсадан аввал бу вазифани кўнгилдадидек адо эта олармиканман, деган ҳаёл келади. Барча мусулмонлар қалбининг азизаси бўлган зот ҳақида бирор нолойиқ сўз чиқиб кетмасмикан, деган андиша, кўрқинч туради. Эҳтиётсизлик қилиб, гапни чўзиб ёки қисқа қилиб қўймасам эди, деган ҳадик бўлади.

Аммо Фотима розияллоҳу анҳодек буюк зотни ўз диндошларига танитиш зарурлиги, танитганда ҳам илмий асосда, ўз кўзи билан кўрганлар, ўзи билан бирга яшаганлар ривоятлари асосида таништириш иштиёқи ва масъулияти юқори келади. Ана ўша иштиёқ ва масъулият бу машаққатли ишга журъат қилишга ундади.

БОЛАЛИКЛАРИ

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва Ҳадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо тўрт қизлари ичида тўртинчиси бўлган Фотима розияллоҳу анҳо кўпчилик тарихчиларнинг таъкидлашларича, жумладан, Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳининг ёзишларича, пайғамбарлик келишидан тахминан беш йил олдин, Қурайш байтуллоҳни

кайта кураётган пайтда таваллуд топганлар.

Фотима розияллоху анҳонинг бошқа қизлардан кўра, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга яқинликлари, ўхшашлари ва икковларининг ораларида ўзига хос алоқа ва ўзаро англашув бўлгани учун у «отасининг қизи» деб аталар эди.

Фотима розияллоху анҳо беш ёш атрофида бўлганларида дунё тарихидаги энг муҳим ҳодиса юз берди. Аллоҳ таоло ўзининг энг охирги ва мукаммал дини Исломни тушунтиришни лозим топиб, Ўзининг энг охирги ва энг мўъжизакор, қиёматгача боқий қолувчи китоби Қуръони Каримни Ўзининг энг охирги ва энг афзал пайғамбарига нозил қила бошлади. Ўша энг охирги ва энг афзал пайғамбар Фотима розияллоху анҳонинг меҳрибон оталари Муҳаммад соллаллоху алайҳи васаллам эдилар.

Қуръони Каримнинг биринчи оятлари нозил бўла бошлаган кундан бошлаб, Фотиまい Заҳро розияллоху анҳо Ислом таълимотлари билан танишишни бошладилар. Нубувват хонадонининг кенжа қизи сифатида Ислом янгиликлари билан биринчи хабардор бўла бордилар.

Вақти-соати етиб, Аллоҳ таоло Муҳаммад соллаллоху алайҳи васалламга Ислом даъватини ошкор қилишга амр қилганда ҳам у зот оила аъзоларини, жумладан, Фотима розияллоху анҳонинг исмларини тилга олиб, даъват этдилар.

Сийрат илми алломалари бу ҳақда қуйидаги ривоятларни келтиришади:

Аллоҳ таоло Муҳаммад соллаллоху алайҳи васалламга:

«Ва яқин қариндошларингни огоҳлантир. Ва сенга эргашган мўминларга қанотингни пастлат» **оятларини нозил қилганидан кейин Расули Акрам соллаллоху алайҳи васаллам Сафо тепалигига чиқиб:**

«Ў сабоҳох!» деб чақирдилар.

Одамлар у кишининг ҳузурларига тўпланди. Кимдир

Ўзи келди. Кимдир одамини юборди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уларга қараб:

«Эй Бани Абдулмуттолиб! Эй Бани Фаҳр! Эй Бани Луаъй! Айтинглар-чи, агар мен сизга тоғнинг ортида отликлар сизларни ғорат қилишга шай бўлиб турибди, десам, ишонасизларми?!» дедилар.

«Ҳа, ишонамиз!» дедилар улар..

У зот:

«Албатта, мен сизларга шиддатли азобдан олдин келган огоҳлантиргувчиман», дедилар.

Шундай қилиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзларига нозил бўлган оятга мувофиқ яқин қариндошларини огоҳлантира бошладилар. У зот фақат бу билан кифояланиб қолмай, энг яқин кишиларни ҳам огоҳлантирди.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда бундай дейилади:

«Ушбу оят нозил бўлганидан кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қурайшликларни ҳам умумий, ҳам хусусий равишда даъват қилдилар.

У зот:

«Эй қурайшликлар, ўзингизни дўзах ўтидан қутқаринглар!

Эй Бани Каъб жамоаси, ўзингизни дўзах ўтидан қутқазинг!

Эй Фотима Муҳаммад қизи, ўзингни дўзах ўтидан қутқар! Аллоҳга қасамки, мен сизлардан Аллоҳнинг бирор нарсасини қайтаришга молик эмасман», дедилар».

Ана шу тариқада очикчасига Исломга даъват қилиш бошланди. Ана ўша очикчасига даъват бошланганда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Фотима розияллоҳу анҳонинг исмларини алоҳида тилга олганлари бу қизлари у зотнинг қалбларида алоҳида ўрин тутганликларидан дарак беради. Алоҳида набавий даъватга

сазovor бўлган Фотима розияллоху анҳо Ислomга бошқалардан кўра ўзгача алоҳида эҳтимом билан қараб, унинг илоҳий таълимотларини сингдириб бордилар.

Аввалига мушриклар индамай туришди. Ислomнинг иши ривожланиб кетаётанини кўрганларида Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламга ва мусулмонларга қарши адоват қила бошлашди. Ана ўша дунё тарихида ўзининг ашаддийлиги ила тилларга дoston бўлган адоватнинг барчасини Фотима розияллоху анҳо нубувват хонадони аъзоси ўларoқ, ўз оталари билан бирга кўриб, бирга татидилар.

Фотима розияллоху анҳонинг мушриклардан эшитган озor ва сўкишлари, улардан кўрган бошқа душманликлар ҳақида уламоларимиз кўпгина ривоятларни келтиришган. Биз бир ривоятни келтириш билан кифояланамиз:

«Бир куни Расулulloҳ соллаллоху алайҳи васаллам намoз ўкиб саждага борганларида Уқба ибн Абу Муъайт янги бўшанган туянинг эшини олиб келиб у зотнинг бошлари аралаш елкаларига ташлади. Муҳаммад мустафо соллаллоху алайҳи васаллам муборак бошларини кўтара олмай қолдилар. Кофирлар эса бир-бирларига қараб кулишар эди.

Ҳеч ким бирor ёрдам қилишга ботина олмас эди. Охири бир oдам бoриб, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг қизлари Фотимани чақириб келди. Фотима келиб ўша нарсани у зотнинг устиларидан олиб ташлади ва мушрикларни қарғади».

Ушбу ривоятдаги уч нарсага эътибор беринг.

Биринчиси, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг бошларига ташланган туя эшини биров журъат қилиб олиб ташлай олмагани. Бундан мушриклардан ҳамма баробарига кўрққанлиги, уларнинг ишига биров ошкора қарши чиқа олмаслиги чиқади.

Иккинчиси, хабарчи oдамнинг бошқа ҳеч кимни эмас,

балки айнан Фотима розияллоҳу анҳони чақириб келиши. Бундан одамлар Пайғамбар алайҳиссаломни мазкур ноқулай ҳолатдан Фотиまい Заҳро розияллоҳу анҳодан бошқа биров қут-қара олмаслигини билишлари чиқади.

Учинчиси, Фотима розияллоҳу анҳонинг келиб, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошларидан туянинг эшини олиб ташлаб, мушрикларни қарғашлари. Фотима розияллоҳу анҳо ўзлари келиб оталари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошларидан туянинг эшини олиб ташлаб, мушрикларни қарғадилар. Чунки у кишида бундай қилишига журъат ва жасорат бор эди.

Фотима розияллоҳу анҳо ана шу тариқа Аллоҳ таолонинг дини йўлида тинимсиз кураш кўчасига кирдилар. У киши бу кўча орқали оталари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ўтган барча машаққат бекатларидан бирга ўтдилар.

Фотима розияллоҳу анҳо оталарига етган ҳар бир озорга у кишининг ёнларида туриб шерик бўлдилар. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаларига етган мусибатларга қайғурганларида бирга қўшилиб қайғурдилар.

Фотима розияллоҳу анҳо опалари Ҳабашистонга хижрат қилганларида жудолик дардини оталари ва оналари билан бирга тортдилар.

Фотима розияллоҳу анҳо мушриклар томонидан жорий қилинган уч йиллик қамалда оч-наҳор ва мажолсиз ҳолда барча мусулмонлар билан бирга оталари ёнларида бўлдилар.

Фотима розияллоҳу анҳо дунё аёлларининг саййидаси, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг биринчи ёрдамчиси, онаи меҳрибонлари Ҳадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳо вафот этганларида ҳам оталари Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга алам чекдилар.

Ўша пайтдаги вужудга келган шароитга биноан, оталари билан бирга ҳижрат қилмаган бўлсалар ҳам Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳижрат машаққатларига шерик бўлдилар.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз ҳижратларини амалга ошириб, жойлашиб бўлганларидан кейин ўша вақтда нубувват хонадони аёллари бўлиб турган Фотима розияллоҳу анҳо, у кишининг опалари Умму Кулсум розияллоҳу анҳо ва мўминларнинг онаси Савда бинти Замъа розияллоҳу анҳони Маккадан Мадинага олиб келишни топширдилар.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам оила аъзоларини Маккадан олиб келиш учун энг ишончли ва етук шахсни танлашлари керак эди. Ана ўша одам у зотнинг энг ишонган кишилари Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу бўлиб чиқди. У киши Маккага бориб мўминларнинг онаси Савда онамизни, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Фотима, Умму Кулсум розияллоҳу анҳоларни ва ўз аёллари Умму Айманни олиб келдилар.

Албатта, мушриклар кўз-қулоқ бўлиб турган бир пайтда бундай муҳим ишни амалга ошириш жуда қийин эди.

Ибн Исҳоқ сийрат китобларида зикр қилишларича, ҳижрат йўлида уларнинг ортидан бир гуруҳ мушрик қувишади. Ҳувайрис ибн Нуқайз туяни ҳуркитиб юборгани учун туя қочиб, Фотимаи Заҳро ва опалари Умму Кулсум розияллоҳу анҳо ерга йиқилиб тушишади. Аммо улар Аллоҳ таолонинг ёрдами ила қаттиқ шикаст топишмади. Мушриклар таъкибидан қутулиб, Мадинага етиб олишга муваффақ бўлишди.

ОИЛА ҚУРИШЛАРИ

Фотимаи Заҳро розияллоҳу анҳо ҳижрат қилиб келиб,

Мадинада ташкил қилинган нубувват хонадонида яшай бошлашди. Ўша вақтда у киши ўн саккизларга кириб қолган эдилар. Бу ҳолат у пайтларда қиз боланинг ёши ўтиб қолганининг аломати эди. Эҳтимол турли ташвишлар туфайли, эҳтимол Аллоҳ таоло ирода қилган ҳикмат туфайли Фотима розияллоҳу анҳонинг турмуш қуришлари ортга сурилган эди.

Мадинада нисбатан осойишта ҳаёт онлари бошланганда Фотима розияллоҳу анҳони кўз остига олиб юрганлар у кишининг қўлларини сўраб совчи кўя бошлашди. Жумладан, Абу Бакр Сиддиқ ва Умар розияллоҳу анҳумо ҳам сўрашди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам уларнинг ҳаммаларига ўта мулоим равишда рад жавоби берар эдилар.

Бу масала тез орада кўпчиликни қизиқтириб қолди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу иш бўйича ўзларини тутишларидан баъзи кишилар ўзларича хулоса чиқара бошлашди. Уларнинг фикрларича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни Фотимаи Заҳрони Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳуга илинаётган бўлишлари керак эди.

Улар Али ибн Абу Толибга маслаҳат бера бошлашди. Уларнинг фикрича, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Абу Бакр ва Умар розияллоҳу анҳумога узр айтганларидан кейин Алидан бошқа одамни кўзламаганлар. Шунинг учун улар Али ибн Абу Толибни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Фотиманинг қўлини сўрашга қистадилар. Али розияллоҳу анҳу бўлса ишонқирамай:

«Абу Бакр ва Умардан кейин бўлармикан-а!?» дер эдилар.

Маслаҳатчилар: «Нима учун бўлмас экан?! Мусулмонларнинг ичида сендан кўра, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга яқин киши йўқ. Отанг у

зотни ўз кафолатига олган. Онанг у зотга қараган. Сен ўзинг бўлсанг у зотнинг тарбиясида ўсдинг, энг аввал мусулмон бўлган одамсан», дедилар.

Али ибн Абу Толиб уларнинг гапидан шижоат олиб, Фотимаи Заҳронинг қўлларини сўраш учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига борди. Етиб боргандан кейин салом бериб, у зотнинг яқинларига ўтирдилар. Уялиб, нима дейишини билмай ерга қараб ўтираверди.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Али ибн Абу Толибнинг бир ҳожат билан келиб, айтишга журъат қила олмаётганини дарҳол тушундилар. Орадаги хижолатликни кўтариш учун ўзлари гап бошладилар:

«Ибн Абу Толибнинг қандай ҳожати бор?» дедилар.

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Фотимани эсловдим», деди Али ибн Абу Толиб кўзини ерга тикканича паст овоз билан.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бу сўзларни эшитишлари билан лутф кўрсатиб:

«Хуш келибсан! Сафо келибсан!» дедилар.

Орага яна жимлик тушди. Нима қилишини билмай қолган Али ибн Абу Толиб ўрнидан секин туриб, чиқиб кетди. Ҳайрон ҳолида маслаҳатчилари томон йўл олди. Уларга нима дейишини ҳам билмасди. Улар Али ибн Абу Толибни кўришлари билан нима бўлганини суриштира кетишди. Али ибн Абу Толиб уларга:

«Нима бўлганини билмайман, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ўша иш ҳақида гап очган эдим, «Хуш келибсан! Сафо келибсан!» дедилар, холос», деб жавоб берди.

Бу гапни эшитишлари билан улар хурсанд бўлиб кетишди. Ҳали иккита гап айтибдилар, ўша иккисидан бири ҳам сенга кифоя қилар эди, дедилар.

Эртасига Али ибн Абу Толиб келиб Расулуллоҳ

соллаллоҳу алайҳи васалламга яқинроқ жойга турди ва у зот эшитадиган қилиб:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг кизларига совчилик қилмоқчи бўлувдим. Ўзимнинг бирор нарсам ҳам йўқ эди. Аммо яқинлик ва меҳрларидан умидвор бўлиб сўровдим», деди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам дарҳол бун мулоҳаза қилдилар ва у кишига оғир ботмайдиган қилиб:

«(Маҳрга) бирор нарсанг борми?» дедилар.

«Йўқ, эй Аллоҳнинг Расули», деб жавоб берди Али.

«Хутамийя совутинг қани?» дедилар.

«Ўзимда, эй Аллоҳнинг Расули», деди.

«Ўшани бер бўлмаса», дедилар.

Али ибн Абу Толиб совутни олиб келди.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам уни сотиб, келинга сеп қилишга амр этдилар. Совутни Усмон ибн Аффон розияллоҳу анҳу тўрт юз етмиш дирҳамга олди. Али ибн Абу Толиб у дирҳамларни келтириб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига қўйдилар. У зот уларни муборак қўллари билан олиб, бир қисмини Билол розияллоҳу анҳуга бериб атир ва хушбўй нарса сотиб олиб келишга амр қилдилар. Қолганини Умму Салама розияллоҳу анҳуга бериб келинга керакли нарсаларни сотиб олишни тайинладилар.

Сўнгра Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаларини чақириб, уларни ўз қизлари Фотимани Али ибн Абу Толибга тўрт юз мисқол кумуш маҳр ила қоим суннат ва вожиб фарийзат шарти ила никоҳлаб бераётганларига гувоҳ қилдилар. У зот никоҳ хутбасини келин-куёвнинг ҳақларига дуо қилиш, уларга бахт-саодат ва солиҳ зурриёт тилаш билан тамомладилар. Бу маросимнинг охирида эса, меҳмонларга бир идишда хурмо қўйилди.

Тўй кечаси бўлганида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васаллам куёв бўлмиш Али ибн Абу Толибга:

«Эй Али, келинга бир тўй ҳам қилмоқ керак», дедилар.

Шунда Саъд ибн Муоз розияллоху анху:

«Менда бир қўчқор бор!» деди.

Ансорийлардан бир гуруҳи бир неча соъ жўхори жамлаб келишди. Ана ўша нарсалардан тўй зиёфати уюштирилди. Зиёфатдан кейин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Али ибн Абу Толибга:

«Менга учрамагунча бир нарса қилмай тур», дедилар.

Кейин Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Фотима розияллоху анҳо турган жойга бордилар-да у кишига:

«Менга сув келтир», дедилар.

Келинликка тайёrlаниб олган Фотима розияллоху анҳо бир идишда сув келтирдилар. Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам у сувдан Фотима розияллоху анҳонинг кўксиларига ва бошларига сепдилар-да:

«Эй Аллоҳим, мен Сендан бунга ва бунинг зурриётларига шайтони рожиймнинг ёмонлигидан паноҳ тилайман», дедилар.

Сўнгра у зот яна сув келтиришни талаб қилдилар. Бу сафар Али ибн Абу Толиб бориб, ҳалиги идишда сув келтирдилар. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам у кишига ҳам худди Фотима розияллоху анҳога қилган ишларни ва дуоларни қилдилар ва:

«Эй Аллоҳим, икковларига барака бергин, икковларининг устларидан барака нозил қилгин ва икковларининг зурриётларини баракали қилгин», дедилар.

Сўнгра Набий соллаллоху алайҳи васаллам икки муаввизатайинни тиловат қилдилар ва:

«Ўз аҳлинг олдида Аллоҳнинг исми ва баракаси ила киравер», дедилар.

Али ибн Абу Толиб қариндошлари бу ҳодисани катта хурсандчилик ва маросим ила нишонлашишди. Ҳатто

куёвнинг амакиси Ҳамза ибн Абдулмуттолиб иккита жонлиқ сўйиб, мадиналикларга зиёфат ҳам берди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам тўйдан тўрт кун ўтганидан кейин уларнинг уйларига бориб хабар олдилар.

Ўша пайтда Ҳазрати Али йигирма беш, Фотимаи Заҳро ўн саккиз ёшда эдилар.

Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу билан Фотимаи Заҳронинг оила қуришлари ҳижрий иккинчи санада Бадр урушидан кейин бўлганлигини уламоларимиз ўз китобларида таъкидлашишган.

Келинни Ҳазрати Али розияллоҳу анҳу ижарага олган уйга тушириб боришди. Шундай қилиб, икковининг оилавий ҳаётлари бошланди. Мазкур ижарага олинган уй Масжиди Набавийдан узоқда эди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам вақтлари бўлганда бориб, Фотимаи Заҳродан хабар олиб турдилар.

Кейинроқ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уларни яқинга кўчиришни режа қилдилар. Бу режадан хабар топган Ҳориса ибн Нўъмон розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хоналаридан бирига ҳамдевор бўлган хонасини келин-куёвга бўшатиб берди.

Ҳазрати Али ва Фотима розияллоҳу анҳулар оила курганларидан кейин бир йил ўтиб, ҳижрий учинчи сананинг рамазон ойида Ҳасан розияллоҳу анҳу туғилди.

Ҳасан розияллоҳу анҳу туғилишлари билан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга суюнчилик хабарни етказиш учун одам борган. У зот бу ҳодисадан ниҳоятда хурсанд бўлганлар, келиб гўдакни кучоқларига олиб, кулоқларига азон ва иқомат айтганлар.

Абу Довуд ва Термизий Рофеъ розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Фотима

розияллоху анҳонинг туққан боласи Ҳасан ибн Алининг кулоғига азон айтаётганларини кўрдим».

Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам учун Ҳасан розияллоху анҳунинг туғилишлари катта кувонч бўлди. Чунки у зот эллик еттига кириб қолган бўлсалар ҳам зурриётларидан ўғил фарзанд турмаган эди. Аллоҳ таоло у зотнинг зурриётининг давоми айнан шу гўдакдан бошланишини ирода қилган эди.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам кўзларининг кувончи бўлиб туғилган бу муборак фарзандга «Ҳасан» деб исм қўйдилар. Ўша кунгача ҳеч ким бу исмни қўймаган эди.

Ҳасан розияллоху анҳу туғилганлари Мадинаи Мунавварада тўйга айланиб кетди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам халққа ақиқа қилиб бердилар.

Термизий Ибн Аббос розияллоху анҳудан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам Ҳасанга бир кўй сўйиб ақиқа қилдилар ва:

«Эй Фотима, унинг сочини олиб, сочи вазнида кумуш садақа қилгин», дедилар.

Бас, тортсак, унинг вазни бир дирҳам ёки дирҳамнинг баъзисича чиқди».

Ана ўша кумушни ҳам камбағалларга садақа қилинди.

Ҳасан розияллоху анҳунинг таваллудларидан тахминан бир йилу бир ой ўтиб, хижрий тўртинчи сананинг шаъбон ойида Ҳусайн розияллоху анҳу туғилдилар. Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг кувончларига кувонч қўшилди. У зот қўш набирали бўлиб, икки набираларини меҳр билан тарбия қила бошладилар.

КЎНГИЛСИЗ ҲОДИСА

Фотима розияллоху анҳо ва ҳазрати Алининг

хаётларида бир кўнгилсиз ҳодиса ҳам бўлиб ўтган. Бу ҳодисага Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам аралашганлари ва унинг ҳақида динда асос бўлиб қоладиган ҳадиси шарифлар айтганлари учун бу ҳодиса жуда ҳам машҳур бўлиб кетган. Биз ҳам ўша ҳодисани унинг ҳақида ворид бўлган ҳадиси шарифлар орқали ўрганиб чиқсак, яхши бўлади.

3088- عَنْ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ: إِنَّ بَنِي هِشَامِ بْنِ الْمُغِيرَةِ اسْتَأْذَنُونِي أَنْ يُنْكِحُوا ابْنَتَهُمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَلَا آذَنْ لَهُمْ ثُمَّ لَا آذَنْ لَهُمْ ثُمَّ لَا آذَنْ لَهُمْ إِلَّا أَنْ يُحِبَّ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يُطَلَّقَ ابْنَتِي وَيَنْكِحَ ابْنَتَهُمْ فَإِنَّمَا ابْنَتِي بَضْعَةٌ مِنِّي يَرِيئُنِي مَا رَابَهَا وَيُؤْذِنُنِي مَا آذَاهَا. رَوَاهُ الْحُمْسَةُ وَلَفْظُ الْبُخَارِيِّ: فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي فَمَنْ أَغْضَبَهَا أَغْضَبَنِي.

3088. Мисвар ибн Махрама розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«У киши Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг минбарда туриб қуйидагиларни айтаётганларини эшитган экан:

«Бани Ҳишом ибн Муғйираликлар ўз қизларини Али ибн Абу Толибга никоҳлаб беришлари ҳақида мендан изн сўрадилар. Мен уларга изн бермайман! Мен уларга изн бермайман! Мен уларга изн бермайман! Аммо Али ибн Абу Толиб менинг қизимни талоқ қилмоқчи ва уларнинг қизини никоҳлаб олмоқчи бўлса, майли! Бас, албатта, қизим менинг бир бўлагимдир. Уни хафа қилган нарса, мени ҳам хафа қиладир. Унга озор берган нарса, менга ҳам озор

берадир!»

Бешовлари ривоят қилишган. Бухорийнинг лафзида:

**«Фотима мендан бир бўлакдир! Ким уни
ғазаблантирса, мени ғазаблантирган бўлади!»**
дейилган.

Бу ҳадиси шарифда номлари зикр қилинган «Бани
Ҳишом ибн Муғййраликлар» Аллоҳ таолонинг энг катта
душманларидан бири Абу Жаҳлнинг қариндошларидир.
Улар Ҳазрати Али розияллоху анҳуга никоҳлаб бермоқчи
бўлган қизлари эса Абу Жаҳлнинг Жувайрия исмли
қизидир.

Бунинг маъноларини ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи
васалламнинг бу ишдан аччиқлари чиқишининг боисини
келаси ривоятдан яхшироқ ўрганиб оламиз.

3089- فَلَمَّا سَمِعَتْ فَاطِمَةُ بِخُطْبَةِ عَلِيٍّ لِبَنَاتِ أَبِي جَهْلٍ أَتَتْ
النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ لَهُ: إِنَّ قَوْمَكَ يَتَحَدَّثُونَ أَنَّكَ لَا تَغْضَبُ لِبَنَاتِكَ
وَهَذَا عَلِيٌّ نَاكِحًا ابْنَةَ أَبِي جَهْلٍ فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَتَشَهَّدَ ثُمَّ قَالَ: أَمَّا
بَعْدُ فَإِنِّي أَنْكَحْتُ أَبَا الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ فَحَدَّثَنِي فَصَدَقَنِي وَإِنَّ فَاطِمَةَ
بِنْتَ مُحَمَّدٍ مُضَعَّةٌ مِنِّي وَإِنَّمَا أَكْرَهُ أَنْ يَفْتِنُوهَا وَإِنَّهَا وَاللَّهِ لَا تَجْتَمِعُ
بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ وَبِنْتُ عَدُوِّ اللَّهِ عِنْدَ رَجُلٍ وَاحِدٍ أَبَدًا قَالَ: فَتَرَكَ عَلِيٌّ
الْخُطْبَةَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

**3089. Фотима Алининг Абу Жаҳлнинг қизига
унаштирилиши ҳақида билганидан кейин Набий
соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келиб:**

**«Қавмингиз сизнинг қизларингиз учун ғазабингиз
чиқмаслиги ҳақида гапиришмоқда. Мана, Али Абу**

Жаҳлнинг қизини никоҳлаб олмоқда!» деди.

Бас, Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам туриб ташаҳҳуд айтдилар ва:

«Аммо баъду: Албатта, мен Абул Осс ибн Робийъга ҳам қиз берганман. Бас, у менга гап айтди ва гапининг устидан чиқди. Албатта, Фотима бинти Муҳаммад менинг гўшт парчамдир. Албатта, мен уни фитнага солишларини истамайман! Аллоҳга қасамки, Расулуллоҳнинг қизи билан, Аллоҳ душманининг қизи ҳеч қачон бир эрнинг олдида бўлмаслар!» дедилар.

Али совчиликни тарк қилди».

Муслим ривоят қилган.

Албатта, Абу Жаҳлнинг Аллоҳ таолога, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга, Исломи ва мусулмонларга қарши қилган сонсиз-саноксиз, турли-туман душманликлари ҳаммага маълум. У куфрда ўлиб кетгани ҳам, Аллоҳ таолонинг Ўзи уни Қуръони Каримда лаънатлагани ҳам ҳаммага маълум.

Ана шундоқ одамнинг қизи келиб-келиб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари билан бир мақомда бўлиши ҳеч қандай қоидага тўғри келмайди. Бу оддий ҳақиқатни ҳамма ҳам англайди.

Бу ҳодисанинг асосий ҳикмати Аллоҳ таолонинг Ўзи билади-ку, аммо бу ишлар айнан Фотима розияллоҳу анҳонинг обрўларини кўтариш, у кишининг кимликларини мусулмонлар оммасига билдириб қўйиш ва қиёматгача уларга бу ҳақиқатни эслатиб турадиган ҳадиси шарифларни ворид қилиш учун бўлса, ажаб эмас.

ЗОҲИДЛИК ҲАЁТЛАРИ

Аммо юқорида зикр қилинган нарсалардан Фотима розияллоҳу анҳо оталарининг қанотлари остида бўлган эканлар-да, дейишга ҳаққимиз йўқ. Фотима розияллоҳу

анҳо подшоҳнинг эмас, пайғамбарнинг қизлари эдилар. Пайғамбар бўлганда ҳам охирги замон пайғамбарини, ўзларини оддий халқдан устун қўймайдиган, улар билан бирга оч, юпун қоладиган камтар зотнинг қизлари эдилар. Ана шу боисдан ҳам Фотима розияллоҳу анҳо уй бекаси бўлганларида ҳам ўша пайтдаги уй бекаларининг энг қийин ҳолдагиларидан эдилар.

Имом Абу Довуд ва бошқалар келтирган ривоятда Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳо қуйидагиларни айтади:

«Бир неча кунгача на бизнинг ҳузуримизда ва на Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларида бирор нарса бўлмасдан туриб қолдик. Кўчага чиқсам, йўлда бир диноҳ тушиб ётибди. Бир муддат уни олсаммикан ёки олмасаммикан, деб турдим. Кейин ўзимизга етган оғирликни ўйлаб уни олдим.

Савдогарларнинг олдига бориб, ун сотиб олдим ва Фотима розияллоҳу анҳонинг олдига олиб келиб, хамир қилиб, нон ёп, дедим.

У хамир қилишга тутинди. Унинг заифлигидан хамир қилаётганида пешона сочи жомнинг чеккасига тегиб кетай дер эди.

Охири у нонни пиширди. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб хабарни айтдим. У зот ейяверинглар, у Аллоҳ азза ва жалла томонидан сизларга берилган ризқдир, дедилар».

Шундай улуғ зотнинг қизлари Фотима розияллоҳу анҳонинг оилалари бир неча кунгача оч қолибдилар. Сарвари оламнинг қизлари, олам аёлларининг саййидаси эрлари олиб келган ундан хамир қилишга уринибдилар-у, очликдан тинкалари қуриб қолгани учун хамир қилаётганларида пешона сочлари жомнинг чеккасига тегадиган даражада букчайиб олган эканлар.

Ханнод ад-Динаврий Шаъбийдан келтирган ривоятда Али ибн Абу Толиб қуйидагиларни айтади:

«Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Фотима розияллоҳу анҳога уйланганимда менинг ҳам, унинг ҳам бир қўй терисидан бошқа тўшагимиз йўқ эди. Кечаси устида ухлар эдик. Кундузи унда сувчи туямизга ем берар эдик. Мени ундан (Фотимадан) ўзга хизматчим йўқ эди».

Эътибор беринг, Аллоҳ таолонинг охири пайгамбарининг қизлари Фотима розияллоҳу анҳонинг уйларида қўй терисидан қилинган бир дона тўшакдан бошқа тўшак йўқ экан.

Эътибор беринг, Саййидул Мурсалиннинг қизлари Фотима розияллоҳу анҳонинг оилаларида ўзларининг бир донагина пўстақлари билан туяларига сув берар эканлар.

Эътибор беринг, одам боласининг афзали Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Фотима розияллоҳу анҳонинг уйларида у кишининг ўзларидан ўзга хизматкор йўқ экан.

Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий ва бошқалар келтирган ривоятда Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу қуйидагиларни айтади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишига Фотимани никоҳлаб берганларида у билан бирга теридан бўлган ёпқич, ичига хурмо фатийласи солинган болиш, тош тегирмон, сув идиш ва иккита мешча юборган эканлар».

Фотима онамиз розияллоҳу анҳонинг сеплари мазкур нарсалардан иборат бўлган.

Тарихчилар ривоят қилади:

«Бир куни Али Фотимага:

«Аллоҳ ҳаққи, кудукдан сув тортавериб кўкрагим оғриб кетди. Аллоҳ отангга асирлар берди. Бориб бирорта хизматчи сўрасанг қандок бўларкин?» деди.

«Мен ҳам тош тегирмонни айлантиравериб, қўлларим қавариб кетди», деди ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг ҳузурларига борди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга:

«Нимага келдинг, қизим?» дедилар.

«Сизга салом бергани келувдим», деди Фотима ва у зотдан сўрашга ҳаё қилиб ортига қайтди.

«Нима қилдинг?» деди Али унга.

«У зотдан сўрашга ҳаё қилдим», деди.

Кейин икковлари биргалашиб, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бордилар ва Али:

«Эй Аллоҳнинг Расули! Қудукдан сув тортавериб кўкрагим оғриб кетди», деди.

«Мен ҳам тош тегирмонни айлантиравериб қўлларим кавариб кетди. Аллоҳ сизга асирларни ва кенгликни берди. Бизга хизматчи беринг», деди Фотима.

«Аллоҳга қасамки, сизларга бериб, аҳли суффаларни очликдан қоринлари бутишиб турган ҳолда қўя олмайман. Мен уларга бергани нафақа топа олмай турибман. У(асир)ларни сотиб тушган маблағни ўшаларга инфоқ қилмоқчиман», дедилар.

Икковлари қайтиб кетишди.

Улар теридан бўлган ёпқичларга кириб ётганларида Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам олдиларига келдилар. Икковлари уни бошларига ёпсалар, оёқлари очилиб қолар, оёқларига ёпсалар, бошлари очилиб қолар эди. Улар сапчиб турдилар. У зот:

«Жойингиздан қимирламанг! Мен сизларга мендан сўраган нарсангиздан кўра яхшироқ нарсанинг хабарини берайми?» дедилар.

«Ҳа», дейишди.

«Бир калималарки, уларни менга Жаброил таълим берди. Ҳар намоздан кейин ўн марта Аллоҳга тасбеҳ айтасизлар. Ўн марта ҳамд айтасизлар. Ўн марта такбир айтасизлар. Тўшакларингиздан жой олганларингизда эса, ўттиз уч марта тасбеҳ айтинглар. Ўттиз уч марта ҳамд

айтинглар. Ўттиз тўрт марта такбир айтинглар», дедилар у зот.

Али ибн Абу Толиб Аллоҳга қасамки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан эшитганимдан буён уларни тарк қилганим йўқ, деди».

Бу ҳолга нима деб изоҳ бериш мумкин?

Дунёдаги энг афзал аёл Фотимаи Заҳро розияллоҳу анҳонинг эрлари у кишини боқиш учун қудукдан сув тортавериб кўкраклари оғрийдиган бўлиб қолганини қандай изоҳлаш мумкин.

Аллоҳ таолодан Қуръони Каримни қабул қилиб олиб халойиққа етказиб турган икки Оламнинг Сарварининг эркатой қизлари Фотима розияллоҳу анҳонинг ун тортаман деб қўл тегирмонни айлантиравериш қўллари қавариб кетганини эса нима деб изоҳлаш мумкин?!

Набийларнинг хотами бўлган зот Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига хизматчи сўраб келган қизлари ва куёвларини уларнинг талабларини қондира олмай қайтариб юборишларини-чи?..

Бу ҳолатларнинг изоҳи битта. У ҳам бўлса, у зотларнинг мислсиз улуғликларидандир!

Абу Довуд Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан қилган ривоятда айтилишича, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бир кул олиб келиб, Фотима розияллоҳу анҳога совға қилдилар. Фотима розияллоҳу анҳонинг эса, биттагина кийими бўлиб, бошини беркитса, оёғи очилиб қолар, оёғини беркитса, боши очилиб қолар эди. У кишининг қийналиб қолганини кўрган Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Майли, сенга ҳеч гап йўқ. Булар сенинг отанг ва гуломинг», дедилар».

Бунисига нима деймиз?

Бунисига ҳам аввалги изоҳни такрорлашдан бошқа иложимиз йўқ.

ОТАЛИК МЕХРЛАРИ

Фотима розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оталик меҳрларидан доимо баҳраманд бўлар эдилар. У киши турмуш куриб, алоҳида оилалик бўлганларида ҳам бу ҳолат давом этди.

Фотима розияллоҳу анҳо Али ибн Абу Толиб билан камтарона ва саодатманд ҳаёт кечиришар эди. Уларнинг ҳаётлари тақво, зоҳидлик ва Исломнинг барча бошқа қоидаларига мувофиқ ҳаёт бўлганидан ҳам шундоқ эди.

Аммо иссиқ жон, суяксиз тил деганларидек, баъзи ҳолларда эр-хотин «айтишиб» қолишлари ҳам бўлар, ўшандоқ пайтларда уларнинг ораларини Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам ислоҳ қилар эдилар.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳининг «Тобакот»ларида ва бошқа тарих китобларида қуйидаги ривоят зикр қилинади:

«Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Фотима розияллоҳу анҳоникига ўта ғамгин ҳолда кириб кетаётганларини кўришди. У зот у ерда маълум вақт бўлдилар. Кейин эса юзларида қувонч барқ урган ҳолда чиқдилар. Буни кўрган саҳобалар у зотдан:

«Эй Аллоҳнинг Расули, бир ҳолда кирган эдингиз, қайтиб чиққанингизда юзингизда бунчалик қувончни кўрмоқдамиз?» дедилар.

«Мен қувонмай ким қувонсин! Ахир мен ўзимга энг маҳбуб икки кишининг орасини ислоҳ қилдим!» дедилар.

ОТАЛИК ТАРБИЯСИ

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Фотима розияллоҳу анҳони шариатнинг ҳар бир аҳкомига амал қилишларини қаттиқ талаб қиладилар. У зот ҳар бир

шаръий ҳукми Фотима розияллоҳу анҳога яхшилаб ўргатишга ҳаракат қилардилар.

Яна уламоларимиз келтирган ривоятларга қайтамыз.

«Бир киши Али каррамаллоҳу ваҷҳаҳуға зиёфат учун таом қилиб берди. Шунда Фотима розияллоҳу анҳо:

«Агар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни чақирсак, биз билан бирга ер эдилар», деди.

Сўнг у зотни чақирдилар. Бас, у зот келиб икки қўлларини эшикнинг икки кесақисига қўйиб турдилар-да, уйнинг бир томонига осиб қўйилган чойшабни кўриб, орқаларига қайтиб кетдилар. Шунда Фотима розияллоҳу анҳу:

«Орқаларидан бориб, назар солинг-чи, у зотни нима қайтарди экан?!» деди.

Мен ортларидан бориб:

«Эй Аллоҳнинг Расули, сизни нима қайтарди?» дедим.

«Менга (ёки Пайғамбарга) зийнатланган уйга кириш бўлмайди», дедилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам зиёфатга чақирилган эдилар, аммо у зот у ерда ўз мақомларига мос келмайдиган нарса борлиги учун кирмай қайтиб кетдилар. Бу эса айнан Фотима розияллоҳу анҳога намунали дарс эди.

Бухорий, Муслим ва Насай Али розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кечаси у билан Фотиманинг эшикларини тақиллатиб:

«Икковингиз намоз ўқимайсизми?!» дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Расули, жонимиз Аллоҳнинг қўлида, қачон хоҳласа ўшанда бизни уйғотади», дедим.

Бас, у зот мен ўша гапни айтганимда, менга бирор нарса демай кетдилар. Кейин у зотнинг бурилиб кетаётиб, сонларига уриб:

«Ва инсон аксари ҳолда жадал қилувчидир»,

деяётганларини эшитдим».

Бу ўз навбатида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Фотима розияллоҳу анҳо ва у кишининг оилаларини кечаси нафл ибодат қилишга чорлашлари эди. Ана ўша тарбия таъсирида Фотима розияллоҳу анҳо дунёдаги энг ибодатли кишилардан бўлиб етишди.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Фотима розияллоҳу анҳода зоҳидалик, тақводорлик ҳисси доимо ҳойи ҳавас, дунё муҳаббатидан устун туриши учун ҳаракат қилар эдилар.

«Нисау аҳлил байт» китобининг соҳиблари ишончли масдарларга эътимод қилиб, қуйидаги ривоятни келтиради:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам сафардан қайтганларида Фотима розияллоҳу анҳонинг олдиларига кириб, у ерда узок қолар эдилар. У зот бир сафарга чиқдилар. Фотима розияллоҳу анҳо кумушдан иккита билакузук, мунчоқ ва исирға қилдириб олдилар. Оталари ва эрларининг келишларига эшикка парда тутиб қўйдилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам сафардан келганларида Фотима розияллоҳу анҳонинг олдиларига кирдилар. Саҳобалар кутсакмикан ёки одатдагидек узок қолиб кетармиканлар, деб туришган эди, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам чиқиб қолдилар. У зотнинг юзларида ғазаб билиниб турар эди. У зот бориб минбарга ўтирдилар. Фотима розияллоҳу анҳо у зот бу ишни парда, билакузук, мунчоқ ва исирға учун қилганларини фаҳмладилар ва уларнинг ҳаммасини тўплаб бир кишига бериб:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга қизингиз сизга салом айтиб юборди ва манавиларни Аллоҳнинг йўлига сарфлар экансиз», деб айтгин», деди.

Ҳалиги одам у зотнинг олдиларига келганда:

«Шундоқ қилдими, отаси унга фидо бўлсин! Шундоқ қилдими, отаси унга фидо бўлсин! Шундоқ қилдими, отаси

унга фидо бўлсин! Дунё Муҳаммад учун ҳам, оли Муҳаммад учун ҳам эмас. Агар дунё Аллоҳнинг наздида пашшанинг қанотига арзиганида кофирга ундан бир ховуч сув ҳам бермас эди», дедилар».

Ҳа, ана шундоқ тарбия топган Фотима розияллоҳу анҳо замонасининг энг зоҳида аёлига айланган эдилар. У кишининг қалбларда Аллоҳ таолонинг муҳаббати тўлиқ бўлиб, дунё матоҳи муҳаббатига жой қолмаган эди.

Имом Насайй Савбон розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Бинти Хубайра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига кирди. Унинг қўлида йўғон билакузуклар бор эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг қўлларига ура бошладилар. У Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Фотима розияллоҳу анҳонинг олдига кириб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қилган ишдан шикоят қилди. Фотима розияллоҳу анҳо бўйнидаги тилло занжирни олиб:

«Мана буни менга Абул Ҳасан ҳадя қилди», деди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кириб унинг қўлидаги занжирни кўриб қолдилар ва:

«Эй Фотима, одамлар, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизларининг қўлида оловдан бўлган занжир бор экан, дейишларини истайсанми?!» дедилар.

Сўнгра ўтирмасдан чиқиб кетдилар.

Фотима розияллоҳу анҳо занжирини сотиб пулига кул сотиб олиб, озод қилди.

Бу ҳақида у зотга гапирилганда:

«Фотимани оловдан озод қилган Аллоҳга ҳамд бўлсин!» дедилар».

БИРОВНИ УСТУН КЎРИШ

Фотима розияллоҳу анҳода ўзларининг ҳожатлари

бўлиб турса ҳам бошқаларни ўзларидан устун кўриш хислатлари бор эди. Бу хислат охири келиб, Фотима розияллоҳу анҳо ва у кишининг оилалари ҳақида ояти карима нозил бўлиши ила тақдирланди.

Имом Қуртибий ва бошқа тафсирчиларимиз Фотима розияллоҳу анҳо ҳақларида оят нозил бўлгани тўғрисида қуйидаги ривоятни келтиради:

«Ҳасан ва Ҳусайн бемор бўлиб қолишди. Али, Фотима ва уларнинг Физза исмли жориялари, агар тузалиб қолсалар, уч кун рўза тутишни назр қилишди. Икковлари тузалиб кетишди. Улар биринчи куни рўза тутишди. Ифторларига арпа нони қўйиб ўтиришган эди бир мискин келиб қолди. Улар нонни унга бериб, ўзлари оч қолишди. Сўнгра иккинчи куни етим келди. Улар нонни унга бериб, ўзлари оч қолдилар. Учинчи куни асир келди. Улар нонни унга бериб, ўзлари оч қолишди. Шунда Аллоҳ таоло қуйидаги оятларни нозил қилди:

«Улар назрга вафо қиларлар ва ёмонлиги кенг тарқаладиган кундан қўрқарлар.

Ўзлари таомни яхши кўриб турсалар ҳам, уни мискин, етим ва асирга берарлар.

«Албатта, Биз сизларни фақат Аллоҳнинг розилиги учун овқатлантирамиз. Бунинг эвазига сизлардан мукофот ёки ташаккур хоҳламасмиз.

Албатта, биз қўрқинчли, шиддатли, узун кунда ўз Роббимиздан қўрқамиз», дерлар».

«Тафсири Ибн Касир», «Ал-Бидая ван-Ниҳая» ҳамда «Ҳаётус саҳоба» китобларида қуйидаги ривоят келтирилади:

«Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир неча кун таом тановул қилмадилар. Бу нарса у зотга машаққат келтирди. Бас, у зот завжалари олдиларига бирма-бир кириб чиқдилар. Уларнинг бирорталари олдида бирор нарса топмадилар. Сўнгра Фотиманинг олдида келиб:

«Эй қизим, сенда ейдиган бирор нарса борми? Мен очман», дедилар.

«Аллоҳга қасамки, ҳеч нарса йўқ. Ота-онам сизга фидо бўлсин», деди.

У зот унинг олдидан чиққанларида Фотиманинг кўшниси унга иккита нон ва бир бўлак гўшт юборди. У уларни олиб бир лаганчага солди ва:

«Аллоҳга қасамки, буни ўзимдан кўра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга беришни афзал кўраман», деди.

Уларнинг ҳаммаси нонга бир тўйишга мухтож эдилар.

У Ҳасан ва Ҳусайнни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга юборди. Бас, у зот қайтиб келдилар. Шунда Фотима:

«Ота-онам сизга фидо бўлсин! Аллоҳ бир нарса берган эди, сиз учун беркитиб қўйдим», деди.

«Олиб кел, қизим», дедилар.

Бас, мен у зотга лаганчани келтирдим. Қарасам, у нон ва гўштга тўлиб турибди. Унга назар солганимда ҳайрон қолдим. Бу Аллоҳдан бўлган барака эканини билдим. Бас, Аллоҳга ҳамд айтдим ва у зотнинг Набийига саловот айтдим. Мен уни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга тақдим қилдим. У зот уни кўрганларида Аллоҳга ҳамд айтдилар ва:

«Қизим, бу сенга қаердан келди?» дедилар.

«Отажон, «Бу Аллоҳнинг ҳузуридан. Албатта, Аллоҳ хоҳлаган кишисига беҳисоб ризқ берадир», дедим.

Бас, у зот Аллоҳга ҳамд айтдилар ва:

«Эй қизим, сени Бани Исроилнинг саййидасига (Марямга) ўхшатиб қўйган Аллоҳга ҳамд бўлсин. У ҳам Аллоҳга унга ризқ берганда, саволга тутилса, «Бу Аллоҳнинг ҳузуридан. Албатта, Аллоҳ хоҳлаган кишисига беҳисоб ризқ берадир», дер эди», дедилар.

Кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Алига

одам юбордилар. Сўнгра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам, Али, Фотима, Ҳасан, Ҳусайн ва у зотнинг барча завжалари ва аҳли байтлари тўйгунларича едилар. Лаганча эса, қандоқ бўлса ўшандоқ тураверди. Қолганини ҳамма кўшниларга тарқатдим ва Аллоҳ унга барака ва кўп яхшиликлар берди».

Бу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг мўъжизалари ёки Фотима розияллоҳу анҳонинг кароматлари бўлган. Аллоҳ таоло Фотима розияллоҳу анҳонинг бировни ўзларидан устун кўриб, ўзларининг хожатлари тушиб турса ҳам ўзгаларга беришларини тақдирлаб, у кишига ажойиб бир каромат ато қилган эди.

Қози Иёз «Шифо» номли машҳур китобида қуйидагиларни келтиради:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳ таолодан Фотимани оч қолдирмасликни сўраб, дуо қилдилар. Аллоҳ таоло бу дуони ижобат қилди. Фотима розияллоҳу анҳо ҳеч қачон оч қолмаганман, дейдилар».

БАЪЗИ ХУСУСИЯТЛАРИ

Аллоҳ таоло Фотима розияллоҳу анҳога ўзларига хос баъзи бир хусусиятларни берган эди, ана ўшалар ҳақида келган баъзи қавлларни келтирамиз.

Абу Довуд, Термизий ва бошқалар келтирган ривоятда Оиша онамиз розияллоҳу анҳо қуйидагиларни айтади:

«Кўринишда, ҳайбатда, ўзини тутишда, ўтириш ва туришда Фотимачалик Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ўхшаш одамни кўрмадим. Агар у Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига кирса, у зот ўринларидан туриб, ўпиб кутиб олар ва ўз ўринларига ўтказар эдилар. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг олдида кириб қолсалар, у туриб у зотни ўпиб кутиб олар ва ўз ўрнига ўтказар эди».

3090- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَقَدْ سُئِلَتْ: أَيُّ النَّاسِ

كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَتْ: فَاطِمَةُ فَقِيلَ مِنَ الرِّجَالِ؟

قَالَتْ: زَوْجُهَا إِنْ كَانَ مَا عَلِمْتُ صَوَامًا قَوَامًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ.

3090. Оиша розияллоху анҳодан:

«Одамларнинг ичида Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга энг маҳбуби ким эди?» деб сўралди.

«Фотима эди», деди.

«Эркаклардан-чи?» дейилди.

«Унинг эри. Унинг фақат соиму қоимлигини биламан», деди».

Термизий ривоят қилган.

Имом Аҳмад Ибн Аббос розияллоху анҳудан ривоят қилади:

«Жаннат аҳлининг афзали Хадийжа ва Фотимадир».

Имом Аҳмад Анас розияллоху анҳудан ривоят қилади:

«Оламларнинг аёлларидан тўрттаси сенга етади: Марям бинти Имрон, Хадийжа бинти Хувайлид, Фотима бинти Муҳаммад ва Осия имроати Фиръавн».

Аллоҳ таоло ато қилган жасурлик ва паҳлавонлик сифатлари Фотима розияллоху анҳони жанглarda қатнашишга чорлар эди. У киши биринчи бор келинлик чоғларида, тўйларига бир йил тўлмай туриб, Уҳуд жангида иштирок этганлар.

Ўша урушда кўпчилик мусулмонларга, хусусан, уларнинг бошлиқлари Муҳаммад соллаллоху алайҳи васалламга анчагина шикаст етди.

Абдуллоҳ ибн Шихоб исмли мушрик Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг муборак пешоналарини ёрди ва қон у зотнинг юзларига оқиб тушди.

Утба ибн Абу Ваққос эса Набий соллаллоху алайҳи

васалламнинг пастки лабларига зарба берди. У зотнинг муборак тишлари синиб тушди.

Амр ибн Қамъа Пайғамбар алайҳисаломнинг ёноқларига ва елкаларига зарба берди. Бу зарбалардан у зот қаттиқ шикаст кўрдилар ва елкалари бир ойгача оғриб юрди.

Ана шундоқ хатарли ва оғир пайтда Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга ёрдамга етиб келганлар ичида Фотима розияллоҳу анҳо биринчилардан эди.

Имом Байҳақий «Далоилун Нубувва» номли китобида Фотима розияллоҳу анҳонинг Уҳуддаги иштироки ҳақида куйидагиларни келтиради:

«Муҳожир ва ансорий аёллар чиқдилар. Елкаларида таом ва сувни кўтардилар. Улар билан бирга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизи Фотима ҳам чиқди. У отасини ва у зотдан оқаётган қонларни кўргандан кучоклади ва юзларидан қонни арта бошлади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бўлсалар:

«Расулуллоҳнинг юзини қонатган қавмга Аллоҳнинг ғазаби шиддатли бўлди», дер эдилар».

Бухорий ва Термизий Саҳл ибн Саъд розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бошларида дубулғалари синдирилганда, юзлари қонатилганда ва тишлари синдирилганда, Али калқонда сув олиб келар, Фотима бўлса, қонни ювар эди. У қонни зиёда бўлаётганини кўриб, бўйрани олди-да, куйдириб жароҳатга босди. Шунда қон тўхтади».

Ушбу ривоятда васф қилинаётган ҳодисалар аввал айтилганидек, Уҳуд жангида бўлган. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам аҳвол оғирлашиб қолгандан кейин ўзлари шахсан урушга киришга мажбур бўлганлар. Жанг қилиб турганларида мушрикларнинг қиличлари муборак бошларидаги дубулғага қайта-қайта тегиши

окибатида у синиб, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг пешоналари чеккасидан ёрилган. Шунингдек, душманнинг зарбидан ёноқлари ёрилиб қон оқа бошлаган. Бунинг устига муборак тишлари ҳам синган.

Ана шундай оғир пайтда Али ва Фотима розияллоҳу анҳумо ва бошқалар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга қарашни бошлашган. Сув ташигани нарса йўқлигидан Ҳазрати Али қалқонни ичига, букилган тарафига сув қуйиб келтириб турган.

Фотима розияллоҳу анҳу эса, ўша сув ила Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қонларини ювганлар. Қон тўхташ ўрнига зиёда бўлиб бораверган. Шунда Фотима розияллоҳу анҳу бўйрадан бир бўлак олиб, куйдириб, кулини Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг яраларига босганлар. Шундан кейингина қон оқиши тўхтаган.

Албатта, Фотима розияллоҳу анҳонинг бу жасоратлари унча-мунча кишининг қўлидан келадиган нарса эмас.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Макканинг фатҳ қилиш учун юришларидан олдин мушрикларнинг ўша вақтдаги бошлиғи Абу Суфён ибн Ҳарб Мадинаи Мунавварага келиб шартномани ўз шериклари томонидан бузилгани учун узр сўрамоқчи ва Макка фатҳининг олдини олмақчи бўлди. Аммо кимга борса уни қабул қилмадилар ва айтмоқчи бўлган гапини эшитмадилар.

У хайрон бўлиб, нима қилишини билмай қолди. У Фотима розияллоҳу анҳога:

«Эй Муҳаммаднинг қизи! Сен ўзингнинг манави ўғилчангни одамларга омонлик беришга амр қилсанг-чи! Шунда у арабларнинг улуғи бўларди», деб кичик Ҳасанни кўрсатди. Фотима розияллоҳу анҳо бу гапга жавобан:

«Менинг ўғлим ҳали бировга омонлик берадиган бўлгани йўқ. Қолаверса, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга қарши биров ҳеч кимга омонлик бермас!»

дедилар.

Паришонлиги янада зиёда бўлган Абу Суфён Ҳазрати Алига мурожаат қилиб:

«Эй Абул Ҳасан! Қийин аҳволда қолдим, менга маслаҳат бер», деди.

«Сенга фойда берадиган бирор нарсани кўрмаяпман. Лекин сен Бани Канонанинг саййидисан. Туриб одамлардан омонлик сўрагин-да, ўз аҳлинг томон йўл ол», деди Ҳазрати Али розияллоҳу анҳу.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Маккани фатҳ қилгани борганларида Фотима розияллоҳу анҳо ҳам у зот билан бирга эдилар.

Бухорий, Муслим ва бошқалар Умму Ҳоней бинти Абу Толиб розияллоҳу анҳодан ривоят қилади:

«Фатҳ куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига борсам, ғусл қилаётган эканлар. Фотима эса, у кишини тўсиб турар эди. Бас, у зот:

«Ким бу?» дедилар.

«Мен Умму Ҳонейман», дедим.

Ушбу ҳадиснинг ровийи Умму Ҳоней розияллоҳу анҳо Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амакилари Абу Толибнинг қизи, Али розияллоҳу анҳунинг синглиси бўлади. Кунялари билан машҳур бўлганлар.

Умму Ҳоней маккалик бўлгани учун ҳам Макка фатҳ этилган куни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг келганларини эшитиб, ҳузурларига борганлар. Кейин эса, ҳадисда васф қилинган ҳолатни кўрганлар.

Фотима розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ғусл қилаётганларида тўсиб турганлари у киши Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хизматларида ҳозир у нозир эканини кўрсатади.

«Сунан» эгалари ва Имом Аҳмад Умму Ҳоней розияллоҳу анҳодан ривоят қиладилар:

«Макка фатҳи куни бўлганда Фотима келиб, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг чап томонларига, Умму Ҳониъ ўнг томонларига ўтирди. Чўри киз бир идишдан шароб келтириб, у зотга тутди. Бас, у зот ундан ичдилар. Сўнгра Умму Ҳониъга тутдилар. У ҳам ундан ичди ва:

«Эй Аллоҳнинг Расули, оғзимни очиб юбордим, рўзадор эдим», деди.

«Бирор нарсанинг қазосини тутаётган эдингми?» дедилар.

«Йўқ», деди.

«Агар нафл бўлса, сенга зарар қилмайди», дедилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Нафл рўза тутувчи ўз нафсининг амини ёки амиридир. Хоҳласа тутади, хоҳласа очиб юборади», дедилар».

Фотима розияллоҳу анҳонинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ёнларида ўтиришлари ҳам у кишининг эътиборлари улуғ эканига далолат қилади.

Фотима розияллоҳу анҳо видолашув ҳажида ҳам Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга эдилар. Бунга куйидаги ривоятлар далил бўлади:

«Али Ямандан Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг туяларини олиб келиб, Фотима розияллоҳу анҳонинг эҳромдан чиқиб, сурма қўйиб олганини кўриб инкор қилди. Шунда у:

«Отам менга шуни амр қилдилар», деди.

Ҳикоянинг қолганини Ҳазрати Али куйидагича давом этдирадилар:

«Ўшанда Фотиманинг қилган ишидан аччиқланиб, у зотдан у берган хабар ҳақида сўрагани Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бордим. Мен унинг ишини инкор қилганим ҳақида хабар бердим.

Бас, у зот:

«Рост айтибди. Рост айтибди. Ҳажни ният қилганингда нима деган эдинг?» дедилар.

«Эй бор Худоё! Расулинг нимани ният қилган бўлса, ўшани ният қилдим, деб айтдим», дедим.

ВИДОЛАШУВ ЙИҒИСИ ВА КУЛГУСИ

Видолашув ҳажидан қайтиб келгандан бир оз ўтиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бемор бўлиб қолдилар.

ρ 3091- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَعَا النَّبِيُّ
فَاطِمَةَ ابْنَتَهُ فِي شَكْوَاهُ الَّذِي قُبِضَ فِيهَا فَسَارَّهَا بِشَيْءٍ فَبَكَتْ ثُمَّ
دَعَاَهَا فَسَارَّهَا فَضَحِكَتْ قَالَتْ: فَسَأَلْتُهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ: سَارَّني
النَّبِيُّ ρ فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُقْبَضُ فِي وَجَعِهِ هَذَا فَبَكَيتُ ثُمَّ سَارَّني فَأَخْبَرَنِي
أَنِّي أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِهِ أَتْبَعُهُ فَضَحِكْتُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ.

3091. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари қабз қилинган хасталикларида қизлари Фотимани чақирдилар. Бас, у зот унга бир сир гап айтдилар. У йиғлади. Сўнгра у зот унга бир сир гап айтдилар. У кулди. Мен ундан бу ҳақда сўрадим. Бас, у:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга ўзларининг ушбу беморликларида қабз қилинишларини сир гап ила хабар қилдилар. Мен йиғладим. Сўнгра у зот ўзларига аҳли байтларидан биринчи бўлиб эргашадиган мен эканимни сир гап ила хабар қилдилар. Мен кулдим», деди».

Икки шайх ва Термизий ривоят қилишган.

3092- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: اجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ

ρ كُلُّهُنَّ عِنْدَهُ فِي مَرَضِهِ فَجَاءَتْ فَاطِمَةُ تَمْشِي كَأَنَّ مِشْيَتَهَا مِشْيَةُ

رَسُولِ اللَّهِ ρ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِابْنَتِي ثُمَّ أَجْلَسَهَا عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ

ثُمَّ أَسَرَّ إِلَيْهَا حَدِيثًا فَبَكَتْ فَاطِمَةُ ثُمَّ إِنَّهُ سَارَهَا فَضَحِكَتْ أَيْضًا

فَقُلْتُ لَهَا: مَا يُبْكِيكِ؟ قَالَتْ: مَا كُنْتُ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ ρ

فَقُلْتُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ فَرَحًا أَقْرَبَ مِنْ حُزْنٍ فَلَمَّا فُيِّضَ النَّبِيُّ ρ

سَأَلْتُهَا فَقَالَتْ: كَانَ حَدَّثَنِي أَنَّ جِبْرَائِيلَ كَانَ يُعَارِضُهُ بِالْقُرْآنِ فِي كُلِّ

عَامٍ مَرَّةً وَإِنَّهُ عَارِضُهُ بِهِ الْعَامَ مَرَّتَيْنِ وَلَا أُرَانِي إِلَّا قَدْ حَضَرَ أَجْلِي

وَأَنَّكَ أَوَّلُ أَهْلِي حُوقًا بِي وَنِعَمَ السَّلَفُ أَنَا لَكَ فَبَكَيْتُ ثُمَّ إِنَّهُ سَارَنِي

فَقَالَ: أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ

فَضَحِكَتُ لِذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالبُخَارِيُّ وَلَفْظُهُمَا: ثُمَّ

أَخْبَرَنِي أَنِّي سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا مَرْيَمَ ابْنَةَ عِمْرَانَ فَضَحِكَتُ.

3092. Ошиша розияллоху анҳодан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг барча аёллари у зотнинг хасталикларида ҳузурларида жам бўлдилар. Бас, Фотима ўзининг Расулulloх соллаллоху алайҳи васалламнинг юришларига ўхшаш юриши билан юриб келди. У зот:

«Марҳабо қизим!» дедилар ва уни ўнг ёки чап тарафларига ўтказдилар. Сўнгра бир сир гап айтдилар. Фотима йиғлади. Сўнгра у зот унга бир сир гап

айтдилар. У кулди. Мен унга:

«Сени нима йиғлатмоқда?» дедим.

«Расулulloх соллalloху алайҳи васалламнинг сирларини фош қилмайман», деди.

«Бугунгидек маҳзунликка яқин масрурликни кўрмаганман», дедим.

Расулulloх соллalloху алайҳи васаллам қабз қилинганларидан кейин ундан бу ҳақда сўрадим. Бас, у:

«Ўшанда у зот менга одатда Жаброил ўзларига Қуръонни ҳар йили бир марта арз қилганини, бу йил эса икки марта арз қилганини айтдилар ва, буни ажалим яқинлашиб қолгани деб биламан. Албатта, сен аҳлимдан биринчи бўлиб менга етишувчисан. Мен сен учун қандоқ ҳам яхши салафман», дедилар. Мен шунинг учун йиғладим.

Сўнгра у зот сир гап ила:

«Мўминларнинг аёлларининг саййидаси ёки ушбу уммат аёлларининг саййидаси бўлишдан рози бўлмайсанми?» дедилар. Мен бунинг учун кулдим», деди».

Муслим, Термизий ва Бухорий ривоят қилишган.

Икковларининг лафзи қуйидагича:

«Менга Марям бинти Имрондан кейинги жаннат аҳлининг саййидаси эканимнинг хабарини бердилар. Мен кулдим».

Сарвари олам билан видолашув вақтидаги ушбу йиғи ва кулгу Фотима розияллоху анҳонинг фазллариини намоён қиладиган йиғи ва кулгу бўлган эди.

Расулulloх соллalloху алайҳи васаллам ҳеч кимга ўзларининг ўша хасталикларида бу дунёни тарк этишларини бу шаклда айтмаган эдилар.

У зот ҳеч кимга ўз аҳлларида биринчи бўлиб ўзлари ортларидан у дунёга эргашиб боришини айтмаган эдилар.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳеч кимга сен оламлар аёлларининг саййидасисан, деб айтмаган эдилар.

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳеч кимга сен жаннат аҳли аёлларининг саййидасисан, деб айтмаган эдилар.

Буларнинг барчасини Фотима розияллоҳу анҳога айтдилар.

Сўнгра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Рафиқи Аълога интиқол қилдилар.

АБУ БАКР СИДДИҚ БИЛАН

3093- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ أَرْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ تَسْأَلُهُ مِيرَاثَهَا مِنَ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: لَا نُورِثُ مَا تَرَكْنَا فَهُوَ صَدَقَةٌ إِنَّمَا يَأْكُلُ آلُ مُحَمَّدٍ مِنْ هَذَا الْمَالِ وَإِنِّي وَاللَّهِ لَا أُغَيِّرُ شَيْئًا مِنْ صَدَقَاتِ النَّبِيِّ ﷺ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهَا فِي عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ وَلَا أَعْمَلَنَّ فِيهَا بِمَا عَمِلَ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتَشْهَدَ عَلَيَّ τ ثُمَّ قَالَ: إِنَّا قَدْ عَرَفْنَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَضِيلَتَكَ وَذَكَرَ قَرَابَتَهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَحَقَّهُمْ فَتَكَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَرَابَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أَصِلَ مِنْ قَرَابَتِي. رَوَاهُ الْحُمْسَةُ.

3093. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Фотима алайҳассалом Абу Бакрга одам юбориб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан қолган Аллоҳ у зотга ўлжа қилиб берган нарсалардан бўлган

меросини сўради.

Шунда Абу Бакр:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Биздан мерос олинмайди, биз тарк қилган нарса садақадир, оли Мухаммад мана бу молдан ейди, холос», деганлар. Аллоҳга қасамки, албатта, мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг садақаларини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг даврларида бўлганидан бошқага ўзгартирмайман. Унда фақат Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қилган нарсдан бошқа нарсани қилмайман», деди.

Бас, Али розияллоҳу анҳу ташаххуд айтиб туриб:

«Эй Абу Бакр, албатта, биз сенинг фазлингни биламиз», деди ва ўзларининг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга қаробатларини ва ҳақларини зикр қилди.

Сўнгра Абу Бакр сўзлади ва:

«Албатта, қаробатлари мен учун ўз қаробатимдан маҳбубдир», деди».

Бешовлари ривоят қилишган.

Кейинчалик Абу Бакр розияллоҳу анҳунинг ушбу тасарруфларидан кўпгина ноқулайликлар келиб чиқди. Фотима онамиз у кишига гапирмай қўйдилар. У кишининг хурматларидан Ҳазрати Али ҳам вақтинчалик бўлса ҳам муомалаларини ўзгартирдилар.

Аммо Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу учун булардан кўра, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бир оғиз гапларига амал қилиш устун эди.

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу фазилатлари ўзларича, отамдан мерос олишим керак, деган ижтиҳодда бўлган Фотима онамизга бўлган кейинги муносабатларида яна ҳам яққол кўринади.

Имом Байҳақий ва Ибн Саъд аш-Шаъбийдан ривоят қилишади:

«Фотима розияллоҳу анҳо бемор бўлганида унинг хузурига Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу келди ва киришга изн сўради. Али розияллоҳу анҳу:

«Эй Фотима, Абу Бакр сенинг олдинга киришга изн сўрамоқда», деди.

«Унга изн беришимни истайсанми?» деди у.

«Ҳа», деди. У изн берди. Бас, у кириб ундан розилик сўраб:

«Аллоҳга қасамки, мен диёрни, молни, аҳлни ва қариндошларни тарк қилган бўлсам, фақат Аллоҳнинг розилигини деб, Унинг Расулининг розилигини деб ва сиз оли байтларнинг розилигингизни деб тарк қилдим, холос», деди.

Кейин ундан розилик сўради, у рози бўлди».

Улуғ кишилар шундоқ бўлишади. Фотима розияллоҳу анҳо эса улуғларнинг улуғларидан эди.

ОТА ОРТИДАН

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Рафиқи Аълога интиқол қилганларидан олти ой ўтиб-ўтмай, Фотима розияллоҳу анҳо касал бўлиб ётиб қолдилар. Яқинлари у кишининг олдиларидан кетмай қарашишди.

Бир куни Асма бинти Умайс розияллоҳу анҳо кўргани келди. Фотима розияллоҳу анҳо Асмага секингина:

«Аёлларга қилинадиган нарсани ёқтирмайман. Устига бир кийимни ташлаб қўйилади. Бу уни васф қилиб туради», дедилар.

«Эй Расулуллоҳнинг қизи, мен сенга Ҳабашистонда ўзим кўрган нарсани кўрсатайми?» деди.

Асма Ҳабашистонга ҳижрат қилганлардан эди.

Фотима розияллоҳу анҳо:

«Қани, кўрсат-чи», деди.

Асма хурмонинг хўл шохидан олиб келишни сўради.

Уни эгиб сўрининг устига ўрнатиб, тобут қилиб кўрсатди.
Сўнгра унинг устига кийим ташлади.

Буни кўрганда Фотима розияллоҳу анҳо табассум қилди. Ўша кундан бошқа вақтда табассум қилмаган эди. Кейин Асмага синиқ овоз билан:

«Бу қандоқ ҳам яхши ва қандоқ ҳам гўзал! Аёл киши эркак кишидан ажраб туради. Сен мени сатр қилганингдек, Аллоҳ сени сатр қилсин. Агар ўлсам, мени Али билан сен ювгин. Бошқа ҳеч ким устимга кирмасин», деди» (Ибн Саъд. «Тобақот»).

Ҳижрий ўн биринчи сананинг Рамазон ойидан уч кун ўтгач, сешанба куни Фотима розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг аҳли байтларидан биринчи бўлиб у зотнинг ортларидан у дунёга эргашидилар.

У кишининг жанозасини Ҳазрати Али ўқидилар.

Фотима розияллоҳу анҳо Бақийъ қабристонига дафн қилинди.

Фотима розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан ўн саккизта ҳадис ривоят қилганлар.

Аллоҳ таоло Фотима розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل أم أيمن مولاة النبي ﷺ

НАБИЙ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ МАВЛОТЛАРИ УММУ АЙМАННИНГ ФАЗЛЛАРИ

Аллоҳ таолонинг ёрдами ила ушбу ёзилажак ожизона сатрларда Исломнинг мўъжизаларидан бири ҳақида сўз кетади. Бу мўъжиза инсоний мўъжизадир. Бу мўъжиза исломий мўъжизадир. Аниқроғи, Исломнинг инсондан яратган мўъжизасидир.

Ўша мўъжизанинг машҳур исми Умму Айман бўлиб,

тўлиқ исми, Барака бинти Саълаба ибн Амр ибн Ҳисн ибн Молик ибн Салама ибн Амр ибн Нўъмондир.

Умму Айман розияллоҳу анҳо асли ҳабашистонлик бўлиб, ота-боболаридан буён қул ва чўри авлоддан эди. Шунинг учун кўпроқ уни Умму Айман Ҳабашия ҳам дейилади. Тақдирнинг тақозоси билан қоп-қора рангли, пучук бурун чўри қиз Барака Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оналари Омина онамизнинг чўриларига айланиб қолган эди.

Умму Айман розияллоҳу анҳо Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам янги туғилганларидан бошлаб ходима сифатида у зотнинг оналарига бола боқишда ёрдамчи бўлган. Қисқароқ қилиб айтсак, Умму Айман розияллоҳу анҳо Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг энагалари бўлган.

Эҳтимол, ўша пайтда Омина бинти Ваҳбнинг етим ўғилчиси Муҳаммад ибн Абдуллоҳга энагалик қилаётган чўри қиз ўзининг исми инсоният тарихи саҳифаларига олтин ҳарфлар ила ёзилиб қолишини хаёлига ҳам келтирмагандир.

Эҳтимол, ўша пайтда Омина бинти Ваҳбнинг етим ўғилчиси Муҳаммад ибн Абдуллоҳга энагалик қилаётган қора чўри қиз ўзининг келажакда охириги замон пайғамбарининг энг севикли кишиларида бирига айланиб қолишини хаёлига ҳам келтирмагандир.

Эҳтимол, ўша пайтда Омина бинти Ваҳбнинг етим ўғилчиси Муҳаммад ибн Абдуллоҳга энагалик қилаётган қора чўри қиз ўзининг келажакда ер юзидаги тирик Қуръонлардан бирига айланишини хаёлига ҳам келтирмагандир.

Эҳтимол, ўша пайтда Омина бинти Ваҳбнинг етим ўғилчиси Муҳаммад ибн Абдуллоҳга энагалик қилаётган қора чўри қиз ўзининг Ислом қуллик чангалидан хурлик чўққисига олиб чиқиб, қиёматгача ҳамма мўминларнинг

ҳавасини келтирадиган исломий мўъжизалардан бирига айланишини ҳаёлига ҳам келтирмагандир.

Воқеъликда эса ўша вақтда Умму Айман розияллоҳу анҳонинг ҳаёлига ҳам келмаган кўпгина ишлар бўлди. Асли ҳабашистонлик қул Умму Айман розияллоҳу анҳо тарих саҳифаларига олтин ҳарфлар билан биринчи марта ёзилиши Мадинадан Маккага қайтиш йўлида бўлди. Ўшанда қариндошларини кўргани борган Умму Айманнинг хожаси Омина бинти Ваҳб йўлда вафот этиб қолдилар. Ғурбатда онадан ажраб қолган болани Умму Айман Ҳабашия Маккага олиб келиб, бобоси Абдулмуттолибга топширди.

Мана шу вақтдан бошлаб, Умму Айман розияллоҳу анҳо ўзлари энагаси бўлган боланинг чўрасига айланди. Ўша вақтнинг таомилига кўра, у вафот этган хожасидан у кишининг ўғилларига мерос тариқасида мулк бўлиб ўтган эди.

МАККАДА

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Ҳадийжа бинти Хувайлид розияллоҳу анҳога уйланиб, у кишининг хонадонларига кўчиб ўтганларида Умму Айманни ҳам бирга олиб келган эдилар.

Ўша пайтда Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Айман розияллоҳу анҳони озод қилдилар. Шундан кейин Умму Айман розияллоҳу анҳони у зотнинг мавлотлари – озод қилган чўрилари деб аталадиган бўлди. Ўша пайтда Умму Айман розияллоҳу анҳо Убайд ибн Зайдга турмушга чикиб, ундан ўғил фарзанд кўрди. Ўғилга Айман деган исм беришди. Шунинг учун унинг онаси Умму Айман деган куняни олди ва кейинчалик у аёлнинг куняси исмидан машҳур бўлиб кетди.

Умму Айман Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга

биринчи бўлиб иймон келтирган саодатманд кишилардандир.

Имом Бухорий Аммор розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни у зот билан бешта қул, икки аёл ва Абу Бакргина борлигида кўрдим».

Бу ҳолат Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам дастлаб пайғамбар бўлганларидаги ҳолат эди. У зотга биринчи бўлиб иймон келтирганлар шулардан иборат эди.

Бешта қул: Билол ибн Рабоҳ, Зайд ибн Ҳориса, Омир ибн Фухайра, Абу Фукайҳа (Сафвон ибн Умайянинг кули) ва Убайд ибн Зайд Ҳабаший эди.

Икки аёл: Хадийжа онамиз ва Умму Айман розияллоҳу анҳо эди.

Кейинроқ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам аввалги эридан ажраган Умму Айман розияллоҳу анҳони ўзларининг озод қилган қуллари Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳуга никоҳлаб қўйдилар. Уламоларимиз Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг, ким аҳли жаннат аёлга уйланаман деса, Умму Айманга уйлансин, деганларини келтиришадилар.

Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ташаббуслари ила ташкил бўлган исломий оила бахтли яшай бошлади. Аммо улар ҳам динлари учун азоб-уқубатларга дучор бўлаётган мусулмонлардан эди. Мусулмонлар мушрикларнинг азоблари ва тазйиқлари қачон тугашини сабр ила кутишар эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам эса уларга тасалли берардилар.

Кутилмаганда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга хушхабар келиб қолди:

«Умму Айман ўғил кўрибди!»

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга энагалик қилган ҳабашистонлик Барака ал-Ҳабашийя ўғил кўрибди!

Ўша Мадинадан қайтиш йўлида Омина бинти Ваҳб

вафот этиб қолганларида кичик Муҳаммадни олиб келиб бобоси Абдулмуттолибга топширган қора чўри аёл ўғил кўрибди!

Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анхунинг хотини Умму Айман ўғил кўрибди!

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам энагалари Умму Айманни жуда яхши кўрар ва ҳурмат қилар эдилар. Тез-тез у кишини тақдирлаб:

«У онамдан кейинги онам. Аҳли байтимнинг қолгани», дер эдилар.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ғоятда яхши кўрадиган яна бир инсон Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анху эди. У зот уни Умму Айман билан никоҳлаб қўйган эдилар. Мана энди у зотнинг чексиз муҳаббатларига ва ишончларига сазовор бўлган бу икки инсонга Аллоҳ таоло ўғил ато этди.

Оз сонли мусулмонлар сафига янги бир жажжи аъзони қўшилиши Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга чексиз сурур ато этди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қувончларига сабаб бўлган ҳар бир нарса, албатта, барча мусулмонларнинг ҳам қувончига сабаб бўлиши турган гап эди.

Янги меҳмон отасидан кўра кўпроқ онасига ўхшар эди. Ранги қоп-қора. Бурни пучук. Унга Усома деб исм беришди. Мурғак Усома мусулмон ота-онадан туғилган биринчи мусулмон фарзандлардан бўлса ажаб эмас. Бунинг устига, унинг ҳам отаси, ҳам онаси биринчи мусулмонлардан. Улар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга Исломгача ҳам, Исломдан кейин ҳам ихлос билан хизмат қилиб, у зотнинг энг ишончли ва маҳбуб кишиларига айланган ва чексиз муҳаббатларига сазовор бўлган кишилар.

МАДИНАДА

Вақти-соати келиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ва Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу Мадинага хижрат қилганларида Умму Айман Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оила аъзолари билан бирга Маккада қолишди. У киши бошлиқсиз қолган оилада кўпгина хизматларни адо этиб турар эди.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ўз оила аъзоларини Маккадан олиб келиш учун энг ишончли кишини танлашлари керак эди. Ана ўша одам Зайд ибн Ҳориса бўлиб чиқди. У киши Маккага бориб, аввал мўминларнинг онаси Савда онамизни, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қизлари Фотима ва Умму Кулсум розияллоҳу анҳоларни ва аёли Умму Айманни олиб келдилар.

Умму Айман розияллоҳу анҳо Мадинаи Мунавварада Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ва у зотнинг оилаларига аввалгидан ҳам яқин бўлди ва аввалгидан ҳам кўпроқ ихлос билан хизмат қилди. Аёл кишиларга хос ҳар бир хизматда деярли Умму Айман розияллоҳу анҳонинг иштироклари ва қўллари бўлар эди.

Ибн Асокир Оиша розияллоҳу анҳодан келтирган ривоятда куйидагилар айтилади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам қизлари Умму Кулсумни турмушга чиқарганларида Умму Айманга: «Қизим Умму Кулсумни тайёрла, уни Усмонникига тушириб олиб бор, унинг олдида дуфф чалиб бор», дедилар.

У айтилганларни бажо келтирди».

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бундок ишончларига Умму Айман розияллоҳу анҳодан бошқа ҳеч ким сазовор бўла олмас эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг севиқли қизларини келин қилиб тушириб боришга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг севикли энагалари Умму Айман розияллоху анҳодан бўлак ҳеч ким ҳам бош-қош бўлолмасди.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳининг таъкидлашларича, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг катта қизлари Зайнаб розияллоху анҳо вафот этганида уни Умму Айман розияллоху анҳо билан бирга Савда бинти Замъа ва Умму Салама оналаримиз ювишган.

Ҳа, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг севикли қизларининг жасадини у зотнинг севикли энагаси Умму Айман ювмасалар, ким ҳам ювар эдилар?!

Ҳа, Умму Айман розияллоху анҳо Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг тўйларида ҳам, азаларида ҳам ҳозир у нозир эдилар. Шунингдек, Умму Айман розияллоху анҳо Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳазарларида ҳам, сафарларида ҳам ҳозир у нозир эди. У кишини Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг деярли барча сафарларида бирга бўлганлар десак, муболаға қилмаган бўламиз.

Умму Айман розияллоху анҳо Уҳуд жангида бўлган. У киши жангда Умму Сулайм розияллоху анҳо ва бошқа аёллар билан биргаликда мусулмон лашкарларни сув билан таъминлаб туришган. Умму Айман розияллоху анҳо ярадор аскарларга ёрдам кўрсатишда ҳам жонбозлик кўрсатишган. Ўша куни Ислом лашкари билан бирга ўн тўрт нафар аёллар ҳам бор эди. Улар ичида Фотима, Умму Айман, Ҳамна бинти Жаҳш розияллоху анҳолар ҳам бор эди.

Умму Айман розияллоху анҳо Хайбар жангида ҳам иштирок этган. Хайбардаги ўлжа бўлишда деярли ҳар бир муҳожир мусулмонга маълум адад хурмо тегди. Мусулмонлар Хайбардан қайтиб келишлари билан муҳожирлар ўз ансорий биродарларига хурмоларини қайтариб беришди. Чунки энди улар ҳам хурмога эга бўлишган эди.

Анас ибн Молик розияллоху анҳунинг оналари Умму Сулайм розияллоху анҳо Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга бир неча адад Азқ номли хурмо дарахтини берган эди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам уларни Умму Айманга берган эдилар. У зот Хайбар жангидан кейин Умму Сулаймга хурмоларини қайтариб бериб, Умму Айманга ҳар бир хурмо учун ўнтадан бошқа хурмо бердилар.

Умму Айман розияллоху анҳо Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам билан бирга Макка фатҳида ва Хунайн жангида ҳам бирга бўлдилар. Айниқса, Хунайнда қахрамонлар рўйхатидан жой олди. Ўша куни Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам хачирларини душманнынг рўбарасига қараб солар эдилар. Хачирнинг юганини ўнг томондан Аббос, чап томондан Абу Суфён ибн Ҳорис тутиб тортишар, унинг юришини секинлатишар эди. Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам эса, одамларни қайтаришга уриниб:

«Мен томонга, эй Аллоҳнинг бандалари, мен томонга! Мен Аллоҳнинг Расулиман! Менинг пайғамбарлигим ёлғон эмас! Мен Абдулмуттолибнинг фарзандиман!» деб кичкирар эдилар.

У зот билан саҳобалардан юз кишича собит турдилар. Уларнинг ичида Абу Бакр, Умар, Али, Аббос, Фазл ибн Аббос, Абу Суфён ибн Ҳорис, Айман ибн Умму Айман, Усома ибн Зайд розияллоху анҳум бор эди.

Умму Айман розияллоху анҳо Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламга эрка бўлганлари учун баъзи бир катта саҳобийлар ҳам юрак ютиб, у зотга айта олмаган гапларни у киши бемалол айтаверар эди.

Тарихчиларимиз Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг рафиқи аълога рихлат қилишларидан олдинги ҳодисалар ҳақида сўз юритишар экан, жумладан, куйидагиларни ҳам айтишади:

«Усома билан бирга чиқишлари лозим бўлган мусулмонлар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан хайрлашгани келишди. Уларнинг ичида Умар ибн Хаттоб ҳам бор эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бўлсалар:

«Усоманинг юришини амалга оширинглар!» дердилар.

Умму Айман кириб:

«Эй Аллоҳнинг Расули! Усомани тузалиб олгунингизча аскаргоҳда туришига қўйиб берсангиз бўлар эди. Усома шу ҳолатда чиқадиган бўлса, кўнгли нотинч кетади», деди».

«Усома Журфда уловига минмоқчи бўлиб турганда Умму Айманининг хабарчиси келиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вафот этадиган бўлиб қолганини айтди».

Умму Айман розияллоҳу анҳо Аллоҳ таолога етишган зотлардан эдилар. У кишининг кароматлари ҳақида «Тобакот» ва «Исоба» китобларида Усмон ибн Қосимдан қуйидаги ривоятни келтиришади:

«Умму Айман хижрат қилганида Мунсарифдан ўтиб Равҳога етай деб қолганда роса чанқади. Унинг суви йўқ эди. Ўзи рўза тутиб олган эди. Чанқоқ уни роса қийнади. Шунда унга осмондан челақда сув тушди. У уни олиб тўйгунича ичди. У доимо:

«Ўшандан кейин ҳеч қачон чанқамадим. Иссиқ кунларда рўза тутиб кўпгина чанқоққа ориз бўлдим. Аммо ўша ичганимдан кейин зинҳор чанқамадим. Қаттиқ иссиқ кунлари рўза тутардим, аммо чанқамас эдим», дер эди».

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Айман розияллоҳу анҳони жуда ҳам яхши кўрар ва гоҳида ҳазил-мutoйиба ҳам қилар эдилар.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи «Тобакот»ида Муҳаммад ибн Қайсдан қуйидаги ривоятни келтиради:

«Умму Айман Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

васалламнинг ҳузурларига келиб:

«Менга мингани нарса беринг», деди.

«Сени туянинг боласига миндираман», дедилар у зот.

«Эй Аллоҳнинг Расули, у мени кўтара олмайди. Мен уни хоҳламайман», деди у.

«Йўқ! Бўлмайди! Мен сени барибир туянинг боласига миндираман», дедилар у зот.

У зот унга ҳазил қилар эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳазил қилар эканлар, ҳақдан бошқани айтмас эдилар: ҳамма туя ҳам туянинг боласи бўлади-да».

Умму Айман розияллоҳу анҳонинг тиллари бир оз чучукроқ эди. У киши баъзи ҳарф ва сўзларни аниқ айта олмасдилар. Умму Айман розияллоҳу анҳо салом беришда «салом лаа алайкум» дер эдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у кишига «ас-Салом» дейишга изн берган эдилар.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Абул Ҳувайрисдан ривоят қилишларича, Умму Айман розияллоҳу анҳо Ҳунайнда ҳамма қочишга турганда «сабаталлоҳу ақдамакум» деб қайта-қайта айта бошлаган. Бунда у киши «се» ҳарфини айта олмай «син» шаклида нутқ қилган. Унда маъно «Аллоҳ қадамларингизни собит қилсин» ўрнига «Аллоҳ қадамларингизни роҳат қилсин»га алмашиб қолади.

Шунинг учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Айман розияллоҳу анҳога:

«Жим тур, эй Умму Айман! Сенинг тилинг чучук», деганлар.

Умму Айман розияллоҳу анҳонинг ҳақиқатларини ва у кишининг ҳақиқий кадрларини билиш учун Исломнинг Қуръони Каримдан кейинги иккинчи масдари бўлмиш ҳадиси шарифларни ўз ичига олган машҳур китобларда «Умму Айман розияллоҳу анҳонинг фазллари» сарлавҳаси остида алоҳида ҳадиси шарифлар келтирилганини эслаб

Ўтишининг ўзи кифоя.

3094- عَنْ أَنَسٍ τ قَالَ: انْطَلَقَ النَّبِيُّ ρ إِلَى أُمِّ أَيْمَنَ وَكُنْتُ مَعَهُ فَنَاولَتْهُ إِنَاءً فِيهِ شَرَابٌ فَلَا أَذْرِي أَصَادَفْتُهُ صَائِمًا أَوْ لَمْ يَرِدْهُ فَجَعَلَتْ تَصْحَبُ عَلَيْهِ وَتَذَمُّرُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

3094. Анас розияллоху анҳудан ривоят қилинади:

«Расулulloҳ соллалллоху алайҳи васаллам Умму Айманнинг олдида юриб кетдилар. Мен ҳам у зот билан бирга эдим. Бас, ул у зотга идишда шароб тутди. Билмадим, рўзадор бўлганлари учунми ёки хоҳламасданми, (уни) олмадилар. Шунда у овозини баланд қилиб у зотга қаттиқ гапира бошлади».

Муслим ривоят қилган.

Албатта, бу ҳолат Умму Айман розияллоху анҳонинг Расулulloҳ соллалллоху алайҳи васаллам ҳузурларида алоҳида эрка эканидан бўлган. Саҳобалардан ҳеч бирлари бу мақомга эриша олишмаган.

Мўъжизани қаранг! Асли чўри бўлган, қоп-қора ҳабашия аёл охирги замон пайғамбари, оламларнинг сарварига ана шундоқ даражада эрка бўлса!

3095- عَنْ أَنَسٍ τ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ لِعُمَرَ بَعْدَ وَفَاةِ النَّبِيِّ ρ : انْطَلِقْ بِنَا إِلَى أُمِّ أَيْمَنَ نَزُورُهَا كَمَا كَانَ النَّبِيُّ ρ يَزُورُهَا فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَيْهَا بَكَتُ فَقَالَا لَهَا: مَا يُبْكِيكِ؟ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ ρ فَقَالَتْ: مَا أَبْكِي لِحُجْلٍ بِذَلِكَ وَلَكِنْ أَبْكِي لِأَنَّ الْوَحْيَ قَدْ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَاءِ فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا. رَوَاهُ

3095. Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг вафотларидан кейин Абу Бакр розияллоҳу анҳу Умарга:

«Юр, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам зиёрат қилганларидек, Умму Айманни зиёрат қилиб келамиз», деди.

Биз унинг олдига етиб борганимизда у йиғлади. Иккови унга:

«Нимага йиғлайсан? Ахир Аллоҳнинг ҳузуридаги нарса у зотнинг Расули учун яхши-ку?!» дедилар.

«Мен буни билмаганим учун йиғлаётганим йўқ. Мен осмондан келаётган ваҳий узилиб қолгани учун йиғламоқдаман», деди у.

Умму Айман икковини ҳаяжонлантириб йиғлатиб юборди. Иккови ҳам унга қўшилиб йиғлай бошлашди».

Муслим ривоят қилган.

Бу қандок мўъжиза?!

Аллоҳ халқининг энг шарафлиси бўлган зот, Аллоҳ таоло пайғамбарларининг саййиди бўлган зот, оламларнинг сарвари бўлган зот, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам асли қулзода бўлган, қоп-қора танли ҳабашия бир аёлни доимий равишда зиёрат қилиб турган бўлсалар.

Бу қандок мўъжиза?!

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг халифалари, Ислом умматининг Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан кейинги энг афзал одами Абу Бакр розияллоҳу анҳу ўзларидан кейинги энг афзал одам Умар розияллоҳу анҳуга асли қулзода бўлган, қора танли бир аёлни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг

суннатларига эргашиб зиёрат қилишга таклиф қилсалар.

Бу қандок мўъжиза?!

Асли қулзода бўлган, қора танли бир аёл Абу Бакр ва Умар розияллоҳу анҳумодек зотларга устоз бўлиб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг шахсларига эмас, у зотга келаётган ваҳий узилиб қолганига йиғлаш кераклигини ўргатиб турса.

Ҳа, Умму Айман розияллоҳу анҳо ана шундок нодир зот эди.

Ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу вафот этганида Умму Айман розияллоҳу анҳо қаттиқ йиғлади ва:

«Бугун Ислому заиф бўлди», деди.

Умму Айман розияллоҳу анҳонинг ўзлари ҳам Умар розияллоҳу анҳудан йигирма кун кейин вафот этди.

Умму Айман розияллоҳу анҳонинг ҳурматлари ўзларидан кейин у кишининг зурриётларига ҳам мерос бўлиб келмоқда.

Ибн Саъд раҳматуллоҳи алайҳи Ҳармаладан қуйидагиларни ривоят қилади:

«Абдуллоҳ ибн Умар билан ўтирган эдим. Ҳажжож ибн Айман кириб намоз ўқиди. У намознинг рукуъ ва сужудларини тўлиқ қилмади. Ибн Умар уни салом берганидан кейин чақириб:

«Эй биродар, сен намоз ўқидим деб ҳисоблайсанми? Сен намоз ўқиганинг йўқ. Намозингни қайтадан ўқи», деди.

Ҳажжож ортига қайтиб кетганидан кейин Абдуллоҳ ибн Умар менга:

«Бу ким?» деди.

«Умму Айманнинг ўғли, Айманнинг Ҳажжож деган боласи», дедим.

«Агар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам тирик бўлганларида бунга муҳаббат қўйган бўлар эдилар», деди Ибн Умар ва у зотнинг Умму Айманнинг болаларига

бўлган муҳаббатларини зикр қилди».

Аллоҳ таоло Умму Айман розияллоҳу анҳодан рози бўлсин!

فضل أم سليم رضي الله عنها

УММУ СУЛАЙМ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲОНИНГ ФАЗЛЛАРИ

Биз сўз юритмоқчи бўлган ушбу саҳобия Умму Сулайм кунyasi билан машҳур бўлган. Бу ном шунчалик машҳур бўлганки, тарихчиларимиз у кишининг ҳақиқий исмлари тўғрисида ихтилофга тушиб қолишган.

Баъзилари у кишининг асл исми Саҳла десалар, бошқалари Румайла, учинчиси Ғумайсо дейишган. Биз учун Ғумайсо исми ғолиб кўринди. Чунки Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳадиси шарифларида Умму Сулайм розияллоҳу анҳо айнан шу исм билан зикр қилинган.

Бу машҳур саҳобиянинг тўлиқ исми Умму Сулайм бинти Милҳон ибн Холид ибн Зайд ибн Ҳаром ибн Жундуб ибн Омир ибн Ғанам ибн Адий ибн Нажжор Хазражия, Нажжориядир.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг оналари Малика бинти Молик ибн Адий ибн Зайддир.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо асли мадиналик бўлиб, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хабарларини эшитишлари билан дарҳол Исломга келишган. У кишининг дастлаб Исломга келган ҳолларини «Тобақот» китобида ўзидан келтирилган ривоятда қуйидагича васф қилинади:

«Умму Сулайм Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга иймон келтирди. Бас, Абу Анас келди. У ғоиб эди. Бас, у:

«Диндан чиқдингми?» деди.

«Мен диндан чиққаним йўқ. Балки мана бу кишига иймон келтирдим», дедим ва Анасга талқин қилиб:

«Лаа илаҳа иллаллоҳ, дегин, ашҳаду анна Муҳаммадан Расулуллоҳ, дегин» дея бошладим. У айтганимни қилди. Унинг отаси:

«Менинг боламини бузма», деди.

«Мен уни бузаётганим йўқ!» дедим».

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо ана шу тарзда ўзлари иймон келтирганларидан кейин болаларини ва эрини ҳам мусулмон қилишга ҳаракат қилар эди. Аммо эри Молик ширкда маҳкам туриб олган эди.

Имом Баззор Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Умму Сулайм розияллоҳу анҳо Абу Анаснинг олдига келиб:

«Бугун сен ёмон кўрган нарса ила келдим», деди.

«Сен доимо олдимга анави аъробийнинг олдидан мен ёмон кўрган нарсани олиб келаверасан!» деди Абу Анас.

«У аъробий эди. Лекин Аллоҳ уни танлаб олиб, ихтиёр қилиб, пайғамбар қилди».

«Келтирган нарсанг нима?!»

«Ароқ ҳаром қилинди».

«Бу сен билан менинг ажрашимиз», деди.

Сўнгра мушрик ҳолда ўлиб кетди».

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо ҳикоясини давом этдиради:

«Анаснинг отаси Молик сафарга чиққанда душманга йўлиқди ва душман уни ўлдирди».

МАҲРИ ИСЛОМ БЎЛДИ

Шунда Абу Толҳа мушрик ҳолида унга уйланмоқчи бўлди. У бош тортди. Бир куни у Абу Толҳага:

«Менга айт-чи, сен ибодатини қилаётган тош сенга

зарар ёки фойда берадими? Ёки нажжорга олиб келиб бут қилдириб олган ёғочинг сенга фойда берадими?» деди.

Унинг гаплари Абу Толҳанинг қалбига таъсир қилди ва унинг олдига яна келиб:

«Сенинг гапларинг қалбимга таъсир қилди», деди ва иймонга келди. Шунда у:

«Мен сенга тегаман ва ундан бошқа маҳр олмайман», деди. Унинг маҳри Ислом бўлди».

Имом Баззор қилган ривоятда Анас розияллоҳу анҳу онаси билан ўғай отаси ораларида бўлиб ўтган гапларнинг бошқа тафсилотларини ҳам айтади:

«Сўнгра Абу Толҳа Умму Сулаймнинг олдига келди. Умму Сулайм унга:

«Мадомики мушрик экансан, сенга тегмайман», деди.

«Йўқ. Бу сенинг тақдиринг эмас».

«Менинг тақдирим нима?»

«Сенинг тақдиринг сариқ (тилло) билан оқ (кумуш)да».

«Албатта, мен гувоҳлик бераман ва Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни ҳам гувоҳ қиламан, агар сен мусулмон бўлсанг, сенинг Исломинг туфайли розиман. Эй Анас тур! Амакингни бошлаб бор!» деди Умму Сулайм.

У (Абу Толҳа) туриб кўлини елкамга қўйди. Юриб бориб Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга яқинлашганимизда у зот бизнинг каломимизни эшитдилар ва кейин:

«Мана, Абу Толҳа, икки кўзи орасида Ислом иззати!» дедилар. У Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга салом берди ва: «Ашҳаду аллаа илаҳа иллаллоҳу ва ашҳаду анна Муҳаммадан абдуҳу ва Расулуҳу», деди».

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо ўз маҳрига Исломни қабул қилган биринчи аёл бўлди. Бу улкан ишни тақдирлаб мусулмонлар:

«Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг маҳридек мукаррам маҳрни эшитганимиз йўқ. Унинг маҳри Ислом

бўлган», дейишар эди.

Фарзанднинг ўлими ота-она учун чексиз мусибат экани ҳеч кимга сир эмас. Чунки фарзанд ота-онанинг бир бўлаги, юрагининг парчаси, жигаргўшаси, кўз қувончи бўлади.

Шунинг учун ҳам фарзанди ўлимига сабр қилган ота-оналарга катта ва улуғ мартабалар ваъда қилинган.

Мусулмонлар ушбу таълимотларни ўзларига сингдириб олиб, ҳаётларига татбиқ қилишган. Мусулмонлар фарзанд ўлимига сабр қилишнинг инсоният тарихидаги нодир намуналарни кўрсатишган. Ўша нодир намуналар ичида Умму Сулайм розияллоҳу анҳо кўрсатган намуна яна ҳам нодир ҳисобланади.

Имом Баззор Анас розияллоҳу анҳудан қилган ривоятда жумладан қуйидагилар айтилади:

«Абу Толҳанинг аёли унга ўғил туғиб берди. Бола катта бўлиб йўлга кирди. Отаси уни жуда ҳам яхши кўрар эди. Бир куни Аллоҳ таборака ва таоло болани қабз қилди.

Абу Толҳа келиб:

«Ўғлимнинг ҳоли қандок, эй Умму Сулайм!» деди.

«Жуда яхши. Тушликни қилиб олмайсанми?! Бугун тушлигинг кеч қолиб кетди?» деди ва унга таомни тақдим қилиб туриб:

«Эй Абу Толҳа, бир қавм бошқасидан вақтинчаликка бир нарсани олиб турса, у уларда Аллоҳ хоҳлаганича қолса-да, кейин эгалари қайтариб олса, вақтинчалик олиб турганлар хафа бўлиши керакми?» деди.

«Йўк», деди Абу Толҳа.

«Ўғлинг дунёни тарк этди», деди Умму Сулайм.

«Қани у?!»

«Хов ана, ётоқхонада».

У кириб, боланинг юзини очди ва истиржоъ айтди. Кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб, Умму Сулаймнинг гапини айтиб берди.

Шунда у зот:

«Мени ҳақ ила юборган Зотга қасамки, Аллоҳ бу кеча боласига сабр қилгани учун, унинг раҳмига бир ўғил бола илқо қилди», дедилар.

У болани туғди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй Анас, –дедилар, –онангнинг олдига бориб, ўғлининг киндигини кесганидан кейин, унга ҳеч нарса татитмай туриб, менга юбор, дедилар, дегин».

У(онам) болани икки кўлимга қўйди. Мен уни Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига келтириб қўйдим. У зот:

«Менга учта Ажва хурмоси келтир», дедилар.

Мен келтирдим. У зот уларнинг данагини олиб ташлаб оғизларига солиб чайнадилар ва боланинг оғзини очиб солдилар, бола тамшана бошлади.

У зот:

«Ансорий-да, хурмони яхши кўради!» дедилар. Сўнгра:

«Онангга бориб, Аллоҳ сенга бундан барака берсин ва уни яхши ҳамда тақводор қилсин, деб айт», дедилар».

ИХЛОС ВА МЎЪЖИЗАЛАР

Умму Сулайм розияллоҳу анҳу ўта диндор, фазлли аёллардан бўлган. Ўғиллари Анас розияллоҳу анҳуни кичиклик чоғида Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хизматларига берган. Шу сабабдан ҳам Пайғамбаримизнинг оилаларига тез-тез келиб турар ва турли ҳодисаларга гувоҳ бўлиб, саволлар сўраб турар эди.

Бу мусулмон оиланинг барча аъзолари Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ихлос билан хизмат қилар эди. Улар кўп хизмат қилганларидан у зотнинг аҳли байтларига ўхшаб қолган эди.

Бухорий, Муслим ва бошқалар Анас розияллоҳу

анхудан ривоят қиладилар:

«Абу Толҳа Умму Сулаймга:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг овозлари заифлигини эшитдим. У зотнинг оч эканларини биламан. Сенда бирор нарса борми?» деди. У:

«Ҳа», деди-да, бир неча арпа нони олиб чиқди. Кейин рўмолини олиб чиқиб унинг бир тарафи ила нонни ўради. Сўнгра уни менинг қўлтиғимга қистириб туриб у(рўмол)нинг қолгани билан мени ўради.

Кейин мени Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига юборди. Мен бориб у зотни масжиддан топдим. У зот билан бошқа одамлар ҳам бор эди. Мен уларнинг тепаларига бориб индамай туравердим. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга:

«Сени Абу Толҳа юбордими?» дедилар.

«Ҳа», дедим.

«Таом биланми?» дедилар.

«Ҳа», дедим.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ўзлари билан бирга бўлганларга:

«Туринглар», дедилар-да, юриб қолдилар, мен ҳам олдиларига тушиб олиб, юриб кетавердим. Абу Толҳанинг олдига бориб хабарни айтдим. Абу Толҳа:

«Эй Умму Сулайм! Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам одамларни олиб келдилар. Бизнинг эса уларга берадиган таомимиз йўқ-ку!» деди.

«Аллоҳ ва Унинг Расули билувчирок», деди Умму Сулайм.

Абу Толҳа Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдиларига бориб, у зотни бошлаб келди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй Умму Сулайм, ўзингда борини олиб кел», дедилар.

Умму Сулайм ҳалиги нонларни олиб келди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам амр қилдилар,

улар синдирилди. Умму Сулайм ёғ мешини сиқиб, ичидаги бор нарсани чикарди. Сўнгра Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам унга қараб Аллоҳ хоҳлаган нарсаларни айтдилар. Кейин:

«Ўнтага изн бер», дедилар.

Уларга изн берди. Улар тўйгунларича еб, кейин чиқишди.

Сўнг у зот:

«Ўнтага изн бер», дедилар.

Уларга изн берди. Улар тўйгунларича еб, кейин чиқишди.

Сўнг у зот:

«Ўнтага изн бер», дедилар.

Уларга изн берди. Улар тўйгунларича еб, кейин чиқишди.

Сўнг у зот:

«Ўнтага изн бер», дедилар.

Уларга изн берди. Бас, қавмнинг ҳаммаси тўйгунларича ейишди. Қавм етмиш ёки саксон киши эдилар».

Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг оиласи қилган ихлосга мукофот сифатида Аллоҳ таоло Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга мўъжиза бериб кўпчиликнинг қорни тўйишига сабаб бўлди.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо бунга ўхшаш ишларни жуда ҳам кўп қилар эди ва уларнинг баъзиларида юқоридагига ўхшаш мўъжизалар содир бўлар эди.

Бухорий ва Муслим келтирган бошқа бир ривоятда Анас розияллоҳу анҳу қуйидагиларни айтади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам уйланиб ўз аҳллари олдига кирганларида онам ҳийс (номли таом) килиб, тавр (номли идиш)га солиб:

«Эй Анас, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хузурларига буни олиб боргин-да, буни сизга онам бериб

юборди, у киши сизга салом айтди ва мана шу оз нарса биздан сизга, деб айтди, дегин», дедилар.

Мен уни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам хузурларига олиб бориб:

«Онам сизга салом айтдилар ва мана шу оз нарса биздан сизга, деб айтдилар», дедим.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Уни кўй!» дедилар-да, сўнгра:

«Энди бориб, фалончи, фистончиларни, йўлда учратган одамларингни ҳам айтиб кел», деб бир қанча одамларнинг номларини айтдилар. Мен у киши айтган одамларни ва йўлда учратганларимни чақириб келдим.

«Неча киши эдилар?» деб сўрашди одамлар.

«Уч юз кишича бор эди», деди Анас розияллоҳу анҳу ва гапларида давом этишди:

«Кейин Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам менга «Эй Анас, таврни олиб кел!» дедилар.

Суффа ва хужра одамларга тўлиб кетган эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ўнта-ўнтадан халқа бўлиб ўтиринглар, ҳар ким ўз олдидан есин», дедилар.

Ҳаммалари еб тўйдилар. Бир гуруҳи кириб, бир гуруҳи чиқиб, ҳаммалари ейишди. Сўнгра у зот менга:

«Эй Анас, кўтар!» дедилар.

Билмайман, олиб келиб кўйганимда, кўпмиди ёки қайтариб олганимда кўпмиди? Ўшалардан баъзи гуруҳ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг уйларида ўтириб гаплашиб қолишди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам ўтирар эдилар. Аёллари эса юзларини деворга ўгириб ўтирар эди. Бу ҳолат Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга оғир келганидан, ташқарига чиқиб аёлларига салом бериб чиқишди. Ҳалиги одамлар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қайтиб келганларини кўрган чоғларида оғир келганларини

билишди ва ҳаммалари эшик томон юриб, чиқиб кетишди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам пардани тушириб, ичкарига киришди. Мен хужрада ўтирар эдим. Сал ўтмай олдимга чиқдилар. Аллоҳ у кишига: «Эй имон келтирганлар, Пайғамбарнинг уйларига кирманг», оятини туширди».

Валийманинг таомини Анас розияллоҳу анхунинг оналари Умму Сулайм розияллоҳу анҳу қилиб берган. Таом ҳийс номли таом бўлиб, тавр деб аталадиган кичик бир идишда бўлган.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳу пишириб юборган ҳийсни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам валийма қилиб юборишни ирода қилган.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга берилган мўъжиза шу ерда яна бир бор намоён бўлган. Озгина таом уч юз кишига етиб, яна ортиб ҳам қолган. Ортиб қолгани, ўздан ҳам кўпроқ бўлган.

Имом Бухорий Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламни манзилимизга даъват қилдик. Бас, у зот саҳобалари билан келдилар. Ва уларни ўнта-ўнта бўлиб киришга амр қилар эдилар».

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо ўзларига оид ҳар бир нарсани Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг баракаларидан баҳраманд бўлиши учун ҳаракат қилар эди.

ТАБАРРУК

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзларини ғоятда эҳтиром қилишларини кўриб турибмиз. У кишининг бу эҳтиромлари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга оид ҳар бир нарсани табаррук билишга олиб келган эди.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Онам тукқанларида:

«Манави болага назар сол. Унга ҳеч нарса тегмай туриб Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига олиб бориб, танглайини кўтартириб кел», дедилар.

Эрталаб борсам, у зот боғда жавний хомийса кийиб олиб ўзларига фатҳдан келган уловга тамға босаётган эканлар».

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу доимо Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хизматларида эди. Оналари Умму Сулайм розияллоҳу анҳо ҳам, ўгай оталари Абу Толҳа розияллоҳу анҳу ҳам Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хизматларини қилишга ўта ишқибоз эдилар.

Шу сабабдан оналари Анас розияллоҳу анҳуга Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга оид ишларни бемалол топшираверар эди.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо бир ўғил фарзанд тукқанларида, ўзлари янги кўз ёриган бўлганлари учун Анас розияллоҳу анҳуни чақириб:

«Манави болага назар сол. Унга ҳеч нарса тегмай туриб Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига олиб бориб, танглайини кўтартириб кел», дедилар».

Яъни, янги туғилган боланинг оғзига ва қорнига кирган биринчи нарса Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг муборак қўлларидан кирган бўлсин, деди. Чунки, одатда гўдакнинг танглайини кўтарганда, хурмо ёки шунга ўхшаш ширин нарсани чайнаб туриб, панжанинг учи билан боланинг танглайига суртилади.

Анас розияллоҳу анҳу онасининг гапларига биноан янги туғилган укасини кўтариб, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларига равона бўлди. У ерда

кўрган нарсаларини у кишининг ўзлари қуйидагича ҳикоя қилади.

«Эрталаб борсам, у зот боғда жавний хомийса кийиб олиб ўзларига фатҳдан келган уловга тамға босаётган эканлар».

Кейин у зот боланинг танглайини кўтариб, ҳақиқа дуолар қилган. Умму Сулайм розияллоҳу анҳо учун ана шу нарса керак эди.

Имом Муслим Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам бизникига кириб кундузги уйқуга ётдилар. У зот терлай бошладилар. Шунда онам бир идиш олиб келиб терни қўли билан сидириб унга тўплай бошлади. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам уйғониб:

«Эй Умму Сулайм, нима қилмоқдасан?» дедилар.

«Бу сизнинг терингиз. Биз уни ўз хушбўйимизга кўшамиз. У энг яхши хушбўйдир», деди».

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо ўша йиғилган терни авайлаб асраб олиб юрар эдилар. Буюк тобеъинлардан Ибн Сирийн розияллоҳу анҳу ҳам у кишидан ўша тер сурилган матодан сўраб олган ва вафот этганларида кафанларига кўштирган.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Минода сочларини олдирганларида бошларининг ўнг тарафидаги сочларини Абу Толҳа розияллоҳу анҳу олган ва чап тарафдагиларини қолган саҳобалар бўлиб олишган. Абу Толҳа ўша табаррук сочларни Умму Сулайм розияллоҳу анҳога олиб келиб берганлар ва у киши уларни ҳеч ким кўрмайдиган жойга қўйган.

Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулайм розияллоҳу анҳоникига кириб, мешдан сув ичганлар. Умму Сулайм розияллоҳу анҳо ўша мешнинг оғзини кесиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг

муборак оғизлари теккан табаррук, деб беркитиб қўйган.

АЛЛОҲ ҲАҚДАН ҲАЁ ҚИЛМАЙДИ

Умму Сулайм розияллоху анҳо илмга жуда ҳам ўч зот эди. У киши Набий соллаллоху алайҳи васалламга яқинликларидан фойдаланиб, аёлларга хос масалаларни кўп сўраб эди.

Бухорий, Муслим ва Абу Довуд Умму Салама розияллоху анҳодан ривоят қилади:

«Умму Сулайм Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг хузурларига келди ва:

«Эй Аллоҳнинг Расули, албатта, Аллоҳ ҳақдан ҳаё қилмайди. Аёл киши эҳтилом бўлса, ғусл қиладими?» деди.

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

«Ҳа, вақтики сувни кўрса», дедилар.

Умму Салама:

«Эй Аллоҳнинг Расули, аёл киши ҳам эҳтилом бўладими?» деди.

У зот:

«Қўлгинанг қурисин, бўлмаса, боласи унга нимадан ўхшар эди», дедилар».

Умму Сулайм розияллоху анҳо одатда аёл киши, эркак кишидан сўрашга ҳаё қиладиган саволни сўрашдан олдин:

«Эй Аллоҳнинг Расули, албатта, Аллоҳ ҳақдан ҳаё қилмайди», дедилар.

Бу мен ҳам ҳаё қилмай бир ҳақ нарсани сўрамоқчиман, деганларидир. Мен сўрайдиган савол аслида ҳаё қилиш лозим нарса. Лекин ҳақни билиш йўлида ҳаё қилмаслигимга ижозат беринг, деганларидир.

Мазкур муқаддимадан кейин Умму Сулайм розияллоху анҳо бевосита саволга ўтиб:

«Аёл киши эҳтилом бўлса, ғусл қиладими?» деди.

Бу саволни Пайғамбаримиздан фақат Умму Сулаймгина сўраган эмас, балки бир неча саҳобия аёл сўрашган. Жумладан, Хавла бинти Ҳакийм, Бусра ва Саҳла бинти Сухайл розияллоҳу анҳолар ҳам сўрашган ва уларнинг ҳадисларини муҳаддисларимиз ривоят қилишган.

Эҳтимол, у кишилар шу ҳолатни бошларидан кечирганлар ва динимизнинг бу борадаги ҳукмини аниқлаб олиш учун, гуноҳкор бўлмаслик учун уятни йиғиштириб савол беришган. Аллоҳ улардан рози бўлсин, уларнинг шаръий ва илмий жасоратларидан ҳосил бўлган фойдадан мусулмонлар авлоддан-авлодга фойдаланиб келишмоқда.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг саволига Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ҳа, вақтики сувни кўрса», дедилар.

Яъни, хотин киши тушида жинсий алоқани кўрсаю кейин манийни кўрса ёки сезса, унга ғусл вожиб бўлади. Аммо тушида жинсий алоқани кўрсаю, кийимида, баданида маний кўрмаса, бошқа бир аломатни сезмаса, ғусл қилмайди. Бу ҳукм эркак кишига ҳам тегишли. Аксинча тушида ҳеч нарсани кўрмаса ҳам манийни кўрса, ғусл қилади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг ораларида бўлиб ўтаётган бу савол-жавобни эшитиб турган Умму Салама онамиз ҳам уялдилар (бошқа ривоятда, Умму Салама юзини беркитиб олди, дейилган), ҳам ажабланди. Шунинг учун Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга савол бериб:

«Эй Аллоҳнинг Расули, аёл киши ҳам эҳтилом бўладими?» деди.

Умму Салама онамизнинг бу саволларидан баъзи аёллар эҳтилом бўлмасликлари чиқади. Бўлмаса, у киши бу саволни бермас эдилар. Умму Салама онамизнинг бу саволларига Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Кўлгинанг қурисин, бўлмаса, боласи унга нимадан ўхшар эди», деб жавоб бердилар.

Бу маълумотларнинг ҳаммаси Умму Сулайм розияллоху анҳонинг саволлари туфайли чиқди ва бизгача етиб келди.

Имом Абу Довуд ва Термизийлар Оиша розияллоху анҳодан ривоят қиладилар:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламдан ҳўлни кўрган, лекин эҳтиломни эслай олмаган одам ҳақида сўралди. У зот:

«Ғусл қилади», дедилар.

Эҳтиломни кўрган, лекин ҳўлни кўрмаган одам ҳақида (ҳам сўралди) у зот:

«Унга ғусл вожиб эмас», дедилар.

Бас Умму Сулайм:

«Аёл киши ҳам ўшани кўради. Унга ҳам ғусл вожиб бўладими?» деди. У зот:

«Ҳа, албатта, аёллар эркакларнинг туғишганларидир», дедилар.

Биров тушида ғусл вожиб бўладиган бирор нарсани кўрганини эслай олмайди. Лекин баданида, кийимида ёки ётган жойида манийнинг ҳўлини кўради. Нима қилиш керак? Албатта, ғусл қилиш вожиб, акс ҳолда, гуноҳкор бўлади.

Бошқа биров тушида жинсий алоқани кўрган, аммо уйғонса, ҳеч қаерда манийнинг ҳўли йўқ. Ундоқ одамга ғусл вожиб бўлмайди. Чунки ундан воқеъликда ғусл вожиб бўладиган нарса чиққан эмас.

Ушбу масалалар ҳақида савол-жавоб бўлиб турган жойда Умму Сулайм розияллоху анҳо ҳам бор экан. У киши фурсатдан фойдаланиб:

«Аёл киши ҳам ўшани кўради. Унга ҳам ғусл вожиб бўладими?» деди.

Яъни, аёл киши ҳам эҳтиломни кўрмайдию ҳўлни

кўради. Унга ҳам ғусл қилиш вожиб бўладими, деганлари.

Бу саволга Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ижобий жавоб бериб:

«Ҳа, албатта, аёллар эркакларнинг туғишганларидир», дедилар.

Яъни, ҳа, аёл кишига ҳам ғусл вожиб бўлади, аёл киши ҳам худди эркак кишига ўхшашдир, деганлар.

Бу маълумотларнинг ҳаммаси Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг саволлари туфайли чиқди ва бизгача етиб келди.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хизматлари ишқида кўпгина жангларда иштирок этган. У кишини тарихчиларимиз баҳодир жангчилар рўйхатига кўшишади.

Умму Сулайм розияллоҳу анҳо Уҳудда алоҳида шижоаткорлик кўрсатган.

Ўша куни муслима аёллар ҳам мисли кўрилмаган қахрамонликлар кўрсатишди. Оиша онамиз билан Умму Сулайм розияллоҳу анҳумо орқаларида кўзада сув кўтариб келиб, тинмай аскарларга тутишар эди. Умму Сулайм розияллоҳу анҳо эса уларга кўзани тўлғизиб бериб турар эди.

Бу манзараларни ўз кўзлари билан кўрган Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан Бухорий ва Муслим куйидагиларни ривоят қилади:

«Мен Оиша бинти Абу Бакр ва Умму Сулаймни пойчаларини шимариб олиб, болдирларидаги халхолни кўрдим, бешларни орқаларига қўйиб олиб кўтариб келишар ва одамларнинг оғизларига тўкишар эди. Сўнгра қайтиб бориб уларни тўлдириб келишар ва яна одамларнинг оғизларига қуйишар эди».

Хайбар жангида ҳам Умму Сулайм розияллоҳу анҳо фаол қатнашди. Ўшанда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам София бинти Ҳужай онамиз розияллоҳу анҳога

уйланганларида Умму Сулайм розияллоҳу анҳо хизматда бўлган.

«София бинти Ҳуяй розияллоҳу анҳо иддалари чиққунча Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг қарамоғида турдилар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам у кишининг иддалари чиққунча Хайбардан қайтмадилар. Бу ҳол ҳам ҳикматдан холи бўлмаган бир иш эди.

Хайбардан бир барид узоқликдаги Саҳбо номли ерга етганида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулаймга:

«Соҳибаларингизга қараб, сочини таранглар», дедилар.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам у билан шу ерда ёлғиз қолмоқчи бўлдилар.

Умму Сулайм:

«Бизнинг чодиримиз ҳам, суродикимиз ҳам йўқ», деди ва иккита кийим ва иккита абояни олиб дарахтга боғлаб тўсди-да, уни сочини тараб, атр сепди».

Хунайн жангида баъзи бир саҳобалар катта фидокорлик намуналарини кўрсатишди. Абу Толҳа розияллоҳу анҳунинг бир ўзи йигирмата мушрикни ўлдирди.

Бу жангда Умму Сулайм ҳам иштирок этди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам жанг давомида ёнларига қараб аёл кишини кўриб қолдилар-да:

«Умму Сулайммисан?» дедилар.

«Худди шундоқ, ота-онам сизга фидо бўлсин, эй Аллоҳнинг Расули. Сиз ўзингизга қарши урушаётганларни ўлдираётганингиздек, мен ҳам сиздан енгилаётганларни ўлдираман», деди. Унинг қўлида ханжар ялтираб турарди. Буни кўрган эри Абу Толҳа:

«Умму Сулайм, қўлингда ханжар нима қиляпти?» деди.

Бу саволга Умму Сулайм:

«Бу ханжарни, ўзимга яқинлашган мушрикнинг қорнини ёраман, деб олиб юрибман», деб жавоб берди».

ИШОНЧ ВА МАХСУС ТОПШИРИҚ

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулайм розияллоҳу анҳога бошқа мусулмон аёлларга қиладиган муомалаларидан бошқача муомала қилар эдилар.

3096- عَنْ أَنَسٍ τ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ρ لَا يَدْخُلُ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ بَعْدَ نِسَائِهِ إِلَّا أُمُّ سُلَيْمٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهَا فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ: إِنِّي أَرْحَمُهَا قَتَلَ أَخُوهَا مَعِيَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

3096. Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳеч бир аёлнинг хузурига ўз аёллари олдига киргандек кирмас эдилар. Фақат Умму Сулаймнинг олдигагина ўшандок кирар эдилар. Бас, у зотга бу ҳақда сўзланди. Шунда у зот:

«Мен унинг қариндошиман, унинг акаси мен билан бирга урушда қатл бўлган», дедилар»,

Муслим ривоят қилган.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Умму Сулайм розияллоҳу анҳога қариндош бўлишлари Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг Бани Нажжорлик бўлишларидандир. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг тоғалари ўша уруғдан бўлганлар. Бу маънода олинадиган бўлса Умму Сулайм розияллоҳу анҳо Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга хола ўрнида бўладилар.

Иккинчидан, Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг акалари урушда ўлган эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ана шу эътибордан ҳам Умму Сулайм розияллоҳу анҳони ўзларига яқин олар эдилар.

Умму Сулайм розияллоху анҳонинг ушбу ҳадисда зикр этилган акасининг исми Ҳаром ибн Милҳон бўлиб, у киши Бадр ва Уҳудда иштирок этган эди. Ҳижрий тўртинчи санада Беъри Маъунада ўлган эди.

Умму Сулайм розияллоху анҳо Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳузурларида алоҳида ишончга сазовор бўлганлари учун у зот у кишига ўзларига хос баъзи ишларда махсус топшириқлар ҳам бериб турар эдилар.

Аҳмад, Табароний, Ҳоким ва Байҳақий Анас ибн Молик розияллоху анҳудан ривоят қилишади:

«Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам Умму Сулаймни ўзлари учун бир аёлни кўриб келишга юборганлар ва:

«Товони устидаги пайига қара ва бўйнини икки томонидан ҳидлаб кўр», деганлар.

Бу каби ишларни, албатта, аёл киши қила олиши мумкин, холос. Набий соллаллоху алайҳи васалламнинг Умму Сулайм розияллоху анҳога ўта ишончлари бўлмаганда, албатта, бу муҳим топшириқни у кишига буюрмас эдилар.

НАБАВИЙ ИКРОМ

Умму Сулайм розияллоху анҳо ҳаётлари давомида Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламдан кўплаб икромлар кўрди. Тарихчиларимиз саҳобия аёллардан бу кишидан бошқасини бунчалик икром кўрганини билишмайди.

Ибн Саъд Анас ибн Молик розияллоху анҳудан ривоят қилади:

«Набий соллаллоху алайҳи васаллам аҳёнда Умму Сулайм розияллоху анҳони зиёрат қилар ва бизнинг бўйрадан бўлган тўшагимизда намоз ўқир ва унга сув сепар эдилар».

Мазкур ишни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳаммага ҳам қилавермаган. Бошқа кишилар алоҳида таклиф қилиб, уйларига бир марта кириб, ўзлари кўрсатган жойда намоз ўқиб беришларини у зотдан илтимос қилишган.

Ибн Саъд, Ибн Абдул Барр ва бошқалар Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулайм розияллоҳу анҳони зиёрат қилар, у бўлса ўзи қилган нарсалардан у зотга тухфа қилиб берар эди. Мени Абу Умайр куняли кичик укам бор эди. Бир куни Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам бизни зиёрат қилдилар ва:

«Эй Умму Сулайм нима бўлди, ўғлинг Абу Умайрни жуда шашти паст кўрмоқдаман?» дедилар.

«Эй Аллоҳнинг Набийи, унинг ўйнаб юрган қушчаси ўлиб қолибди», деди.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам унинг бошини силаб:

«Эй Абу Умайр, нуъайрга нима қилди?!» дедилар».

Нуъар ўша қушчанинг номи эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам болага ҳазил қилиб, оилага хурсандчилик киритишга ҳаракат қилганлари ҳам уларни ўзларига жуда яқин олганлари аломатидир.

Бухорий, Муслим ва Насай Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг яқинидан ўтиб қолсалар, унинг олдига кириб, салом бериб ўтар эдилар».

Баъзи вақтларда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулайм розияллоҳу анҳоникига келганларида уларнинг ҳақларига дуолар ҳам қилар эдилар.

«Истибсор» китобининг соҳиби Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бизникига кирдилар. Уйда мен, онам ва холам Умму Ҳаром бор эди, холос. Бас, у зот:

«Туринглар, сизларга намоз ўқиб берай», дедилар ва биз билан намоз вақтидан бошқа вақтда намоз ўқидилар. Аёлларни ўнг тарафларига қўйдилар. Намозни ўқиб бўлганларидан сўнг бизнинг аҳли байтимизга дунё ва охиратнинг хайрини сўраб дуо қилдилар».

Ибн Саъд Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қиладилар:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг олдида кирдилар. У хурмо ва сариёғ келтирди. Бас, у зот:

«Сариёғингизни мешга, хурмонгизни идишга қайтаринглар. Мен рўзадорман», дедилар. Сўнгра туриб, унинг четига бориб фарз бўлмаган намоз ўқидилар. Умму Сулайм розияллоҳу анҳога ва унинг аҳли байтига дуо қилдилар. Шунда Умму Сулайм розияллоҳу анҳо:

«Эй Аллоҳнинг Расули, мени сизда ҳожатим бор», деди.

«У нимадир?» дедилар.

«Ходимингиз, Анас», деди.

У зот охиратнинг ҳам, дунёнинг ҳам бирор хайрини қўймай менинг ҳақимга дуо қилдилар».

Ибн Саъд Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Умму Сулайм розияллоҳу анҳони зиёрат қилдилар ва унинг уйида нафл намоз ўқидилар ва:

«Эй Умму Сулайм, қачон фарз намозни ўқисанг, ўн марта «субҳаналлоҳ», ўн марта «алҳамдулиллаҳ» ва ўн марта «Аллоҳу акбар», дегин. Кейин Аллоҳдан нима хоҳласанг, сўрагин. Хўп, хўп, хўп, дейилади», дедилар».

Бунга ўхшаш ривоятлар кўп. Уларнинг ҳаммаси Умму

Сулайм розияллоҳу анҳонинг Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузурларида эътиборли киши бўлганларидан далолатдир.

ЖАННАТ БАШОРАТИ

Умму Сулайм розияллоҳу анҳонинг Ислом учун бунчалик фидокор бўлишлари, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга мухлис бўлишлари, ибодатлари, тақволари, хайр-эҳсонлари ва бошқа савобли ишлари муносиб тақдирланди. Бу ишларнинг мукофоти сифатида у кишига жаннат ваъда қилинди. Бу тенги йўқ мукофот башоратини Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўзлари бердилар.

3097- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ خَشْفَةً فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذِهِ الْعُمَيْصَاءُ بَنَتْ مِلْحَانَ أُمِّ أَنَسٍ بِنِ مَالِكٍ.

وَفِي رِوَايَةٍ: أُرِيْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ امْرَأَةً أَبِي طَلْحَةَ ثُمَّ سَمِعْتُ خَشْخَشَةً أَمَامِي فَإِذَا بِأَلَاءٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

3097. Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Жаннатга кириб, бир нарсанинг овозини эшитдим ва:

«Бу ким?» дедим.

«Бу Анас ибн Моликнинг онаси Ғумайсо бинти Милҳон», дейишди», дедилар».

Бошқа бир ривоятда:

«Менга жаннат кўрсатилувди, Абу Толҳанинг

аёлини кўрдим. Кейин олдимда бир нарсанинг шитирлаганини эшитдим, қарасам, Билол экан», дейилган.

Муслим ривоят қилган.

Бу ҳар бир мўмин-мусулмон аёл учун катта бахт эди. Умму Сулайм розияллоху анҳо ана шундоқ катта бахтга сазовор саҳобия аёл эди.

Умму Сулайм розияллоху анҳо Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламдан ўн тўртта ҳадиси шариф ривоят қилганлар.

Биз танишган китобларда Умму Сулайм розияллоху анҳонинг қачон, қаерда ва қандоқ вафот этгани ҳақида маълумотлар топилмади.

Аллоҳ таоло Умму Сулайм розияллоху анҳодан рози бўлсин!

МАНБАЛАР РЎЙХАТИ

Қуръони Карим

Ибн Касир. «Тафсир».

Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. «Тафсири Ҳилол».

Бухорий. «Саҳиҳ».

Муслим. «Саҳиҳ».

Термизий. «Сунан».

Абу Довуд. «Сунан».

Насай. «Сунан».

Ибн Можа. «Сунан».

Имом Аҳмад. «Муснад».

Бадриддин Айний. «Умдатул Қорий».

Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. «Ҳадис ва Ҳаёт».

Ал-Кандеҳлавий. «Ҳаётус саҳоба».

Суютий. «Тарихул хулафа».

Холид Муҳаммад Холид. «Хулафоур расул».

Муҳаммад Ҳузарий. «Итмамул вафа».

Бадахшоний. «Талхийси шарҳи ақоиди Таҳовия».
Абу Нуъайм. «Ҳулятул авлиё».
Ибн Касир. «Ал-Бидая вал-Нихая».
Имом Ибн Жарир Тобарий. «Тарихи Тобарий».
Рошидийн Баҳнасовий. «Хилофату вал Ҳулафаур».
Ибн Ҳишом. «Ас-сийра ан-Набавийя».
Ибн Саъд. «Ат-Тобақотул Кубро».
Абу Нуъайм ал-Асфихоний. «Ҳулятул Авлиё».
Ибн Ҳажар. «Ал-исоба фий тамйизис саҳоба».
Ибн Асийр. «Усудул Ғоба».
Белазуруй. «Футухул Булдон».
Ибн Асийр. «Ал-Комил».
Субҳий Солиҳ. «Мабоҳис фий улумил Қуръон».
Ибн Абдулбарр. «Ал-Истийъоб».
Ибн Асокир. «Тарихи Димашқ».
Мунзирий. «Ат-Тарғийб ват-Тарҳийб».
Байҳақий. «Далоилу Нубувва».
Ибн ал-Жавзий. «Сифатус Сафва».
Аҳмад Халил Жумъа. «Фурсанун мин асрин
нубуввати».
Муҳаммад Саъид Мубаййиз. «Мавмуъату ҳаёти
саҳобиёт».
Аҳмад Халил Жумъа. «Нисоу аҳлил байт».
Бинти Шотий. «Тарожиму саййидати байтин нубувва».